

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
1328

ΜΗΤΡΟΣ ΥΠΟΘΗΚΑΙ

ΗΤΟΙ

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΟΝ

ΕΓΚΡΙΘΕΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΝ ΤΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑΝ

1906—1911

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε΄ ΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΗΤΟΙ ΤΗΝ Α΄ ΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ

ΥΠΟ

ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΒΔΟΜΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ"

· 44 — Έν ὁδῷ Σταδίου—44

1914

ΜΗΤΡΟΣ ΥΠΟΘΗΚΑΙ

ΗΤΟΙ

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΟΝ

ΕΓΚΡΙΘΕΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΝ ΤΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑΝ

1906—1911

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε΄ ΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΗΤΟΙ ΤΗΝ Α΄ ΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ

ΥΠΟ

ΑΡΣΙΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΒΔΟΜΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ"

44—Εν ὁδῷ Σταδίου—44

1914

42

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΑΤΡΙΣ

Ἡ ΒΑΣΙΛΟΠΑΙΣ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

(Διήγημα)

Οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἐλλειμενισμένοι εἰς τὴν Αὐλίδα, μικρὰν πόλιν κειμένην ἀπέναντι τῆς Χαλκίδος ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Βοιωτίας· ματαίως ὅμως περιέμενον εὐνοϊκοῦς ἀνέμους, ὅπως ἀποπλεύσουν κατὰ τῆς Τρωάδος. Ἦσαν μὲν ἀνυπόμονοι νὰ τιμωρήσουν τὴν ἕβριν, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν εἰς αὐτοὺς ὁ Πάρις ἀρπάζων τὴν βασίλισσαν τῆς Σπάρτης Ἑλένην, καὶ ὅμως ἔμενον πάντοτε ἐκεῖ ἀκίνητοι· διότι, ὡσάκις ἐπεχείρουν ν' ἀποπλεύσουν, ἀνεμοὶ ἐναντίαι ἠμποδοῖζον αὐτοὺς.

Τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ εἶχεν ὁ Ἀγαμέμνων, ἀλλ' ὁ κρατικὸς ἐκεῖνος βασιλεὺς τοῦ Ἄργους καὶ τῶν Μυκηνῶν, ἀφ' ἧς ἡμέρας εἶδεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του τὰ χίλια δικήσια πλοῖα τῶν συμμάχων Ἑλλήνων καὶ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας στρατιωτῶν, ἔγινε ματαιόφρων καὶ ὑπερόπτης· ἔπλαττε δὲ σχέδια μεγάλα, ὅτε εἰδησις ἀπρόσπτος ἦλθε νὰ πλήξῃ τὴν καρδίαν του βαθέως. Ὁ μάντις Κάλχας συμβουλευθεὶς τοὺς χρησμούς περὶ τῆς ἐναντιότητος ἐκείνης τῶν ἀνέμων ἔμειθεν, ὅτι ἡ θεὰ Ἄρτεμις δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων ν' ἀναχωρήσουν οὔτε νὰ κερδίσουν τὴν νίκην κατὰ τῶν Τρώων. Ἐν δὲν θυτικῆσθῇ πρῶτον ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀγαμέμνονος Ἰφιγένεια:

* Ἡ Αὐλὶς εἶχε λιμένα εὐρύχωρον, ἔκειτο δὲ ἀπέναντι τῆς Χαλκίδος νοτιώτερον τοῦ στενοῦ, ἐπὶ τῆς θέσεως περίπου, ὅπου κεῖται σήμερον τὸ χωρίον Βαβῆ.

Ἐξάλλος ἐκ τῆς θλίψεως ὁ δυστυχὴς πατὴρ διακτάττει ἀμέσως τὸν κήρυκα Τελθύβιον νὰ κηρύξῃ ἐπισήμως τὴν διάλυσιν τοῦ στρατοῦ· διότι κατ' οὐδένα τρόπον δὲν συνήνει εἰς τὴν θυσίαν τῆς κόρης του.

Ἄλλ' ὁ ἀδελφὸς του Μενέλκος ἐρχεται κατ' ἰδίαν εἰς τὴν σκηνὴν του καὶ τὸν ἰκετεύει νὰ σκεθῆ ὀριμώτερον. Ἐνθουμίζει εἰς αὐτόν, ὅτι ὡς ἀρχιστράτηγος τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ ὅλων ὁμοῦ τῶν ἡνωμένων Ἑλλήνων καὶ ὡς ἀπόγονος πρὸς τούτους ἡρώων ἔχει καθήκοντα, πρὸ τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ ὀπισθοδρομηθῇ· «ὀφείλεις, λέγει, εἰς αὐτόν, χάριν τῆς πατρίδος νὰ ἐπιβάλῃς σιγὴν εἰς τὴν θλίψιν σου». Τέλος μετὰ πολλὰς προσπάθειάς καὶ μετὰ πολλὰς παρακλήσεις πείθει αὐτὸν νὰ στείλῃ ἀνθρωπὸν εἰς Ἄργον, διὰ νὰ κλέσῃ εἰς Αὐλίδαν τὴν σύζυγόν του Κλυταμνήστραν καὶ τὴν θυγατέρα του Ἴφιγένειαν· ἀπέφυγεν ὁμοῦ ὁ Ἀγαμέμνων νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς αὐτὰς καὶ τὸν σκοπόν, διὰ τὸν ὅποιον τὰς προσεκάλει.

Ἄλλ' ὅταν ὁ ἀπεσταλμένος του ἀνεχώρησε καὶ ὁ Μενέλκος ἐπέστρεψεν εἰς τὸ στρατόπεδον, μείνας μόνος τὴν νύκτα εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ ἀτυχικοῦ οὗτος πατὴρ ἠσθάνθη ἀμέσως ἐξεγειρομένην τὴν καρδίαν του ἠσθάνθη, ὅτι θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπιβάλῃ σιγὴν εἰς τὴν θλίψιν του, ἀδύνατον νὰ ἴδῃ θυσιαζόμενον τὸ τέκνον του, καὶ καλεῖ ἐσπευσμένως ἄλλον θεράποντα γέροντα καὶ ἀφρωσιωμένον εἰς αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν σκηνὴν του αὐτὸς ἐγνώριζε τὴν Ἴφιγένειάν του, ἃρ' ὅτου εἶχε γεννηθῆ, καὶ τὴν ἠγάπα μὲ ὅλην τὴν στοργήν, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ πιστοὶ θεράποντες ἀγαπᾶσι τὰ τέκνα τῶν κυρίων των.

Εἰς αὐτὸν λοιπὸν δηγεῖται ἐμπιστευτικῶς ὅποιον κίνδυνον διατρέχει ἡ θυγατέρα του, ἂν ἔλθῃ εἰς Αὐλίδαν, καὶ τὸν παραγγέλλει νὰ σπεύσῃ ἀμέσως εἰς Ἄργον, διὰ νὰ προλάβῃ τὴν ἀναχώρησίν της.

— Ἄκουσον, ὦ γέρον, λέγει εἰς αὐτόν· οὔτε νὰ σταθῆς κατ' ὄδον πλησίον κρήνης, οὔδ' ἐστιγμῆς ἀνάγκασιν νὰ ζητήσῃς, ἂν δὲν ρηάτῃς πρῶτον εἰς τὰ ἀνάκτορά μου καὶ εὔρῃς τὴν σύζυγόν μου Κλυταμνήστραν. Καὶ κατ' ὄδον ἀκόμη, ἐνῶ τρέχεις, νὰ ἔχῃς τὰ ὄμματά σου προσεκτικῶς, μήπως συναντήσῃς ἐρχομένους ἐδῶ τὰ βασιλικὰ ἀμάξιας. Τὴν ἄμαξαν, ἃρ' ἢς ἐπιβάνει ἡ θυγατέρα μου, γνωρίζεις· εὐθὺς, ὡς ἴδῃς αὐτήν, ὤρμησον, ἀναχίτισον τοὺς ἵππους καὶ στρέψον αὐτοὺς πάλιν εἰς τὰς Μυκῆνας.

— Ἀλλά, βασιλεῦ, τί θὰ εἴπῃ ἡ σύζυγός σου καὶ ἡ θυγατέρα σου;

Πῶς θὰ γίνω πιστευτός εἰς αὐτάς, ἀφοῦ πρὸ ὀλίγου σὺ ὁ ἴδιος τὰς προσεκάλεσες νὰ ἔλθωσιν ἐδῶ ;

— Ἰδοῦ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη φέρει τὴν σφραγιδαῖ μου· φύλαττε αὐτὴν καλῶς καὶ παραδος εἰς χεῖρας μόνης τῆς συζύγου μου· γράφω εἰς αὐτὴν, ὅτι ἡ πολεμικὴ μας ἐστρατεία ἔλαβε τροπὴν ἀπαισίαν, καὶ τὴν παραγγέλλω νὰ μένη. Ἀλλὰ σπεῦσον ὅμως, ἀναχώρησον· διότι ἰδοῦ ἀρχίζει νὰ φωτίζῃ τὸν ὀρίζοντα ἡ ἡώς.

* *

Ἀλλ' ἡ Κλυταίμνηστρα εὐθύς, ἅμα ἔφθασεν ὁ πρῶτος ἀπεσταλμένος, ἔσπευσε νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ συζύγου τῆς· οὔτε συνήντησε καθ' ὁδὸν τὸν γέροντα θεράποντα, διότι ἀνεχώρησεν ἐκεῖνη δι' ἄλλης ὁδοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὑπέθεσεν, ὅτι ὁ σύζυγός τῆς προσεκάλει αὐτὴν ἐν τῷ μέσῳ τῶν πολεμικῶν καὶ τῶν βασιλείων Ἑλληνῶν, διὰ νὰ μνηστεύσῃ τὴν θυγατέρα των, κατεχάρη· ἐνέδυσσε τὴν νεκρὰν βασιλοπαιδα ἐνδύματα πολυτελεῖ· ἐφόρεσε καὶ ἡ ἰδίᾳ στολὴν βασιλικὴν πλουσιωτάτην, καλέσασα δὲ τὰς θαλαμηπόλους τῆς καὶ ἄλλην ἀκολουθίαν τιμητικὴν ἐξ Ἀργείων νεκνίδων διέταξε νὰ ζεύξουν τὰς λαμπροτέρας ἀμάξας τῆς. Μεθ' ἐκυτῆς ἔλαβεν ἐπίσης καὶ τὸν μικρὸν τῆς υἱὸν Ὀρέστην, ὅστις τότε ἦτο νήπιον, καὶ ἀνεχώρησε περιχρῆστος, παραγγέλλουσα εἰς τοὺς ἡνιόχους τῆς νὰ σπεύδουν καθ' ὁδόν. Ἐνῶ δὲ προεπορεύετο τῆς πολυπληθοῦς ἐκείνης ἀκολουθίας, ἡ νεκρὰ τότε καὶ ὠραία Κλυταίμνηστρα ἤστραπτεν ὅλη ἐκ χρυσοῦ καὶ κοσμημάτων καὶ μὲ ὑπερρφάνειαν ἐσκέπτετο, ὅτι ἔμελλε μὲ τὴν καλλονὴν καὶ μὲ τὸν πλοῦτόν τῆς νὰ ἐκπλήξῃ ὅλους τοὺς Ἕλληνας, τοὺς συνηγμένους εἰς Αὐλίδαν, νὰ τύχῃ δὲ παρ' αὐτῶν, ὡς σύζυγος τοῦ μεγάλου ἀρχιστρατήγου, δόξης καὶ τιμῶν.

* *

Ὁ Ἀγαμέμνων ἦτο βέβαιος πλέον, ὅτι εἶχε προλάβει τὴν ἀναχώρησιν τῆς θυγατρὸς του, ἀλλ' εὕρισκετο εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν, μὴ γνωρίζων πῶς νὰ διατάξῃ τὸν στρατὸν ν' ἀποπλεύσῃ, ἀφοῦ ἡ τρικυμία δὲν ἔπαιεν, ὅτε αἶψης ὁ πρῶτος ἀπεσταλμένος, τὸν ὅποιον εἶχε πέμψει εἰς Ἄργος ἐρχεται εἰς τὴν σκηνὴν του καὶ ἀναγγέλλει εἰς αὐτόν, ὅτι, συμφώνως πρὸς ὅσα τὸν εἶχε διατάξει, ὠδήγησεν ἀσφαλῶς τὴν βασιλισσάν καὶ τὴν θυγατέρα τῆς· ὅτι ἔφθασαν ἤδη αὐταὶ εἰς Αὐλίδαν καὶ ἴστανται ἔξω τῆς πόλεως πλησίον τῆς κρήνης, διὰ ν' ἀνα-

παυθῶσι. Προσθέτει ὁμως, ὅτι εὐθύς ὡς ἔγινε γνωστόν εἰς τὰ περίξ, ὅτι ἡ βασιλόπαις ἔφθασε, πλήθος πολὺ συνέρρευσε ἐκεῖ, διὰ τὴν θυσιάσῃ· καὶ ἄλλοι μὲν ἔλεγον, ὅτι προσεκάλεσεν αὐτὴν ὁ πατήρ της, διὰ τὴν θυσιάζσῃ, ἄλλοι ὁμως, διὰ τὴν θυσιάζσῃ εἰς τὴν Ἄρ-τέμιδα.

Τότε ἀπελπισίᾳ καταλαμβάνει τὸν Ἀγαμέμνονα.

— Ἀλλοίμονον, λέγει, πῶς νὰ ἐξέλθω εἰς προϋπάντησιν τῆς συζύγου μου; Ἦ νὰ εἶπω εἰς αὐτήν! Ἀλλὰ καὶ τὴν Ἰφιγένειάν μου πῶς νὰ ἴδω εἰς τὸ πρόσωπόν⁵!

Καὶ ὁ ἦρωας ἐκεῖνος, ὁ ἐκπλήττων μὲ τὴν ἀνδρείαν του τὰ πλήθη εἰς τὸν πόλεμον, καταβληθεὶς ἀπὸ τὴν ἀγγελίαν ταύτην κλαίει!

Πικρὸν εἶναι μόνος ὁ ἀδελφός του Μενέλαος· ἀλλὰ τώρα δὲν παρκαίνει πλέον αὐτὸν νὰ θυσιάζσῃ τὴν θυγατέρα του· τὰ δάκρυα τοῦ ἀδελφοῦ του τὸν συγκινοῦν βαθύτατα καὶ ὀρκίζεται, ὅτι θὰ κάμῃ πᾶν ὅ,τι εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν του, ἕπως σώσῃ τὴν βασιλόπαιδα ἀπὸ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ πλήθους.

Ἄλλ' ὁ πατήρ ἐλπίδας πλέον δὲν ἔχει. Πῶς εἶναι δυνατὸν, λέγει, τώρα ν' ἀντιστῶ! Ἡρὴν ἢ ἔλθῃ ἐδῶ ἢ θυγάτηρ μου, ἦτο εὐκόλον. Τώρα ὁμως ὁ Κάλχχας θὰ ἔχῃ πλέον ἀνακοινώσει τοὺς χρησμούς εἰς τοὺς στρατιώτας· ὁ δὲ Ὀδυσσεύς, αὐστηρὸς καθὼς εἶναι, ὅταν πρόκει-ται περὶ καθήκοντος, εὐθύς ἔμα μάθη, ὅτι ἐγὼ ἀροῦμαι νὰ ἐξασφα-λίσω διὰ τῆς θυσιᾶς αὐτῆς τὸν ἀπόπλου τοῦ στρατοῦ, θὰ ἐξεγείρῃ ἐναντίον μου ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ θὰ κατευθυνθοῦν αὐτοὶ εἰς Ἄρ-γος, διὰ τὴν τὸ καταστρέψουν.

Ἀλλοίμονον! Ἀλλοίμονον! ἀνκράζει· διεξοδὸν δὲν εὐρίσκω πλέον! Καὶ στέλλει τὸν ἀδελφόν του νὰ προλάβῃ, μήπως μάθη ἢ Κλυται-μνήστρα τὴν φροβερὰν εἶδησιν ἀμέσως.

Μετ' ὀλίγον πρὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ἀριστοκράτου φθάνουν αἱ ἑμα-ψαι αἱ φέρουσαι τὴν Κλυταιμνήστραν, καὶ πρώτη τρέχει νὰ ἐγκαταλι-σθῇ τὸν πατέρα της ἢ Ἰφιγένειαν. Ἡ νεκρὰ βασιλόπαις εἶναι ξανθὴ καὶ ἀφελεστάτη· ῥίπτεται εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρὸς της λέγουσα:

— Ἀφῆσέ με ἢ σὲ ἀσπασθῶ, πάτερ μου.

Ναί· φίλησέ με, κόρη μου, ἀπαιτῶ ὁ Ἀγαμέμνων. Σὺ ἀπὸ ὅλα τὰ τέκνα μου μὲ ἀγκιπᾶς περισσότερον.

— Πόσον κειρὸν εἶχον νὰ σέ ἴδω, πάτερ μου ! Πόσον εὐτυχῆς εἶμαι, διότι σέ βλέπω !

— Καὶ ἐγὼ χεῖρω παλὺ, τέκνον μου !

— Ἀλλὰ φρίνισαι λυπημένος· πάτερ μου, τί ἔχεις ;

— Ἐχουν πολλὰς φροντίδας οἱ βασιλεῖς, τέκνον μου...

— Ἄφησε τὴν τὰς φροντίδας καὶ βλέπε ἐμέ.

— Ἰδοῦ, Ἰριγένεια, εἶμαι ὅλος ἰδικός σου.

— Ἀλλὰ σπογγίζεις δάκρυα ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς σου, πάτερ μου ! Τὴν ἔχεις καὶ κλαίεις ; Εἶπέ μου !

— Κλαίω, διότι μετ' ὀλίγον θὰ σέ χωρισθῶ.

— Μὴ φεύγῃς λοιπόν, πάτερ μου, μείνε μὲς εἰς τὸν οἶκόν σου.

— Καὶ ἐγὼ τὸ ἐπιθυμῶ πολὺ, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον, δι' αὐτὸ κλαίω.

— Ἀλλὰ δὲν θ' ἀρρήσητε νὰ νικήσητε τὰ ἐχθρικά στρατεύματα, ἐλπίζω εἰς τοὺς θεούς.

— Ὡ ἡ ἐκστρατεία αὕτη, τέκνον μου, μ' ἔχει ἤδη καταστρέψει πρὶν ἢ τελειώσῃ ὑπὲρ ἡμῶν !

— Τί ἐννοεῖς, πάτερ μου ; μήπως διότι εἶσαι ἠναγκασμένος νὰ μενεῖς τόσον μικρὸν ἀπὸ ἡμᾶς καὶ νὰ κρατῆς ἐδῶ ἀκίνητον καὶ τὸν στρατόν ;

— Μὲ κρατεῖ ἐδῶ ὑπόθεσις σπουδαία καὶ μὲς εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποπλεύσωμεν, ἂν δὲν τελειώσῃ...

Ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ συγκρατήσῃ περισσύτερον τὴν συγκίνησίν του πρὸ τῶν ἀφελῶν ἐρωτήσεων τῆς Ἰριγενείας, καὶ παραινεῖ αὐτὴν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σκηνήν, ὅπου ἀναμένουν αὐτὴν αἱ φίλαι τῆς. Πάλλιν ὅμως τὴν περιβάλλει διὰ τοῦ βραχίονός του καὶ τὴν ἀσπάζεται φιλοστόργως, κατόπιν δὲ φεύγει μικρὸν.

* *

Ἐν τούτοις ὁ πιστὸς θεράπων τοῦ Ἀγκυμένονος, ἐπειδὴ δὲν εὗρε τὴν βασίλισσαν εἰς Ἄργος, ἐπέστρεψεν ἐσπευσμένος καὶ τὴν ἀναζητεῖ πικταχού· τὴν εὕρισκει ἐπὶ τέλους πρὸ τῆς σκηνῆς τοῦ συζύγου τῆς καὶ ἐκεῖ ἀποκαλύπτει εἰς αὐτὴν ὅσα ὁ τεθλιμμένος σύζυγος δὲν ἔχει τὸ θάρρος ν' ἀνακινῶσιν εἰς αὐτήν.

Ὁ Ἀχιλλεύς, ὁ βασιλεὺς τῶν Μυρμιδόνων, ἔτυχε νὰ εἶναι παρών· εἶχεν ἔλθει ἐκεῖ νὰ ζητήσῃ τὸν Ἀγκυμένονα· διότι ἡ παρούσα τοῦ

ἀριστρατήγου ἦτο ἀναγκαία εἰς τὸ στρατόπεδον, ἀλλὰ δὲν τὸν εὗρε. Τότε ἡ δυστυχὴς μήτηρ ἀπληπισμένη δὲν γνωρίζει ποῦ νὰ καταφύγῃ λησμονεῖ, ὅτι εἶναι βασίλισσα, καὶ κλαίοντα γονυπετεῖ πρὸ τοῦ νεκροῦ ἥρωος.

— ὦ υἱὲ τῆς Θέτιδος, λέγει εἰς αὐτόν, ἰδέ, καταφεύγω εἰς σέ, ὅπως καταφεύγει ὁ ἀπληπισμένος εἰς τὸν βωμὸν. Βοήθησόν με νὰ σώσω τὸ τέκνον μου!

Ἐκεῖνος, ἂν καὶ δὲν συγκινεῖται ποτε οὐδὲ κατὰ τὰς φονικωτέρας μάχας, κάμπτεται ἀμέσως πρὸ τοῦ μητρικοῦ αὐτοῦ πόνου. Ἐννοεῖ τὴν ἀγωνίαν τῆς μητρὸς ἐκεῖνης, ἀπὸ τῆς ὁποίας θ' ἀρπάσουν τὴν θυγατέρα της, διὰ νὰ τὴν στραγιάσουν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, καὶ ὑπόσχεται καὶ ὑσικίζεται μάλιστα, ὅτι μὲ πᾶσαν θυσίαν του θ' ἀπομακρύνῃ τὸν κίνδυνον ἀπὸ τῆς βασιλόπαιδος· ἀναχωρεῖ δὲ ἀμέσως εἰς τὸ στρατόπεδον, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ὑπόσχεσίν του.

* *

Ὅταν ἐπέστρεψεν ὁ Ἀγαμέμνων εἰς τὴν σκηνὴν του, ἡ Κλυταιμνήστρα ὑποδέχεται αὐτὸν ὀργισμένη· τὸν ἐπιπλήττει μὲ λόγους πικροτάτους, διότι δὲν ἀντίσταται εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ στρατοῦ, καὶ τὸν ἐρωτᾷ:

— Μήπως δὲν ἔχουν καὶ οἱ ἄλλοι βασιλεῖς θυγατέρας; Πρέπει καὶ καλὰ ἢ ἰδική μου νὰ στραγιάσῃ! Διὰ τὴν δὲν προσφέρει τὴν ἰδικήν του θυγατέρα ὁ ἀδελφός σου Μενέλαος, ἀφοῦ μάλιστα χάριν τῆς βασιλισσῆς Ἑλένης ἔργον ἔλη αὐτὴ ἢ ἐκστρατεῖα τῶν συμμάχων Ἑλλήνων; Θὰ ἦτο δικαιοτάτου. Ἄν ἦσο δίκαιος πατήρ, θὰ ἔλεγες εἰς τοὺς Ἕλληνας: «Ἐπιθυμεῖται ν' ἀποπλεύσωμεν εἰς τὴν Τροάδα· ἔχετε δικαίον. Ἄλλ' ἄς θέσωμεν κληρὸν μετὰ τῶν θυγατέρων ὅλων ἡμῶν, καὶ εἰς εἰκονόηποτε ἂν πέσῃ ὁ κληρὸς αὐτὴν ἄς προσφέρωμεν εἰς τὴν θεάν».

* *

Ἡ ἀτυχὴς Ἰφιγένεια εἶναι παρούσα εἰς ὅλον τὸν διάλογον καὶ ἀκούει καὶ κλαίει καὶ μὲ λόγους συγκινητικωτάτους θρηνεῖ καὶ παρακαλεῖ τὸν πατέρα της νὰ τὴν σώσῃ.

Ἄλλ' ἐκεῖνος, ἂν καὶ σκίνεται, ὅτι πάσχει πολὺ, ἀπαντᾷ εἰς αὐτὴν τὰ ἑξῆς:

— Ἰδέ, κόρη μου, πᾶσα στρατεύματα εἶναι μέσζα εἰς τὰ πλοῖα καὶ πόσοι στρατιῶται καὶ βασιλεῖς ἔνοπλοι περιμένουν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατιωτῶν τῶν εἶναι ὅλοι ἀνοπόμουν ν' ἀναχωρήσωμεν· ἀλλ' ὁ Κλέ-

χας εἶπεν, ὅτι οὔτε ν' ἀποπλεύσωμέν ποτε θά δυνηθῶμεν οὔτε νὰ νικήσωμεν τοὺς ἐχθρούς, ἂν δὲν θυσιασθῆς σύ. "Ανευ σοῦ ὦ κόρη μου, θά μείνῃ ἀτιμώρητος ἡ ὕβρις κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα ὀργισμένα ἐναντίον μας θά σπεύσουν εἰς τὸ Ἄργος, διὰ νὰ φονεύσωσι καὶ σὲ καὶ ἐμέ καὶ ὅλους τὰς κόρας. Ἡ τιμὴ τῆς πατρίδος ἀπαιτεῖ τὴν θυσίαν ταύτην· εἴτε ἐγὼ θέλω νὰ σὲ θυσιάσω εἴτε δὲν θέλω, τὸ θέλει ἡ Ἑλλάς, καὶ ἡ ἀπάτησις τῆς πατρίδος εἶναι ἀνωτέρα καὶ ἰσχυροτέρα ὅλων· ἡμεῖς δὲ πρὸ αὐτῆς εἴμεθα ἐλάχιστοι.

Καὶ χωρὶς κἂν νὰ στρέψῃ νὰ ἴδῃ τὰς δύο ἐκείνας ἀγαπητάς του ὑπάρξεις ἐξέρχεται τῆς σκηνῆς.

— Τετέλεστο, ἀναφωνεῖ ἡ Κλυταιμνήστρα, λαμβάνουσα τὴν θυγατέρα της εἰς τὴν ἀγκάλην, διὰ νὰ τὴν προστατεύσῃ· ἄφου ὁ πατήρ μᾶς ἐγκαταλείπει, ἀπολέσθημεν.

Ἄλλ' ἰδοὺ μικρόθεν βλέπει ἐρχόμενον τὸν Ἀχιλλεὺς· παρακκολληθὼν αὐτὸν στρατιῶται, καὶ ἡ ἐλπίς ἀναγεννᾶται ἁμέσως εἰς τὴν καρδίαν τῆς ματαίως ἔμως, διότι καὶ αὐτὸς ἀναγγέλλει, ὅτι ὁ στρατὸς ὅλος εἶναι ἀνάστατος.

— Δικτὶ ; τὸν ἐρωτᾷ.

— Διότι ἀπαιτεῖ νὰ θυσιασθῇ ἡ θυγάτηρ σου.

— Καὶ δὲν ἀντιτείνει κανεὶς εἰς τοῦτο ;

— Κανεὶς· προσεπάθησα νὰ τὴν ὑπερασπίσω, ἀλλὰ μοὶ ἀπήντησαν διὰ λιθοβολισμῶν.

— Καὶ τίς ἐτόλμησε νὰ βλάψῃ σέ, ὦ Ἀχιλλεῦ ;

— Ὅλος ὁ στρατὸς !

— Καὶ οἱ Μυρμιδόνες σου δὲν ἦσαν ἐκεῖ, διὰ νὰ σὲ ὑπερασπίσουν,

— Αὐτοὶ πρῶτοι ἐπέπεσον ἐναντίον μου.

— Ὡ, πόσον φανερόν εἶναι ὁ ὄγκος ὅταν εἶναι ἐξηγριωμένος !

Ἦως θά τὴν σώσωμεν λοιπόν ;

— Ἰππεσέθη, ὅτι θά τὴν ὑπερασπίσω μὲ πᾶσαν θυσίαν μου, καὶ θά τηρήσω τὴν υπόσχεσίν μου.

— Θά πολεμήσῃς λοιπὸν εἰς ἐναντίον ὅλων ;

— Ναι· βλέπετε τοὺς ὀπλισμένους ἐκείνους ἀνθρώπους ; Αὐτοὶ εἶναι ἰδικοί μου !

Ἄλλ' ἡ Ἰφιγένεια, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπρόξενησαν ἐντύπων βλαστὰν

οι λόγοι του πατρός της, ἔχει ἤδη λάβει ἀπόφασιν γεννηκίαν· θέλει τώρα ν' ἀποθάνῃ, διὰ νὰ μὴ ἐκθέσῃ οὔτε τὸν πατέρα της οὔτε τὸν ἐαυτὸν της. Ἡ δειλὴ ἐκείνη κορασίς, ἕτις μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἴστατο μακρὰν, μὴ τολμῶσα κἂν νὰ ἀμιλήσῃ εἰς τὴν μητέρα της, διότι εἶναι παρὼν ξένοι, τώρα προχωρεῖ πρὸς αὐτὴν ἀπορρακιστικῶς. Ὁ ἦρως Ἀχιλλεὺς πρῶτον τότε βλέπει αὐτὴν κατὰ πρόσωπον καὶ μένει ἐκθαμβὸς πρὸ τῆς καλλονῆς της. Καὶ εἶναι εἴπερ πλὴ ὤρακι ἢ ξανθὴ βασιλόπαις τὴν στιγμὴν ἐκείνην· οἱ ὀφθαλμοὶ της φωτίζονται ὑπὸ λάμπειος ζωῆς καὶ ἡ φυσιογνωμία της ὅλη ἐκρράζει τὰ εὐγενῆ καὶ μεγάλα αἰσθηματικὰ, ὅσα κατέχουν αὐτὴν.

— "Ὀχι, μητέρα μου, λέγει, δὲν θέλω νὰ μὲ ὑπερκασιπθῇ κανεὶς· θ' ἀποθάνω, τὸ ἀπεράσιστα. Ἄκουσον πῶς σκέπτομαι· εἰς ἐμὲ ἔχει τώρα τὰς ἐλπίδας της ὁλόκληρος ἡ Ἑλλάς· ἂν ἀποθάνω, θὰ δυνηθοῦν τὰ πλοῖα ν' ἀποπλεύσουν καὶ θὰ κερδίσουν τὴν νίκην· θὰ μάθουν δὲ οἱ βάρβαροι, ὅτι, ἂν ὑβρίσουν καὶ εἰς τὸ μέλλον Ἑλληνίδας, δὲν θὰ μείνουν ἀτιμώρητοι. Θὰ ὠφελήσῃ λοιπὸν ὁ θάνατός μου, καὶ ἡ δοῦξα, ὅτι ἔσωσα τὴν πατρίδα, θὰ μοὶ μείνῃ κίονισ. Δὲν πρέπει ν' ἀγκαπῶ τόσον πολὺ τὴν ζωὴν! Δὲν μ' ἐγέννησες μόνον διὰ σέ· μ' ἐγέννησες διὰ τὴν Ἑλλάδα! Ἀναρίθμητοι κωπηλάται, ἀναρίθμητοι στρατιῶται θὰ λάθουν διὰ τῆς θυσίας μου τὸ θάρρος ν' ἀποθάνουν ὑπὲρ πατρίδος. Ἡ ἰδική μου ζωὴ εἶναι μίκα· εἶναι λοιπὸν δίκαιον νὰ τεθῇ ὡς ἐμπόδιον εἰς ὅλους ἐκείνους; Ἐπίειτα, ἀφοῦ αὐτὴ εἶναι ἡ θέλησις τῆς θεᾶς, πρέπει ἐγὼ θνητὴ ν' ἀντιστῶ εἰς αὐτήν; Ὀχι, τὴν δίδω τὴν ζωὴν μου εὐχαρίστως ἕως μὲ θυσιάσουν, διὰ νὰ κυριεύσουν τὴν Τροίαν!

* *

"Ὅλοι θκυμάζουν τὴν Ἰριγένειαν καὶ παραμυθοῦν τὴν ὀδυρομένην μητέρα. Ἡ Ἰριγένεια προσπαθεῖ καὶ αὐτὴ νὰ σκηρορήσῃ τὴν μητέρα της.

— Μὴ κλαίῃς, μητέρα μου, καὶ λυπεῖς καὶ ἐμέ· σὲ παρακκλῶ, μήτε τοὺς πλοκάμους σου νὰ κόψῃς, μήτε νὰ πενθηρορήσῃς χάριν ἐμοῦ.

— Νὰ μὴ πενθηρορήσω, ἀφοῦ θὰ σέ χάσω;

— Δὲν θὰ μὲ χάσῃς· θὰ σοὶ μείνῃ ἡ δοῦξα μου.

— Νὰ μὴ θρηνησῶ τὸν θάνατόν σου!

— "Ὀχι· διότι τάφος δὲν θὰ ἔχω· ὁ βωμός τῆς θεᾶς θὰ εἶναι ὁ τάφος μου.

— Ἀλλὰ τί νὰ εἶπω εἰς τὰς ἀδελφάς σου;

— Νὰ τὰς ἀποχαριετίσῃς ἐκ μέρους μου, ἀλλ' οὔτε αὐτάς νὰ ἐν-

δύσης πένθημα. Λαμβάνουσα δὲ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς τὸν μικρὸν τῆς ἀδελφῆν, τὸν ἀσπάζεταί τρυφερῶς· ἀνάθρεψον αὐτὸν καλῶς, μητέρα μου, λέγει, διὰ ν' ἀναδειχθῆ μίαν ἡμέραν ἀνὴρ Ἕλληνα.

—Καὶ ποῖαν ἄλλην παρκαγγελίαν ἔχεις νὰ μοὶ δώσης, τέκνον μου;

—Νὰ μὴ εἴπῃς ποτὲ λόγον ψυχρὸν εἰς τὸν πατέρα μου, διότι ἠναγκασθή νὰ μὲ θυσιάσῃ.

* *

—Ταῦτα λέγουσα ἀποσπᾶται ἡσύχως ἀπὸ τὴν ἀγκάλην τῆς μητρὸς τῆς καὶ ἐρωτᾷ·

Τίς θὰ ἔλθῃ νὰ μὲ λάβῃ, διὰ νὰ μὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὸν βωμόν;

—Καὶ ἐγὼ θὰ ἔλθω μαζί σου, τέκνον μου, ἀναφωνεῖ ὀδυρομένη ἡ Κλυταιμνήστρα.

—Ὅχι· σὺ πρέπει νὰ μείνῃς, μητέρα μου· τοῦτο εἶναι προτιμότερον καὶ διὰ σέ καὶ δι' ἐμέ. Ἄς ἔλθῃ τις ἐκ τῶν συμμάχων τοῦ πατρὸς μου νὰ μὲ ὀδηγήσῃ.

Ἄλλ' ἰδοὺ φθάνει ὁ Ὀδυσσεύς· φορεῖ τὴν βασιλικὴν του στολὴν καὶ παρκαλουθεῖται ἀπὸ ἀκολουθίαν τιμητικὴν.

—Ἀναχωρεῖς, τέκνον μου! ἀνακραῖζει ἡ δυστυχὴς μήτηρ.

—Ναί, ὦ μητέρα μου, ἀναχωρῶ, καθὼς βλέπεις, ἐνδόξως.

Καὶ ἀποσπασθεῖσα πάλιν ἀπὸ τὴν ἀγκάλην τῆς μητρὸς τῆς ἀπαχαιετῆ αὐτὴν τρυφερῶς· μὲ βῆμα σταθερὸν ἀκολουθεῖ τὸν Ὀδυσσεά. Κατόπιν αὐτῆς ἀκολουθοῦν αἱ θαλαμηπόλοι τῆς καὶ αἱ Ἀργεῖαι νεανίδες· ὅλα εἶναι δακρυσμένα, ἀλλὰ θαυμάζουν τὸν ἥρωισμόν τῆς.

Ἡ δόξα σου, λέγουν εἰς αὐτήν, θὰ μείνῃ κίωνία.

* *

Μετ' ὀλίγον φθάνουν εἰς τὸ ἄλσος, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου ὑψοῦται ὁ ναὸς τῆς Ἀρτεμίδος· ἐκεῖ τὰ πάντα εἶναι ἑτοιμα διὰ τὴν θυσίαν, καὶ ὁ στρατὸς ὅλος εἶναι συνηθροισμένος· περιμένουσιν ἐπίσης ἐκεῖ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἀνακτῆς ὅλοι ἐν στολῇ. Αἱ ἀστράπτουσαι περικεφαλκικί των καὶ οἱ πολυτελεῖς των θώρακες, αἱ ἀσπίδες καὶ αἱ λόγχαι τῶν παρκατεταγμένων στρατιωτῶν, αἱ περὶ τὸν βωμόν προετοιμασθεῖσαι, τὰ ἄνθη ἐντὸς κανίστρων, διὰ τῶν ὁποίων ἐμελλον νὰ φάνουν τὸ θῆμα οἱ ὀφισμένοι ἐπὶ τῆς τελετῆς, ὅλα προσδίδουν εἰς τὴν σκηνὴν ἐκείνην κατὰ ταθερὸν καὶ μυστηριώδες· ἐννοεῖ τις ἀμέσως, ὅτι γεγονός θλιβερὸν μέλλει νὰ τελεσθῆ ἐκεῖ. Κάτωχος ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων βασιλέων ἴστανται ὁ ἀρχιστράτηγος καὶ βασιλεὺς Ἀγαμέμνων! Αἰσθάνεται, ὅτι

περίλυποι τὰ βλέμματα, καὶ πολλοὶ πολεμισταί, οἱ ὅποιοι μέλλουσι νὰ περιφρονήσουσι τὸν θάνατον, κρύπτουσι τὴν μάσκα μεταξὺ τῶν χειρῶν τῶν τῶ πρόσωπον καὶ ἀπομάσσουσι δάκρυα.

Ὁ Κάλχας πλήττει τὸ θῆμα· ἀκούεται ὁ κρότος τῆς μαχαίρας, ἥτις βραβεῖα καταπίπτει, ἀλλ' ὦ τοῦ θαύματος! Δὲν ἔχει πλέον ἐνώπιόν του τὴν Ἰφιγένειαν· ἀντ' αὐτῆς βλέπει ἕλαφρον ἀσπίρουσαν εἰς τὸ αἷμα! Ἡ Ἄρτεμις, ἡ φοροῦσα τὴν σελήνην ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της ὡς στέμμα καὶ ἐντὸς τῆς φρενῶν της κρύπτουσα βέλη ἀργυρᾶ, ἡ σοβρὰ ἐκείνη θεά, ἡ ὅποια λαμβάνει ὑπὸ τὴν προστασίαν της ἕλας τὰς ἐνκράτους καὶ σώφρονας νεανίδας, κατήλθεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἐντὸς νέφους καὶ ἔλαβε τὴν Ἰφιγένειαν μεθ' ἑαυτῆς!

Δὲν εἶχε ζητήσῃ τὴν εὐσεβῆ κόρη, διὰ νὰ θυσιάσῃ αὐτὴν ἀσπλάγχχως· τὴν εἶχε ζητήσῃ, διότι ἐξ ὅλων τῶν νεανίδων τῆς Ἑλλάδος αὐτὴν ἠγάπη περισσώτερον.

Συγκεινημένος ὁ Κάλχας στρέφεται πρὸς τὸ πλῆθος καὶ δεικνύει τὴν ἕλαφρον.

— Ἴδετε, λέγει, ἡ θεά, διὰ νὰ μὴ μιάνη τὸν βωμὸν της μετὰ τὸ αἷμα τοιαύτης κόρης, μὰς ἔστειλεν ἀντ' αὐτῆς ἕλαφρον· καὶ χαριστήθη δὲ τόσον ἀπὸ τὴν θυσίαν, ὥστε μὰς δίδει πλοῦν αἴσιον καὶ μὰς παραγγέλει νὰ σπεύσωμεν ἀμέσως κατὰ τῆς Τρωάδος.

Ἄλλαχαιμοὶ χροῖς ἐκάλυψαν τὴν φωνὴν του, καὶ ἀγγελικφῶς σπεύσας ἔφερον ἀμέσως τὴν χαρποῖον ἀγγελίαν εἰς τὴν ὀδυρομένην μητέρα.

— Μὴ κλαίε, λέγει εἰς αὐτὴν· ἡ κόρη σου δὲν ἀπέθανεν· ἡ θεὰ ἔλαβεν αὐτὴν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ της ἐθυσιάσθη ἕλαφρος.

Μετ' ὀλίγον φθάνει καὶ ὁ Ἄγαμέμνων καὶ ἐπιβεβαιοῖ τὰ αὐτά. Πρέπει, λέγει εἰς τὴν σύζυγόν του, νὰ εἴμεθα καὶ οἱ δύο εὐτυχεῖς, διότι ἡ θυγάτηρ μας ἠξιώθη τοιαύτης τιμῆς παρὰ τῆς θεᾶς.

Διακτῆς δὲ τότε τὰ στρατεύματα νὰ ἔμβουσι εἰς τὰ πλοῖα, πρέπει καὶ τὴν Κλυταιμνήστραν νὰ λάβῃ τὸν μικρὸν Ὀρέστην καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Ἄργος, εἰς τὰ ἄλλα τῶν τέκνων.

Ἄλλ' ἐκείνη ἀκούει αὐτὸν σιωπηλῆ καὶ περίλυπος· ὅταν δὲ τὰ πλοῖα ἀνεχώρησιν, καὶ ἐθασίλευσε περὶ αὐτῆς ἡ σιγὴ καὶ ἡ ἠριμία, τότε βραδέως ἀναβαίνει ἐπὶ τῆς βασιλικῆς τῆς ἀμάξης· δὲν φορεῖ πλέον ἐνδύματα πολυτελῆ, οὔτε στολιζοῦν αὐτὴν βασιλικὰ κοσμήματα· τὸ ἐνδύματὸς εἶναι ἀπλοῦστατον, ἀλλὰ δὲν εἶναι πένθιμον.

Βλέπει τὰ πλοῖα ἀπομακρυνόμενα ταχέως ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ αὐρίου ἀνέμου καί, πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ καὶ αὐτὴ εἰς τὸ Ἄργος, στρέφεται πρὸς ἀνατολάς· τοὺς δακρυσμένους ὀφθαλμούς της ὕψαι πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τείνει πρὸς τὰ ἄνω τὴν χεῖρα.

— ὦ θεά, λέγει, σὺ, ἥτις ἔλαβες ἀπ' ἐμοῦ τὸ τέκνον μου, προσταύσον τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα καὶ τὸν σύζυγόν μου καὶ δὸς εἰς αὐτοὺς τὴν νίκην καὶ τὸν θρίαμβόν!

Ὁ Σωκράτης ὑπνικῶν εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος.

Ὁ Σωκράτης εἶχε κληρονομηθῆ εἰς τὸ δικαστήριον ὑπὸ ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι εἶχον συκοφαντήσει αὐτὸν χάριν συμφέροντος, οἱ δὲ δικασταὶ εἰς ἐκείνους πεισθέντες κατεδίκασαν τὸν φιλόσοφον εἰς θάνατον. Ἐγκλειστος λοιπὸν εἰς τὸ δεσμωτήριον ὁ μέγας ἀνὴρ περιέμενεν ἀταράχως τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἤθελον φέροι εἰς αὐτὸν νὰ πῆγ τὸ κώνειον· ἀλλ' οἱ μαθηταὶ του καὶ οἱ φίλοι του δὲν ἔμενον, ὡς ἐκεῖνος, ἀτάραχοι· ἠγανάκτου, διότι ἔμελλον νὰ ἴδου ἀδίκως ἀποθνήσκοντα τὸν ἐνάρετον διδάσκαλόν των, καὶ προητοιμαζόν κρυφίως ἕλα τὰ μέσα, ὅπως φυγαδεύσουν αὐτὸν ἀσφαλῶς εἰς Θεσσαλίαν.

Ἦτο ὄρθρος ἀκόμη βαθύς· ὁ δὲ Σωκράτης ἐκοιμήτο εἰς τὴν φυλακὴν του. Ὁ φιλόσοφος ἐκεῖνος, ὅστις καθ' ἕλον τὸν βίον του εἶχε διδάξει, ὅτι ἡ βῆσις τῆς ἀληθοῦς σοφίας εἶναι τὸ νὰ γνωρίζῃ τις τὸν ἑαυτὸν του, ἐκοιμήτο ἡσυχώτατα, ὅπως οἱ ἐνάρετοι μόνον καὶ οἱ ἀθῶοι δύνανται νὰ κοιμῶνται καθ' αὐτὰς ἔτι τὰς παραμονὰς τοῦ θανάτου των· ἐξεπλάγη ὅμως πολὺ, ὅταν ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμούς εἶδε παρὰ τὴν κλίνην του εἰς τοιαύτην ὥραν τὸν ἀγαπητὸν του μαθητὴν Κρίτων. Ὁ Κρίτων ἦτο ὀλοφύχως ἀφωσιωμένος εἰς τὸν διδάσκαλόν του, εἶχε δὲ ἔλθει ἐκεῖ, διὰ ν' ἀναγγεῖλῃ εἰς αὐτόν, ὅτι τὴν ἐπαύριον ἀπὸ τῆς προίως ἐκείνης ἔμελλον νὰ δώσουν εἰς αὐτόν νὰ πῆγ τὸ κώνειον· δὲν εἶχεν ὅμως ἔλθει τόσον ἐνωρίς ἐκεῖ, διὰ νὰ εἶπῃ τοῦτο μόνον εἰς τὸν διδάσκαλόν του. Ἦθελε ν' ἀναγγεῖλῃ συγχρόνως εἰς αὐτόν, ὅτι τὰ πάντα εἶχεν ἐτοιμάσει πρὸς σωτηρίαν του καὶ νὰ παρακινήσῃ αὐτόν νὰ φύγῃ ἐκείνην τὴν προίαν ἐκ τῆς εἰρκτῆς. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγνώριζεν, ὅτι ὁ Σωκράτης ἤθελε φέροι εἰς αὐτόν πολλὰς ἐνστάσεις, ἤλθεν ἐπίτηδες τόσον ἐνωρίς, διὰ νὰ λάβῃ καιρὸν, ὅπως τὸν πείσῃ.

Ὁ Σωκράτης ὅμως ἐθεώρει τὴν ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων ὡς τὸ ἱερώτερον χρέος παντός πολίτου· τοῦτο εἶχε διδάξει καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον· τοῦτο ἐσκέπτετο καὶ τὴν στιγμήν ἐκείνην, ὥστε ἀμέσως ἀπήντησεν, ὅτι ἐπρωτίμω νὰ μείνῃ εἰς τὴν φυλακὴν του καὶ ν' ἀποθάνῃ παρὰ νὰ παραβιάσῃ τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του φεύγων.

Ἄλλ' ἐπέμενεν ὁ Κρίτων παρακκαλῶν θερμῶς τὸν διδάσκαλόν του νὰ μὴ ἀρνηθῇ εἰς αὐτὸν τὴν χάριν ἐκείνην· τότε ὁ Σωκράτης, διὰ νὰ τὸν πείσῃ, εἶπεν εἰς αὐτὸν τὰ ἑξῆς:

— Ἐὰν ἀγαπητὲ Κρίτων, ἀπεράσιζον νὰ φύγω, τότε οἱ Νόμοι καὶ ἡ Πατρίς ἤθελον παρουσιασθῆ ἐνώπιόν μου καὶ ἤθελον μοὶ εἶπει: «Τί κάμνεις, ὦ Σώκρατες; Ἀπεράσισεις λοιπὸν νὰ μᾶς καταστρέψῃς; Δὲν γνωρίζεις σύ, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ πόλις, ὅταν οἱ νόμοι τῆς δὲν τηρῶνται καὶ ὅταν αἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τῆς δὲν ἐκτελῶνται πιστῶς; Νομίζεις ἴσως, ὅτι σὲ ἠδικήσαμεν, καὶ διὰ τοῦτο θέλεις νὰ μᾶς παρακούσῃς; Ἄλλ' ἔλησμώνησες τί ἐδίδαξες εἰς ὅλον τὸν βίον σου; Δὲν ἐδίδαξες, ὅτι δὲν πρέπει νὰ πράττῃ τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ; Ἡ Πατρίς, ὦ Σώκρατες, διὰ τῶν νόμων τῆς καὶ διὰ τῶν φροντίδων τῆς σὲ ἐγέννησε, σὲ ἔθρεψε, σὲ ἐξεπαίδευσεν· ἐξεπαίδευσεν ἐπίσης καὶ τοὺς γονεῖς σου καὶ τοὺς προγόνους σου. Εἶσαι λοιπὸν, τέκνον μου, εἶσαι θρέμμα μου· πῶς τολμᾶς νὰ μὲ βλάψῃς; Ἐὰν ὁ πατήρ σου ἢ ὁ διδάσκαλός σου σὲ κτυπήσουν ἢ ἄλλως πῶς σὲ κακοποιήσουν, ἔχεις ποτὲ σὺ τὸ δικαίωμα ν' ἀποδώσῃς κατ' αὐτῶν τὸ ῥάπισμα ἢ νὰ κακοποιήσῃς αὐτούς; Βεβαίως ὄχι· ἀλλὰ λοιπὸν δὲν γνωρίζεις, ὅτι ἡ Πατρίς εἶναι τιμιωτέρα καὶ ἀγιωτέρα καὶ ἀπὸ τοὺς γονεῖς σου καὶ ἀπὸ τοὺς διδασκάλους σου καὶ ὅτι καθήκόν σου πρῶτιστον εἶναι νὰ σέβῃσαι καὶ ν' ἀγαπᾶς αὐτήν, καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι ὀργισμένη ἐναντίον σου καὶ ἀδικός; Τί θὰ ἠδυνάμην, ὦ φίλε Κρίτων, ν' ἀπαντήσω εἰς τὰς σοβαρὰς ταύτας ἐρωτήσεις τῆς Πατρίδος; ἠρώτησε τὸν μαθητὴν του ὁ Σωκράτης.

Ὁ Κρίτων δὲν εὗρέ τι ν' ἀπαντήσῃ, διότι ἦτο μαθητὴς γνήσιος ταιούτου διδασκάλου· ἐλυπήθη μὲν πολὺ, διότι ἀπώλεσε τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἤθελε σώσει τὸν διδάσκαλόν του, ἀλλὰ τὴν ἀπόφασιν ἐκείνην τὴν παραδέχθη ὡς ὀρθὴν καὶ οὐδὲ λέξιν πλέον εἶπεν εἰς τὸν Σωκράτην, ὅπως τὸν παρακινήσῃ νὰ φύγῃ.

Ἐν τούτοις ὁ Σωκράτης δὲν ἀπέθανε τὴν ἐπομένην ἡμέραν· τὸ κώνειον ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νὰ πῆν τὴν μεθεπομένην· πολὺ δὲ ἔνωρις συνέρευσαν εἰς τὸ δεσμοτήριον τὴν ὄρισμένην ἐκείνην ἡμέραν ὅλοι οἱ μαθηταὶ του καὶ περίλυποι ἤρχοντο ν' ἀποχαριετίσουν τὸν διδάσκαλόν των. Ἐκεῖνος ἐδέχθη αὐτοὺς μὲ χαρὰν, ὅταν δὲ ἤλθεν ἡ ὥρα νὰ πῆν τὸ κώνειον, ἐξηγῶν εἰς αὐτοὺς τὰς διδασκαλίας του περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ἔλαβεν ἀταράχως τὸ ποτήριον εἰς τὴν χεῖρα. Ἄλλ' ὅταν ἔφερεν αὐτὸ εἰς τὰ χεῖλη του, ὁ ἀγαπητὸς του Κρίτων τὸν ἠρώτησε περίλυπος·

— Ἐχεις παραγγελίαν τινὰ νὰ μοὶ δώσης, διδάσκαλε ;

Ὁ δὲ Σωκράτης ἀπήντησε·

— Σοὶ παραγγέλλω νὰ εἶσαι ἐνάρετος· διότι ἐξ ὅλων τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου τὸ μεγαλειότερον εἶναι ἡ ἀρετὴ, καὶ ἐκεῖνος, ὅστις ἔχει αὐτὴν, πρέπει νὰ ζηλεύηται ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

Καὶ πάλιν ἠρώτησεν αὐτὸν·

— Πῶς θέλεις νὰ σὲ ἐνταφιάσουν, διδάσκαλε ;

Ὅπως θέλετε, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος· ἂν δυναθῆτε, νὰ μὲ συλλάβητε.

Ἐξηκολούθησε δὲ συνδιαλεγόμενος ἡσυχώτατα μετὰ τῶν μαθητῶν του περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς μέχρι τῶν τελευταίων στιγμῶν του. Ὁ ὥριος θάνατός του ἐπεσφράγισε τὴν διδασκαλίαν του, καὶ ὁ μέγιστος ἐκεῖνος τῶν φιλοσόφων μένει πάντοτε δι' ἡμᾶς καὶ δι' ὅλον τὸν κόσμον παράδειγμα ἀρετῆς, ὑπακοῆς εἰς τοὺς νόμους καὶ φιλοπατρίας.

Τί εἶναι Πατρίς ;

Τί εἶναι λοιπὸν ἡ Πατρίς, ὥστε νεᾶνίδες ἀβραὶ κατὰ τὸ ἄθος τῆς ἡλικίας των ν' ἀποθνήσκουν χάριν αὐτῆς εὐχαρίστως καὶ φιλόσοφοι μέγιστοι νὰ πίνουν ἀτάραχοι τὸ δηλητήριο, διὰ νὰ ὑπακούσουν εἰς τοὺς νόμους τῆς ; Τί εἶναι ἡ Πατρίς, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ γονεῖς ἐκούσιως νὰ προσφέρουν ὑπὲρ αὐτῆς τὰ τέκνα των ;

Ἀνθρώπος τις εἶχε περιηγήθῃ ὅλας τὰς χώρας τῆς γῆς καὶ ἐπισκεφθῆ τὰς σημαντικωτέρας αὐτῆς μεγαλοπόλεις, ἀλλ' ὅταν ἐπ' ἀνῆλθεν εἰς τὸ χωρίον του, τὸν ἠρώτησέ τις ἐκ τῶν φίλων του·

— Εἰπέ μοι, σύ, ὅστις περιηγήθῃς τόσους τόπους, τί σοὶ ἤρεσε περισσότερο ἀπὸ ὅλα, ὅσα εἶδες ;

Ἐκείνος δὲ ἀπεκρίθη·

— Ἀπὸ ἄλα, ὅσα εἶδον, τίποτε δὲν μὲ συνεκίνησε τόσον, ὅσον ὅταν επιστρέφων εἰς τὸ χωρίον μου διέκρινα διὰ μέσου τῶν δένδρων τοῦ κήπου μας τὴν πατρικὴν μου στέγην. Ἐθαύμασα τὰ λαμπρὰ ἄνθη τῶν τροπικῶν καὶ ὠσφράνθη τὸ διαπεραστικὸν ἄρωμά των, ἀλλ' οὐδὲν ἐξ αὐτῶν μοι ἐπραξένησε τόσην εὐχαρίστησιν, ὅσην ὅταν ἠσθάνθη καὶ πάλιν τὸ ἄρωμα τοῦ βασιλικοῦ, τὸν ὅποιον ἡ μήτηρ μου σπείρει κατ' ἔτος πρὸ τῆς θύρας τοῦ οἰκίσκου μας, ὅταν ἐπικνεῦρον τὰ ἀπλᾶ γαρόφαλλα, τὰ ὅποια ἡ ἀδελφή μου καλλιεργεῖ.

Ἄν λοιπὸν εἰς τὴν πενιχρὰν καλύβην, εἰς τὴν ὅποιαν γεννᾶται τις, προσκολλᾶται τόσον, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ μὴ ἀγαπήσῃ περισσότερον ἀπὸ ἄλλας τὰς χώρας τῆς γῆς τὰς πεδιάδας, τὰ ἔρη καὶ τὸν οὐρανόν, ὑπὸ τὸν ὅποιον ἠϋξήθη; Πατρίς, εἰπέ τις τῶν ποιητῶν, εἶναι ὁ τόπος, ὅπου ἐδεδεμεύθη ἡ ψυχὴ. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἀπολίτιστοι λαοὶ τοῦ Ἰσημερινοῦ, οἵτινες ζῶσιν εἰς τὰς καυστικὰς ἐρήμους, καὶ αὐταὶ αἱ ὑπερβόρειοι φυλαί, αἱ ὅποιαὶ στήνουν τὰς δερματίνας καλύβας των ἐπὶ ἀπεράντων χιονοσκεπῶν πεδιάδων, ἂν ἀνγκυλωθοῦν νὰ μακρυνθοῦν ἐκ τῶν τόπων ἐκείνων, καταλαμβάνονται ἀπὸ θλίψιν καὶ ἀποθνήσκουν πολλάκις ἀπὸ νόσον, ἡ ὅποια ὀνομάζεται νοσταλγία.

Ἄλλ' ἂν προσκολλᾶται τις μὲ τὴν στοργὴν εἰς τὴν πατρίδα του, προσκολλᾶται ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς ἀδελφούς, μετὰ τῶν ὁποίων συνηξήθη. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ μὴ ἀγαπῶμεν καὶ ἡμεῖς περισσότερον ἀπὸ ἄλλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς ἐκείνους, πρὸς τοὺς ὁποίους μᾶς συνδέου κοινὴ γλῶσσα, κοινὰ ἔθιμα, κοινὰ ἐλπίδες;

Τίνες ὅμως εἶναι οἱ ἀδελφοὶ μας οὗτοι; Εἶναι ἄρα γε ὅσοι κατοικοῦν εἰς τὰς Ἀθήνας; Ὅσοι διαμένουν εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος;

Ὅχι· οὗτοι ἀπαρτίζουν ἐλάχιστον μόνον μέρος τῶν ἀδελφῶν, ὅσοι ὄλοι ὁμοῦ ἀποτελοῦν μεθ' ἡμῶν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος. Ἀπὸ τῶν Ἀκροκερυνίων ὀρέων καὶ τῶν ὀρέων τῆς Ῥοδόπης μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς Κρήτης, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πανταχοῦ ὑπάρχουν ἀδελφοὶ μας, ἀδελφοί, οἱ ὅποιοι κατάρχονται, ὡς καὶ ἡμεῖς, ἐκ τῶν αὐτῶν ἐνδόξων προγόνων καὶ οἱ ὅποιοι ἔχουν κοινὴν μεθ' ἡμῶν τὸν πόθον, ὅπως εὐδαιμονήσῃ εἰς τὸ μέλλον ἡ Ἑλλάς.

Ἄλλ' ἂν καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔχουσιν τὸ κῆμά των, ὅπως παρκα-

σκευασθῆ ἡ γωνία τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡμεῖς ζώμεν, δὲν ἀπῆλυσαν εἰσέτι τῆς εὐτυχίας τοῦ ν' ἀποτελέσουν μίαν μεθ' ἡμῶν μεγάλην πατρίδα!

**Συμφοραὶ τῶν Χίων
κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα.**

(Ἐκ τοῦ διηγήματος «Λουκῆς Λάρας» Δημ. Βικέλα)*

Τὴν αὐγὴν τῆς Μεγάλης Πέμπτης ἠκούσαμεν τὴν λειτουργίαν καὶ ἐκοινωνήσαμεν τῶν θείων μυστηρίων. Ἦτο λαμπρὰ ἐαρινὴ πρωία, καὶ ὅταν ἐπεστρέψαμεν ἐκ τῆς ἐκκλησίας, ἀντὶ γὰρ μείνω ἐντὸς τῆς οἰκίας, λαθὼν εἰς χεῖρας τὴν νηστήσιμον τροφήν μου ὑπῆγα γὰρ προγευθῶ ἐπὶ τοῦ ἐξώστου. Ἄλλ' ἅμα ἦνοιξα τὴν ἐπ' αὐτοῦ θύραν καὶ ὤψωσα τὸ βλέμμα πρὸς τὸ πέλαγος, εἶδον θέαμα, τὸ ὅποιον μὲ κατέπληξε. Παρήτησα τὸ πρῶγευμα καὶ ἔδραμον πρὸς τὸν πατέρα μου. Μὲ ἠκολούθησεν ἐπὶ τοῦ ἐξώστου καὶ ἐβλέπομεν ἀμφοτέροι πρὸς τὴν θάλασσαν.

Ἐβλέπομεν σειρὰν μακρὰν πλοίων μεγάλων πλεόντων πρὸς τὸν λιμένα μας. Ἀπεῖχον εἰσέτι πολὺ, ἀλλ' ἦτο διαυγής ἡ ἀτμόσφαιρα καὶ διεκρίνοντο τὰ ἰστία, καμπύλα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου τὴν πνοήν, καὶ

* Κατὰ τὴν δεκάτην Μαρτίου 1822 ὁ διοικητὴς τῆς Σάμου Λυκοβργῆς Λογοθέτης ἐπεβίβασθη εἰς Χίον μετὰ 2,500 στρατιωτῶν καὶ ἐξήγειρε τοὺς κατοίκους εἰς ἐπανάστασιν. Οἱ ἐν τῇ νήσῳ Τούρκοι ἠναγκάσθησαν τότε νὰ κλεισθῶσιν εἰς τὸ φρούριον, ἀλλὰ μετὰ τινος ἡμέρας πολυάρθμα στήν. Ὁθωμανῶν συνηθροίσθησαν ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀντικρὺ καὶ βοηθόντος καὶ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, ὅστις ἐκानονοδόλει. ἐπεβίβασθησαν ἐπὶ τῆς ἀτυχοῦς νήσου. Καὶ πρὶν ὅμως ἢ ἐπιταῦτα προσορμισθῶσιν ἐντελῶς, οἱ ἐντὸς τοῦ φρουρίου κεκλεισμένοι Τούρκοι λαθόντες ἄρρως ἐπεχείρησαν ἔξοδον. Φοβεροὶ ἐπέπεσον τότε κατὰ τῶν ἀτυχῶν κατοίκων, οἵτινες ἔφευγον ἐντρομοὶ ὅπου ἠδύναντο ἀλλ' οἱ ἄγριοι διώκται τῶν καταφθάνοντες πανταχόθεν κατέσφαζον αὐτούς. Ἡ πόλις μεταβλήθη μετ' ὀλίγον εἰς σφοδρὸν ἔρειπνῶν, αἱ ἐκκλησίαι ἐμάνθησαν καὶ αὐτὰ τὰ ὄσα τῶν νεκρῶν θιασκορπίσθησαν εἰς τὰς ὁδοὺς. Ἐκ τῶν ἑκατὸν χιλιάδων κατοίκων, οἵτινες ἀπῆρτιζον τὸν πληθυσμὸν τῆς εὐτυχοῦς ἄλλοτε ἐκείνης νήσου, μόλις χίλιοι διέμειναν, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἐπακροσθῆτες ἠλαττώθησαν, διότι μετὰ τὴν τρομερὰν ἐκείνην σφαγὴν χιλιάδες πτωμάτων ἔβαιναν ἄταφα, καὶ ἀνεπτύχθησαν ἕνεκα τούτου ἐπιδημικῶς ἀσθένειαί.

αί διπλαῖ καὶ αἱ τριπλαῖ λευκαὶ ζῶναι ἐπὶ τῶν μαζύρων σκαφῶν. Ἐνῶ δὲ τὰ μεγάλα ταῦτα πλοῖα ἐφάνιντο πλησιάζοντα, ἄλλη σειρά πλοικαίων μικρῶν, δεχομένων ἐκ πλαγίου τὸν ἀνεμὸν εἰς τὰ τρίγωνα ἰστίαι των, ἔφευγε παρὰ τὴν παραλίαν πρὸς τῆς Σάμου τὴν διεύθυνσιν. Τὰ μεγάλα ἐν τούτοις πλοῖα ὡσεὶ διαστάζοντα, ἀντὶ τὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν πρὸς τὸν λιμένα πλοῦν, ἤλλαξαν αἴφνης δρόμον. Ἐνόμισα ἐπ' ὀλίγον, ὅτι ἀνεχώρουν. Ἄλλ' ὄχι, δὲν ἀπεμακρύνοντο, ἐλοξοδρόμου ἀπέναντι τῆς Χίου. Τὰ δὲ μικρὰ πλοία φεύγοντα πρὸς τὰ δεξιὰ μας ἐχάνοντο τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο ὅπισθεν τῆς τελευταίας ἄκρας τῆς νήσου.

Δὲν ἦτο δύσκολον νὰ ἐννοήσωμεν τί συνέβαιεν. Ὁ Τουρκικὸς στόλος κατήρχετο ἰσχυρὸς, οἱ δὲ ἐπαναστάται ἀνεχώρουν. Ἄλλ' οἱ Χῖοι τί ἔμελλον ν' ἀπογίνωσιν;

Ἄγνοῶ πόσῃν ὥραν ὁ πατήρ μου καὶ ἐγὼ ἐμένομεν ἐπὶ τοῦ ἐξώστου σιωπηλοὶ καὶ ἀκίνητοι, μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ πέλαγος προσηλωμένους.

— Νὰ φύγωμεν, νὰ φύγωμεν, εἶπεν αἴφνης ὁ πατήρ μου, καὶ ἐστράφη πρὸς τὴν οἰκίαν.

Ἐστράφη καὶ ἐγὼ, καὶ τότε εἶδον ὅτι ὅπισθεν ἡμῶν ἐπὶ τοῦ ἐξώστου ἴσταντο ἡ μήτηρ καὶ αἱ δύο ἀδελφαὶ μου βλέπουσαι κ' ἐκείναι ἐν σιωπῇ τὸ πρὸ ἡμῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης θέαμα.

Ὁ πατήρ μου ἐξῆλθεν ἀμέσως τῆς οἰκίας. Τὸν ἠκολούθησα κατὰ διαταγὴν του. Ἦθελε νὰ συσκεφθῶμεν μετὰ τῶν συγγενῶν περὶ τοῦ πρακτέου

Πρὶν ἐτι προσορμισθῶσι τὰ πλοῖα, οἱ Τούρκοι ἐξεληθόντες τοῦ φρουρίου ἐχύθησαν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἤρχισαν νὰ λεηλατῶσι καὶ ν' ἀρπάξωσι καὶ νὰ φονεύωσιν. Ὅταν φεύγοντες ἤκούομεν τοὺς κανονισβολισμούς, ἀπεδιβάζοντο οἱ ἐν τῷ στόλῳ, καὶ ἠύξησεν οὕτω τῶν δημιῶν ὁ ἀριθμὸς.

Τὴν ἐπιούσαν δὲ ἡ θάλασσα ἐκαλύφθη ὑπὸ πλοικαίων φερόντων ἀπὸ ἀντικρὺ τὰ λυσσῶντα στίφη, τὰ ὅποια ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐπερίμενον τῆς ἄκρας τὴν ὥραν. Τότε τὸ κκὸν ἐκορυφώθη ἡ πόλις δὲν ἐξήρκει, ὅπως τοὺς κορέσῃ, καὶ ἐπέπεσον εἰς τὴν ἐσοχὴν.

Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα ἐτελέσθη τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ τὸ τρο-

μερὸν ὀλοκαύτωμα. Ἀντίστασις δὲν ὑπῆρχεν· οἱ μὴ φεύγοντες ἐκ τῶν ἐπαναστατῶν διεσπάρησαν κρυπτόμενοι, ὥστε οὐδὲν ἀνεχαίτιζε τῶν θηρίων τὴν πρόσδοσιν ἢ μόνῃ ἢ ἀφθονία τῆς προχείρου λείας. Καθ' ὅσον αὐτὴ ἐξήντηλετο, κατὰ τοσοῦτον ἐξετείνετο ἡ ζώνη τῆς καταστροφῆς, καὶ οὕτως ἠκούομεν τοὺς Τούρκους ἐπὶ μάλλον καὶ μάλλον πλησιάζοντας εἰς τὸ καταφύγιόν μας.

Τοὺς ἠκούομεν πλησιάζοντας. Ψυχρὰ ἢ ἔκφρασις καὶ ἀφρημένη. Ἄλλὰ πῶς νὰ ἐκφράσω τὴν φρίκην τῶν ἀκουσμάτων ἐκείνων; Ἄνεγκη διὰ τῆς φαντασίας, ἀναγκῶστα, νὰ συμπληρώσῃς τῆς ἀφηγησεώς μου τὸ ἀτελές, δίδων ζώην εἰς τὰς σκηνὰς καὶ τὰς ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας ἡ μνήμη μου ἤδη ἀνακαλεῖ. Διότι ἄλλο ν' ἀνακινώσῃς, ἡσύχως καθήμενος ἐντὸς τοῦ δωματίου σου, περὶ καταστροφῶν γενομένων εἰς χώραν ἀπέχουσαν ἢ ἀγνωστον καὶ εἰς ἐποχὴν μεμακρυσμένην, καὶ ἄλλο ν' ἀκούῃς, ὅτι ἄνθρωποι γνωστοί σου συγγενεῖς καὶ φίλοι, συμπολίται σφάζονται καὶ αἰχμαλωτίζονται, ὅτι οἰκίαι, τὰς ὁποίας πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἶδες ἢ ἐπεσκεψθῆς, πυρπολοῦνται ἢ ἐληλητατήθησαν· ἄλλο νὰ σοὶ λέγουν ὀνομαστί, ἐφρονεῦθη ἐκεῖνος, ἢ σύζυγος τοῦ ἄλλου ἠχμαλωτίσθη, τὴν εἶδεν ἢ δεῖνα συρομένην ἐκ τῆς χειρὸς ὑπὸ Τούρκου ἀγρίου καὶ κλαίουσαν καὶ κραυγάζουσαν! Καὶ τὴν φωνὴν τῆς τὴν γνωρίζεις, τὴν ἠκουσες τοσάκις νὰ σοὶ λαλῇ εὐθύμως· καὶ νομίζεις τώρα, ὅτι ἀκούεις τοὺς γοεροὺς κραυγασμούς τῆς, ὅτι τὴν βλέπεις μὲ ἀνεστραμμένην τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν κόμην λυτὴν ἀγομένην εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν, εἰς τὴν κατασχύνην, καὶ συλλογίζεσαι τὸν ἄνδρα τῆς καὶ τὰ τέκνα τῆς! Καὶ εἰσκι σὺ αὐτὸς ἐκεῖ πλησίον μετὰ τῶν γονέων, μετὰ τῶν παρθένων ἀδελφῶν σου, καὶ περιμένεις ἀπὸ ὧρας εἰς ὧραν νὰ παραστῶσιν ἐνώπιόν σου οἱ ἀνόσιοι διώκται. ὦ! Ὁ Θεὸς νὰ σέ προφυλάξῃ ἀπὸ τοιαύτας δοκιμασίας

Ἐφορτώσαμεν λοιπὸν ἐκ νέου ἐφαπλώματα καὶ ζωτροφίας ἐπὶ τῶν ἡμιόνων καὶ ἐστείλαμεν ἐμπρὸς τὸν κηπουρὸν μὲ ὀδηγίαν νὰ μᾶς περιμένῃ εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον, χωρίον κείμενον εἰς τὰ δυστικώτερα τῆς νήσου, ὅπου ὁ πατήρ μου ἐνεθυμήθη ὅτι εἶχε χωρικὸν σύντεκνον. Ἀποχαιρετίσαντες δὲ τοὺς δύο γέροντας ἀνεχωρήσαμεν καὶ ἡμεῖς κατόπιν καὶ ἐφθάσαμεν τὸ ἀπόγευμα εἰς Ἅγιον Γεώργιον, κατάσκοποι ἐκ τοῦ δρόμου καὶ τοῦ ἡλίου.

“Αμα εἰσῆλθομεν εἰς τὸ χωρίον, ἐνόησαμεν, ὅτι ἀσύνηθες τι συνέβαινε ἐντὸς αὐτοῦ. Ὁ κόσμος ἦτο εἰς κίνησιν, αἱ ὁδοὶ πλήρεις ἀνθρώπων, μεταξὺ δ' αὐτῶν ἄνδρες ἔνοπλοι, αἵτινες ἐφαίνοντο ξενοὶ εἰς τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἐβλεπον καὶ ὠμίλου· ἦτο ὡς ἐν ἡμέρᾳ ἐορτῆς, καὶ ἦσαν τῶντι ἐορτάσιμοι αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. Ἄλλ' ἢ ἐπὶ τῶν προσώπων ἀνησυχία ἐμαρτύρει, ὅτι τὸ χωρίον δὲν ἐώρταζεν.

Ὁ πατήρ μου ἐπλησίασε γέροντα χωρικὸν ἰστάμενον παρὰ τὴν ἀνοικτήν θύραν του. Τὸν ἠρώτησε περὶ τοῦ συντεκνου του. Ὁ σύντεκνος δὲν ἦτο εἰς τὸ χωρίον. Ἀνεχώρησε πρὸ ἔτους. Ἠρώτησεν ἂν ἦλθεν ὁ κηπουρὸς μας μετὰ τὰς δύο ἡμιόλους. Οὔτε χωρικός ἦλθεν οὔτε ἡμιόλοι ἐφάνησαν. Ἠρώτησε διατί ἡ κίνησις καὶ πόθεν οἱ ὄπλοφόροι. Οἱ ὄπλοφόροι ἦσαν Σάμιοι φεύγοντες τοὺς Τούρκους καὶ ὁ Λογοθέτης ἦτο μετ' αὐτῶν.

Ὁ Λογοθέτης ἐντὸς τοῦ χωρίου διωκόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων! Ἡμεῖς δὲ ἦλθομεν εἰς Ἄγιον Γεώργιον, διὰ ν' ἀποφύγωμεν τοὺς Τούρκους! Καὶ οὔτε ὁ σύντεκνος εἰς τὸ χωρίον οὔτε ὁ κηπουρὸς μας· ἡμεῖς δ' ἐκεῖ εἰς τὸν δρόμον, ἀπηυδαμένοι, ἄνευ τροφῆς, ἄνευ καταφυγίου, ἄνευ ὁδηγοῦ!

Ὁ χωρικός μας ἐλυπήθη καὶ μας ἐδέχθη εἰς τὴν καλύβην του. Εἰσῆλθομεν ὅλοι ἐντὸς αὐτῆς καὶ ἐκαθήμεθα περιμένοντες τὸν κηπουρὸν. Ἀπὸ τῆς πρωίας ἤμεθα ἄσιτοι. Ὁ φιλόξενος χωρικός μας ἠρώτησεν ἂν πεινώμεν καὶ μας ἐπρόσφερε τὸ πτωχικὸν δεῖπνόν του, ἀλλ' ὁ πατήρ μου τὸν εὐχαρίστησε μὴ θελήσας νὰ τοῦ στερήσωμεν τὸν ἄρτον του.

Ἐν τούτοις αἱ ὄραι παρήρχοντο, καὶ ὁ κηπουρὸς δὲν ἐφαίνετο, αἱ δὲ ἀδελφί μου ἐπέινων. Μ' ἔστειλεν ὁ πατήρ μου ν' ἀγοράσω ὅ,τι εὐρω, καὶ ἐξηρχόμην πρὸς τοῦτο τῆς καλύβης, ὅταν εἶδον αἴφνης εἰς τὸ φῶς τοῦ ὀνότος ἡλίου γενικὴν ἐνώπιόν μου παραζάλην. Αἱ γυναῖκες ἔτρεχον μετὰ βρέφη εἰς τὴν ἀγκάλην, οἱ ἄνδρες μετὰ βάρη ἐπὶ τῶν χειρῶν, φράσεις διακεκομμένα ἀντηλλάσσοντο, καὶ ἔρευγον ὅλοι ἐξω τοῦ χωρίου, ἐνῶ οἱ ὄπλοφόροι συναθροόμενοι ἠτοιμάζοντο νὰ φράξουν τὴν εἴσοδον. Ἦτο καθὼς ἡ αἰφνίδιος κίνησις τῶν φύλλων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, πρὶν ἢ ἡ καταγίς ἐπιπέσῃ.

— Οἱ Τούρκοι ἐπλάκωσαν! Φύγετε! Κρυφθῆτε, ἔρχεσθε τρέχων

πρὸς ἡμᾶς ὁ γέρον ἠωρικός.

Τὴν αὐτὴν ἐξημερώθημεν εἰς τὸ παράλιον, εἰς λιμέναν ἔρημον ἀντικρὺ τῆς νήσου τῶν Ψαρῶν. Ἐκεῖ ἠθέλομεν καὶ ἠλπίζομεν νὰ καταφύγωμεν. Ἄλλ' ὁ ἄνεμος ἦτο σφοδρὸς, ἐντὸς δὲ τοῦ λιμένος καὶ εἰς τὸ πέλαγος οὔτε πλοῖον ἐφαίνετο οὔτε πλοιάριον, οὐδὲ διεκρίνετο ἀντικρὺ σημεῖον ζωῆς. Ἡ δὲ παραλία ἦτο ἤδη κατεληγμένη ὑπὸ ἄλλων προσφύγων πρὸ ἡμῶν ἀφικομένων καὶ συσσωρευθέντων ἐκεῖ μετὰ τὴν αὐτὴν ὡς ἡμεῖς ἐλπίδα. Δὲν τοὺς εἶδομεν οὔτε τοὺς ἠκούσαμεν μακρόθεν. Μόνον ὅταν ἐπλησιάζομεν εἰς τὸν αἰγιαλόν, εἶδομεν ὑπὸ τὰς ἐλαίας, κίτινες κατέβαινον μέχρι τῆς θαλάσσης, σωροὺς σωμάτων κατακειμένων ἐπὶ τοῦ εδάφους. Ἐκεῖ διήλθον οἱ δυστυχεῖς ὀλόκληρον τὴν νύκτα, ἐνῶ ἡμεῖς ὑπὸ τὴν πνοὴν τῆς τρυκυμίας ἐθαδίζομεν πρὸς τὸ αὐτὸ σημεῖον ὡς λιμέναν σωτηρίας.

Ἐστάθημεν καὶ ἡμεῖς τότε. Αἱ γυναῖκες ἐπέζησαν καὶ ἐκχθίσκαμεν εἰς ἐνὸς δένδρου τὴν ρίζαν. Τόσα ἔτη παρήλθον καὶ τόσα ἐδοκίμασα ἔκτοτε, ἀλλ' ὅμως ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσω τὴν αἴσθησιν τοῦ καμάτου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν κατεβλήθη. Πρὸ εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν ἐπεριπάτου με κενὸν τὸν στόμαχον. Ἐξήπλωθην κατὰ γῆς πλησίον τῆς μητρὸς μου καὶ ἔκλεισα τοὺς ὀφθαλμούς, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης δυνάμεως εἰς τὰ μέλη μου, ἄνευ σκέψεως εἰς τὴν κεφαλὴν μου. Καὶ ἠσθάνθη τὴν χεῖρα τῆς μητρὸς ἐπὶ τοῦ μετώπου μου, καὶ ἤνοιξα τοὺς ὀφθαλμούς καὶ εἶδον τὴν ἀγαπητὴν κεφαλὴν τῆς κεκλιμένην ἀνωθέν μου. Δὲν ἀνηλλάξαμεν λέξιν, ἀλλ' ἔκυψεν ἡ μήτηρ μου καὶ μ' ἐφίλησε, καὶ ἔκλεισα πάλιν τοὺς ὀφθαλμούς. Τὰ ἐνθυμοῦμαι ταῦτα πάντα, ὡς νὰ συνέβησαν χθές.

Ὁ πατήρ μου εἶχε προχωρήσει εἰς συνάντησιν τῶν πρὸς ἡμᾶς ἐρχομένων. Μετ' ὀλίγον ἐπέστρεψεν ἀκολουθούμενος ὑπὸ γέροντος, τὸν ὅποιον δὲν ἀνεγνώρισα. Ἄλλ' ἡ μήτηρ μου τὸν ἀνεγνώρισε καὶ ἐγερεθεῖσα ἔδραμε πρὸς αὐτόν. Ὁ γέρον ἤνοιξε τὰς ἀγκάλας του καὶ ἔσφιγγεν ἐπὶ τοῦ στήθους τὴν μητέρα μου. Ἦτο τοῦ πατρὸς τῆς ἀδελφός.

Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης οὐδεὶς ἡμῶν εἶχε κλαύσει. Ὁ τρόμος τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου, ἡ ἀδιάκοπος κίνησις, αἱ μεταβολαὶ τῶν σκηνῶν, τὸ ἀλλεπάλληλον τῶν ἐντυπώσεων, διετήρουν εἰς ἔντασιν

τὸ νευρικὸν σύστημα· ἤμεθα ψυχῇ τε καὶ σώματι ἀπηυδημένοι, ἀλλ' ἔμενον στεγνὰ τὰ βλέφαρά μας.

Ἄλλ' εἰς τοὺς κόλπους τοῦ γέροντος κρύπτουσα τὴν κεφαλὴν ἡ τάλαινα μήτηρ μου ἀφέθη τότε ὀλόκληρος εἰς τῆς λύπης τὴν κυριότητα, καὶ ἠκούοντο οἱ λυγμοὶ τῆς, οἱ στεναγμοὶ τῆς ἐξέσχιζον τὴν καρδίαν μου. Αἱ ἀδελφάί μου περιεκύκλωσαν τὴν μητέρα κλαίονσαι, ὁ δὲ πατήρ μου ἔκρυψεν ἐντὸς τῶν χειρῶν του τὸ πρόσωπον, καὶ ἐγὼ ἠσθάνθη τὴν καρδίαν μου ἀνυψαίνουσαν εἰς τὸν λαϊμόν μου καὶ τοὺς ὀφθαλμούς μου θολούς, καὶ ἦτο γενικὸς ὁ θρήνος καὶ ὁ καπνὸς ὑπὸ τὴν ἐλαίαν, ἥτις μᾶς ἐσκίαζεν.

Πρὸς τὰς Μαθητείας.

Ἴσως ἀγαπηταί μοι μαθήτριαι, ὁσάκις μανθάνετε ἐκ τῆς ἱστορίας τὰς θυσίας, ὅσας ὑπέστησαν οἱ ἥρωες τοῦ εικοσιέντα, ὅπως σώσουν ἡμᾶς ἐκ τῶν δειῶν τῆς δουλείας, σκέπτεσθε καθ' ἑαυτάς· Πόσον εἶναι ἐκεῖνοι εὐτυχεῖς, διότι διὰ τῆς ζωῆς καὶ διὰ τοῦ θανάτου των ἐδόξασαν τὴν πατρίδα! Τὰ κατορθώματά των ἐξεγείρουν καὶ εἰς ἡμᾶς τὸν πόθον νὰ φανώμεν μίαν ἡμέραν καὶ ἡμεῖς ὠφέλιμοι εἰς αὐτήν. Ἄλλ' ἀπὸ τώρα τί δυνάμεθα νὰ πράξωμεν δι' αὐτήν; Δὲν εἴμεθα εἰμὴ μικραὶ μαθήτριαι.

Καὶ ὅμως, τέκνα μου, ἀπὸ τώρα δύνασθε νὰ γίνητε ὠφέλιμοι εἰς τὴν πατρίδα σας, ἂν πραγματικῶς ὁ πόθος σας εἶναι ν' ἀναδειχθῆτε μίαν ἡμέραν γνήσια τέκνα τῆς Ἑλλάδος· διότι δὲν εὐεργετεῖ τὴν πατρίδα του μόνον ἐκεῖνος, ὅστις πράττει ἔργα μεγάλα, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐλάχιστη μαθήτρια καὶ ἡ ἀφανεστάτη κόρη εὐεργετεῖ αὐτήν, ἂν εἰς τὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐτάχθη, ἐκτελεῖ μὲ ἀκρίβειαν καὶ ἐπιμελειαν τὰ καθήκοντά της.

Ἄλλ' εἶναι τόσον μικρά, τόσον εὐκόλα τὰ καθήκοντά μας αὐτά, ὅθ' ἀπαντήσητε...

Τόσον τὸ καλλίτερον, τέκνα μου, ἂν σας φκίνωνται μικρὰ καὶ εὐκόλα. Πραγματικῶς, ἂν εἶναι εὐκόλον, ὁσάκις σας ἐπιβάλλουν τιμωρίας εἰς τὸ σχολεῖον, νὰ προσπαθῆτε ν' ἀποδεικνύησθε εἰς τὸ μέλλον καλλίτεραι, ἀντὶ νὰ θεωρῆτε τοὺς διδασκάλους σας ἀδίκους· ἂν σας εἶναι εὐκόλον, νὰ συγκεντρώνητε κατὰ τὴν ὄραν τῶν μαθημάτων

ὅλην σας τὴν προσοχὴν εἰς ὅσα ἀκούετε καὶ νὰ προσπαθῆτε κατόπιν εἰς τὴν κατ'ἰδίαν μελέτην σας ν'ἀντιληφθῆτε ὀρθῶς ὅσα περιεχει τὸ βιβλίον· ἂν σας εἶναι εὐκόλον νὰ φέρησθε μὲ ἀγάπην καὶ μὲ εὐγένειαν πρὸς ὅλας ἀνεξαιρέτως τὰς συμμαθητρίδας σας καὶ νὰ ἐκτελεῖτε καὶ κατ' οἶκον προθύμως ὅσα ἀπαιτοῦν οἱ γονεῖς σας ἀπὸ σας· ἂν ὅλα ταῦτα σας φαίνωνται εὐκόλα, τότε θὰ τὰ ἐκτελέσητε εὐχαρίστως, καὶ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι θὰ τὰ ἐκτελέσητε, ἂν σκεφθῆτε πόσον μεγάλην σπουδαίω-τητα ἔχουν εἰς τὸν μετέπειτα βίον σας. Βεβαιωθῆτε ὅτι τίποτε ἐξ ὧν ἀποβλέπουν τώρα τὰ καθήκοντά σας δὲν εἶναι ἀσήμνητον ὡς πρὸς τὸ μέλλον σας· διότι ἡ ἀρετὴ, ἡ ὁποία ἐνωρὶς συνηθίζει νὰ ἐκπληρωθῆ με ἀκριβειῶν ὅλας τὰς ὑποχρεώσεις τις πρὸς τὸ σχολεῖον καὶ ὅλα τὰ καθήκοντά τις πρὸς τοὺς γονεῖς της, θὰ ἐκπληρώσῃ μὲν ἡμέραν ἐπαξίως καὶ τὰ ὅσα ὀφείλει εἰς τὴν κοινωνίαν. Μαθήτρια, ἥτις προσπαθεῖ νὰ εἶναι ἀρίστη πάντοτε εἰς τὰ μαθήματά της, ἂν μὲν κατόπιν ἐπιδοθῆ εἰς τὸ διδασκαλικὸν στάδιον, θὰ εὐεργετήσῃ τὴν πατρίδα της μορφώ-νουσα ἐπαξίως τὰς συμπατριώτιδάς της, ἂν δὲ γίνῃ οἰκοδόσποινα, θ' ἀναθρέψῃ χάριν τῆς πατρίδος πολίτας κοινωφελεῖς καὶ ἐνκράτους. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ὅταν ἐκέρδισε τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην, εἶπεν· « εἶμαι εὐτυχεῖς, διότι θὰ χαρῆ ἡ μήτηρ μου »· καὶ διὰ τῶν λόγων ἐκείνων ἀπέδειξεν ὅποιον ἐπιρροὴν εἶχεν ἐξασκήσει ἡ μήτηρ του ἐπ' αὐτοῦ. Ἡ δὲ σώφρων Κορνηλία, ἥτις ἀνέθρεψε τοὺς δύο Γράκχους, εὐεργε-τησε τὴν Ῥώμην περισσώτερον παρὰ ἐὰν εἶχε θυσιάσει εἰς τὸν πόλε-μον τὴν ζωὴν της ὑπὲρ αὐτῆς. Ἡ μήτηρ ἐπίσης τοῦ Βασιγκτόνος, ἡ ἐμπνεύσασα τὴν ἀρετὴν εἰς τὸν μέγαν ἰδρυτὴν τῆς Ἀμερικανικῆς ὁμοσπονδίας, ἔκαμεν εἰς τὴν πατρίδα της μεγαλειότερας ἐκδουλεύσεις ἢ ὅσας ἤθελον ἐπιδαψιλεύσει εἰς αὐτὴν πολλοὶ στρατηγοὶ ὁμοῦ. Ἡ εὐδαιμονία τῆς πατρίδος ἐναπόκειται εἰς τὴν μητέρα· εἰς τὴν μη-τέρω ἀποβλέπει μετ' ἐλπίδος ἡ Ἑλλάς!

Οἱ νεκροὶ τοῦ «Παλῆρου».

(Ἀχιλλεὺς Παράσου).

Δὲν ξέρω πῶς εὐρέθηκα προχθὲς ἔς τὸν Φαληρέα,
Ἦῶχει γὰ κρῖνα κόκκαλα ἔς τὸ χῶμά του σπασμένα
Καὶ τάφο μέσ' ἔς τὴ μέση του σημένον ὅσων σημαία,
Τάφο ποῦ γέρονι ἔ ἕνα-δύο λιθάρια θάμισμένα.

Ψηλό ἄν τὰ αἰσθήματα ἔπου τρέφουν τὴν καρδιά μας,
Σὰν τὴν εὐγνωμοσύνη μας καὶ ἄν τὰγάστημά μας !...

Δὲν τὸ πιστεύω νὰ βοεθῆ νὰ μ' ἐρωτήση στόμα,
Ποῦνα τὸ μνήμα, καὶ ἔς αὐτὸ ποῖος κοίτεται ἀκόμα.
Μ' ἄν εἶναι τόσο δύστυχος κανεὶς καὶ δὲν τὸ ἔξυρη,
Ἐγὼ σημάδια νὰ τοῦ ἔπω ἀμέσως νὰ τὸ εἶρη.
Τὸ μνήμα τοῦτο ἔπου γι' αὐτὸν εἶν' ἄγνωστο καὶ ξένο
Εἶναι ἔς τὸ Φάληρο, κοντὰ ἔς τὸ θέατρο κτισμένο.
Δὲν εἶναι τρόπος ἔς τὴ μεριά αὐτὴ νὰ μὴν πηγαίνῃ...
Ἐκεῖ, ἔπου Φράγκα μάλιστα, γυναίκα ξεσχιομένη,
Γιὰ τὴν καλὴ τραβιάτα της ἀπ' τὴ σκηνὴ στενάζει,
Καὶ μεθυμένο κι' ἄσεμνο τραγοῦδι ἀλαλάζει.

.....
Ἐκεῖ τὸ μνήμα βοίσκεται τὸ βλέπει κάθε χρόνο,
Καὶ τὸν νεκρὸ του κοάζουνε «Καραϊσκάκη» μόνο. .
Τῶνομα τοῦτο, ἔπου στεριά καὶ πέλαγο γυρίζει,
Εἰς τὴν Ἑλλάδα πῶς ἔμπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ γνωρίξῃ !
Καταραμένα τὰ παιδία καὶ τρισκαταραμένα
ἔπου τῶν πατέρων τὰ κορμιά ὑβρίζουν πεθαμμένα !

.....
Βλέπεις, δὲν εἶχαν ἄλλη γῆ τὸ θέατρο νὰ χτίσουν !
Κ' ἐπῆγαν εἰς τὰ κόκκαλα ἐκείνων νὰ τὸ στήσουν.
Ὀλίγους τόπους τὰ καλὰ μᾶς ἔδωκαν σπαθιά τους,
Κ' ἐμεῖς τὴ γῆ διαλέξαμε, ἔπου κοῦβει τὰ κορμιά τους...
Καταραμένα τὰ παιδιὰ καὶ τρισκαταραμένα
ἔπου τῶν πατέρων τὰ κορμιά ὑβρίζουν πεθαμμένα !

.....
Ὡσὰν νὰ ἔλαμπεν ὁ γαλανὸς αἰθέρας
Ἦτιον γλυκεῖα παραμονὴ ἐκείνης τῆς ἡμέρας
ἔπου σήμερο γιορτάζουμε καὶ προσκυνοῦμε ὅλοι
Τῆς Δούρας μας ἡ λειτουργία, τῆς Παναγῆς ἡ σκόλη !
Γεμάτος ἀπὸ ὄνειρα γλυκὰ καὶ περασμένα,
Τὸν Φαληρεὰ διάβαινα μὲ ἄμματα δαχτυσομένα
Καὶ ἔς τὴ νεκρὴ καὶ ἦουχη ἐκείνη πεδιάδα
Ἀναστημένη ἔβλεπα καὶ πάλι τὴν Ἑλλάδα.
Τὴν ἔβλεπα ἔς τὸ χέρι της ἐκράταγε μηλιόνη,
Ζωσμένη δαμασκί σπαθὶ καὶ φουσιανέλλια χιόνη.
Κλέφτριον τσαπαρτζία ἔβρόνταγαν ἔς τὰ στήθια τὰ δροσοῦτα
Καὶ ἔς τὸ ψηλὸ της τὸ κορμὶ ἀνέμιζε φλοκάτα.
Ἄ, νὰ τὴ βλέπατε καὶ σεῖς καθὼς ἐγὼ τὴν εἶδα,
Τὴ νύκτα ἔκεινη, ὄλη φῶς καὶ λάμψη, τὴν πατριδα !

Νὰ βλέπαιε τί εἰμορφιά ἡ μάνα μας τὴν ἔχει !
 Ὡς ὅλη τὴ γῆ ποῦ θάλασσα καὶ κῆμα περριβόρει
 Ποῦ ἄλλο γένος, ποῖς λαὸς καὶ ποιά φυλὴ μεγάλη
 Ἐχουρε μάνα ὅαν κ' ἐμᾶς, μὲ τέτοια, τέτοια κάλλη;

.....
 Τοὺς πεθαμμένους ἔβλεπα ἀκίνητος ἔμπροστά μου
 Καὶ δυνατὰ ἔς τὰ στήθια μου ἔχτυποῦσε ἡ καρδιά μου.
 Ἀναστημένη ἔβλεπα καὶ πάλιν τὴν Πατριίδα,
 Τοὺς ἥρωας, ποῦ πρόφθασα παιδάκι, ξαναεῖδα !
 Εἶδα τοῦ Γούβα τὴ ἄμυαλιά, τὸν πνερωτὸ Γκριζῶτη,
 Τὸν Βάσσο, τὸν Νικηταροῦ κοντὰ ἔς τὸν Γαοδικιώτη.
 Ἐμυατιὲς αὐτῶν, στήθια πλατιά, κορμιά πλατιάνα εἶδα,
 Πιστόλες μέσ' ἔς τὸ μάλαμμα, σπαθιδῶν γεροτὴ λεπίδα.
 Εἶδα τὸν Κώστα Μπότσαρη, τὸν Κίτσο τὸν Τσαβέλλα,
 Εἶδα τοῦ Χατζηπέτρον μας τὴν ἄσπρη φουστανέλλα.
 Τοῦ Μακρονιάννη τὸ κορμὶ στήλωνετο ἔμπροστά μου
 Καὶ τοῦ Πλαπούτα ἰσχυρὰ καμάρων ἡ ἄμυαλιά μου.
 Ὅλου: ἐκείνους ἔβλεπα, ποῦ πρόφθασα, κ' ἀκόμα
 Τὸν Μήτσα μας ποῦ σκέπασε προχθὲς τὸ μαῦρο χῶμα
 Τὴ λεβεντιά τῆς Ροῦμελῆς καὶ τοῦ Μωριῶ τὰ κάλλη
 Ἐχόρτασε τὸ ἄμυαί μου, καὶ ξαναεῖδα πάλι
 Ἐκείνους ποῦ ἐλάτρευσα, ἐκείνους ποῦ λατρεύω
 Καὶ μέσ' ἔς τὸ κοιμητήριον τὴν νύχτα τοὺς γυρεύω !
 Τί τὰ σᾶς πῶ !... Ἀν ἤμπορῶ, δὲν ἤμπορῶ νὰ ζήσω
 Ὡς ἀδιά τὰ χρῶμα, καὶ γι' αὐτὸ τὸ ἄμυαί δίχνω πίσω,
 Καὶ μὲ τὸν Νικοτσάρα ζῶ, μιλῶ μὲ τὸ Μιαοῦλη
 Καὶ μὲ τὸν νοῦ ἀκολουθῶ τὸν Μπότσαρη ἔς τὸ Σούλι!

.....
 Ὡς τὸ μνημα, ὅαν ἔξημέρωσε, εὐρεθῆκα μονάχος,
 Χλωμὸς ὡς νεκρολούλουδο, ἀκίνητος ὡς βράχος,
 Κ' ἡ κεφαλὴ μου ἔχευε ἔς τὰ δάδυνατά μου στήθια.
 Ὅνειρο ἦταν ἀδιά ποῦ εἶδα ἡ ἀλήθεια ;
 Καὶ οἱ νεκροὶ καμμιὰ φορὰ ἀληθινὰ ἔξυπνᾶνε...
 Ἀτίσωε ἦταν ὄνειρο, ἐδλογημένο νᾶναι ! -
 Ὡς τὴν πόλι τότε ἔστράφηκε τὸ ἄσοπὸ μου βῆμα,
 Κ' ἔμπρός μου πάντα ἔβλεπα τοῦ στρατηγοῦ τὸ μνημα,
 Κ' ἄκουγα, πάντα ἄκουγα ἔς τὰ δένδρα, ἔς τὰ ληθάρα,
 Ὅτι εἶπα, μὰ φωνή: « Ὡς πότε, παλληκάριαν !

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΜΗΤΗΡ

Η ΜΗΤΗΡ

Ὁ Ῥωμαῖος φιλόσοφος Πλίνιος παραπονεῖται εἰς τι τῶν συγγραμμάτων του κατὰ τῆς φύσεως· ἡ φύσις λέγει, δὲν ἐφρόντισε διὰ τὸν ἄνθρωπον μὲ ὕσιν στοργὴν ἐφρόντισε διὰ τὰ λοιπὰ δημιουργήματα τῆς· πρὸς αὐτὸν ἐφέρθη μᾶλλον ὡς μητριὰ παρὰ ὡς μήτηρ· διότι, ἐνῶ δι' ὅλα τὰ ζῶα μεριμνᾷ εὐθύς ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς γεννήσεώς των, μόνον τὸν ἄνθρωπον ῥίπτει ἐπὶ τῆς γῆς γυμνόν, καταδικάζουσα αὐτὸν εἰς κλυθυρισμούς καὶ εἰς δάκρυα. "Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀρχίσῃ νὰ σύρῃται ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ ἐπὶ τῶν χειρῶν του, παρέχει τὸ πρῶτον δεῖγμα τῆς ἰσχύος του, ἀλλὰ καὶ τοῦτο, πρέπει νὰ παρέλθουν μῆνες πολλοί, ἕως οὗ τὸ κακορθώσῃ. Τὰ ζῶα ὑπὸ τῶν ἐνστικτικῶν τῶν ὁδηγούμενα τρέχουν ἀμέσως, πετοῦν ἢ κολυμβοῦν, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ γνωρίζει, ἂν δὲν διδῶχθῃ πρῶτον τοῦτο· οὔτε νὰ ὀμιλήσῃ οὔτε νὰ περιπατήσῃ οὔτε νὰ στραφῇ. Ἐν ἐνὶ λόγῳ εἰς οὐδὲν ἄλλο ὁδηγοῦν τὰ ἐνστικτικὰ αὐτὸν εἰμὴ εἰς τὸ νὰ κλαίῃ.

Ἄλλ' ὁ Ἰάλλος ἰατρός Δαβαῖν ἀπαντῶν εἰς ταῦτα, λέγει· ὄχι, δὲν ἐφέρθη ὡς μητριὰ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἢ φύσις· ἂν ῥίπτῃ αὐτὸν ἐπὶ τῆς γῆς γυμνόν, τὸν ὑποδέχεται ἡ μήτηρ του, ἡ μήτηρ, ἣτις γνωρίζει νὰ τὸν προστατεύῃ! Ἐκεῖνη γνωρίζει ἐπίσης τί ζητεῖ διὰ τῶν κλυθυρισμῶν καὶ διὰ τῶν δακρύων του· διὰ τοῦτο εἰς μόνον τὸν ἄνθρωπον ἐδόθη ἢ πρὸς τοὺς γεννήτορας εὐγνωμοσύνη· εἰς αὐτὸν μόνον ἢ εὐγένεια τῶν αἰσθημάτων, ὁ ἐνθουσιασμός, ἢ γενναίωφροσύνη, ὁ πόθος πρὸς τὴν ἐπιστήμην, εἰς αὐτὸν τὸ πρὸς τοὺς προγόνους σεβας καὶ ἡ ἐλπίς εἰς ζωὴν μελλούσαν!

Ὁ δὲ Στέφανος Καραθεοδωρῆς ὁμιλῶν καὶ αὐτὸς περὶ τῆς ἐπιρροῆς, τὴν ὁποίαν ἐξασκεῖ ἡ μήτηρ ἐπὶ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ τέκνου τῆς, λέγει: « Ἡ φύσις εἰς τὰς τρυφεράς τῶν μητέρων χεῖρας ἐνεπιστεύθη τὴν βρεφικὴν μας ἡλικίαν· αὐταὶ ἐλαφρὰ ἐκτυλίσσουν τὸν χάρτην τοῦ λογικοῦ καὶ μᾶς ἐγγράφουσιν ἐπ' αὐτοῦ τὰς πρώτας γνώσεις, συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας ἡμεῖς κατόπιν καὶ τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ιδέας καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτὴν μορφώνομεν. Αἱ μητέρες εἶναι δι' ἡμᾶς αἱ ἱερεῖαι τῆς φύσεως· αὐταὶ μᾶς κατηγούσιν εἰς τὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα ἔχομεν πρὸς τὴν κοινωνίαν· αὐταὶ μᾶς ἐξηγούσιν ὅσα θαυμαστά βλέπομεν περίεξ ἡμῶν εἰς τοῦτον τὸν νέον κόσμον καὶ ἔχουσι τὴν ὑπομονὴν νὰ μᾶς διδάσκωσι τὴν γλῶσσαν συλλαβὴν πρὸς συλλαβὴν, διορθώνουσι καὶ ἐπιδιορθώνουσι τὰ συνεχῆ μας σφάλματα. Ἄλλὰ διὰ νὰ πράξωσιν ὅλα ταῦτα ὀρθῶς, πρέπει νὰ γνωρίζωσι τὸ ἀξιωματικόν ».

Ὅποια λοιπὸν σοβαρὰ καθήκοντα ἔχει ἡ μήτηρ, ὅπως ἀναποκριθῆ ἐπαξίως εἰς ὅλα, ὅσα ἀπαιτοῦνται παρ' αὐτῆς ! Ἄλλὰ καὶ τὰ τέκνα ὀπίσκει ὑποχρεώσεις ὀφείλουσι πρὸς τὴν μητέρα ! Βεβαίως ἡ φύσις δὲν ὑπῆρξεν ἀσπλαγχνος πρὸς τὸν ἄνθρωπον· ὑπῆρξεν εὐεργετικωτάτη, διότι συνέδεσεν αὐτὸν τόσον στενῶς πρὸς τὴν μητέρα του. Ὅσαίτις λοιπὸν τὰ τέκνα δὲν φέρονται πρὸς τὴν μητέρα μὲ στοργὴν καὶ μὲ σέβας διακράττου ἀσέβειαν μεγίστην. Ἴδου τί μᾶς διηγεῖται περὶ τοῦ ἰδίου ἐκαστοῦ του σοφοῦ τις Πέρσης, ὅστις παρεφερθεὶς ποτε ὤμιλησεν ὑπεροπτικῶς πρὸς τὴν μητέρα του· « Ἡ μήτηρ μου, λέγει ἐλυπήθη τόσον, ὥστε ἀπεσύρθη εἰς γωνίαν τινὰ κατὰ μόναν· δάκρυα ἀνέβλυσαν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς· ἐπλησίασα πρὸς αὐτὴν καὶ ἡ εὐκίσθητος ἐκέλευε γυνὴ μοὶ εἶπε· «Σὺ, ὅστις σήμερον μοὶ ἐφέρθης ὡς ἀνώτερός μου, λησμονεῖς πόσον μικρὸν σέ ἐγνώρισα ; » Οἱ λόγοι οὗτοι προσθέτει ὁ σοφός, μοὶ ἐπροξένησαν τοιαύτην ἐντύπωσιν, ὥστε μοὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ λησμονήσω αὐτοὺς εἰς τὸ ἐξῆς ».

Πρὸς τὰ τέκνα ὠραίαν παραινέσιν δίδει καὶ ὁ Ἰταλὸς Σίλβιος Πέλικος· « Ἀκούετε, ὦ παῖδες, λέγει, τὰς συμβουλὰς τοῦ πατρός σας καὶ ἀκολουθεῖται αὐτὰς κατὰ γράμμαμα· διότι ὅστις τιμᾷ τοὺς γεννητόρας του, θέλει εὖρει κατόπιν χαρὰν καὶ ἀπὸ τὰ ἴδια του τέκνα. Τιμᾶτε τὸν πατέρα σας καὶ μὴ λησμονήτε ποτε πόσον ὑπέστη χάριν ὑμῶν ἡ μήτηρ σας. Σκεφθῆτε, ὅτι ἄνευ αὐτῆς δὲν ἠθέλετε ὑπάρχει

εἰς τὸν κόσμον τοῦτον καὶ μεριμνήσατε ὑπὲρ αὐτῆς καὶ ὑπὲρ τοῦ πατρὸς σας, ὅπως ἐκεῖνοι ἐμεριμνήσων ὑπὲρ ὑμῶν· περιβάλλετε αὐτοὺς κατὰ τὸ γῆρας τῶν· μὴ προσενήσητέ ποτε εἰς αὐτοὺς θλιψίν· ἀπ' ἐναντίας καὶ ἂν ἔχωσι θλίψεις, ἢ ὕψι σας ἄς ἐνθαρρύνῃ αὐτούς· προσπαθεῖτε νὰ ἐπαναφέρητε τὸ μειδίξιμα ἐπὶ τῶν χειλέων των καὶ τὴν χαρὰν εἰς τὴν καρδίαν των. Ἐχετε δὲ πάντοτε ὑπ' ὄψει σας, ὅτι αἱ εὐχαί, αἱ διδόμεναι παρὰ τῶν γονέων πρὸς τέκνα εὐγνώμονα, εἶναι ἀποδεκταὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ.

Παῖς ἀφωσιωμένος εἰς τὴν μητέρα του.

«Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται» λέγει ἡ ἱερὰ Γραφή· προσθέτει δὲ καὶ τὸ «ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς». Διότι ἡ μακροβιότης παρ' Ἰουδαίους ἐθεωρεῖτο ὡς ἐν τῶν μεγίστων ἀγαθῶν.

Ὁρκίαν πραγματοποιήσῃν τῆς ἐπιγγελίας ταύτης μᾶς παρέχει ὁ βίος τοῦ Ἀμερικανοῦ Βασιγκτῶνος. Ὁ Βασιγκτῶν, περὶ τοῦ ὁποίου οἱ συμπατριῶταί του εἶπον, ὅτι ἦτο μέγιστος ἐκ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν τῆς πατρίδος του καὶ ὁ ἀγαθώτατος ἐκ τῶν μεγίστων, ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1732· γενέθλιος αὐτοῦ γῆ ἦτο τὸ Μπρίτζ Κρίκ ἐν Βιργίνια, μὲ τῶν ἐπαρχιῶν τῶν ἠνωμένων ἀποικιῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Δικαίως δὲ συγκαταλέγεται μετὰ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων τὸν χαρακτῆρα ἐμόρφωσεν ἡ μήτηρ· ἐνωρίτατα ἐστερήθη τοῦ πατρὸς του ὁ Βασιγκτῶν, ἀλλ' ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἦτο γυνὴ μὲ χαρακτῆρα ἰσχυρόν, ἐκοσμεῖτο δ' ἐπίσης μὲ ἀρετὰς πολλὰς, ὥστε ὄχι μόνον διηύθυνε μὲ σύνεσιν τὴν μεγάλην κτηματικὴν περιουσίαν τοῦ συζύγου της, ἀλλὰ καὶ μὲ προσοχὴν ἐνήσυχολήθη εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων της. Τὸ πρῶτον, τὸ ὅποιον βαθύτατα ἐνέπνευσεν εἰς αὐτά, ἦτο ἡ ἀποστροφὴ πρὸς τὸ ψεῦδος. Ὁ Γεώργιος ἦτο μάλιστα ἐξακετής, ὅταν φίλος τις οἰκογενειακὸς ἐδώρησεν εἰς αὐτὸν μικρὸν πέλεκυν· τὸ δῶρον τοῦτο ἐνέπλησε χαρᾶς τὸν μικρὸν, διότι ἦτο παιδίον ζωηρὸν καὶ ῥωμαλέον, ἀγαπῶν τὰς γυμναστικὰς ἀσχήσεις τόσο, ὅσον καὶ τὰ ἀθύρματά του· ἀνεπτύσσετο δὲ ἐν τῇ φύσει ἐν μέσῳ τῶν δεινῶν καὶ τῶν κήπων, οἷτινες περιέβλαλλον τὸν πατρικὸν του οἶκον. Ἐδράμε λοιπὸν ἀμέσως εἰς τὸν κήπον, διὰ νὰ πεισθῇ, ἂν ὁ πέλεκυς του ἦτο κοπτερός, τὴν δὲ

ἀρετήν του ἐδοκίμασεν ἐπὶ πολλῶν νεαρῶν ὀπωροφόρων δένδρων, τὰ ὁποῖα ὁ πατὴρ του, ὅστις ἐζῆ τότε ἐτι, ἀδραῖ δαπάνῃ εἶχε κομίσει ἐξ Ἀγγλίας. Ὁ πατὴρ τοῦ Γεωργίου ἦτο πλούσιος γαιακτῆρων καὶ ἠγάπη πολὺ νὰ καταγίνηται ὁ ἴδιος εἰς γεωπονικὰς ἐργασίας. Ὅταν λοιπὸν ἀνεκάλυψε τὴν ζημίαν, ἣτις εἶχε γίνει εἰς τὰ ἀγαπητὰ του δένδρα, ὠργίσθη σφόδρα· ἐπέπληξε τοὺς ὑπηρετάς του καὶ ἀπήτησε πρὸς αὐτῶν νὰ ὁμολογήσουν τίς ἦτο ὁ ἔνοχος. Ἄλλ' οὐδεὶς ἐγνώριζεν αὐτόν, διότι ὁ μικρὸς ἦτο μόνος εἰς τὸν κήπον, ὅταν ἐδοκίμασε τὸν πέλεκύν του. Ὁ Γεωργίος ὅμως, ὅστις ἤκουσε τὰς ἐπιπλήξεις τοῦ πατρὸς του καὶ εἶδε πόσον ἦτο ὠργισμένος, ἐταράχθη, ἐννοεῖται, πολὺ· αἱ παρειαὶ του ἐγίναν κατακόκκιναι καὶ δάκρυα ἐπλήρωσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς του, ἀλλὰ σταθεὶς πρὸ τοῦ πατρὸς του ἀνεφώνησε: «Πατέρα, ἐγὼ τὸ ἔκαμα!».

Ἡ ἔργη τοῦ πατρὸς κατηνάσθη ἀμέσως· εἶδε τὴν συγκίνησιν καὶ τὸν φόβον τοῦ τέκνου του· καὶ λαβὼν αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας του τὸ ἠσπάσθη λέγων· «Θὰ ἐπροτίμων νὰ χάσω ὅλα τὰ ὀπωροφόρα δένδρα τοῦ κήπου μου, παρὰ νὰ ἔχω υἱόν, ὅστις δὲν τολμᾷ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν!».

Ἄλλη ἀρετὴ, τὴν ὁποῖαν προσεπάθησε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὰ τέκνα τῆς ἡμέτηρ τοῦ Βασιγκτώου, ἦτο ἡ λιτότης· ἂν καὶ πλούσιος, συνήθειζεν αὐτὰ εἰς βίον ἀπλοῦστατον καὶ εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐργασίαν. Ἐδίδασκεν ἐπίσης εἰς αὐτὰ τὴν ὑπακοὴν πρὸς τοὺς ἀνωτέρους καὶ τὴν ἀκλόνητον ἐκείνην πεποιθήσιν πρὸς τὴν θεῖαν πρόνοιαν, ἡ ὁποῖα μορφώνει τοὺς ἐναρέτους ἄνδρας.

Εἰς τὸ σχολεῖον ὁ νεαρὸς Βασιγκτῶν διεκρίνετο ὄχι μόνον διὰ τὴν ἐπιμελειάν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν παραδειγματικὴν του συμπεριφορὰν· διεκρίνετο ἐπίσης καὶ διὰ τὴν εὐθύτητα καὶ τὴν εὐγενειαν, μὲ τὴν ὁποῖαν ἐφέρετο πρὸς τοὺς συμμαθητάς του. Ἐκτοτε ὁ χαρακτὴρ του εἶχε τι ἐπιβάλλον σεβασμὸν εἰς τοὺς συντρόφους του· διὰ τοῦτο ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν ἔκαμον οἱ συμμαθηταὶ του, συνεβουλεύοντο αὐτὸν πάντοτε· καί, εἴτε παίγνια διοργάνουν εἴτε διασκεδάσεις, ἐξέλεγον αὐτὸν πρῶτον.

Δεκατριετὴς ὁ Βασιγκτῶν ἔγραψε πρὸς ἰδίαν του χρῆσιν μικρὸν δακτύλιον, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε κανόνας καλῆς συμπεριφορᾶς πρὸς τοὺς κανόνους ἐκείνους προσεπάθει νὰ συμμορφώῃ τὸν ἑαυτόν του· καὶ τοῦτο εἶναι μίαν

ακόμη περισσότερα απόδειξις πόνον ένωρίς είχε συνηθίσει να έπιβάλλη την θέλησίν του εις υ,τι ή κρίσις ύπεδείκνυεν εις αυτόν ώς όρθόν. Δέν είναι δέ οι κανόνες ούτοι έραυίσματα εκ ζένων συγγραμμάτων, άλλ' είναι προτόν σιέφεως και μελέτης έπί των ίδιων άναγκών του νεαρού μαθητού, ήδύναντο δέ ν' απόδωσιν ώφέλιμοι όχι μόνον εις παιδιά φοιτώντα ακόμη εις τό σχολείον, άλλά και εις ώρίμους ανθρώπους. Σφύζονται επίσης πολλά εκ των μαθητικών του χειρογράφων· διότι κατά την εποχήν εκείνην τά βιβλία ήσαν σπάνια, ό δέ Βάσιγκτων, άν και άνηκεν εις οικογένειαν εύπορον, έπειδή ένωρίς είχε συνηθίσει εις την φιλοπονίαν, δέν απέφευγε ν' αντιγράφη πολλά εκ των άναγκαιούτων εις αυτόν βιβλίων· είναι δέ ταύτα γραμμένα με τόσην τάξιν και καθαριότητα, ώστε δύνανται να χρησιμεύσωσιν ώς πρότυπον εις πολλούς μαθητάς.

Τόν Βασιγκτώνα έχαρκτήριζε παραδειγματική ακρίβεια εις όλα όσα έπραττεν· αποτέλεσμα και τουτο των μητρικών διδασμάτων. Διηγούνται, ότι, όταν ήτο πρόεδρος τής δημοκρατίας, περιέμενεν ήμέραν τινά ένα των γραμματέων του, όστις προσήλθεν εις τό γραφείον όλίγα τινά λεπτά άργότερον του συνήθους· άπελογήθη δέ λέγων, ότι τό ώρολόγιόν του έπαύραινεν οπίσω· τότε άπεκρίθη άταράχως ό Βασιγκτών· « Η σεις πρέπει να προμηθευθήτε εις τό μέλλον άλλο ώρολόγιον ή εγώ άλλον γραμματέα ».

Του Βασιγκτώνος ή κλίσις από μικράς του ήλικίας ήτο πρós τό ναυτικόν στάδιον· εκτοτε ένασχόλησίν του προσφιλή είχε να σχεδιάζει γεωγραφικούς χάρτας και να ζωγραφίζει πλοία. Ητο μέν πάντοτε έπιμελέστατος μαθητής, άλλά με πολλήν του άνοπομονησίαν περιέμενε την στιγμήν, καθ' ήν ήθελεν εγκαταλείψει τά μαθητικά θρανία, διά να εισέλθη ώς δόκιμος ναυτικός εις τά πλοία και να διαπλέη τους ώκεανούς· αυτό ήτο τό μόνον του όνειρον. Έπί τέλους έφθασεν εις τό ποθειμένον τέμμα· έτελείωσε τάς πρώτας έγκυκλοπαιδικάς σπουδάς του και οι φίλοι του τότε κατόρθωσαν να διορισθῆ ως δόκιμος ύπάζκιωματικός εις πλοϊον του βασιλικού ναυτικού. Η χαρά του ήτο άπερίγραπτος, διότι έμελλον έπί τέλους να εκπληρωθούν οι πόθοι του. Άλλ' ή μήτηρ του, όταν έμαθε τον διορισμόν τουτον, δέν έχάρη και αυτή επίσης· άπ' έναντίας, όταν ήλθεν ή ήμέρα να δώση την συγκτάθεισίν της, όπως αναχωρήση ό υίός της, έφερεν ένστάσεις. Φίλοι τότε του νεαρού Γεωργίου συνηνώθησαν όλοι και προσεπάθησαν

νά τὴν πείσουν, ὅπως μεταβάλλῃ γνώμην· ἐκάμφθη ἐπὶ τέλους ἐκείνη εἰς τὰς παρακλήσεις των, ἠτόίμασε μάλιστα ἡ ἴδια ὄλα τὰ ἐνδύματα τοῦ υἱοῦ της καὶ τὰ πρὸς τὸ ταξίδιον τοῦ χρειώδη· ἦδη τὰ κειώτια τοῦ νεαροῦ δοκίμου ἐστάλησαν εἰς τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον περιέμενον ἠγχυροβολημένον εἰς τὸν ποταμὸν Ποτομάκον. Ἄλλ' ὅταν ἔφθασεν ἡ στιγμή τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ, τὸ θάρρος ἐγκυτέλειψε τὴν φιλόστοργον μητέρα· ἤσθάνθη, ὅτι θὰ ἦτο ἀδύνατον εἰς αὐτὴν ν' ἀποχωρισθῇ τοῦ υἱοῦ της, καὶ ἔκλαυσε! Πάλιν τότε ἰσχυρὰ ἠγέρθη ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Γεωργίου· ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ἐγκυτλείψῃ τὰς γλυκυτάτας τῶν ἐλπίδων του! Νὰ λησμονήσῃ ὅσα ὄνειρα ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας ἔπλαττεν! Ἡ στιγμή ἦτο φοβερὰ διὰ νεανίαν ζωπρὸν, εὐφυᾶ, ἀνδρείον. Καὶ ὅμως ἡ πρὸς τὴν μητέρα ἀφοσίωσις ὑπερίσχυσεν· εἶχε θέλησιν ἰσχυράν ἡ νεανίας καὶ ἐπέβαλε δι' αὐτῆς σιγὴν εἰς τὴν καρδίαν του. Ἀγογγύστως ἐπανῆλθεν εἰς τὰ μαθητικὰ θρανία καὶ ἐξηκολούθησε τὰ μαθήματα, ὅσα ὑπελείποντο εἰσεῖτι εἰς αὐτόν, ὅπως περτώσῃ τὰς ἐγκυκλίους σπουδᾶς του.

Ὁ Θεός, διευθύνων τὰς τύχας τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὰς ἀνεξερευνητοὺς βουλάς του, εἶχεν ἄλλως ὀρίσει τὰ τοῦ βίου τοῦ εὐγενοῦς ἐκείνου τὴν καρδίαν νεανίου· ἐπεφύλαττεν εἰς αὐτὸν στάδιον ἐνδοξόν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ ὄχι ἐπὶ τῆς θαλάσσης!

Κατὰ τὸ 1754 ἐξερράγη ὁ πόλεμος τῶν Ἀγγλων, οἵτινες ἐκυρίαρχουν τότε τῶν ἀποικιῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, πρὸς τοὺς Ἰάλλους τοὺς κατοικοῦντας εἰς Καναδᾶν. Ὁ Γεωργίος, ὅπως ὄλοι οἱ συνομηλικές του Ἀμερικανοί, ἔλαβε μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα ἐκεῖνον, διεκρίθη δὲ τόσον ἐπὶ ἀνδρείᾳ καὶ ἐπὶ ἰκανότητι, ὥστε μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου ἔφερεν ἦδη βαθμὸν συνταγματάρχου· ἦτο δὲ τότε εἰκοσιοκταετής.

Μετ' ὀλίγον ἀνεφύησαν αἱ πρὸς τοὺς Ἀγγλους διενέξεις τῶν Ἀμερικανῶν καὶ ἐξελέγη τότε εἰς ἓκ τῶν πεντήκοντα καὶ ἐνὸς σεβαστῶν καὶ ἐξόχων ἀνδρῶν τῆς πατρίδος του, οἵτινες ἀπήρτισαν τὸ ἐν Βοστώνῃ συνέδριον. Ὁ πόλεμος κατὰ τῶν Ἀγγλων δὲν ἤργησε νὰ κηρυχθῇ, καὶ σχεδὸν ἀμέσως εἰς αὐτὸν ἀνέθεσαν οἱ συμπατριῶταί του τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ. Ἐμελλε νὰ διεξαγάγῃ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα· ἀλλ' ἦτο δυσχερέστατος ὁ ἀγὼν ἐκεῖνος, διότι τὰ μέσα ἦσαν ἀνεπαρκῆ καὶ αἱ ἐπικουραὶ ὀλίγισται· εἶχε δ' ἐπίσης

νά παλαίση ὁ Βασιγκτὼν κατὰ παντοίων ἄλλων προσκομμάτων ἀνυπερβλήτων καὶ ὅμως ἡ ἐπιμονή του ἦτο ἀνένδοτος καὶ ἡ ἀνδρεία του ἀξιοθαύμαστος. Κατ' ἀρχάς μετὰ δυσκολίας ἀντέστη εἰς τοὺς Ἄγγλους στρατηγούς· πολλάκις μάλιστα ἐνίκηθη ὑπ' αὐτῶν, ἀλλὰ μεθ' ἐκάστην ἤτταν ἀνηγείρετο ἰσχυρότερος καὶ ἐμπειρότερος· καὶ ἀπὸ τὰς ἤττας του αὐτὰς ὠφελείτο, πολλάκις δ' ἐπέσπασε καὶ τῶν ἐχθρῶν του τὸν θυρακασμόν· τὸν ἐθαύμαζον, διότι καὶ τότε τὸν ἐχχρακτῆριζεν ἡ αὐτὴ ἀκρίβεια περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθήκοντων του καὶ ἡ αὐτὴ εὐθύτης, τὴν ὅποιαν εἶχε, καὶ ὅταν ἦτο νέος. Τέλος ἀνεδείχθη νικητής, ὑπερέβηκε κατὰ τὴν ἐμπειρίαν ὅλους τοὺς στρατηγούς, ὅσοι ἐστάλησαν, ὅπως πολεμήσουν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἠνάγκασε τὸν Ἄγγλον ἀριστράτηγον νὰ παραδοθῆ. «Ἦθελον νὰ σὲ γνωρίσω ἐκ τοῦ πλησίον, εἶπεν εἰς αὐτὸν Ἰνδός τις ἐκ τῶν ἰθαγενῶν, ὅστις ἐπολέμησεν εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον· διότι τσακίς ἐσκοπέυσεν κατὰ σοῦ καὶ ὅμως, ἂν καὶ εἶμαι ἄριστος σκοπευτής, δὲν κατώρθωσά ποτε νὰ σὲ πληγώσω· ἀναμφιβόλως ἡ τύχη σὲ κατέστησεν ἄτρωτον!» Καὶ ὅμως δὲν ἦτο ἄτρωτος ὁ Βασιγκτὼν, ἦτο ἀτρόμητος· πιστὸς εἰς τὸ καθῆκον του περιεφρόνει τὸν θάνατον πρὸ τοῦ κινδύνου τῆς πατρίδος· ἐμάχετο, ὅπως καταστήσῃ τὴν πατρίδα του ἀνεξάρτητον, τὸν δὲ εὐγενῆ του ἐλείπον πόνον ἐντὸς ὀκτώ ἐτῶν κατώρθωσε νὰ πραγματοποιήσῃ. Ἠλευθέρωσε τὴν πατρίδα του ἐκ τῆς κυριαρχίας τῶν Ἄγγλων, καὶ ἔκοτε κί Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς εἶναι αὐτόνομοι.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἀπέδειξε καὶ τότε σύνεσιν καὶ ἐμπειρίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν· διότι διέλυσε τὸν στρατὸν ἐν πειθαρχίᾳ καὶ τάξει. Ὅταν δὲ εἶδεν, ὅτι τὸ ἔργον του ἐπερατώθη, ἀπεκδυθεὶς ἐφ' ἑαυτοῦ τὸ μέγα ἀξίωμα τοῦ ἀριστράτηγου, ἐπανῆλθεν εἰς τὸν ἀπλοῦστον ἰδιωτικὸν βίον, τὸν ὅποιον διῆγε καὶ πρότερον.

Οἱ συμπατριῶταί του ὅμως ἄλλως εἶχον κρίνει περὶ τοῦ Βασιγκτῶνος· ἔκριναν ὅτι, ὅπως ὑπῆρξεν ἐν καιρῷ πολέμου μέγας ὡς ἀριστράτηγος, ἤθελον ἀποβῆ καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης μέγας ὡς διοργανωτής τῆς νεοσυστάτου δημοκρατίας. Ἐξέλεξαν λοιπὸν ὁμοθυμῶς αὐτὸν πρῶτον τῆς δημοκρατίας· ὅταν δ' ἔληξεν ἡ πρώτη τετραετία, ἐξέλεξαν αὐτὸν τοιοῦτον καὶ ἐκ δευτέρου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Εὐρώπη ἦτο ὅλη ἀνάστατος ἕνεκεν τῆς Γαλλικῆς ἐπανάστασεως·

τὰ ἔθνη ἐκηρύττοντο ὑπὲρ ἡ κατ' αὐτῆς, ὁ δὲ Βασιγκτῶν τὴν προσο-
χὴν του ἔχων ὄλην προσηλωμένην εἰς τὴν ὀρθὴν διοργάνωσιν τῆς
δημοκρατίας ἔμεινεν οὐδέτερος. Οὕτω δὲ ἠδυνήθη ν' ἀποδείξῃ ὑπὸ
τὴν ἰδικὴν του προεδρίαν τὴν πατρίδα του πλουσίαν, εὐδαίμονα
καὶ ἰσχυράν.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς δευτέρας τετραετίας κατέθεσε μόνος του τὴν
ἐξουσίαν ἢ μήτηρ του ἐπέζησεν, ὅπως ἴδῃ τὸν υἱὸν τῆς ἐν ὄλη αὐτοῦ
τῇ δόξῃ, ἀλλ' ἐξηκολούθει νὰ ζῆ βίον ἀπλοῦν εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν,
εἰς τὴν ὁποίαν ἔζη, καὶ ὅταν ἀνέτρεφε τὰ τέκνα τῆς. Ὁ δὲ Βασιγκ-
κτῶν, καὶ ὅταν ἦτο νικηφόρος στρατηγὸς καὶ ὅταν ἦτο ἐνδοξὸς πρόεδρος
τῆς δημοκρατίας, ἀπολαύων τοῦ σεβασμοῦ ὄλων τῶν συμπατριωτῶν
του, ἐπεσκεπτετο τὴν μητέρα του μετὰ τὴν αὐτὴν στοργὴν καὶ με-
τὰ αὐτὸ σέβας, τὸ ὅποιον εἶχε, καὶ ὅταν νεανίας ἐλησμόνησε τὰς ἰδίας
του κλίσεις, ὅπως ὑπακούσῃ εἰς τὴν θέλησιν ἐκείνης. Δύο ἔτη ἀφοῦ
κατέθεσε τὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου κρουολογήσας ἀπέθανεν ἐπὶ δὲ τῆς
κλίνης τοῦ θανάτου ἐπέδειξε τὴν αὐτὴν ἤρεμον εὐσέθειαν πρὸς τὸν Θεὸν
καὶ τὴν αὐτὴν πεποίθησιν πρὸς τὴν θεῖαν Αὐτοῦ πρόνοιαν, τὴν ὁποίαν
εἶχεν ἐμπνεύσει παιδιῶν εἰς αὐτὸν ἢ μήτηρ του. Οἱ Ἀμερικανοὶ ἐθρή-
νησαν τὸν μέγαν ἐλευθερωτὴν τῆς πατρίδος των, ἀποκαλοῦντες αὐτὸν
πρῶτον ἐν πολέμῳ, πρῶτον ἐν εἰρήνῃ, πρῶτον ἐν τῇ κηρείᾳ τῶν συμ-
πατριωτῶν του. Μία δὲ πόλις τῶν ἁμοσπόνδων πολιτειῶν τῆς Βορείου
Ἀμερικῆς, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ποτομάκου, σπουδαιοτάτη ὡς
ἐκ τῆς κεντρικῆς θέσεώς της, ὠνομάσθη πρὸς τιμὴν του Βασιγκτῶν.

Ἄν ὁ Βασιγκτῶν δὲν ἦτο εὐπειθὴς υἱός, ἐὰν πρὸ πάντων ἢ μήτηρ
του διὰ τῶν ἀρετῶν τῆς δὲν εἶχεν ἐμπνεύσει τοιοῦτον σέβας πρὸς τὸν
υἱὸν ἐκεῖνον, ἀναμφιβόλως ὁ Βασιγκτῶν δὲν θ' ἀνεδεικνύετο ἀνὴρ,
οἷος ἀνεδείχθη.

Μετὰ μνητέραν.

[Ἰωάννου Πολίμη]

Ἦπίσω ἔς τὸν κάμπο τὸν πλατὺ, ἔς τὴν παραπάνω χώρα
καῖποιος ἔς τὰ χρόνια τὰ παλιὰ κατὰρα εἶχε δώσει
νὰ βγῆ ἔς τὴ μάσσα τοῦ νεροῦ θεοῦ ἔξαγρωμένο.

νά μὴν ἀφήνη τὸ νερὸ τῆ χώρα νά ποίση
καὶ τὰ σπαρτὰ νά ξεραθοῦν καὶ νά δυσοῦν οἱ ἀνθρῶποι.

Καὶ τὸ θεριὸ παράγγειλε ἕς τὸ βασιλιᾷ τῆς χώρας,
πῶς, ἂν τοῦ στέλνη καθ' ἀγῆ νά τρώγ' ἕνα κορίτσι,
θ' ἀφήνη ἕλιγο τὸ νερὸ νά τρέχη μεσ' ἕς τὸν κάμπο
κ' ἡ κόρη νᾶν' ἀπὸ γενιὰ κι ἀπ' ὅλες διαλεγμένη,
μοναχοκόρη κι ὄμορφη καὶ μοσχαναϊθευμένη.

Κι ὁ βασιλιᾶς ὅσᾶν ἴκουσε βγάζει πικρὸ φερμάτι,
κάθε πρῶτ' ἕς τὴν ἔλεψι ** νά βγάζουνε τὸν κλῆρο
ἕς τὲς ὄμορφες ἕς τὲς διαλεχτὲς καὶ ἕς τὲς μοναχοκόρες.

Κι ὅποια εἶν' ἐκεῖν' ἡ ἄτυχη ποῦ θὰ τῆς πέσ' ὁ κλῆρος,
νά τὴνὲ πᾶνε ἕς τὸ θεριὸ γιὰ τάμμα νά τὴν φάγη.

Πηγαίνουν μιὰ, πηγαίνουν δυό, πηγαίνουν τρεῖς καὶ πέντε,
καὶ καθ' ἀγῆ μιὰν ὄμορφη καὶ μιὰ μοναχοκόρη.

Μαυροφοροῦν οἱ χωριανοί, μαυροφοροῦν μαννάδες
καὶ κλείνουν τᾶροχοντόσπιτα καὶ μυρολόγια βγάζουν.

Μὰ μιὰν ἀγῆ, μιὰ Κυριακή, μιὰ πῖσημον ἡμέρα
ὁ κλῆρος πῆγε κ' ἔπεσε σὲ μιὰν ἀροχοντοπούλα
ποῦχε τᾶτέλιωτα προικιά, τὰ κάλλη τὰ περιόσια.

Κ' ἡ μάνα της ὅσᾶν ἴκουσε βασιὰ ἴλιγοθυμίει
καὶ κλαίγει καὶ σκοιτώνεται καὶ ὅσᾶν τρελλὴ φωνάζει
— Θεὲ μεγαλοδύναμε, μιὰ χάρη σοῦ γυρεύω.

Ἐοὺ ποῦ βλέπεις τοῦρανοῦ τὸ διαμαντέιο πλάτος,
τὰ πῶ βαθιὰ τῆς θάλασσας καὶ τὴν καρδιὰ τῆς μάνας,
κόττα καὶ τὴν καρδοῦλα μου καὶ μὴ μὲ ξεστοχιάσης·
καὶ δῶσέ μου γιὰ μιὰ στιγμὴ, γιὰ μιὰ στιγμὴ μονάχα,
τὴν ὄμορφιὰ τῆς κόρης μου καὶ τὰ γλυκά της νᾶτα.

Κ' ἡ μάνα ἐξεκίνησε μυριοκαμαρωμένη
γιὰ νά τὴν φάγη τὸ θεριό, νά ζήσ' ἡ κόρη πίσω.

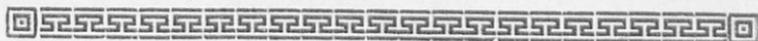
Ἦταν ἡ ὄρα ποῦτρεμε τὸ τελευταῖο ἀστέρι
κ' ἐπρόβάλλ' ὁ Ἀγγερινὸς κ' ἐκρούβουνταν ἡ Πούλια
κ' ἐρροδίξ' ἡ ἀνατολὴ κ' ἐφεγγοβόλ' ἡ δύσις.

* Διαταχὴν (τουρκικὴ λέξις).

** Κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ὅταν ἔρχονται αἱ γυναῖκες νά πάρουν νερό.

Ἡ μάνα παίρνει τὸ στρατὶ καὶ ἔς τὸ βουνὸ ἀνεβαίνει
 καὶ φθάν᾽ ἀπάνω ἔς τοῦ νεροῦ τῆ στοιχειωμένη μάνα,
 καὶ ἀκούει ἄγριο μουγκρητὸ ἀπ' τοῦ θεριοῦ τὸ στόμα
 καὶ βλέπει σπίδες καὶ πετοῦν ἀπ' τοῦ θεριοῦ τὰ ῥιμάρια,
 Ἄνατριχιάζει σύσσωμη καὶ πνίγεται ἡ φωνὴ τῆς,
 μὰ παίρνει δύναμη ἀπ' τὸ Θεὸ καὶ ἀπ' τὴν πολλὴν ἀγάπη,
 καὶ ἐφτέρωσαν τὰ πόδια τῆς ἐθέρωμεν ὁ τοῦς τῆς·
 ἀστόχιασε τὸ θάνατο γιὰ τὴ ζωὴ τῆς κόρης,
 καὶ ἔσκυψε μόνη ἔς τοῦ θεριοῦ τὸ πεινασμένο στόμα.
 Μάταν ἡ ὦρα θεικὴ καὶ εὐλογημένη ἡ ὦρα,
 καὶ μέσ' ἔς τὰ σπλάγγνα τοῦ θεριοῦ, τὰ πεινασμένα σπλάγγνα,
 ἔμειν' αἰώνια ζωντανὴ ἡ μητρικὴ καρδιά τῆς,
 καὶ τὸ θεριὸ ἀπόκτησε καρδιὰ ποῦ δὲν τὴν εἶχε,
 καὶ ὅσα κορίτσια ἤγαιναν, γιὰ νὰ τὰ φάη γιὰ τάμμα,
 τὰ ἔκντιαζε νὰ ἴπναγε μὲ τὴν καρδιὰ τῆς μάνας
 καὶ ἄφηγε πάλι τὸ νερὸ χωρὶς νὰ φάη τὲς κόρες,
 ὡς ὅπου πιά ἔξεψύχησεν ἀπ' τὴν πολλὴν του πείνα.

Ἔτσι τῆς μάνας ἡ καρδιὰ καὶ τὸ θεριὸ νικάει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΡΕΤΗ

Η ΠΡΟΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΒΕΛΟΝΗΣ

Ὁ μέγας τῶν Γάλλων ποιητῆς Βίκτωρ Οὐγκώ ἀπηύθυνέ ποτε ἔξοχον ποίημα πρὸς κόρην ὀραιοτάτην, ἀλλ' ὄρφανήν καὶ ἥτις δὲν εἶχεν ἄλλον πόρον ζωῆς, εἰμὴ τὸ ἐκ τῆς ἐργασίας της κέρδος. Εἰς τὸ ποίημα ἐκεῖνο μεταξὺ ἄλλων σοφῶν συμβουλῶν λέγει εἰς αὐτὴν καὶ τὰ ἑξῆς.

— Ἀκουσον, κόρη μου, εἰς τί σέ προτρέπει ἡ βελόνη, ἥτις εἶναι παροῦσα κατὰ τοὺς καθημερινοὺς μόχθους σου, παροῦσα καὶ κατὰ τὴν ὄραν τῆς προσευχῆς σου· σοὶ λέγει μὲ τὴν σιγαλήν της γλῶσσαν «**ἐργάζου**». Διὰ τῆς ἐργασίας θὰ εὕρῃς τὴν εὐτυχίαν. Ἄς περιφρονῇ ὁ ἄφρων τὴν ἐργασίαν· σὺ ἐνθυμοῦ πάντοτε, ὅτι ἀπὸ τὴν ἐργασίαν ὁ Θεὸς ἔκκεμε νὰ γεννηθοῦν δύο ἀδελφαὶ ἡγαπημέναι· ἡ **Ἀρετὴ** καὶ ἡ **Εὐθυμία**. Καὶ ἡ μὲν Ἀρετὴ καθιστᾷ εὐχάριστον τὴν Εὐθυμίαν, ἡ δὲ Εὐθυμία ἐρασιμωτέραν τὴν Ἀρετήν.

ΕΡΤΟΝ ΟΥΔΕΝ ΟΝΕΙΔΟΣ

Ὁ Σωκράτης καὶ ὁ φίλος του Ἀρίσταρχος.

Ὁ Σωκράτης συνήτησεν ἡμέραν τινα καθ' ὁδὸν τὸν φίλον του Ἀρίσταρχον· οὗτος ἦτο νεανίας ἐκ τῶν εὐπατριδῶν, ἀλλὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, παρὰ τὸ σύνθεσ' του, ὁ Ἀρίσταρχος ἐφαίνετο σκεπτικὸς καὶ περίφροντις.

— Τί ἔχεις, Ἀρίσταρχε; τὸν ἠρώτησεν ὁ φιλόσοφος.

— Γνωρίζεις, ὦ Σωκράτες, ὅτι ὁ πατήρ μου ἀπέθανεν, ἡ δὲ περιουσία, τὴν ὅποιαν μὰς ἀφῆκεν, εἶναι ὀλιγίστη· εἶμαι λοιπὸν σκεπτικὸς, διότι ἔχω πολλὰς φροντίδας· ἔχω νὰ τρέφω τὴν μητέρα μου καὶ τὰς ἑπτὰ ἀδελφάς μου· οὐδεὶς δὲ μοὶ δανείζει χρήματα.

— Σοί φαίνονται λοιπόν φορτίον βαρύ αἰ ἀδελφά σου, Ἀρίσταρχε ; Ἐγὼ ἐνόμιζον, ὅτι εἶναι εὐτυχία νὰ ἔχη τις ὄχι μόνον ἀδελφούς, ἀλλὰ καὶ ἀδελφάς.

— Ναί, ὦ Σώκρατες, καὶ ἐγὼ ἀγαπῶ πολὺ τὰς ἀδελφάς μου καὶ σεβομαι τὴν μητέρα μου, ἀλλ' εἶμαι στενοχωρημένος, διότι δὲν γνωρίζω πῶς νὰ θρέψω ὅλην αὐτὴν τὴν οἰκογένειαν οὔτε πῶς νὰ τὴν ἐνδύσω.

— Καὶ τί ἐργάζονται, Ἀρίσταρχε, αἱ ἀδελφά σου ;

— Τί ἐργασίαν νὰ κάμουν ! Ἡ ἐργασία τῶν κορασίων ζημίαν μάλλον προξενεῖ εἰς τὴν οἰκογένειαν ἢ ὠφέλειαν.

— Νομίζω, Ἀρίσταρχε, ὅτι ἀρχίζω ν' ἀνακαλύπτω τὴν θεραπείαν τῶν οικονομικῶν δυσχερειῶν σου· βοήθησόν με καὶ σὺ καὶ ἴσως κατορθώσωμεν ὁμοῦ νὰ τὴν εὐρωμεν.

— Εἶμαι πρόθυμος, ὦ Σώκρατες, νὰ σέ βοηθήσω εἰς ὅ,τι θέλεις· ἂν νομίζης ὅτι δύναμαι ν' ἀπικλαγῶ ἀπὸ τὰς δυσχερείαις, αἱ ὁποῖαι με στενοχωροῦν, θὰ εὐγνωμονῶ εἰς σέ ὄχι μόνον ἐγὼ, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀδελφά μου.

— Γνωρίζουν ἐργασίαν τινὰ αἱ ἀδελφά σου ;

— Βεβαίως, σεβαστέ μοι διδάσκαλε· διότι ὁ πατήρ μου ἔδωκεν εἰς αὐτάς καλὴν ἀνατροφήν· ἀλλὰ τί ὠφελεῖ ;

— Καὶ τί ἐργασίας γνωρίζουν ;

— Γνωρίζουν νὰ βράπτουν καὶ νὰ κεντοῦν· μία γνωρίζει καὶ ζωγραφικὴν· ἄλλη γνωρίζει νὰ ὑψίνη ὠραία ὑφάσματα.

— Ἐχεις λοιπὸν, Ἀρίσταρχε, θησαυρὸν κεκρυμμένον εἰς τὴν οἰκίαν σου καὶ προσποιεῖσαι ὅτι ἀγνοεῖς αὐτόν ;

— Πιστεύω, ὦ Σώκρατες, εἰς ὅ,τι λέγεις· ἀλλὰ δὲν μοὶ φανερώνεις, σέ παρακαλῶ, τὸν θησαυρὸν μου τοῦτον ; Ἄν ἔχω θησαυρὸν κεκρυμμένον εἰς τὴν οἰκίαν μου, σηκίνοι ὅτι εἶμαι πλούσιος, καὶ ὅμως ἐγὼ μέχρι τοῦδε τὸ ἠγνόουν.

— Βεβαίότατα, Ἀρίσταρχε, δύνασαι νὰ εἶσαι πλούσιος, ἂν πλούσιος εἶναι ὁ ἔχων τὰ πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀπαιτούμενα.

— Συμφωνῶ καὶ ἐγὼ, ὅτι ὁ τοιοῦτος εἶναι πλούσιος· προσέτω μόνον, ὅτι πλούσιος εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις ἔχει ὄχι μόνον ὅσα ἀπαιτοῦνται διὰ τὰς ἀνάγκας του, ἀλλὰ καὶ περιπλέον μικρὸν τι περισσεύμα, ὅπως δι' αὐτοῦ βοηθῆ καὶ τοὺς ἄλλους.

— Έχεις δίκαιον, Ἀρίσταρχε, σ' ἐπαινῶ διὰ τὴν συμπλήρωσιν· δὲν προσέθηκα ἐγὼ τὸ δεύτερον, διότι κατατάσσω μεταξύ τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἐπιθυμίαν του, ὅπως βοηθῆ τοὺς πάσχοντας.

— Ἀλλὰ ποῦ εἶναι ὁ θησαυρός μου, ὦ Σώκρατες; εἰμὶ ἀνυπόμονος νὰ μάθω.

— Θὰ ἴδῃς αὐτὸν ἀμέσως, Ἀρίσταρχε. Ἀγόραστον ὕψωμα, ἔστω καὶ ἐπὶ πιστώσει, ἂν δὲν ἔχῃς χρήματα, καὶ δὲς αὐτὸ εἰς τὰς ἀδελφάς σου, αἱ ὅποια γνωρίζουν κηλίτερον νὰ βράπτουν, παράγγειλον καὶ εἰς αὐτάς νὰ κατασκευάσουν χιτῶνα ἢ ἄλλο τι ἐνδύμα. Αἱ ἄλλαι ἀδελφαί σου, ὅσαι γνωρίζουν κελὸν κέντημα, αἱ κεντήσουν ἐνδύματα ἢ ἐπιπλα' ἢ ζωγράφος αἱ ζωγραφίσῃ εἰκόνα' εἰς δὲ τὴν ἀδελφὴν σου, ἢ ὅποια γνωρίζει νὰ ὑφκίνη, δὲς νῆμα, καὶ τέλος μία ἐξ αὐτῶν αἱ ἀντιγράψῃ τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου διὰ τοὺς παῖδας τοὺς φοιτῶντας εἰς τὰ σχολεῖα. Δὲν γνωρίζεις, ὦ Ἀρίσταρχε, ὅτι ἐξ ὅλων τούτων τῶν ἐργασιῶν ὄχι μόνον τὰς ἀνάγκης σας δύνασθε νὰ θεραπεύσῃτε καὶ τοὺς πτωχοτέρους νὰ βοηθῆτε, ἀλλὰ καὶ μικρὸν πείρισσευμα νὰ ἔχητε πρὸς τούτοις κατὰ μῆνα;

— Ναί, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ὁ κόσμος τί θὰ εἶπῃ; «Δὲν εἶναι ἐντροπή αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Ἀρισταρχοῦ νὰ ἐργάζωνται, διὰ νὰ τρέφονται;».

— Πάντες οἱ φρόνιμοι πολῖται θὰ ἐπαινέσουν τὰς ἀδελφάς σου, περὶ δὲ τῶν ἀνοήτων αἱ μὴ φροντίζωμεν διόλου τί θὰ εἶπουν. Πῶς εἶναι ἐντροπή, Ἀρίσταρχε, νὰ ἐργάζωνται, ἀφοῦ καὶ οἱ θεοὶ αὐτοὶ τιμοῦν τὴν ἐργασίαν; ἢ ἀγνοεῖς, ὅτι ἡ Ἀθηναῖα, ἡ θυγάτηρ τοῦ Διὸς, ὀνομάζεται Ἐργάνη καὶ ὅτι ὁ Ἡρκιστος ἐργάζεται ὅλην τὴν ἡμέραν μὲ τὴν σφύραν εἰς τὸ ἐργαστήριόν του; Πῶς εἶναι ἐντροπή, ἀφοῦ καὶ οἱ βασιλεῖς ἐργάζονται καὶ αἱ θυγατέρες τῶν βασιλείων; Μήπως δὲν ἀνέγνωσας, ὅτι ἡ Νκυσιῖα, ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Φαιάκων, ἔπλυε τὰ φορέματα τῶν ἀδελφῶν τῆς καὶ τῶν γονέων τῆς; Μήπως ὁ Ὀδυσσεὺς δὲν κατασκεύασε διὰ τῶν ἰδίων του χειρῶν τὸ πλοιάριόν του καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Περσίας δὲν ἐξέρχονται καθ' ἑκάστην εἰς κυνήγιον; Ἡ νομίζεις, ὅτι εἶναι ὀλιγώτερον ἐντιμος ἐργασία τὸ βράψιμον, τὸ κέντημα, καὶ ἡ ζωγραφικὴ ἀπὸ τὸ κυνήγιον; Ἄκουσον, τέκνον μου Ἀρίσταρχε, τί λέγει ὁ σοφὸς ποιητὴς Ἡσίοδος· «ἐργον οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργία τῶνειδος».

Ὁ Ἀρίσταρχος ἠκολούθησε τὴν συμβουλὴν τοῦ Σωκράτους καὶ

ἀπὸ ἀλλάγη ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἀπὸ τὰς στενοχωρίας του ἔκτοτε δὲ ἐβασίλευεν εἰς τὴν οἰκίαν του ἢ εὐημερία καὶ ἢ χαρὰ.

• Ο Φωκίων καὶ ἡ σύζυγός του.

Ὁ Φωκίων ἦτο ὁ ἐνδοξότατος ἐκ τῶν στρατηγῶν τῆς πατρίδος του· διεκρίθη δὲ καὶ ὡς πολιτικὸς ἀνὴρ διὰ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν ἐμβριθείαν του. Ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων Φίλιππος ἐθαύμαζεν αὐτόν, ὁ δὲ μέγας Ἀλέξανδρος τὸν ἐτίμα ἰδιαζόντως διὰ τῆς φιλίας του. Ἄλλ' ἂν καὶ ἴστατο εἰς τοιαύτην κοινωνικὴν περιωπὴν ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν διὰ τῆς ἐργασίας του, ἢ δὲ σύζυγός του, ἐνάρετος καὶ ἐκείνη καὶ μετριόφρων, δὲν ἐθεώρει ἐντροπὴν τῆς νὰ ἐκτελῆ μόνη τὰς οἰκιακάς τῆς ἐργασίας.

Θελήσας ποτὲ ὁ μέγας Ἀλέξανδρος νὰ δώσῃ πρὸς τὸν Ἀθηναῖον στρατηγὸν δείγμα τῆς φιλίας του ἐπέμψε πρὸς αὐτόν ὡς δῶρον ἑκατόν τάλαντα, δηλαδὴ ὑπὲρ τὰς 600 χιλιάδας δραχμῶν σημερινῶν, ἧτοι περισσότερον ἀπὸ ἡμισυ ἑκατομμύριον. Ἄλλ' ὁ Φωκίων ἠρώτησε τοὺς φέροντας ταῦτα πρέσβεις· «Διατί, ἐνῶ εἶναι πολλοὶ οἱ Ἀθηναῖοι, εἰς ἐμὲ μόνον ὁ Ἀλέξανδρος στέλλει τόσον χρυσόν;». Ἐκεῖνοι δὲ ἀπήντησαν· «Διότι σὲ μόνον κρίνει ἀνδρὰ καλὸν καὶ ἀγαθόν». Τότε ἀπεκρίθη ὁ Φωκίων· «Ἄς μὲ ἀφήσῃ καὶ νὰ φαίνομαι καὶ νὰ εἶμαι τοιοῦτος». Ἄλλ' οἱ πρέσβεις ἠκολούθησαν αὐτόν εἰς τὸν οἶκόν του. Ἐκεῖ εὗρον τὴν σύζυγόν του ζυμῶνουςαν, ὁ δὲ Φωκίων ἐνώπιον τῶν ξένων μόνος ἠντήλησεν ὕδωρ ἐκ τοῦ φρέατός του, διὰ νὰ πλυθῆ. Ἰδόντες ἐκεῖνοι πόσον πενιχρῶς ἔζη ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς ἔτι μάλλον ἐπέβλεπον αὐτόν νὰ δεχθῆ τὸ βασιλικὸν δῶρον «Πῶς εἶναι δυνατόν, ἔλεγον, ἐνῶ εἶσαι φίλος βασιλέως, νὰ ζῆς τόσον εὐτελεῶς;». Ἄλλ' ὁ Φωκίων ἠρνήθη ὀριστικῶς, διότι τιμὴν του ἐθεώρει τὸ νὰ ἐργάζεται, ἐντροπὴν του δὲ τὸ νὰ πλουτήσῃ διὰ χρημάτων, τὰ ὅποια ὁ ἴδιος δὲν ἐκέρδισεν.

Βασιλόπαις σαρώνουσα τὴν εἰρκτὴν τῆς.

Ἡ δωδεκαετής Ἑλένη μὲ προφανῆ τῆς δυσἀρεσκείαν ἀνέβηκεν πρῶτα τινὰ τὴν κλίμακα τὴν φέρουσαν ἀπὸ τὸ ἐστικτόριον εἰς τὰ ἐπάνω δωμάτια τῆς οἰκίας τῆς· ἐκράτει μὲν εἰς χεῖράς τῆς τὸ σάβηρον καὶ τὸ λευκὸν χειρόμικτρον, μὲ τὸ ὅποσον ἐμελλε νὰ καθα-

ρίση τὸν μικρὸν τῆς κοιτῶνα, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος, ὅστις ἀποστρέφεται τὴν ἐργασίαν, τὴν ὅποιαν μέλλει νὰ κάμῃ, ἤργοπόρει καὶ ἐσταμάτα εἰς ἐκάστην βαθμῖδα.

— Πρέπει νὰ σπεύσῃς εἶπεν εἰς αὐτὴν ἡ μήτηρ τῆς, ἀν θέλῃς νὰ φθάσῃς ἐγκαίρως εἰς τὸ σχολεῖον· ἔχεις ἀκόμη μίαν μόνον ὥραν ἔλευθέραν· ἴδου τὸ ὥρολόγιον σημαίνει τὴν ἐβδόμην.

— Ὡ μῆτερ, ἀνεφώνησεν ἡ μικρά, πόσον βαρύνομαι νὰ σαρώω ἐκάστην πρωΐαν τὸ δωμάτιόν μου, νὰ στρώνω τὴν κλίνην μου, νὰ καθαρίζω! Δὲν θὰ ἦτο προτιμότερον, νὰ ἔκαμνεν ἄλλος ἀντ' ἐμοῦ ὅλας αὐτάς τὰς ἐργασίας; Μήπως δὲν εἶναι ἀρκετὸς κόπος δι' ἐμὲ ἡ μελέτη τῶν μαθημάτων μου;

— Ἀλλά, τέκνον μου, τίς νὰ τὰς κάμῃ; Ἡ μικρά μας ὑπηρετρία δὲν ἐπέστρεφεν ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἀγοράν, καὶ ἔχομεν τόσας ἄλλας ἐργασίας εἰς τὴν οἰκίαν, ὥστε μῶλις ἐπαρκεῖ εἰς τὸ νὰ με βοηθῇ.

— Πόσον λυποῦμαι, διότι εἴμεθα πτωχά! *Ἦθελα νὰ ἤμεθα πλούσιαι, νὰ εἴχομεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς μας πολλὰς ὑπηρετριάς καὶ ὑπηρετάς.

— Ἀλλὰ νομίζεις, ὅτι καὶ τὰς πλουσίας κόρας δὲν ἀναγκάζουσι αἱ μητέρες τῶν νὰ ἐργάζωνται; Ἡ καλῶς ἀνατεθραμμένη κόρη πρέπει νὰ συνηθίσῃ εἰς ὅλα...

— Τότε λοιπὸν ἐπεθύμουν νὰ ἦμην κόρη βασιλέως· αἱ θυγατέρες τῶν βασιλέων δὲν ἐργάζονται ποτέ.

— Εἶναι ἀνόητος ὁ πόθος σου· ἀλλά, καὶ βασιλοπούαις ἐὰν ἦσο, νομίζεις ὅτι θὰ ἦτο τάχα περιττὸν νὰ συνηθίσῃς εἰς οἰκιακὰς ἐργασίας; Ἡδύναντο νὰ σοὶ χρησιμεύσωσιν εἰς ἡμέρας ἀνάγκης.

— Νὰ μοὶ χρησιμεύσουν! Ἀλλ' εὐρέθη ποτὲ καμμία βασιλοπούαις εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κάμῃ τόσον κοπιαστικὰς ἐργασίας, τόσον ταπεινά!

— Τοῦτο σημαίνει, τέκνον μου, ὅτι ὀλίγιστα ἔμαθες ἕως τῶρα ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ ὅτι ἔχεις ἀκόμη νὰ διδασθῆς πολλὰ. Ὑπάγε, καθάρισον καὶ τακτοποίησον τὸ δωμάτιόν σου καὶ ἔλθε κατόπιν κάτω· θὰ σοὶ δεῖξω μίαν εἰκονογραφίαν, ἡ ὅποια θὰ διεγείρῃ πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον σου.

— Εἶναι ἀπὸ τὴν συλλογὴν ἐκείνην τῶν εἰκόνων, τὴν ὅποιαν σοὶ ἀφῆκε κληρονομίαν ὁ πάππος μου;

— Ναι.

Τώρα κάπως προθυμότερον ἀνέβη ἡ Ἑλένη εἰς τὸ δωμάτιόν τῆς,

διότι είχε μέγαν πόθον νά ἴδῃ τὰς εἰκόνας ἐκεῖνας· πρὸ ὀλίγου εἶχε λάθει αὐτάς ἢ μήτηρ της καὶ δέντάς εἶχεν εἰσέτι δεῖξει εἰς αὐτήν, ἀλλ' εἶχεν εἶπει, ὅτι ἦσαν πολυτιμότεραι· δι' αὐτήν παρὰ ἐὰν ἦσαν συλλογὴ ἀπὸ ἀδάμκντας ἢ μαργαρίτας.

Ἄφου λοιπὸν ἐτακτοποίησε τὸ δωμάτιόν της, ἔσπευσε ἄνευ ἀργοπορίας εἰς τὴν τραπεζοκίαν· ἡ μήτηρ της εἶχεν ἤδη ἀνοικτὴν τὴν εἰκόνα πλησίον τοῦ παραθύρου.

— Παρτήρησον αὐτὴν καλῶς, εἶπεν εἰς τὴν θυγατέρα της, καὶ εἰπέ μοι τί βλέπεις.

— ὦ, εἶπεν ἡ Ἐλένη θυμαζούσα· βλέπω κόρην ὠραίαν καὶ ξανθὴν· ἡ κόρη της πίπτει ὀπισθὲν της λυγρή. Καὶ πόσον πλουσία καὶ ὠραία κόρη εἶναι! Ἄλλὰ καὶ τὰ ἐνδύματα τῆς κόρης αὐτῆς εἶναι πολυτελῆ, καὶ ὅμως, περιέργων, φορεῖ λευκὴν ποδιὰν καὶ ἔχει ἀνασηκωμένον ἐμπρὸς τὸ φέρεμά της. . . κρατεῖ καὶ εἰς τὰς χεῖράς της σάρωθρον. . . σαρώνει!

— Ἄλλὰ κύτταζε καὶ τὸ δωμάτιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρίσκειται.

— Φαίνεται σκοτεινὸν καὶ μελαγχολικὸν τὸ δωμάτιον· ἀντὶ ὀροφῆς ἔχει θόλον βαθὺν καὶ κάτω τὸ δάπεδον εἶναι ἐστρωμένον μὲ πλάκας, ὅπως τὸ μαγειρεῖόν μας. ὦ! καὶ ἡ θύρα του κλείει μὲ μαγλόν! . . . Ὁμοιάζει μάλλον πρὸς δεσμοτήριον. . .

— Ὁρθῶς ἐμάντευσας· εἶναι δεσμοτήριον. . .

— Δεσμοτήριον! Ἄλλὰ τί κακὸν ἔκαμεν ἡ ὠραία αὕτη κόρη ὥστε νά τὴν κλείσουν εἰς τὸ δεσμοτήριον; Φαίνεται τόσον ἀγαθὴ, τόσον ἀθόα!

— Πραγματικῶς ἦτο ἀγαθὴ καὶ ὠραία κόρη δεκαεξαέτις Μαρία Θηρεσία, ἀλλ' ἦτο θυγάτηρ βασιλέως.

— Θυγάτηρ βασιλέως; Καὶ δι' αὐτὸ τὴν ἔκλεισαν εἰς τὸ δεσμοτήριον;

— Ναι· ἡ ἱστορία της εἶναι λυπηρὰ, ἀλλ' εἶναι συγχρόνως καὶ διδακτικωτάτη.

— ὦ, εἰπέ μοι τὴν ἱστορίαν της, μῆτερ, σὲ παρακαλῶ, ἀνεφώνησεν ἡ μικρὰ· ὅσον περισσότερον παρατηρῶ τὴν ὠραίαν αὐτὴν κόρην, τόσον ἀξιαγάπητον τὴν εὐρίσκω.

— Δὲν σοὶ εἶπον, ὅτι θὰ διεγείρῃ τὸ ἐνδιαφέρον σου ἡ εἰκὼν αὕτη; παρετήρησεν ἡ μήτηρ, καὶ ἤρχισεν ὡς ἐξῆς τὴν διήγησίν της:

Πρό ενός περίπου αιώνα: εθασίλευεν ἐν Γαλλίᾳ ὁ Λουδοβίκος δέκατος ἕκτος καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Μαρία Ἀντωνέττα· δὲν ἦσαν μὲν κκοὶ βασιλεῖς, ἀλλ' ἠγάπων πολὺ τὰς διασκεδάσεις, ὥστε διήρχοντο τὸν βίον τῶν ἀμέριμοι, λησμονοῦντες, ὅτι πρότιστον καθήκον τῶν ἰσταμένων τῶσον ὑψηλὰ εἶναι νὰ φροντίζουσι περὶ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ λαοῦ τῶν. Οἱ βασιλεῖς εἶναι περιβεβλημένοι μὲ πλοῦτον καὶ μὲ δόξαν, ἀλλὰ φέρουσι ἐπίσης καὶ εὐθύνας βαρείας· ἐκεῖνοι ὅμως οὐδέποτε ἐσκέπτοντο αὐτάς, ἀλλ' ἐσπατάλουσι τὸν δημόσιον πλοῦτον εἰς ματαιότητας καὶ ἐλησημόνουσι, ὅτι ὁ λαὸς καθ' ὅλον τὸ ἐκτεταμένον αὐτῶν βασιλεῖον ἐπασχε καὶ ἐστερεῖτο. Διὰ τοῦτο ὁ λαὸς ἤρχισε νὰ μὴ ἀγαπᾷ τὸν βασιλέα. Ἡσθάνθη τότε ἐκεῖνος τὸ σφάλμα του καὶ προσεπάθει νὰ διορθωθῆ, ἀλλ' ἦτο ἀργά· εἶχε πλέον ἐξαρχωθῆ ὁ λαὸς ἐναντίον του καὶ ἐξεργάγη ἐπανάστασις. Ὁ ὄχλος τότε μὴ ἔχων πλέον νὰ φοβηθῆ τοὺς νόμους καὶ ὠθοῦμενος ὑπ' ἀνθρώπων, οὔτινες ἐζήτησαν νὰ καταργήσουσι τὴν βασιλείαν, περιεκύκλωσε τὰ ἀνάκτορα καὶ ἀπήτησε νὰ παραδοθῆ εἰς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς. Ὁ βασιλεὺς ἀντέστη, ἀλλὰ τὸν συνέλαβον· συνέλαβον ἐπίσης τὴν σύζυγον αὐτοῦ καὶ τὰ δύο τέκνα του καὶ τὴν ἀδελφὴν του· ὅλους δὲ ὁμοῦ ἐκλείσαν ἐντὸς δεσμωτηρίου.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια ἠλιπίζεν, ὅτι ἤθελε λυτρωθῆ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν δικωτῶν τῆς, ἀλλ' ὅταν εἶδε τὸ ἀδύνατον ὑπετάγη εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς διήρχετο τὰς ἡμέρας του διδάσκων τὴν θυγατέρα του καὶ τὸν μικρὸν τοῦ υἱόν, ἡ δὲ βασίλισσα καὶ ἡ ἀδελφὴ τοῦ βασιλέως κατεγίνοντο εἰς τὴν βιβλικὴν συνήθειαν ἐπίσης καὶ τὴν μικρὰν Θηρεσίαν εἰς τὸ νὰ ράπτῃ. Ἐνίστη ὁ βασιλεὺς ἀνεγίνωσκεν εἰς ἐπήκουσιν ὅλων εὐχαριστὸν τι ἀνάγνωσμα ἢ σοβαρὰν τινα θερησκευτικὴν μελέτην καὶ οὕτως ἐλησημόνουσι τὰς θλίψεις τῶν διὰ τῆς ἐργασίας καὶ εὕρισκον ἀνγκούφισιν, προσπαθοῦντες νὰ παρημυθῶσιν ἀλλήλους.

Ἀλλ' ἡμέραι σκληρότεροι ἐπεφυλάσσοντο εἰς αὐτούς· μετὰ τινα καιρὸν ἐξήγαγον τὸν βασιλέα ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου, διὰ νὰ τὸν δικάσουσι, ἀλλὰ καταδικάσαντες αὐτὸν ἀδίκως εἰς θάνατον τὸν ἀπεκεφάλισαν ἐπὶ τῆς λαμητόμου. Κατόπιν ἦλθεν ἡ σειρά τῆς βασίλισσας· καὶ αὐτὴν ἀπεκεφάλισαν, ὥστε ἡ βασιλοῦπις Μαρία Θηρεσία ἐγκατελείφθη μόνη εἰς τὴν εἰρκτὴν.

— 'Αλλά δὲν εἶχε μὲξί τὴν θείαν τῆς καὶ τὸν μικρὸν τῆς ἀδελφὸν ;

— Τὴν θείαν τῆς καὶ, τὸν ἀδελφὸν τῆς ὄχι· διότι, ὅταν κατεδί-
κασαν τὸν βασιλεὺς εἰς θάνατον, ἐχώρισαν τὸν ἀκτιετῆ υἱὸν ἀπὸ τῆς
μητρὸς τοῦ καὶ ἐκλείσαν αὐτὸν εἰς ἄλλην ἰδιαιτέραν εἰρκτὴν.

— "Ὡ, τί κακοὶ ἄνθρωποι !

— Τὸ ἔκκιμαν, διότι αὐτὸς ἔμενε τότε ὡς διάδοχος τοῦ θρόνου, ὁ
ἐπίδοξος βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, καὶ ἐφοβούντο μήπως οἱ φίλοι τῆς
οἰκογενείας τοῦ κατορθώσουν νὰ ἐλευθερώσουν αὐτόν· ἐφρόντισαν λοι-
πὸν νὰ λάβουν ὅλα τὰ μέτρα, ὅπως ἐπιτηροῦν τὸν μικρὸν Λουδοβί-
κον αὐστηρότερον.

— Ἐγνώριζεν ἡ Μαρία Θηρεσία τὸν θάνατον τῶν γονέων τῆς ;

— "Ὁχι· εὐτυχῶς, τὸν ἠγνόει· ἀλλ' οὔτε μετὰ τῆς θείας τῆς ἀφῆ-
κιν αὐτὴν νὰ συμβιώσῃ ἐπὶ πολὺ, διότι καὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ βασι-
λέως ἀπεκεφάλισαν· τότε ἡ δεκαεξέτης Μαρία Θηρεσία ἔμεινεν
ἐντελῶς μόνη εἰς τὴν εἰρκτὴν τῆς.

— Πόσον καιρὸν ἔμεινεν ἐκεῖ ;

— Ἐμεινεν ἐπὶ ἓν καὶ ἡμισυ ἔτος· ὅταν δὲ ἠλευθερώθη, ἔγραψε τὰ
ὅσα ὑπέστη κατὰ τὰς θλιβερὰς ἐκεῖνας ἡμέρας. Εἰς τὸ βιβλίον τῆς
ἀναγιγνώσκωμεν ἐπίσης τὰ ἐξῆς· «Δὲν ἐζήτησαν εἰμὴ τὰ ἀπολύ-
τως ἀναγκαῖα εἰς τὸν καθημερινὸν μου βίον, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ μοὶ τὰ
ἠρνοῦντο ἀγρίως. Ἐνὸς μόνου δὲν μ' ἐστέρου· μοὶ παρεῖχον ὕδωρ ἄφθι-
νον καὶ σάπωνα, καὶ ἡ ἀσχολία μου ἦτο ἐκάστην πρωΐαν νὰ σαρώω
ἡ ἴδια καὶ νὰ καθαρίζω τὸ δωμάτιόν μου».

— Ἐχεις λοιπὸν, κόρη μου, ἐνώπιόν σου τὴν εἰκόνα νεάνιδος ἀβραῖ,
ἧτις ὑπῆρξε θυγάτηρ βασιλέως καὶ ἐγγονὴ αὐτοκρατορέως. Ἡ ἐκ
μητρὸς μάμμη αὐτῆς, ἡ Μαρία Θηρεσία, ἦτο αὐτοκράτειρα ἐνδοξος
καὶ μεγάλη ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἄλλὰ, σέ ἐρωτῶ,
κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας τῶν δοκιμασιῶν, τί συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ
καταστήσῃ τὸν βίον τῆς ἐγκαταλελειμμένης ἐκεῖνης κόρης ὀλιγώτε-
ρον δυσάρεστον, ὀλιγώτερον φοβερόν ; Μήπως ἡ ἐνδοξος καταγωγὴ
τῆς ; Ἡ αἰ ἀνακνήσεις τῆς πολυτελείας καὶ τῆς λαμπρότητος, ἐν
μέσῳ τῶν ὁποίων ἀνατράφη ; Ὁχι· οὐδὲν ἄλλο ἢ ἡ γνῶσις τῶν
οἰκικῶν ἀσχολιῶν. Ἐγνώριζε νὰ διατηρῇ τὴν εἰρκτὴν τῆς καθάριον
καὶ ἀναμφιβόλως εἶχε προσεζεῖ εἰς τοῦτο· εἶχε μάθει ἴσως τοῦτο, ὅταν
ἔζη περιστοιχιζομένη ἀπὸ θεραπεινίδας καὶ θηλακμηπόλους, αἵτινες

έργον των εἶχον νὰ προλαμβάνουν καὶ τὰς ἐλαχίστας ἐπιθυμίας της.

— Βλέπεις λοιπόν, Ἐλένη μου, ὅτι δὲν εἶναι ποτὲ περιττόν εἰς τὴν γυναῖκα, εἴτε ὑψηλὰ ἴσταται κοινωνικῶς εἴτε χαμηλὰ, νὰ γνωρίζῃ καὶ οἰκιακὰς ἐργασίας; Εἶσαι μικρὰ ἀκόμη καὶ δὲν ἤμπορεῖς νὰ ἐνοήσης ὅποσον σοβαρὰν σημασίαν ἔχουν αὐταὶ διὰ τὸν μετέπειτα βίον της. Ἄλλ' ἐνθυμοῦ, τέκνον μου, ὅτι γυνὴ λεπτῆς καὶ κελῆς ἀνατροφῆς δὲν εἶναι ἐκείνη, ἣτις γίνεται πρόξενος φροντίδων πολλῶν εἰς τοὺς μετ' αὐτῆς συμβιούντας, ἀλλ' ἐκείνη, ἣτις γνωρίζει νὰ ζῆ με ἀξιοπρέπειαν σύμφωναν πρὸς τὰς περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας εὐρίσκειται. Ἡ γυνὴ, ἣτις ἠξεύρει νὰ ζῆ καὶ ἐν τῇ πτωχείᾳ ὅπως καὶ ἐν τῇ πλούτῳ, καθιστᾷ εὐτυχεῖς τοὺς περὶ ἑαυτήν. Καὶ πόσα δύσκολα, πόσα δυσάρεστα καθήκοντα ἔχει ἡ γυνὴ νὰ ἐκτελέσῃ κατὰ τὸν βίον της! Καὶ νὰ τὰ ἐκτελέσῃ με ὑπομονὴν καὶ εὐχαρίστησιν διότι τὸ πρῶτιστον αὐτῆς καθήκον εἶναι νὰ λησμονῇ ἑαυτὴν χάριν τῶν ἄλλων. Ἄν δὲ αἰσθάνηται πραγματικῶς πόσον ὀρεχία εἶναι ἡ ἀποστολὴ της αὕτη, τότε, καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι ἠναγκασμένη νὰ ἐκτελῇ κοπιαστικὰς ἐργασίας, τὰς ἐκτελεῖ με τόσην χάριν, ὥστε σκορπίζει πέριξ της τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν χάριν.

Ἡ Ἐλένη με τοὺς δύο της βραχιόνας περιέβαλε τὴν μητέρα της καὶ ἐναγκαλισθεῖσα αὐτὴν τρυφερῶς τὴν νύχκρυστησε διὰ τὴν διήγησίν της ἀνεχώρησε δὲ σκεπτικῆ εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐκτοτε ὄχι μόνον τὸ δωμάτιόν της ἐτακτοποιεῖ προθυμότετα, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας ἐργασίας ἐβοήθει τὴν μητέρα της.

Ἀπέκτησε δὲ βραχυμῆδόν τόσην ἰκανότητα εἰς τοῦτο, ὥστε συχνὰ ἡ μήτηρ της ἀπεκάλει αὐτὴν «Τὸ δεξί της τὸ χέρι».

Ἡ ἀόφρων γυνὴ κατὰ τὸν Σολομῶνα.

Γυναῖκα ἀξίαν τίς θέλει εὑρεῖ, διότι τοιαύτη εἶναι τιμιωτέρα πολὺ ἀπὸ τοὺς μαργαρίτας!

Ἡ καρδία τοῦ ἀνδρός της ἀναπαύεται εἰς αὐτήν, καὶ δὲν θέλει σι λείψει τὰ ἀγαθὰ ποτὲ ἀπ' αὐτῆς.

Θέλει προξενήσει εἰς αὐτὸν κελὸν καὶ ὄχι κακὸν ἔλας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς της.

Ζητεῖ μῆλλιον καὶ λινόριον καὶ ἐργάζεται εὐχαρίστως με τὰς χεῖρας της.

Σηκώνεται, ἐνῶ εἶναι ἀκόμη νύξ, καὶ διαμοιράζει τὸ φαγητὸν εἰς ὅλους τοὺς οἰκιακοὺς τῆς καὶ τὰς ἐργασίας εἰς τὰς θεραπαίνας τῆς.

Βάλλει τὰς χεῖράς τῆς εἰς τὸ ἀδράκτιον καὶ κρατεῖ εἰς τὴν χεῖρά τῆς ἡλακάτην.

Ἀνοίγει τὴν χεῖρά τῆς εἰς τοὺς πτωχοὺς, καὶ ἀπλώνει αὐτὰς πρὸς τοὺς ἐνδεδεῖς.

Δὲν φοβεῖται τὴν χιόνα διὰ τοὺς οἰκιακοὺς τῆς, διότι ὅλοι οἱ ἰδοκοὶ τῆς εἶναι ἐνδεδυμένοι διπλᾶ.

Κάμνει διὰ τὸν ἑαυτὸν τῆς σκεπάσματα. Ἰσχυρὸν καὶ εὐπρέπειαν εἶναι ἐνδεδυμένη, καὶ ὅποιαδήποτε περιστάσεις καὶ ἀν᾿ εὐρωσιν αὐτῆς εἶναι εὐχαριστημένα.

Ἀνοίγει τὸ στόμα τῆς μὲ σοφίαν καὶ ὁμιλεῖ πρὸς ὅλους μὲ εὐμένειαν.

Ἐπαχρυσθεῖ εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς οἰκίας τῆς καὶ δὲν τρώγει τὸν ἄρτον τῆς ἀνικρίας.

Τὰ τέκνα τῆς μακχρίζουν αὐτήν, καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς παρομοίως ἐπαινεῖ αὐτήν.

Ψευδῆς εἶνε ἡ χάρις καὶ μάστιγον τὸ κάλλος· ἡ γυνὴ φοβουμένη τὸν Κύριον αὐτῇ θέλει ἐπαινέσθαι.

Δότε εἰς αὐτήν ἀπὸ τῶν καρπῶν τῶν χειρῶν τῆς, καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς ἄς τὴν ἐπαινῶσιν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

Ἡγεμονὸς φέλεργος ἐλετήμων.

Καὶ κατὰ τοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους ζῶμεν, θυγατέρες βασιλέων ἀνήκουσαι εἰς ἔθνη πλοῦσια καὶ ἰσχυρὰ δὲν θεωροῦν ἀνάξιον τὸ νὰ ἐργάζωνται. Δίδουν δὲ παράδειγμα μέγα καὶ εὐεργετικὸν εἰς πολλὰς κόρας, αἱ ὁποῖαι ἂν καὶ πτωχαί, δὲν θεωροῦν τιμητικὴν ἐνασχόλησιν τὴν ἐργασίαν. Μία τῶν ἡγεμονίδων τούτων εἶναι ἡ νεωτάτη θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας. Αὕτη ὠραία, χαρίεσσα καὶ εὐφροσύνῃ ἀπὸ μικρὰ χαρὰν μεγάλην εὕρισκεν εἰς τὸ νὰ βοηθῇ τοὺς πτωχοὺς. Ἡ μήτηρ τῆς ἔδιδεν εἰς αὐτὴν ἐπιχορηγήσιν διὰ τὰ ἰδιαιτέρὰ τῆς ἔξοδα· ἀλλ' ἡ φιλελεῆμων κόρη τὸ μεγαλείτερον μέρος ἔδαπάνᾳ χάριν φιλανθρωπικῶν σκοπῶν. Τόσοι δὲ ἦσαν οἱ πτωχοὶ τοὺς ὁποίους ἀνεκούφιζεν, ὥστε πολλάκις τὸ κεφάλαιόν τῆς δὲν ἐπῆρκει. Διὰ τοῦτο ἡ εὐγενὴς κόρη εἶχεν εὐρεῖ μέσον ν' αὐξάνῃ αὐτὸ διὰ τῆς ἐργασίας τῆς.

Κατεσκευάζε δηλαδή εργόχειρα τόσο κομψά, ὥστε ἐπωλοῦντο ἀδρῶς ταῦτα εἰς τὰς φιλανθρωπικὰς ἀγοράς, μὲ τὸ τίμημα δὲ τούτων ἐπολλαπλασίαζε τὰς ἀγαθοεργίας της. Δὲν ἐπέδιδε μόνον εἰς λεπτὰ καὶ ὠρατὰ ἐργόχειρα· ἐπειδὴ εἶχε καὶ τάλαντον καλλιτέχνης, ἠδωκόμει καὶ ὡς ζωγράφος καὶ ὡς φωτογράφος. Ἄς προσθέσωμεν δὲ, ὡς ἡ ἰδία ὁμολογεῖ χωρὶς διύλου νὰ ἐντρέπῃται, ὅτι ἐγνώριζεν ἄριστα καὶ τὴν μαγειρικὴν.

Ἡ ἡγεμονίς αὕτη, νυμφευθεῖσα πρὸ τινῶν χρόνων τὸν ἀνεψιὸν τοῦ βασιλέως μας, εἶναι τῶρα ἡ βασίλισσα τῆς Νορβηγίας, ἥτις ἕνεκα τῶν πραγμάτων τῆς ἀρετῶν λατρεύεται ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους της.

Τὸ κάτοπτρον τοῦ Λιδιγιστῶνος.

Ὁ Λιδιγιστῶν, ὁ ἐξερευνητὴς τῆς Ἀφρικῆς, ἀναφέρει, ὅτι κατὰ τὰ πρῶτα αὐτοῦ ταξείδια μεταξὺ τῶν ἀγρίων καὶ ἀπολιτίστων φυλῶν τῶν τροπικῶν τὸ μικρὸν του κάτοπτρον διήγειρε περιέργειαν καὶ ἐνδιαφέρον μέγιστον· αἱ γυναῖκες πρὸ πάντων συνέρρον εἰς τὴν σκηνὴν του καὶ παρεκάλουν αὐτὸν νὰ τὰς ἀφήσῃ νὰ ἴδουν τὸ πρόσωπόν των· ἐκεῖνος δὲ μὲ τὴν χαρακτηρίζουσιν αὐτὸν καλοκαγαθίαν οὐδέποτε ἤρνεϊτο τὴν μικρὰν ταύτην χάριν. Θέλων μάλιστα νὰ ἀφήσῃ αὐτὰς νὰ θαυμάσουν ἐν ἀνέσει τὸν ἑαυτὸν των ἀπεσύρετο εἰς γωνίαν τινὰ τῆς σκηνῆς του καὶ προσεποιεῖτο, ὅτι ἀνεγίνωσκεν.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν αἱ ἀφελεῖς Ἀφρικαναὶ ἠρώτων ἢ μίαν τὴν ἄλλην ἐνώπιον τοῦ κατόπτρου· « Ἄρά γε ἐγὼ εἶμαι αὕτη ἐκεῖ ἢ μήπως εἶσαι σύ; ». Ἀποῦ δὲ ἐπέιθετο ἢ ἐρωτῶσα, ὅτι τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἔβλεπεν, ἦτο πράγματι τὸ ἰδικόν της, ἀνεφώνει· « Ἀλλὰ λοιπὸν δὲν εἶμαι ὠρατὰ! Κύτταξε πόσον πλατὺ στόμα ἔχω! Καὶ πόσον μεγάλα ὄτα! Ἄλλ' οὔτε ἢ ῥίς μου δὲν μοὶ ἀρέσκει· εἶναι καὶ αὕτη πλατεῖα καὶ χονδρῆ! ».

Ἡμέραν τινὰ νεῆνις ἀπὸ τὴν φυλὴν τῶν Μοκολολὸς διαβάνουσα πρὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Λιδιγιστῶνος εἶδε διὰ τῆς ἀνοικτῆς θυρίδος τὸν σοφόν, ὅστις ἔκυπτεν ἐπὶ τοῦ βιβλίου του ἀφιερωμένος εἰς μελέτην. Εὔρε λοιπὸν τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν, διὰ νὰ παρατηρήσῃ μὲ τὴν ἀνέσιν της τὸν ἑαυτὸν της.

Εἰσῆλθεν εἰς τὴν σκηνὴν πατοῦσα εἰς τὸ ἄκρον τῶν ποδῶν της καὶ ἤλθε καὶ ἐστάθη ἐμπρὸς εἰς τὸ κάτοπτρον· ἦτο πεπεισμένη, ὅτι ἐκεῖνος δὲν τὴν ἔβλεπε, καὶ ἤρχισε νὰ κάμῃ μωροφισμούς διαφόρους· ἐστράφη καὶ

πλαγίως και κατά μέτωπον και παρετήρησε τὸν ἑαυτὸν τῆς ἐπὶ πολλὴν ὥραν τέλος περίλυπος ἀνεφώνησε· «Κρίμα! Μοῦ εἶπον μίαν φοράν, ὅτι εἶμαι ἀσχημὸς και ἐθύμωσα· τώρα ἕμως βλέπω, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ θυμώσω, διότι εἶναι ἀλήθεια, ὅτι εἶμαι ἀσχημὸς».

Τὸ κάτοπτρον λοιπὸν εἰς χεῖρας τῶν ἀπολιτίστων ἐκείνων Ἀφρικανίδων ἀπέβηκε πολὺ ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνον ἢ ὅ,τι ἀποβαίνει εἰς ἡμᾶς· διότι σπανιώτατα συμβαίνει εἰς τὰς νεάνιδας τῆς ἰδικῆς μας πολιτισμένης κοινωνίας νὰ φθάσουν πρὸ τοῦ κατόπτρου εἰς συμπεράσματα παρόμοια. Ἄπ' ἐναντίας, εὐρίσκουν πάντοτε, ὅτι εἶναι ὠραϊκίαι, και ἀπαιτοῦν νὰ θαυμάζωνται ἀπὸ ὅλους· πείθονται μάλιστα ἐνώπιον τοῦ κατόπτρου, ὅτι ὑπερέχουν ὅλας τὰς ὀμηλικὰς τῶν κατὰ τὴν χάριν και τὴν καλλονὴν.

Τὸ κάτοπτρον τοῦ Σωκράτους.

Τὸ κάτοπτρον τοῦ Λιβηγαστῶνος ἐνθυμίζει εἰς ἡμᾶς τὴν παραγγελίαν, τὴν ὁποίαν ἔδιδεν εἰς τοὺς νέους ὁ Σωκράτης· «Ἐσωπιοῦζεσθε ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς ὁ μέγας φιλόσοφος, και ἂν μὲν εἴσθε ὠραῖοι, στολιζετε τὴν ὠραιότητά σας διὰ τῆς ἀρετῆς, ἂν δὲ εἴσθε ἀσχημοί, διορθώσετε τὴν ἀσχημίαν σας πάλιν διὰ τῆς ἀρετῆς». Ἐξετάζετε δηλαδὴ τὸν ἑαυτὸν σας ὡς ἂν εἴσθε ξένοι πρὸς σας και προσπαθεῖτε νὰ εὐρίσκητε ὄχι τὰ προτερήματα, ἀλλὰ τὰ ἐλαττώματά σας. Ὅταν δὲ τὰ εὕρητε, φροντίσατε νὰ διορθώσητε αὐτά· διότι μόνον κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν εἶναι εὐκόλον νὰ ἀπαλλαγῇ τις τῶν ἐλαττωμάτων του· καθ' ὅσον ὁ χρόνος προβαίνει, αἱ κακαὶ ἔξεις ῥιζοῦνται ἐπὶ μᾶλλον και μᾶλλον και ἀποβαίνουν ἀνκαπώσαστα τοῦ χαρακτῆρος γνωρίσματα.

Πῶς διώρθωνεν ὁ μέγας Φραγκλῆνος τὰ ἐλαττώματά του. — Πῶς δύναται νὰ διορθώσῃ τὰ ἰδικὰ τῆς ἐκάστη κόρη.

Τοῦτο ἐνωρίτατα συνηθάνθη ὁ Ἀμερικανὸς Φραγκλῆνος και ἐφήρμοσεν εἰς ἑαυτὸν τὴν παραγγελίαν τοῦ Σωκράτους διὰ τοῦ ἐξῆς πρακτικοῦ μέσου.

Κατέγραψεν εἰς μίαν στήλην ὅλα τὰ ἐλαττώματα, ὅσα ἀνεκάλυψεν ὅτι εἶχε, και εἰς ἑτέραν ὅλα τὰ προτερήματα, ὅσα ἐπεθύμει νὰ ἀποκτήσῃ· ἔγραψε λόγου χάριν τὰ ἐξῆς :

Ἐργασίος	Ἀυταπάρνησις
Ὀκνηρία	Ἐργατικότητα
Ἀπειθεία εἰς τοὺς ἀνωτέρους	Ἐπακοή
Φιλανθρωπία	Ἀπλοΐα
Ἐπιθυμία πρὸς κατηγορίαν τοῦ πλησίον	Ἐπιείκεια
Περίεργεια	Φιλομάθεια
Οἷσις	Μετριοφροσύνη
Ἀπειροκαμία	Σύνεσις
Ἀσυστία	Ἐπιμονή εἰς τὸ καλὸν
Ἀνυπομονησία	Ἐπιμονή
Ὁξυθυμία	Πραότης

Ἐξετάζων δὲ κλυστηρῶς ἐκάστην ἐσπέραν τὰς πράξεις του ἐσημείωνεν εἰς τίνες κακίας ὑπέπεσε κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας καὶ πρὸς τίνες ἐκ τῶν ἀρετῶν προσήγγισε περισσότερο.

Ὁ δὲ Φραγκλῖνος ἐκεῖνος ὁ προσπαθῶν μὲ πόσιν ἀκριβείαν νὰ διορθῶν τὸν ἐαυτὸν του, ἔγινε μέγας ἀνὴρ καὶ διεκρίθη μετὰ τῶν συμπατριωτῶν του ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἐπὶ ἀρετῇ. Καίτοι ἐγεννήθη ἐκ γονέων πτωχοτάτων, κατώρθωσε διὰ τῆς ἐργατικότητός του νὰ γίνῃ πλούσιος καὶ διὰ τῆς φιλομαθείας του σοφός· τοῦτο δὲ εἶναι μίκα ἀκόμη ἀπόδειξις τοῦ δύναται νὰ φέρῃ τὸν ἀνθρώπον ἢ θέλησις, ὅταν ἐφορμάσῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἀρετῆς.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἦτο ἀπλοῦς ἐργάτης εἰς τυπογραφεῖον· διεκρίνετο ὅμως διὰ τὴν ἀκάματον φιλοπορίαν του καὶ διὰ τὴν λιτότητά του· εἶχεν ἐπίσης συνηθίσει ἐνωρίς εἰς τὴν οἰκονομίαν. Διὰ τῶν τριῶν λοιπῶν τούτων ἀρετῶν κατώρθωσε βαθμηδὸν ν' ἀποκτήσῃ περιουσίαν, πρὸντος δὲ τοῦ χρόνου ν' ἀναδειχθῇ ὁ ἴδιος διευθυντὴς μεγάλου τυπογραφείου.

Ἡ φιλομαθεία του ἦτο ἔκτακτος ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας· ἀν καὶ ἦτο ἠναγκασμένος νὰ πορίζηται τὸ πρὸς τὸ ζῆν διὰ τῆς ἐργασίας οὐδέποτε ἔπαυσε μελετῶν. Ἀνεδείχθη δὲ ὄχι μόνον ἐπιστήμων μέγας, ἀλλὰ καὶ φιλόσοφος καὶ πολιτικός ἀνὴρ ἐξοχος. Ὡς ἀρχὴν του ἐπέσβευεν, ὅτι ὁ ἀγαθὸς πολίτης ὀφείλει νὰ δαπανᾷ τὴν δραστηριότητά του εἰς τὸ νὰ γίνηται ὠφέλιμος εἰς τοὺς ὁμοίους του. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἀνῆλθεν εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τῆς πατρίδος του, ἐνησχολήθη εἰς ἔργα κοινωφελῆ· ἔδρυσεν λύκεια, νοσοκομεῖα, βιβλιοθήκας, Ἀκαδημίας, συλλόγους, ἐφημερίδας.

Ἐφθασε δὲ ζῶν βίον λιτὸν, ἐγκρατῆ καὶ ἐργατικώτατον εἰς γῆρας

βαθύ, ἀπολαύων δοξῆς πολλῆς καὶ τιμῶν παρὰ τῶν συμπατριωτῶν του. Ὅταν δὲ ἀπέθνηκεν, οἱ Ἀμερικανοὶ εἰς ἐκδήλωσιν τῆς γενικῆς θλίψεως, ἣν ἐπροξένησεν ὁ θάνατός του, ἐψήφισαν πένθος δημόσιον.

Ἡ ἐνάρετος Χειλωνίς.

Ἐβασίλευσέ ποτε εἰς τὴν ἀρχαίαν Σπάρτην ὁ Λεωνίδα, ὁμόνυμος τοῦ ἀθανάτου στρατηγοῦ τῶν ἐν Θερμοπύλαις πεσόντων τριακοσίων Σπαρτιατικῶν· εἶχε δὲ θυγατέρα ὀνομαζομένην Χειλωνίδα· ταύτην ὑπάνδρευσε μετὰ τοῦ Κλεομβρότου, ὅστις κατήγετο καὶ αὐτός ἐξ ἐπιφανοῦς βασιλικῆς οἰκογενείας.

Ἄλλ' ὁ Κλεομβρότος ἦτο ἄνθρωπος σκληρὸς καὶ δοξομανῆς, ὥστε κατόρθωσε ν' ἀποστερήσῃ τὸν πενθερόν του τοῦ βασιλικῆς ἀξιώματος, ν' ἀνεβῆ δὲ αὐτὸς εἰς τὸν θρόνον τῆς Σπάρτης. Ἡ Χειλωνίς ἦτο ἀπαρηγόρητος διὰ τὴν συμφορὰν τοῦ πατρὸς τῆς· ὡς κύρη φιλόστοργος δὲν ἠδύνατο ν' ἀπολαύῃ τῆς δόξης τοῦ νῦν εἶναι βασίλισσα· διὰ τοῦτο ἐγκλιτέλειπε τὰ ἀνάκτορα τοῦ συζύγου τῆς, ἐνεδύθη πένθιμα καὶ ἔτρεξεν εἰς τὸν ναόν, διὰ νὰ παρακωλύσῃ τὸν γέροντα πατέρα τῆς καὶ νὰ συμμερισθῇ τὴν δυστυχίαν του. Ὅταν δὲ ὁ Κλεομβρότος ἠνάγκασε τὸν ἐκπτώτον βασιλέα νὰ φύγῃ ἐκ τοῦ ναοῦ μακρὰν τῆς Σπάρτης, δὲν ἐδίστασεν οὐδὲ τότε ν' ἀκολουθήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἐξορίαν.

Ἄλλ' κί περιστάσεις δὲν ἤργησαν νὰ μεταβληθῶν· οἱ φίλοι τοῦ Λεωνίδα κατόρθωσαν ν' ἀνακηρύξουν αὐτὸν πάλιν βασιλέα καὶ νὰ τὸν ἐπαναφέρουν εἰς Σπάρτην· τότε ὁ Κλεομβρότος φεύγων τὴν ἐκδικησιν τοῦ πενθεροῦ του ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ αὐτὸς καταφύγιον εἰς ναόν· κατέφυγεν εἰς τὸν ναόν τοῦ Ποσειδῶνος. Ἄλλ' ὁ Λεωνίδα παραλαβὼν μεθ' ἐκτουτοῦ στρατιώτας ἔδραμεν ἐκεῖ, διὰ νὰ τὸν τιμωρήσῃ.

Ὅποις ὅμως ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς του καὶ ἡ ἐκπληξίς ὄλων τῶν Σπαρτιατικῶν τῶν συνοδευόντων αὐτόν, ὅταν εὔρον εἰς τὸν ναόν τὴν Χειλωνίδα πενθηροφροῦσαν πάλιν καὶ κλαίουσαν· παρεμβῆει τὸν σύζυγόν τῆς καὶ εἶχε μεθ' ἐκουτῆς καὶ τὰ δύο τῆς τεκνα.

Ἡ Χειλωνίς δὲν ἐφέρεθ' ὡς θυγάτηρ μόνον ἀφωσιωμένη, ἀλλὰ καὶ ὡς σύζυγος πιστή, διότι καθήκον ἔχει ἡ σύζυγος νὰ συμμερίζηται τὰς θλίψεις τοῦ συντρόφου τοῦ βίου τῆς καὶ νὰ βοηθῇ αὐτὸν κατὰ τὴν δυστυχίαν.

Ἦρχισε λοιπὸν νὰ παρκακλήῃ τὸν πατέρα της νὰ φεισθῆ τῆς ζωῆς τοῦ Κλεομβρότου, ἀλλ' ἐκεῖνος ἔμεινεν ἀκιμπτος· αὐτὴν μὲν πικρὰ καλεῖ νὰ ἔλθῃ μετ' αὐτοῦ εἰς τὰ ἀνάκτορα, διὰ ν' ἀποδώσῃ εἰς αὐτὴν τιμὰς καὶ περιποιήσεις, εἰς δὲ τὸν Κλεομβρότον ἐπέβλεπε νὰ ἀναχωρήσῃ ἀμέσως μακρὰν τῆς Σπάρτης.

Ἄλλ' ἡ Χειλωνίς δὲν ἐδίστασεν οὐδὲ τότε μὲ ποῖον ἐκ τῶν δύο ὤφειλε νὰ ὑπάγῃ· μὲ τὸν πατέρα της ἢ μὲ τὸν σύζυγόν της. Λαβοῦσα τὸ ἓν τῶν τέκνων της εἰς τὰς ἀγκάλας της ἔδωκε τὸ ἄλλο εἰς τὸν σύζυγόν της καὶ μετ' αὐτοῦ ἐξῆλθε τοῦ ναοῦ. Ἦτο μὲν βαθύτατα τεθλιμμένη, διότι ἐμελλε πάλιν νὰ ὑποστῇ τὰς ταλαιπωρίας τῆς ἐξορίας, νὰ ζήσῃ δὲ μακρὰν ὅλων τῶν ἰδικῶν της καὶ τῆς πατρίδος της, ἀλλ' ἀνεκούφιζεν αὐτὴν ἡ σκέψις, ὅτι ἤθελεν ἀποθῆ τὸ στήριγμα καὶ ἡ παραμυθία τοῦ συζύγου της· διὰ τοῦτο μὲ βῆμα σταθερὸν, χωρὶς νὰ κλονισθῆ εἰς τὴν ἀπόφασίν της ἀπὸ τὰς προτροπὰς τοῦ πατρὸς της, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἐξορίαν.

Ξεταμορφώσεις

(Γ. Μ. Βιζυηνοῦ)

Μία μάννα εἶχε τέσσερα παιδάκια καμωμένα,
τέσσερα παιδιά.

Τανάρωσε, τανάρωσε, τὰ 'προΐσις' ἓνα ἓνα,
μ' εὐθυμὴ καρδιά.

Κ' ἐβόηκε καὶ τὰ 'πάνρωσε' ἔς ἀνθρώπους μὲ κεφάλι,
μὲ νοικοκυριό.

Κ' ἐκεῖνα 'σπιτωθήκανε' κ' ἐγίνανε μεγάλοι
μέσα ἔς τὸ χωριό.

Μὰ τῆς γριῶς τῆς μάννας των τῆς ἔδωκεν ἡ Μοῖρα
ἄσημνη εὐχή.

Κι ἀπέθανεν ὁ γέρος της ! Κι ἀπέμειν' αὐτὴ χήρα,
χήρα καὶ φτωχή !

Κὺ αὐτὸ ἴσαν νὰ μὴν ἔφθανεν, ἀρρώστησε μιὰ ἴμερα,
 μιὰ κακὴ βραδιά !
 Φωνάζει ξένον ἄνθρωπο, μὴνᾶ μ' αὐτόνε πέρα
 νᾶρθουν τὰ παιδιά.

— Πάνε καὶ ἴπες τοῦ γιόκα μου νᾶρθῆ νὰ μὲ κυτιάξῃ,
 καὶ δὲν ἠμπορῶ !

Ἰπῆγε καὶ ἦλθε καὶ λαλεῖ.— Τᾶμπέλι του θὰ ἴφραξῆ.
 Δὲν ἔχει καιρό !

— Οἱ βᾶτοι νὰ φνιρώσουνε ἴς τὸ σῶμά τ', εἶπ' ἐκεῖνη,
 γὰ παντιονά !

Καὶ ἀπὸ τότε ὁ κακογιὸς σκανιζόχοιρος ἐγίνη,
 φεύγει ἴς τὰ βουνά !

— Πάνε καὶ ἴπες τῆς κόρης μου νᾶρθῆ νὰ μὲ κυτιάξῃ,
 καὶ δὲν ἠμπορῶ !

Ἰπῆγε καὶ ἦλθε καὶ λαλεῖ.— Ἰφαίνει λεφτὸ μετᾶξί !
 Δὲν ἔχει καιρό !

— Νὰ ἴφαινη καὶ νὰ διάζεται, καὶ νᾶναι, εἶπ' ἐκεῖνη,
 μὲ χωρὶς πανί !

Καὶ ἀπὸ τότε ἡ ἄπονη ἀράχη νᾶ ἔχει γίνει,
 μαιαιοπονεῖ !

— Πάνε ἴς τὴν ἄλλη κόρη μου νᾶρθῆ νὰ μὲ κυτιάξῃ,
 καὶ δὲν ἠμπορῶ !

Ἰπῆγε καὶ ἦλθε καὶ λαλεῖ.— Θα πλόνη καὶ θ' ἀλλάξῃ !
 Δὲν ἔχει καιρό !

— Ἡ σκάφη ἴπά' ἴς τὴν ῥάχη της νὰ γύρη, εἶπ' ἐκεῖνη,
 ἄπλυτ' ἀλλαγὴ !

Καὶ ἀπὸ τότε ἡ ἄπονη χελώνα ἔχει γίνει,
 σέφνεται ἴς τὴν γῆ !

— Πάνε 'ς τὴν τρίτη κόρη μου νὰρθῆ νὰ μὲ κοιτάξῃ,
καὶ δὲν ἤμπορῶ !

Ποῖν ἐπιστρέψῃ καὶ τῆς 'πῆ, ἡ κορ' εἶχε προφθάξῃ.
Εἶχε αὐτὴ κκιρό.

— Γιατί 'ς τὰ χέρια, κόρη μου, 'ς τὰ δάχτυλα ζυμάρι
κι ἄλλουρα ἐδῶ ;

— 'Εξέμωνα, μαννούλα μου, μὰ εἶδῃσ' ἔχω πάρεαι
κ' ἤρθα νὰ σὲ ἰδῶ.

— Ἀνθόσκορη τάλειθι σου, κ' ἡ σκάφη σου κυψέλη !
Ἡῦρες, τὸν καιρό !

'Σ τὸ βίο σου νὰ γίνεται ὅ,τι κι ἂν πιάνῃς μέλι,
μέλι γλυκερό !

Αἰεῖ, καὶ μὲ χαμόγελο ἀποκοιμεί' ἐκείνη
γὰ παντοινά.

Καὶ ἀπὸ τότε μέλι σσα ἡ κόρη τῆς ἐρίνη
καὶ καλοπερνᾷ.

Γ' ἄρα 'ς ὄλα τὰ λούλουδα, εἰς ὄλα τ'ἀνθη 'μπαίνει
μ' εὔθυμη ψυχῇ.

Κι ἀπ' ὄλα 'ναι τὰ πλάσματα ἡ πιὸ ἐδλογημένη
διὰ τὴν εὐχῇ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ
ΦΥΣΙΟΓΝΩΣΤΙΚΑ

Η ΑΝΘΟΔΕΣΜΗ

(Διήγημα)

*Ανθη ωφέλιμα καὶ ἄνθη δηλητηριώδη. — Δηλητηριώδη καὶ ωφέλιμα
ζῷα. — Περιγραφή τῆς ἐχίδνης καὶ τοῦ ἀκανθοχοίρου.

— Ἀῦριον εἶναι τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ἡ ἑορτὴ τοῦ πατρὸς μας, εἶπεν ἡ μικρὰ Χαρίκλεια πρὸς τὴν μητέρα της· δὲν μὰς ὑπεσχέθηκες, ὅτι θὰ μὰς ἀφήσεις νὰ κόψωμεν ὅσα ἄνθη θέλωμεν, διὰ νὰ κάμωμεν μίαν μεγάλην ἀνθοδέσμην διὰ τὸν πατέρα μας;

— Ναί, ἄς ὑπάγωμεν ὅλοι ὁμοῦ εἰς τὸν κήπον. Σεῖς θὰ συλλέξῃτε τὰ ἄνθη καὶ θὰ τὰ φέρητε εἰς ἐμὲ, διὰ νὰ σὰς ὀδηγήσω πῶς νὰ κάμῃτε τὴν ἀνθοδέσμην.

— Νὰ τὴν κάμωμεν ὅλην ἀπὸ ῥόδα, εἶπεν ἡ μεγαλειτέρα τῶν τριῶν ἀδελφῶν· ἀπὸ ῥόδα ἀνοιχτόχροα τῆς Βεγγάλης, ῥόδα κόκκινα, ῥόδα μεγάλα ἐκκτόνφυλλα, ῥόδα μικρότατα κίτρινα ἀπὸ ἐκείνην τὴν τρικνταφυλλέαν, ἡ ὅποια ἐσκέπτεσε μὲ τὰ πολλὰ της ἄνθη ὅλον τὸν τοῖχον.

— Νὰ προσθέσωμεν καὶ ἄνθη τῆς πασχάλας καὶ μαργαρίτας, ἀπήντησεν ἡ δευτερότοκος· μοὶ ἀρέσκουν πολὺ τὰ δύο κτὰ ἄνθη.

— Ὅχι μόνον αὐτά, ἐπενέβη λεγούσα ἡ μικροτέρα, ἀλλὰ καὶ αἰγόκλημα καὶ ἰασημὶ καὶ ῥεζεδὰ καὶ ἡλιοτρόπιον, διὰ νὰ εὐωδιάξῃ πολὺ ἡ ἀνθοδέσμη μας.

— Ἄς μοὶ φέρῃ ἡ κ' ἐμεῖς σὰς ὅτι ἀγαπᾷ περισσότερο, εἶπεν ἡ μῆτηρ.

Καί τὰ τρία κοράσια διεσπάρησαν εἰς τὸν κήπον· ὅταν δὲ ἐπα-
νήλθον, ἐκράτει ἕκαστον τὰ ἄνθη τῆς ἐκλογῆς του· ἡ μικρὰ ἐφθασε
φορτωμένη περισσύτερον ἀπὸ ὅλας.

— Κρῖμα! τόσον πολλὰ ἄνθη νὰ κήψης! παρετήρησεν ἡ μήτηρ· σὺ
ἐκόψης ὅ,τι εὗρες ἐμπρὸς σου.

— Μητέρα, ἠρώτησεν ἡ μικρὰ, δὲν εἶναι καλλίτερον νὰ κόπτωμεν
τὰ ἄνθη παρὰ νὰ τὰ ἀφήνωμεν νὰ μακραινῶνται ἐπάνω εἰς τὰ δένδρα;
Δὲν μᾶς τὰ ἔδωκεν ὁ Θεός, διὰ νὰ τὰ χειρώμεθα;

— Βεβαίως ὅλα, ὅσα ἐδημιούργησεν ὁ Θεός γύρω μᾶς εἶναι τόσον
ὠρκαία, ὥστε μᾶς προξενοῦν εὐχαρίστησιν, ἀλλὰ τὰ ἄνθη δὲν τὰ
ἐπλάσσε, μόνον διὰ νὰ χειρώμεθα, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ μᾶς εἶναι ὠφέλιμα.
Ἄν παραδειγματῶς χάριν, δὲν ὑπῆρχον ἄνθη, δὲν θὰ εἴχομεν οὔτε καρ-
πούς· ὅλοι οἱ καρποὶ γίνονται ἀπὸ τὰ ἄνθη.

— Δὲν θὰ εἴχομεν οὔτε μέλι, παρετήρησεν ἡ δευτερότοκος· τὸ
μέλι γίνεταί ἀπὸ τὸ νέκταρ τῶν ἀνθῶν.

— Καὶ πῶς τὸ συλλέγουσιν αὐτὸ τὸ νέκταρ; ἠρώτησεν ἡ μικρὰ.

— Ἐχουν εἰς τὸ στόμα προβοσκίδα μικράν, διὰ τῆς ὁποίας τὸ λαμ-
βάνουν, καὶ ἔχουν θυμακστὴν ἐπιτηδειότητα αἱ μέλισσαι εἰς τὸ νὰ
συλλέγουσιν τὸ νέκταρ ἀπὸ τὸ βάλος καὶ αὐτῶν τῶν λεπτοτέρων ἀνθῶν.

— Ἀλλὰ τὸν κηρὸν ποῦ τὸν εὐρίσκουσιν;

— Τὸν κατασκευάζουσιν ἀπὸ τὴν κητρίνην ἐκείνην κόνιν, ἡ ὁποία
ἐξέρχεται ἀπὸ τοὺς στήμονας τῶν ἀνθῶν, καὶ εἶναι περιεργότατον
πῶς τὴν συλλέγουσιν.

— Πῶς!

— Ἐχουν τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν των κατασκευασμένα ὡς μικρὰ
κοιλίαι καὶ δι' αὐτῶν τὴν λαμβάνουσιν καὶ τὴν φέρουσιν εἰς τὴν κυ-
ψέλην των.

— Πόσον ἐξυπνα ζῶσιν αἱ μέλισσαι!

— Πόσον σοφὸς εἶναι Ἐκεῖνος, ὅστις τὰς ἐδημιούργησε! Τὰ ἄνθη,
εἰρηκοῦθησεν ἡ μήτηρ, δὲν μᾶς παρέχουσιν μόνον τοὺς καρπούς,
τὸ μέλι καὶ τὸν κηρὸν· πολλὰ μᾶς εἶναι ὠφελιμώτατα αὐτὰ καθ'
ἑαυτά. Ἴδου π.χ. ἡ δενδρομολύχη ἐκείνη, ἡ ὁποία ἔχει τόσον ὠρατον
χρῶμα, ὥστε ὁμοιάζει μακρόθεν πρὸς ῥόδον, εἶναι ἡ ἀλθαία ἡ ῥοδό-
χρους· τὰ ἄνθη τῆς ὅταν ζῆρκεθῶν, εἶναι ὠφελιμώτατα κατὰ τοῦ βηχῆος
καὶ τῶν κρυολογημάτων.

— Δέν μας είναι ωφέλιμος και ή ρίζα της : ήρώτησεν ή μεγαλειτέρα. Δέν τήν αγοράζομεν από τά φαρμακεία εις μικρά, μικρά τεμάχια λευκά :

— Όχι ή ρίζα εκείνη είναι τής αλθαίας τής φαρμακευτικής. Η αλθαία ή φαρμακευτική διαφέρει απ' αυτήν εδῶ τήν αλθαίαν, διότι τά άνθη της είνε μικρότερα και τό ὕλον φυτόν ἐν γένει χαμηλότερον, ἐνῶ ή ρίζα του απ' ἐναντίας είναι μεγάλη και εισχωρεῖ βαθύτατα ἐντός τής γῆς. Ἐξ αὐτῆς ἐξάγουν χυμόν γαλακτώδη, ὅστις πράγματι εἶναι ωφέλιμος κατὰ τοῦ βελγός.

— Εἰπέ μας και ἄλλα φυτά, τῶν ὁποίων τά άνθη εἶναι ωφέλιμα.

— Εἰς τό Ἅγιον Όρος, ἐξηκολούθησεν ή μήτηρ, ὅπως και εἰς ἄλλην τήν Μακεδονίαν και τήν Θεσσαλίαν, ὑπάρχει δένδρον χρησιμώτατον, τό ὁποῖον σχηματίζει δάση ἐκτεταμένα· εἶναι ή τυλλία ή ἀργυροφύλλος· ὀνομάζεται δέ οὕτω, διότι ή κάτω ἐπιφάνεια τῶν φύλλων της ἔχει χροῖμα ἐντελῶς ἀργυρόν· πόσον ωφέλιμα μῆς εἶναι τά άνθη της, γνωρίζετε. Ἀλλά και τό Ἴον, ὁ μενεξές δηλαδή, τό ἀγκυπητόν μας ἀνθύλλιον, ἔχει ιδιότητες θεραπευτικάς, και ὅχι· μόνον αὐτό, ἀλλά και ὁ κοινός πανσές, τό Ἴον δηλαδή τό τρίχρουν, εἶναι φάρμακον μαλακτικόν. Τά βόδα ἐπίσης μας παρέχουν ἀπόσταγμα πολύτιμον, ὅπως και τά άνθη τῶν λεμονοδένδρων.

— Και τήν κάππαριν δέν τήν τρώγομεν ; παρετήρησαν τά κοράσια.

— Βεβαίως· ἀπό τά άνθη της, πρὶν ἀνοίξουν, ὅταν εἶναι δηλαδή ἀκόμη βομβύκια, κατασκευάζομεν ἄρτυμα ὀρεκτικόν· εἰς τινες μάλιστὰ νήσους, οἱ κάτοικοι βράζουν τά άνθη τῆς καππάρως και πίνουν τόν πικρόν ζωμόν, διότι θεωροῦν αὐτόν φάρμακον ωφέλιμον εἰς τό αἷμα.

— Και τά χαμαίμηλα δέν τά συλλέγομεν ; προσέθεσεν ή μικρά.

— Όχι· μόνον τά χαμαίμηλα, ἀλλά και τά άνθη τῆς κνήδης, τῆς κοινῆς τσουκνίδας, ἔχουσιν ιδιότητας ωφέλιμους.

— Ἐλησμονήσαμεν τά άνθη τῆς κουφοζυλιάς, τόν σχυβοῦκον, παρετήρησεν ή μεγαλειτέρα· πῶς μοι ἀρέσουν τά πυκνά και λεπτότατα άνθη του, ὅταν ὅλα ὁμοῦ ἀνθοῦν ἐπὶ τοῦ δένδρου !

— Ναι· ὁ σχυβοῦκος ὀνομάζεται εἰς τήν βοτανικήν ἀκτῆ· τά άνθη του ἔχουσιν ἀντιφλογιστικάς ιδιότητας. Ἀλλ' ὑπάρχει και ἐν

ἀνθύλλιον τοῦ ἀγροῦ ὠραιότατον, ἰσχυρὸν μὲ κροσσούς ἐρυθρούς εἰς τὸ κέντρον, τὸ ὅποιον μὲ χαρὰν σας συλλέγετε πάντοτε, ὡσάκις τὸ εὐρίσκατε· αὐτὸ εἶναι ἄνθος φαρμακευτικὸν πολύτιμον καὶ ὀνομάζεται κρόκος, ζαφουρά κοινῶς. Εἰς τὰ φαρμακεία πωλοῦνται ἀκριβότατα οἱ νηματοειδεῖς ἐκεῖνοι κροσσοί του μὲ τὰ στίγματα εἰς τὸ ἄκρον. Ἀλλὰ θὰ σας φανῆ περιεργον, ἂν σας εἶπω, ὅτι καὶ ἄλλο ἀγαπητόν σας ἀνθύλλιον χρησιμεύει ὡς φάρμακον.

— Ποῖον ;

— Ἡ παπαρούνα τῶν ἀγρῶν, ἡ μήκων δηλαδή ἡ θουῖα, εἶναι καὶ αὐτὴ ἄνθος φαρμακευτικόν. Αἱ Ὀθωμανίδες μάλιστα κατασκευάζουν ἀπὸ τὰ πέταλά της, ἀφοῦ πρῶτον ἀφαιρέσουν διὰ τῆς ψαλλίδος τὴν μελανὴν κηλίδα, εἶδος γλυκοῦ, ὅπως περίπου ἡμεῖς κατασκευάζομεν τὴν βροδοζάχαριν· θεωροῦν δὲ τὸ μίγμα τοῦτο ὠφέλιμον εἰς πολλὰς παθήσεις, τὴν κεφαλαλγίαν, τὴν ἀϋπνίαν, τοὺς νευρικοὺς πό- νους. Θὰ σας εἶπω τώρα περὶ ἑνὸς ἄλλου ἀνθυλλίου τῶν ὀρέων, τοῦ ὁποῖου τὰ ἄνθη καὶ τὰ φύλλα εἶναι εὐεργετικώτατα εἰς τοὺς χωρικοὺς μας τὸν χειμῶνα· τοῦτο εἶναι ἡ σιδηροῦτις ἢ τεῖσμος.

— Διὰ τί ὀνομάζεται οὕτω ;

— Διότι ἔχει ὀσμὴν ἐνθυμίζουσαν πολὺ τὸ ἄρωμα τοῦ τεύου· οἱ χωρικοὶ κατασκευάζουν ἐξ αὐτοῦ ἀφέψημα (ζεστόν) ἀπαραλλάκτως ὅπως ἡμεῖς κατασκευάζομεν τὸ τεῖον.

— Καὶ ἔχει καὶ τὸ ποτόν ἐκεῖνο τὸ ἄρωμα τοῦ τεύου ;

— Νεῖ· εἶναι δὲ τονωτικώτατον καὶ εὐχάριστον εἰς τὴν γεῦσιν· οἱ χωρικοὶ συλλέγουσιν τοὺς ἀνθισμένους κλαδίσκους του περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους καὶ τοὺς ξηραίνουν.

— Πῶς εἶναι τὸ φυτόν· εἶναι ὑψηλόν ;

— Μόλις φθάνει εἰς δύο σπιθαμῶν ὕψος· τὰ φύλλα του εἶναι ἐριό- τριχα· ἔχουσι δηλαδή τρίχας πυκνάς, ὅπως τὸ χνουδατὸν ἔριον, ἢ τσόχον, καὶ ἐν γένει τὸ ὅλον φυτόν εἶναι τριχωτόν, οἱ κορμίσκοι του εἶναι τετράγωνοι, τὰ φύλλα του ἄμισχα, εἶναι δὲ ἐπίσης καὶ ἀντίθετα τὰ φύλλα του φύονται δηλαδή ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τὸ ἐν ἀντικρῦ τοῦ ἄλλου, ἐκεῖ δὲ, ὅπου ἐνοῦνται εἰς τὰς βάσεις των, φύονται περὶ τὸ κορμίσκου τὰ ἄνθη· ἐπάνω εἰς τὸ ἄκρον ἐκάστου κορμίσκου φύονται πυκνότερα τὰ ἄνθη καὶ σχηματίζουν στάχυν.

— Πῶς εἶναι τὰ ἄνθη ;

—Είναι μικρότατα, κίτρινα· ως πρὸς τὸ σχῆμα ὁμοιάζουν μὲ τὰ ἄνθη τοῦ βασιλικοῦ, δὲν εἶναι δηλαδὴ ἡ στεφάνη των χωρισμένη εἰς τεμάχια, ὅπως εἶναι εἰς τὸν πανσέν, εἰς τὴν πεπκαρούαν, εἰς τὸ ῥόδον, ἀλλ' εἶναι μονοκόμματος καὶ ἐπάνω εἰς τὸ ἄκρον σχηματίζεται εἰς δύο μικρὰ χεῖλη· διὰ τοῦτο ὅλα τὰ φυτά, τὰ ἔχοντα ἄνθη ὁμοίου περιπόου σχηματισμοῦ, ὀνομάζονται εἰς τὴν βοτανικὴν χεῖλανθη τοιαυτὰ εἶναι ἐκτὸς τοῦ βασιλικοῦ καὶ ὁ ἠδύσμος, τὸ ὀρίγανον (ρίγκνη), τὸ θύμον (θυμάρι), τὸ δενδρολίβανον καὶ ἄλλα πολλά.

—Δικτὶ δὲν εὐρίσκωμεν καὶ ἐπὶ τοῦ Λυκαβηττοῦ σιδηρίτιδα; ἠρώτησεν ἡ μικρά.

—Διότι φύεται μόνον εἰς τὰ ὑψηλὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος· εἰς τὴν Ἀττικὴν εἶναι σπανιωτάτη· μόλις ἐπὶ τῆς Πάρνηθος φύεται ἐν εἶδος αὐτῆς.

—Υπάρχουσι πολλὰ εἶδη σιδηρίτιδος;

—Ναί· οἱ καταγινόμενοι εἰς τὴν ἐξερύνησιν τῆς ἑλληνικῆς χλωρίδος εἶρον τέσσαρα ἢ πέντε, νομίζω, εἶδη σιδηρίτιδος ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν ὄρεων.

—Τί θὰ εἶπῃ, μητέρα, χλωρίς; ἠρώτησεν ἡ μεγαλειτέρα.

—Χλωρίδα ὀνομάζουσι εἰς τὴν βοτανικὴν ὅλα ὅσα φυτά, ὅσα παράγει ἕκαστος τόπος αὐτοφυῶς.

—Λοιπόν, μητέρα, συνεπέρανεν ἡ μικρά, ἀφοῦ τὰ ἄνθη εἶναι τόσον ὠφέλιμα, δικτὶ μὲ ἐπιπλήττεις, ὡσάντις θέτω ἄνθη εἰς τὸ στόμα μου;

—Διότι, ὑπάρχουν καὶ πολλὰ δηλητηριώδη, τὰ ὅποια δὲν γνωρίζεις νὰ διακρίνης. Ἴδου π. χ. τὸ κίτρινον ἐκεῖνο ἄνθος, τὸ ὅποσον λάμπει ἀπ' ἐδῶ, ὡς ἂν ἦσαν τὰ πέταλά του ἀπὸ χρυσόν, εἶναι τὸ βατράχιον, ἄνθος ἐπιβλαβέστατον. Πολλὰ παιδιὰ πρήσκοντα εἰς τὰ χεῖλη, διότι θέτουν αὐτὸ εἰς τὸ στόμα. Ἴδου καὶ ἐν ἄλλο· ἐκεῖνο, τὸ ὅποσον ἔφερεν ὁ πατήρ σου ἀπὸ πολλῶν μικρῶν καὶ ἐφύτευσεν ἐκεῖ, διότι δὲν εἶναι αὐτοφυῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι τὸ ἀκόνιτον, ἄνθος δηλητηριωδέστατον· οἱ ἀρχαῖοι Γερμανοὶ ἤλειφον δι' αὐτοῦ τὰ βέλη των καὶ, ὅπου ἂν εἰσῆρχετο ἡ κίχμη εἰς τὰς σάρκας τοῦ ἐχθροῦ ἔφερε τὸν θάνατον. Πικρατηρήσατέ το, πόσον περιέργων εἶναι! Ἐὰν κυανὰ τοῦ ἄνθη ὁμοιάζουν πρὸς περικεφαλαίας· ἴδετε καὶ πόσον ὑκλιστερά εἶναι τὰ φύλλα του. Ἴδου καὶ ἐν ἄλλο, ἐξηκολούθησεν, ἐκλέγουσα μεταξὺ ὅσων εἶχον φέροι εἰς αὐτὴν τὰ κοράσια, μίαν ῥοδό-

χρουν μήκωνα. Τὸ ἄνθος αὐτὸ ὀνομάζομεν συνήθως μεγάλην παπαρούνην τῶν κήπων, διότι ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν ἔχει πολλὴν ὁμοιότητα μετὰ τὴν παπαρούνην, ἀλλ' εἶναι δηλητηριώδης, ὀνομάζεται δὲ εἰς τὴν βοτανικὴν μήκων ἢ ὑπνοποιός. Πικρατηρήσατε πῶς εἶναι κατασκευασμένον· τὰ τέσσαρα πέταλα τῆς στεφάνης του ἔχουν καὶ αὐτὰ εἰς τὴν βάσιν, εἰς τὸ μέρος δηλαδή τὸ κελούμενον ὄνυξ, ἀνὰ μίαν μελανὴν κελιδά, ὅπως ἡ κοινὴ παπαρούνα. Ἴδετε πῶς εἶναι καὶ ἐντός· οἱ στήμονες του εἶναι πολλοὶ καὶ ὀμοιάζουν πρὸς κροσσούς· μεταξύ δὲ αὐτῶν ὑπάρχει κάτι τι ὡς μικρὸν λεπτοκάρυον· αὐτὸ εἶναι ὁ ἕπερος· οὕτως ὀνομάζεται εἰς τὴν βοτανικὴν τὸ λεντρικὸν τοῦτο καὶ σπουδαιότατον ὄργανον τῶν ἀνθέων. Ὅταν τὸ ἄνθος τῆς μήκωνος μικρυνθῇ καὶ πέσουν τὰ πέταλά του, τότε ὁ ἕπερος αὐτὸς ἐξογκοῦται καὶ σχηματίζεται εἰς θήκην σφαιροειδῆ, ἐντός τῆς ὁποίας ἀναπτύσσονται τὰ σπέρματα. Ἄν τὴν θήκην αὐτὴν χαράζωμεν ἐξωθεν διὰ μαχαιριδίου, βλέπομεν, ὅτι ἐκρέει ἐξ αὐτῆς ὑγρὸν τι γαλακτώδες, τὸ ὅποσον πήγνυται εἰς τὸν ἀέρα, ὅπως ἡ μαστίχη· τοῦτο εἶναι τὸ ὄπιον, ἰσχυρὸν ναρκωτικὸν δηλητήριον.

— Ἄς ρίψωμεν τὸ ἄνθος αὐτό· πόσον δριμεῖαν ὄσμην ἔχει! εἶπεν ἡ μικρά, ἐτοίμη νὰ τὸ συντρίψῃ ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς.

— Μὴ σπεύδῃς τόσον πολὺ νὰ τὸ καταδικάσῃς· τὸ ὑγρὸν αὐτὸ εἰς μετρίαις δόσεσι ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ καταπραΰνῃ τοὺς πόνους, καὶ οἱ ἀσθενεῖς, οἱ βραχνιζόμενοι ἐπὶ τῆς κλίνης των, εὐρίσκουσι δι' αὐτοῦ ὑπνον εὐχάριστον καὶ ἀνακούφισιν. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀκύνιτον, ὅταν παρασκευασθῇ ὡς φάρμακον καὶ δοθῇ εἰς δόσεις ἐλαχίστας, πολὺ ἐλαχίστας, ἀποβάλλει εἰς τινὰς ἀσθενείας εὐεργετικόν.

Ἴπάρχει καὶ ἄλλο τι ἄνθος δηλητηριώδες, τὸ ὅποσον ἐπιθυμῶ νὰ γνωρίσητε. Ἴδού αὐτό· ἴσως νομίζεται ὅτι εἶναι τὸ πετροσέλινον, ὁ μαγειρικὸς δηλαδή μάντιανός μας· ἔχει μὲν πρὸς ἐκεῖνον μεγίστην ὁμοιότητα, ἀλλ' εἶναι τὸ κόνειον.

— Τὸ κόνειον, ἠρώτησε σοβαρῶς ἡ μεγαλειτέρα, τὸ ὅποσον ἐδώκαν εἰς τὸν Σωκράτην νὰ πῆρῃ εἰς τὴν φυλακὴν του;

— Ναι.

— Βλέπετε, ὅτι τὰ φύλλα του εἶναι ἀπαράλλακτα πρὸς τὰ φύλλα τοῦ μάντιανου, καὶ συμβαίνουν μάλιστα ἕνεκα τούτου εἰς τὰς οἰκογενεῖας ἐνίοτε δηλητηριάσεις· τὰ ἄνθη των ἐπίσης ἔχουν ὁμοιότητα, ἀλλ'

είναι εύκολον νά μάθη τις νά διακρίνη τὸ πετροσέλινον ἀπὸ τὸ κώνειον· διότι, ἂν τρίψωμεν τὰ φύλλα τοῦ πετροσελίνου, αὐτὰ μὲν ἀνκαθίδδουν τὴν ἰδιόζουσαν ὀσμὴν των, ἐνῶ, ἐὰν τρίψωμεν τὰ φύλλα τοῦ κωνείου, ταῦτα ἀνκαθίδδουν δυσωδίαν. Ἐκτὸς τούτου τὸ στέλεχος τοῦ κωνείου ἔχει μελανὰ στίγματα, εἶναι στικτὸν δηλαδή, ἐνῶ τὸ πετροσέλινον δὲν εἶναι. Ἀρκεῖ νὰ βράσῃ τις τὸ κώνειον καὶ νά πῆρ τὸ ὑγρὸν του, διὰ ν' ἀποθάνῃ.

— Μὰς εἶπες, παρετήρησεν ἡ μικρά, ὅτι ὑπάρχουν καὶ ζῶα κακὰ προξενούντα θάνατον.

— Βεβαίως· ἀλλ' εἰς τὰ κλίματά μας τὰ ἐπιβλαβῆ ζῶα εἶναι ὀλίγιστα καὶ δὲν εἶναι θανατηφόρα, ἐνῶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ εἰς τὴν Ἀφρικὴν ὑπάρχουν πολλά.

— Καὶ τί ζῶα ἐπιβλαβῆ ἔχομεν ἐδῶ; ἠρώτησεν τὰ κοράσια.

— Ἐχομεν τὸν σκορπιόν, τὴν σκολόπενδραν καὶ ἓν εἶδος ἀράχνης σπανίας μὲν, ἀλλ' ἐπιβλαβούς.

— Πῶς ὀνομάζεται αὕτη;

— Ὄνομάζεται εἰς τὴν ζωολογίαν γαλεώδης ὁ ἀραχνοειδής· εἶναι ἀράχνη πολὺ μεγάλη, ἡ ὁποία διακρίνεται ευκόλως ἀπὸ τὰς ἄλλας, διότι ἔχει ἐκτάκτως μεγάλην κεφαλὴν· ζῶα καθ' ἑαυτὸ θανατηφόρα δὲν ἔχομεν εὐτυχῶς εἰς τὰ κλίματά μας εἰμὴ μόνον τὴν ἔχιδναν.

— Προξενεῖ θάνατον τὸ δῆγμα τῆς ἐχίδνης; ἠρώτησεν τὰ κοράσια.

— Ναι· εἶδον εἰς τὴν νῆσον Σκιάθου γυναῖκα ν' ἀποθάνῃ μετὰ ἑκτὸ ὥρα, ἀφοῦ ἐδήξεν αὐτὴν ἡ ἔχιδνα, διότι δὲν ἔλαβε τὰ προφυλακτικὰ μέτρα ἀμέσως.

— Κάνει λοιπὸν μεγάλην πληγὴν ἡ ἔχιδνα; ἠρώτησεν ἡ μικρά.

— Ὅχι· ἀπ' ἐνενντίας ἀφήνει εἰς τὸ δέρμα δύο μικρότατα στίγματα ὡς κεντήματα βελόνης, ἀλλ' εἶναι κοῖλοι οἱ δύο ἀγκυλωτοὶ ὀδόντες τῆς καὶ εἰσάγουν εἰς τὸ αἷμα δηλητήριον φοβερόν· τὸ δηλητήριον αὐτὸ παρασκευάζεται ἐντὸς μικρῶν ἀδένων, μικρῶν θυλακίων δηλαδή, αἵτινες εὐρίσκονται εἰς τὴν βάσιν ἐκάστου ὀδόντος· ἐνῶ λοιπὸν ἡ ἔχιδνα δάκνει, ἐπειδὴ πιέζονται οἱ ὀδόντες τῆς, ῥέει διὰ τοῦ κοίλου αὐτῶν τὸ δηλητήριον ἐντὸς τοῦ αἵματος.

— Ἐνόμιζον, ὅτι τὸ δηλητήριον τὸ ἔχει εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς, παρετήρησεν ἡ μικρά· εἶδον ἔχιδναν ζωγραφισμένην· πόσον φοβερά

είναι ἡ γλῶσσά της ! Φαίνεται ὡς νὰ τὴν ἔκοψέ τις μὲ τὴν ψαλίδα εἰς δύο μυτερὰς λεπίδας.

— Ναί· ἔχει τῶντι ἰδιάζουσιν κατασκευὴν ἡ γλῶσσά της, ἀλλ' εἶναι ἀβλαβής· δηλητήριον εἰς τὴν γλῶσσαν ἐκ τῶν δημιουργημάτων τοῦ Θεοῦ ἔχει μόνον ὁ ἄνθρωπος, ὅταν μὲ λόγου ἀπρεπείς πληγῶνῃ τοὺς ὁμοίους του καὶ γίνεται ἐνίοτε εἰς αὐτοὺς πρόξενος περισσοτέρων δυστυχημάτων ἀφ' ὅσα ἐπιφέρει ἡ ἔχιδνα.

— Ἄλλὰ φαίνεται τόσον κακὴ ἡ ἔχιδνα ἀπὸ τὰ ἴμματα της !

— Τὰ ἴμματα της πραγματικῶς εἶναι φοβερά, ὅταν τὰ προσηλῶνῃ ἐπὶ τῶν μικρῶν πτηνῶν καὶ τὰ κάμνη νὰ πίπτουν ἀπὸ τὸ δένδρον, διὰ νὰ τὰ καταφάγῃ.

— Ἄλλ' αὐτὰ ἔχουν πτέρυγας, καὶ ἐκεῖνη δὲν ἔχη οὔτε πόδας· δικτὶ δὲν φεύγουν τὰ ἀνόητα ἀλλὰ στέκονται καὶ τὰ τρώγει :

— Διότι δὲν γνωρίζουν τὸν κίνδυνον, ἀλλὰ, καὶ εἰν ἦτο δυνατόν νὰ ὀμιλήσῃ τις εἰς τὰ μικρὰ πτηνὰ καὶ νὰ εἴπῃ εἰς αὐτὰ «προφυλαχθῆτε ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ἔχιδνης, μὴ τοὺς κυττάζετε, φύγετε», νομίζεις, ὅτι θὰ ἤκουον ; Μήπως ἀκούουν τὰ μικρὰ παιδιὰ πάντοτε, ὅταν τὰ συμβουλευοῦν οἱ μεγαλύτεροι των ; Τὰ πτηνὰ λοιπὸν, ἐνῶ χαρούμενα πετοῦν ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον, αἴφνης βλέπουν κάτω τοὺς δύο ἐκείνους λάμποντας ὀφθαλμοὺς καὶ θαμβώνονται· ἐκλαμβάνουν αὐτοὺς, τίς οἶδεν, ὡς κατὶ ὄρατον καὶ ἔκτακτον ! Στέκονται λοιπὸν μὲ περιέργειαν καὶ παρατηροῦν αὐτοὺς. Ἄλλὰ, καθ' ὅσον ἡ ἔχιδνα προσηλῶνει τὸ βλέμμα της ἐπ' αὐτῶν, ἐκεῖνα καταλαμβάνονται ἀπὸ ζάλην. Ἄνορθοῦται τότε ἀπειλητικῶς πρὸς αὐτὰ τὸ φοβερὸν ζῶον ἀπλώνει πρὸς τὰ ἔξω τὴν γλῶσσαν του ὡς λόγχην διπλὴν, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐξακοντίζουσιν φλόγας. Αἰσθάνονται ἔξαφνα τότε τὸν κίνδυνον τὰ ἀτυχῆ πτηνὰ, καὶ ζητοῦν νὰ φύγουν, ἀλλ' εἶναι πλέον ἀργά· τὰ ἔχει πλέον ναρκώσει μὲ τὸ βλέμμα της ἡ ἔχιδνα. Ματαίως ἀγωνίζονται νὰ πετάξουν· αἱ πτέρυγές των καταπίπτουν βαρεῖαι καὶ οἱ πόδες των μένουσιν ἀκίνητοι, ὡς νὰ προσήλωσέ τις αὐτοὺς στερεῶς ἐπὶ τοῦ κλάδου, ἡ δὲ ἔχιδνα πάντοτε κρατεῖ ἐπάνω εἰς αὐτὰ καρφωμένον τὸ βλέμμα. Αἴφνης κατορθώνουν νὰ συγκεντρώσουν τὰς δυνάμεις των, ἀπλώνουσιν τὰ πτερά των, ἀλλ' ἐνῶ ζητοῦν νὰ φύγουν μακρὰν, πίπτουν κάτω πλησίον της, καὶ τότε ἡ ἔχιδνα τὰ συλλαμβάνει καὶ τὰ κατατρώγει.

— Ὡ τὰ καίμενα !

— Ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι, ὅσους δαγκάνει ἡ ἐχιδνα, δὲν σφάζονται ποτέ;

— Σφάζονται, ἂν ληφθοῦν ἐγκαίρως τὰ προληπτικά μέτρα: ἂν ἐκμυζήσῃ δηλαδή ἄλλος τὸ αἷμα τῆς πληγῆς. Πολλὰι μητέρες ἔσωσαν διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὰ τέκνα των.

— Ἀλλὰ δὲν δηλητηριάζονται τότε αἱ μητέρες;

— Δὲν σκέπτεται ποτέ ἡ μήτηρ τὸν ἑαυτὸν της, ὅταν πρόκειται νὰ σώσῃ τὸ τέκνον της: ἂν μάλιστα ἔχῃ σφίσιμον ἢ μικρὰν πληγὴν εἰς τὰ χεῖλη, δηλητηριάζεται ἀφούκτως.

— Δὲν ὑπάρχει ἄλλο μέσον θεραπείας;

— Ὑπάρχει: πρέπει νὰ σφιγξῇ δυνατὰ τὴν πληγὴν, διὰ νὰ ἐξέλθῃ αἷμα: ὅσον περισσώτερον αἷμα ἐξέλθῃ ἐξ αὐτῆς, τόσον καλλίτερον ἔπειτα πρέπει νὰ δέσῃ τις σφιγκτὰ τὴν πληγὴν, ἄνωθεν καὶ κάτωθεν, καὶ νὰ καυτηριάσῃ καλὰ τὸ μέρος μὲ πυρωμένον σίδηρον.

— Ὑπάρχουν πολλὰ ἐχιδνα εἰς τὴν Ἑλλάδα;

— Ὑπάρχουν, ἀλλ' ὑπάρχει ἐπίσης καὶ μικρὸς τις φίλος, ὅστις μᾶς ἀπαλλάττει ἀπὸ πολλὰς ἐξ αὐτῶν κατ' ἔτος.

— Ποῖος εἶναι ὁ φίλος αὐτός;

— Εἶναι ὁ ἀκανθόχοιρος, τοῦ ὁποῦ τὴν ὠφελιμότητα παραγνωρίζουν οἱ χωρικοὶ μᾶς. Ὄταν συλλαμβάνουν αὐτὸν, τὸν ἀναγκάζουν νὰ χορεύῃ εἰς τὰ ταψία καὶ νομίζουν, ὅτι τὸ ἀτυχὲς ζῶον πηδᾷ διὰ νὰ τοὺς διασκεδάσῃ, ἐνῶ πράγματι εἶναι δι' αὐτὸ βάσανος τὸ πῆδημα ἐκεῖνο.

Ἀλλὰ πῶς συλλαμβάνει τὰς τρομερὰς ἐχιδνας τὸ μικρὸν ζῶον; Αὐτὸ φαίνεται ὅτι φοβεῖται ὅλον τὸν κόσμον καὶ, ἕκτα πλησιάζῃ τις εἰς αὐτό, μαζεύεται καὶ γίνεται ὅλον μίαν σφίρα.

— Ἰσχυ ἴσχυ αὐτὸ ἀποδεικνύει μὲ πόσῃ σοφίᾳ ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς ὅλα τὰ πλάσματα του: κατεσκεύασεν ἕκαστον συμφῶνως πρὸς τὰς ἀνάγκας του: διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀκανθόχοιρος ἐπρὸς τὴν θυμασίᾳς. Τὸ μικρὸν τοῦτο ζῶον τρέφεται μὲ ἔντομα, ὥστε ἀπαλλάττει ἕνεκα τούτου τοὺς γεωργούς μας ἀπὸ πολλοὺς ἐχθροὺς καταστρεπτικούς: ὀνομάζεται λοιπὸν εἰς τὴν ζωολογίαν ἐντομοφάγον, ὅπως ἄλλα ζῶα ὀνομάζονται χοριοφάγα, διότι τρέφονται ἐκεῖνα μὲ χόρτα, καὶ ἄλλα σαρκοφάγα, διότι τρέφονται μὲ σάρκας. Ὁ καταγινόμενος εἰς τὴν μελέτην τῶν ζῶων δύναται νὰ ἐννοήσῃ μὲ τί τρέφεται ἕκ-

στον, εξετάζων τὴν κατασκευὴν τῶν ὀδόντων του· ἀλλ' ὁ ἀκανθόχοιρος, ἂν καὶ τρέφεται μὲ ἔντομα, τρώγει μὲ περισσοτέρων εὐχαρίστησιν τὰς ἐχίδνας, ὅταν εὐρίσκη.

— Ἄλλ' εἶμιτι περίεργος νὰ μάθω πῶς τὰς συλλαμβάνει.

— Καὶ δὲν ἔχεις ἄδικον πραγματικῶς τοῦτο εἶναι περιεργότατον· αἱ ἐχίδναι κρύπτονται ἐντὸς τῶν χόρτων καὶ τῶν χαμηλοκλάδων, ἀλλ' ἐξέρχονται, ὅταν εἶναι ὁ ἥλιος, διὰ νὰ ἀναπαυθοῦν ὑπὸ τὰς ἀκτίναις σου. Συνηθίζου τότε νὰ τυλίσσουσιν κυκλοτερῶς τὸ σῶμά των, ἀλλ' ἀφίηθαι ἐξω τὸ ἄκρον τῆς οὐρᾶς των. Ὁ ἀκανθόχοιρος κειροφυλακτεῖ καὶ προχωρεῖ ἐπιφυλακτικῶς· ὅταν δὲ πλησιάσῃ, ἀρπάζει τὸ ἄκρον ἐκεῖνο τῆς οὐρᾶς καὶ σφίγγει αὐτὸ διὰ τῶν ὀδόντων του, συγχρόνως δὲ συσφαιροῦται, γίνεται δηλαδὴ τότε ὡς μίξ σφαῖρα καὶ εἶναι περιτριγυρισμένη αὕτη ὄλη ἀπὸ ἀκάνθας αἰχμηράς. Ἡ ἐχίδνα λοιπὸν ἐξυπνᾷ ἀπὸ τὸν πόνον καὶ ὄρμη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ δὲν ἀπαντᾷ εἰμὴ ἀκάνθας ὀργισμένη τότε κτυπᾷ ἐπάνω των, ἀλλὰ πληγώνεται, καὶ τὸ αἷμά της βρέει ποταμηδόν. Εἰς μάτην προσπαθεῖ ν' ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὸ ἀφόρητον ἐκεῖνο φορτίον· ἄλλο δὲν ἔχει καταφύγιον παρὰ τὸ τρέξιμον, ἀλλ' ὁ ἀκανθόχοιρος εἶναι γενναῖος· ἀφήνεται νὰ τὸν παρσύρῃ εἰς τὸν ὀρηκτικὸν δρόμον της ἢ ἐχίδνα ὅπου θέλει, ἐξακολουθεῖ ὁμοῦ πάντοτε νὰ δάκνη σφιγτὰ τὸ ἄκρον τῆς οὐρᾶς τῆς. Ἡ ἐχίδνα, μὴ δυναμένη ν' ἀνθεξῆ εἰς τὸν πόνον, σταματᾷ πάλιν καὶ ὄρμη ἐναντίον του, ἀλλ' ἀνωφελῶς, διότι κί ἀκάνθαι τοῦ μικροῦ ἐκεῖνου ζώου εἰσδύουσι βαθέως εἰς τὰς σάρκας της· ἐπειδὴ δὲ τὸ αἷμα βρέει ἀδιακόπως, ἐξαντλεῖται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, ὅταν δὲ ἀπολέσῃ ἐντελῶς τὰς δυνάμεις της, τότε ὁ ἀκανθόχοιρος ἀναλαμβάνει τὸ σχῆμα του καὶ τὴν τρώγει μὲ τὴν ἀνεσίαν του.

— Ἀλλὰ πῶς δὲν βιάπτεται ὁ ἀκανθόχοιρος, ἀφοῦ τρώγει ζῶον τόσον δηλητηριώδες;

— Αὐτὸ εἶναι ἄξιον θαυμασμοῦ· οἱ σοφοὶ οἱ καταγιγόμενοι εἰς τὴν μελέτην τῆς φύσεως ἐδοκίμασαν νὰ τὸν ἐμβολιάσουσιν μὲ καθαρὸν δηλητήριον ἐχίδνης, ἀλλὰ δὲν ἔπαθε τίποτε, ἀπ' ἐναντίας ἔμεινεν ὑγιέστατος. Ὁ Θεός, διὰ ν' ἀπαλλάξῃ τοὺς ἀγροὺς ἀπὸ τὰς ἐχίδνας, ἐδημιούργησε τὸν ἀκανθόχοιρον ἀπρόσβλητον ἀπὸ τὸ δηλητήριόν των.

— Ἀλλὰ τότε διατὶ νὰ πλάσῃ τὰς ἐχίδνας, τὰ κακὰ αὐτὰ ζῶα;

— Διότι, τίς οἶδεν εἰς τίνας ἄλλας ἐργασίας τῆς φύσεως αἱ ἐχίδναι

είναι αναγκαῖται, ἀπήντησεν ἡ μήτηρ. « Τὰ πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας, Κύριε, » λέγει ὁ Δαυὶδ. Ὁ ἀκανθόχοιρος ὄχι μόνον προτιμᾷ ἀπὸ ὄλης τῆς τροφῆς του τὰς ἐχίδνας, ἀλλὰ διδάσκει καὶ εἰς τὰ τέκνα του πῶς νὰ συλλαμβάνουν αὐτάς. Εἶναι δὲ ζῷον πολὺ φιλόστοργον ὁ ἀκανθόχοιρος καὶ μεριμνᾷ περὶ τῶν τέκνων του μὲ νοημοσύνην.

— Ἦκουσα, ὅτι τρώγει τὰ σταφύλια ἀπὸ τὰς ἀμπέλους, καὶ δι' αὐτὸ τὸν συλλαμβάνουν οἱ χωρικοί.

— Κάνουν κάκιστὰ νὰ τὸν συλλαμβάνουν, διότι δὲν ἤξεύρουν πόσον πολῦτιμος φίλος των εἶναι· πιθανὸν νὰ ἀρέσκη ἐνίοτε εἰς αὐτὸν νὰ φέρῃ καὶ ὀλίγας σταφυλὰς εἰς τὰ τέκνα του ὡς ἐπιδόρπιον, ἀλλ' ὀλίγη ῥάγες σταφυλῆς δὲν εἶναι ζημίᾳ μεγάλη εἰς τὰς ἀμπέλους, ἐνῶ εἰς τὸν μικρὸν μὲς φίλον τὸν ἀκανθόχοιρον εἶναι ἀμοιβή δικαιοσύνη διὰ τὸ φανερὸν κυνήγιον, τὸ ὁποῖον κάμνει εἰς τὰς ἐχίδνας.

— Ἀλλὰ πῶς μεταφέρει τὰ σταφύλια εἰς τὰ τέκνα του :

— Καὶ αὐτὸ εἶναι σοφόν· τινάσσει τὸ κλῆμα, διὰ νὰ πέσουν αἱ ῥάγες, κατόπιν δὲ κυλιέται κατὰ γῆς, καὶ εἰσέρχονται τότε αὐταὶ εἰς τὰς ἀκάνθας του. Οὕτω δὲ φορτωμένος μετακίβινει εἰς τὴν φωλιάν του.

— Τί καλὸν ζῷον εἶναι ὁ ἀκανθόχοιρος !

— Ἀλλὰ βλέπω, ὅτι ἐλησημονήσαμεν ἐντελῶς τὴν ἀνοθεσίμην μὲς· κχιρὸς εἶναι πλέον νὰ τὴν ἀργίσωμεν.

— Καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς μητρὸς τὰ κοράσια ὠδηγήθησαν πῶς νὰ συνδυάζουν τὰ ἄνθη οὕτως, ὥστε ἐκ τῆς διχθέσεως τοῦ χρωματισμοῦ των ν'ἀποτελοῦν ἀρμονικὸν τι σύμπλεγμα.

— Μὴ θέσῃτε δύο ζωηρὰ ἄνθη τὸ ἐν πλησίον τοῦ ἄλλου, εἶπε, διότι, ὅσον ὠρῆα καὶ ἂν εἶναι καὶ τὰ δύο, τοῦ ἐνὸς ὁ χρωματισμὸς καταστρέφει τὸν τοῦ ἄλλου. Εὐφραίνει τὸ ὄμμα καὶ ἐμπνέει αἰσθητικὰ χροιοποιὰ ἀνοθεσίμη ἀρμονικῶς συνδυασμένη. Εἶναι δὲ στολισμὸς μέγας εἰς τὴν κόρην τὸ νὰ ἤξεύρῃ νὰ κάμῃ μὲ χάριν ὅ,τι καὶ ἂν ἐπιχειρήσῃ. Ἰδοὺ π.χ. εἰς τὰ κατακόκκινα αὐτὰ πελαργόνια μὴ θέσῃτε ῥόδα· προτιμήσατε μάλλον λεπτὰ ἄνθη λευκόχρσα ἢ καὶ ἡλιοτρόπιον τοῦ ἡλιοτροπίου τὸ ἐλαφρῶς ἰώδες χρῶμα καὶ τὸ γουδωτὸν φύλλωμα δὲν καταστρέφει τοὺς ζωηροὺς χρωματισμούς. Ἀπ' ἐκκεντίας εἰς τὰ ὠρὰ ταῦτα ῥόδα τῆς Βεγγάλης, θέσατε πλησίον ἄνθη τῆς μουσωτίδας· ἰδέτε πόσον ὠρῆα ἀντίθεσιν ἀποτελοῦν. Τὸ ὠρὸν

τριανταφυλλί των βόδων τῆς Βεγγάλης συνδυάζεται ἀρμονικώτατα πρὸς τὸ γλυκὺ κυκνοῦν τῆς μουσσοπίδος. Καὶ ἔχουν τὴν χάριν τὰ λεπτότατα κατὰ ἀνθύλλια, ὥστε δικαίως εἰς ὅλας τὰς γλώσσας ὀνομάζονται «Μὴ με λησμονεῖ!»

Ὅτως ὑπὸ τοὺς ἐπιδειξίους δικτύλους τῶν κορσίδων ἡ ἀνοδήσμη ἠΰξεν ἀδικαίως. Ὄταν δὲ ἐτελείωσε, καὶ ἔθεσαν πλέον καὶ τὸ γλυκερὸν φύλλωμα πέριξ, ἔγινε τὸσον μεγάλη, ὥστε μὲ δυσκολίαν ἐχώρησεν εἰς τὸ εὐρύτατον ἀγγεῖον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀπέθεσαν κατὴν.

— Ἦλ τὴν ἀρήσωμεν ἀπόψε ἐδῶ εἰς τὴν δροσιὰν τῆς νυκτός, εἶπεν ἡ μήτηρ.

— Νὰ τὴν κρύψωμεν ἐκεῖ εἰς τὴν γωνίαν, ὀπίσω ἀπὸ τὴν φουντωτὴν μυρσινῆν, διὰ νὰ μὴ τὴν ἴδῃ ὁ πατήρ μας, εἶπον τὰ κοράσια.

— Ναί· ἀλλὰ ποῖα ἀπὸ τὰς τρεῖς σας θέλει νὰ ἐξυπνήσῃ κῆριον ἐνωρίς, πολὺ ἐνωρίς, διὰ νὰ ἔλθῃ νὰ τὴν λάβῃ καὶ νὰ τὴν ὑπάγῃ εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ πατρὸς σας; Ἐννοεῖται, ὅτι πρέπει νὰ λάβῃ πολλὰς προφυλάξεις, διὰ νὰ μὴν τὸν ἐξυπνήσῃ, καὶ νὰ ὑπάγῃ νὰ θέσῃ τὴν ἀνοδήσμη ἐπὶ τῆς τραπεζῆς πλησίον τῆς κλίνης του. Φικτικωθῆτε! πόσον θὰ χαρῆ ὁ πατήρ σας, ὅταν ἀνοίξῃ τοὺς ὀφθαλμούς καὶ ἴδῃ κατὴν ἀντικρῦ του. Δὲν θὰ ἠξέυρη δὲ καὶ πῶς εὐρέθη ἐκεῖ!

— Ἐγὼ, ἐγὼ, ἐγὼ! ἀνεφώνησαν συγχρόνως καὶ τὰ τρία κοράσια.

— Ἀλλὰ τότε θὰ τὸν ἐξυπνήσητε βέβαια· μίαν μόνον πρέπει νὰ εἰσέλθῃ· ἄς ρίψωμεν κόμβον. . .

Ἄ κόμβος ἔπεσεν εἰς τὴν Ἀσπασίαν τὴν δευτερότοκον.

— Καὶ ἡμεῖς; εἶπον αἱ δύο ἄλλαι. . .

— Σεῖς θὰ γράψητε ἀνὰ μίαν εὐχὴν εἰς τὸν πατέρα σας, διὰ νὰ τὴν εὕρῃ καὶ κατὴν πλησίον εἰς τὴν ἀνοδήσμη σας.

— Ἐγὼ θὰ εὐχηθῶ εἰς κατὸν νὰ γίνωμεν τὸσον φρόνιμα καὶ καλὰ κοράσια ἡμεῖς, ὥστε νὰ τὸν κάμνωμεν πάντοτε εὐτυχῆ.

— Ὡραία, εἶπεν ἡ μήτηρ.

— Ἐγὼ, προσέθεσεν ἡ μικρὰ, θὰ εὐχηθῶ νὰ γίνῃ πλούσιος, διὰ νὰ μὴ ἐργάζηται τὸσον πολὺ καὶ ἐπιστρέφῃ κηκκουρασμένος τὴν ἑσπέραν.

— Καὶ κατὸ καλόν, εἶπεν ἡ μήτηρ.

Καὶ τὰ τρία εὐτυχῆ κοράσια ἔσπευσαν νὰ γράψουν τὰς εὐχὰς των, πρὶν ἐπιστρέφῃ ὁ πατήρ των.

ΠΩΣ ΑΠΕΚΤΑ Η ΜΙΚΡΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΤΑΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΤΗΣ

Μ Ε Ρ Ο Σ Π Ρ Ω Τ Ο Ν

(Φυσική πειραματική).

Καπνός, ατμός, βροχή, νέφη, ουράνιον τόξον.

— Έφραγα από την αλλήν τα ένδύματά του μικρού μέσκα, έλεγεν ή δικτίτις Πηνελόπη πρὸς τήν μητέρα της, ένῳ εἰσήρχετο εἰς τὸ δωμάτιον κρατούσα κνήστρον πλήρες ἀσπρορρούγων ἔξω βρέχει. Κύτταζε πῶς στάζουν θά τὰ στεγνώσω ἐδῶ, διότι, ἂν χρειασθῇ τήν ἐσπέραν ὁ ἀδελφός μου ένδύματά, δέν θά ἔχῃς νά τόν ἀλλάξῃς.

Πραγματικῶς ἡ Πηνελόπη, ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸ δύο μηνῶν εἶχε γεννηθῆ ὁ ἀδελφός της, ἐμερίμνα περὶ αὐτοῦ, ὡς νά ἦτο μεγάλη· καὶ τώρα ἡ μήτηρ της, ένῳ ἔκυπτεν εἰς τὸ βήψιμον, μὲ χαρὰν της παρακολούθει συγχρόνως διὰ τοῦ βλέμματός ὅλας τὰς κινήσεις τῆς θυγατρὸς της. Ἡ μικρὰ ἔκκμυεν ὅπως εἶχεν ἴδει τήν μητέρα της νά κάμνῃ· ἔδεσε πρὸ τῆς ἐστίης σχοινίον καὶ κατεγίνετο εἰς τὸ ν' ἀπλώνῃ ἐν πρὸς ἐν τὰ βρεφικὰ ένδύματά ἐπ' αὐτοῦ.

Ἄλλὰ δέν ἦτο μόνον μικρὰ νοικοκυρὰ, ὅπως ὠνόμαζον αὐτήν εἰς τήν οἰκίαν, ἡ Πηνελόπη, ἦτο συγχρόνως καὶ καλὴ μαθήτρια εἰς τὸ σχολεῖον· καὶ ὅταν ἀκόμη δέν ἐμελέτα, ἐπρόσεγε μὲ ένδιαφέρον εἰς ὅ,τι διήγειρε τήν παρατηρητικότητά της. Ένῳ λοιπὸν ἐστέγνωσε τὰ ένδύματά του ἀδελφοῦ της, ἠρώτησε τήν μητέρα της·

— Μητέρα· δικτί εξέρχεται τόσος καπνός ἀπὸ τὰ ρούχα;

— Διότι εἶναι πολὺ βρεγμένα· ἀλλὰ δέν εἶναι καπνός, εἶναι ατμός.

— Καὶ τί διαφέρει ὁ καπνός ἀπὸ τὸν ατμόν; Ἐξήγησέ μου, σέ παρακκλῶ.

— Φέρε μου ἐκεῖνο τὸ κηρίον καὶ ἀναφέ το· ἰδοὺ τώρα, κράτησε ἀπ' ἐπάνω ἀπὸ τήν φλόγα αὐτὸ τὸ χερτί καὶ εἰπέ μοι τί παρατηρεῖς.

— Παρατηρῶ, ὅτι τὸ χερτί μαυρίζεται καὶ ξηραίνεται· ἰδοὺ θ' ἀνάψῃ!

— Βλέπεις λοιπόν, ὅτι ὁ καπνὸς κυριζοῦν ὅσα ἀφήνει τις ἐκτεθειμένα εἰς τὴν ἐνεργεσίαν του; Λάβε τώρα καὶ ἐν ἄλλο χαρτί καὶ θέσε το ἐπάνω ἀπὸ τὰ ἐνδύματα· ἐπάνω ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον λέγεις σὺ ὅτι εἶναι καπνός, τί βλέπεις;

— Βλέπω, ὅτι τὸ χαρτί δὲν κυριζοῦν, ἀπ' ἐναντίας, ἀντὶ νὰ ζηρανθῆ, ἔγινε μαλακὸν καὶ ὑγρὸν.

— Ἐνόησες λοιπὸν τὴν διαφορὰν; (Ἐὰ τὴν ἐνοήσης ἀκόμη κλιλίτερον, ἂν ἀντὶ χαρτίου θέσης ἐπὶ τῶν ἀχνιζόντων ἐνδυμάτων ἐν πιᾶτο. Παρατήρησον τώρα....

— Παρατηρῶ, ὅτι τὸ πιᾶτο ἰδρώνει, καὶ σχηματίζονται ἐπ' αὐτοῦ σταγόνες μικραὶ, ὅμοιαι πρὸς τὴν δρόσον, τὴν ὅποιαν εὐρίσκωμεν τὴν προΐαν ἐπὶ τῶν φύλλων.

— Εὐγε! ἡ παρομοίωσις σου εἶναι ὀρθή· βλέπεις λοιπὸν τώρα καθαρώς, ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἐξεργεταὶ ἀπὸ τὰ ἐνδύματα, δὲν εἶναι καπνός, ἀλλ' εἶναι ἀτμός· εἶναι δηλαδὴ ὕδωρ, τὸ ὅποιον ἡ θερμότης τῆς πυρᾶς μεταβάλλει εἰς εἶδος τι ἀερίου ὀνομαζόμενον ἀτμός.

— Εὐχαριστῶ, μητέρα· εἰς τὸ ἐξῆς θὰ ὀνομάζω ἀτμὸν καὶ ὄχι καπνὸν καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἀναθίνει ἀπὸ τὸ νερόν, ὅταν βράζῃ καὶ σχηματίζῃ ἀπ' ἐπάνω ἐν μικρὸν συννεφάκι.

— Πολὺ ὀρθῶς ὀνομάζεις αὐτὸ συννεφάκι· διότι καὶ τὰ μεγάλῃ νέφη εἰς τὸν οὐρανὸν σχηματίζονται καὶ αὐτὰ ἀπὸ ὕδωρ.

— Ἀλλὰ πῶς εὐρίσκεται ἐκεῖ ἐπάνω τόσον πολὺ ὕδωρ!

— Τὸ ὕδωρ ἀναθίνει ἀπὸ τὰς θαλάσσας, ἀπὸ τὰς λίμνας, ἀπὸ τοὺς ποταμούς· τὰ τρία τέταρτα τῆς γῆς εἶναι σκεπασμένα ἀπὸ ὕδωρ, καὶ πάντοτε ἀναθίνει πρὸς τὸν οὐρανὸν ὕδωρ ἐν εἴδει ἀτμοῦ.

— Ἀλλὰ δικτὶ δὲν τὸ βλέπομεν;

— Ἐνόησε τὸ βλέπομεν· δὲν παρατήρησες τὴν προΐαν, ὅσῃς ὑπάρχει ὑγρασία καὶ ψῦχος, ὅτι εἶναι ἡ ἀτμόσφαιρα θολή; Ἡ καταχνιά ἐκείνη, ἡ ἀμίγλη δηλαδὴ, δὲν ὁμοιάζει πρὸς νέφος ἀερίον;

— Ναι;

— Ὅταν λοιπὸν ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι θερμή, δὲν φαίνονται οἱ ἀτμοί· ἀλλ' ἐὰν αἰφνης ψυχρανθοῦν συμβαίνει εἰς αὐτοὺς ὅτι συνέβη, καὶ ὅταν ἔθεσες τὸ ψυχρὸν πιᾶτο ἀπ' ἐπάνω ἀπὸ τὰ ἀχνιζόντα ἐνδύματα, κρυώνουν δηλαδὴ οἱ ἀτμοὶ καὶ συμπυκνοῦνται εἰς μικρὰς καὶ λεπτοτάτας ῥαγίδας· ἂν δὲ αἱ ῥαγίδες αὐταὶ ψυχρανθοῦν ἔτι περισσότερον, τότε

συμπυκνώνονται ακόμη· ενώνονται δηλαδή πολλά ὁμοῦ εἰς μεγαλύτερας βανίδας καὶ ἐξ αὐτῆς τοῦ βάρους των πίπτουν πρὸς τὴν γῆν καὶ σχηματίζουν τὴν βροχὴν.

— Ὡ, τὸ ἐνόησα τώρα! Ἀλλὰ δικαίω καμμὶν φορῶν, ὅταν βρέχη, φθάνεται εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ οὐράνιον τόξον; Πῶς ἤθελα νὰ μάθω αὐτὸ ἀπὸ τί γίνεται!

— Εἶναι δυσκολώτερον αὐτὸ νὰ τὸ ἐνοήσῃς, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσω νὰ σοῦ τὸ ἐξηγήσω. Δὲν παρετήρησες ποτέ, ὅταν εἶσαι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὰ ὕαλινα ἐκεῖνα τρίγωνα, τὰ ὁποῖα κρέμονται ἀπὸ τοὺς πολυελαίους;

— Ναί· καὶ λάμπουν εἰς τὸ φῶς μὲ διάφορα χρώματα.

— Μὲ τί ὁμοιάζουν τὰ χρώματα ἐκεῖνα; Δὲν ὁμοιάζουν μὲ τὰ χρώματα τοῦ οὐρανοῦ τοῦ ξοῦ;

— Ναί, ὁμοιάζουν.

— Πρόσεξον τώρα. Τὰ τριγωνικὰ ἐκεῖνα κρυστάλλα ὀνομάζονται *πρίσματα*, τὰ δὲ χρώματα τοῦ οὐρανοῦ τοῦ ξοῦ ὀνομάζονται *Ἰρις*. Εἶναι ἑπτὰ τὰ χρώματα ταῦτα· ἐρυθρὸν, χρυσοχρῶν, κίτρινον, πράσινον, κυανοῦν, πορφυροῦν καὶ ἰώδες.

Ἐκάστη ἡλιακὴ ἀκτὴς σύγκειται ἀπὸ τὰ ἑπτὰ ταῦτα χρώματα· ἀλλὰ δὲν τὰ βλέπομεν, διότι εἶναι ὅλα μαζὶ ἠνωμένα, ἀποτελοῦν δὲ ὅλα ὁμοῦ τὸ λευκὸν φῶς. Ὅταν ὅμως ἡ ἀκτὴς διέρχεται διὰ τοῦ πρίσματος, τότε χωρίζονται τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὴν χρώματα, καὶ τὰ βλέπομεν ἓν πρὸς ἓν. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει περίπου καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν, ὅταν βρέχη, ἐὰν τύχῃ συγχρόνως νὰ λάμπῃ ἐπ' αὐτοῦ καὶ ὁ ἥλιος· διότι τότε αἱ ἀκτίνες του πίπτουσαι ἐπὶ τοῦ βρέγοντος νέφους, διέρχονται διὰ μέσου τῶν βανίδων τῆς βροχῆς· ὅταν δὲ ἐξέλθουν, εἶναι χωρισμέναι, καὶ τότε μᾶς παρουσιάζουν τὰ χρώματα τῆς Ἰριδος. Βλέπομεν ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ τὸ οὐράνιον τόξον, ὅσῳκις ἔχομεν ἀντικρὺ μας τὸ βρέγον νέφος, ὅπισθεν ἡμῶν τὸν ἥλιον, ἡμεῖς δὲ ἰστάμεθα εἰς τὸ μέσον. Ἀλλὰ καὶ σύ μόνη σου δύνασαι νὰ χωρίσῃς μίαν ἡλιακὴν ἀκτῖνα, διὰ νὰ πεισθῇς καὶ πειραματικῶς, ὅτι πράγματι τὸ ἡλιακὸν φῶς περιέχει τὰ ἑπτὰ ταῦτα χρώματα.

— Πῶς;

— Ἀρκεῖ νὰ λάβῃς τὸ στρογγύλον πῶμα τῆς φιάλης τοῦ ὕδατος καὶ νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὸ σκοτεινὸν διαμέρισμα τῆς ἀποθήκης· ζή-

τησον ἐκεῖ μίαν ὀπὴν, ἀπὸ τῆς ὁποίας νὰ εἰσέρχεται ἡλιακὴ ἀκτίς, καὶ θέσει πρὸ αὐτῆς πῶμα· ἂν κάτωθεν κρατήσης τεμάχιον λευκοῦ χάρτου, θὰ ἴδῃς ἀμέσως τὰ ἑπτὰ χρώματα τῆς Ἰριδος ἠπλωμένα κατὰ τάξιν, ὡς παικιλόχρουν λωρίδα.

— Ἀλλὰ διατί εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ οὐράνιον τόξον εἶναι στρογγύλον :

— Διότι εἶναι στρογγύλος καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἐκπέμπει ἀπὸ παντοῦ γύρω του τὰς ἀκτῖνας.

— Τὸ ἐνόησα τώρα· πόσον εὐκόλα μοῦ τὰ ἐξηγεῖς ὅλα σύ, μητέρα! Σὲ εὐχαριστῶ πολὺ· εἰς τὸ ἐξῆς θὰ παρατηρῶ μὲ περισσοτέρην προσοχὴν τὸ οὐράνιον τόξον. Πόσον χαίρω, ὅταν τὸ βλέπω ἐπάνω εἰς τὸν οὐρανόν! Τὸ βιβλίον μου ἔχει ἕνα ποιηματάκι τοῦ Βιζυηνοῦ, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει περὶ τοῦ οὐρανίου τόξου· τὸ ἔμαθα ὅλο ἀπ' ἐξῶ τὸ ποιηματάκι αὐτό· θέλεις νὰ σοῦ τὸ εἶπω, διὰ νὰ ἴδῃς ἂν τὸ ἠξεύρω καλὰ ;

— Βεβάζως θέλω.

Καὶ ἡ μικρὰ Πηνελόπη, προσέχουσα εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν ὅσα ἔλεγε καὶ ἀποφεύγουσα νὰ σταματῇ εἰς τὸ τέλος ἐκάστου στίχου, παρὰ μόνον ὅσῳκις ὑπῆρχε στίξις, ἀπήγγειλε φυσικώτατα καὶ μὲ χάριν τὰ ἐξῆς :

Ἡ καταγίς.

Ἦλθαν τὰ νέφη ἔς τοῦ Βοριᾶ
τὰλόγατα καβάλα,
καὶ ἐξεπεξέψαμε βαριά
ἔς τὰ ὄρη τὸ μεγάλα.

Καθένα σὲ κορφή κοντὰ
ὠχρωμένον ἀχνίζει·
καθὲν ἄστροφει καὶ βροντῆ
καὶ πόλεμον ἀρχίζει.

Ῥίπτουν γὰ σκάγια τὴ βροχή,
γὰ βόλια τὸ χαλάζι,
καὶ πλήμυρθεῖ ἔς τὴν ἐξοχή
καὶ τὰ σπαρμένον ἀρπάζει.

Ἐργαίν᾽ ὁ γεωργός, ἀντὶ σπαθί,
 μ᾽ ἕνα τσαπὶ καὶ φτυάρι—
 Ποῦδς ἠμπορεῖ ν᾽ ἀνυσταθῆῃ
 ᾽ς ὀρμητικὸν χειμάροσι ;

Στρέφει τὰ ᾽μμάτια ᾽ς τὰψηλά
 καὶ τὸν Θεὸν κυτιάζει,
 τὸ δάκρυ του κατοραυλᾷ :
 « Βοήθα με !.... », φωνάζει.

Καὶ ὁ Θεός, ᾽ποῦ τὸν ποιεῖ
 γιὰ τὴν καλὴν καρδιά του,
 γνεύει τοῦ Ἥλιου νὰ φανῆ,
 νὰ πᾶ βοήθειά του.

Ἐπὸ τὴ μῆδ ἡ συννεφιά
 κι ὁ Ἥλιος ἀπ᾽ τὴν ἄλλη,
 τῆς Ἰριδος ἡ εὐμορφιά
 ᾽ς τὸ μετιεὺν προβάλλει.

— Βάλλει ᾽, ἐχθροὶ τοὺς κεραυνούς,
 τὰ ὄπλα σας ᾽ς τὴ θήκη,
 γιὰ ἔμ᾽ ἐγὼ ᾽ς τοὺς οὐρανοὺς
 ἢ παλαιὰ συνθήκη.

» Ποῦ ἔγραψ᾽ ὁ Δημιουργός
 μὲ χρώματα, ᾽ποῦ μένουσι,
 γιὰ νὰ τὰ βλέπ᾽ ὁ γεωργός
 νὰ ᾽ξέουρη τί σημαίνουν.

» Τὸ κόκκινο εἶναι κρασί,
 τὸ κίτρινο αὐτᾶρι
 τὸ πράσινο ἡ περισσὴ
 ἐλιά, ᾽ποῦ θὲ νὰ πάσῃ

» Γιὰ νὰ τοῦ πάγῃ λειτουργιά
 καὶ νᾶμα νὰ τοῦ στείλῃ
 καὶ νὰ τὰνάψῃ μὲ καρδιά
 τὰκοίμητο κανδηλιᾶ.

— Εὐγε !.... εἶπεν ἡ μήτηρ τῆς.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

(Περιγραφὰ τόπων.—Φυσικὴ Γεωγραφία).

*Βόρειον σέλας. — Πολικαὶ χῶραι — Ἑσκιμῶι — Ζῶα τῶν πό-
λικῶν χωρῶν. — Οἱ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης θυσιαζόμενοι.—
Ἰδιότητες τῶν Φυσικῶν μαθημάτων εἰς τὰς μαθητείας.*

Τὴν ἐσπέραν ὁ Χκρίλκος, ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς τῆς Πηνελόπης, παρετήρει προσεκτικῶς χρωματιστὴν τινὰ εἰκόνα ἐντὸς τοῦ βιβλίου, τὸ ὅποιον εἶχε λάβει ἀπὸ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ πατρὸς του. Ἡ Πηνελόπη, περιεργος πάντοτε νὰ μαθάνῃ ὅσα περιέχουν τὰ βιβλία, ἐκύψε νὰ ἴδῃ τί ἀπασχόλει τόσον πολὺ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀδελφοῦ της. Μήπως ἔχετε αὐριον μᾶθημα περὶ τοῦ οὐρανόου τόξου; τὸν ἠρώτησε. Καὶ ἐγὼ ἔμχθον σήμερον πῶς σχηματίζεται τὸ οὐράνιον τόξον εἰς τὸν οὐρανόν; ἀλλὰ βλέπω, ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη ἔχει λάθος· ἐδῶ παριστᾷ νύκτα, ἐνῶ τὸ οὐράνιον τόξον δὲν εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ σχηματισθῇ εἰς τὸν οὐρανόν, παρὰ μόνον ὅταν ὑπάρχει ἥλιος.

— Εἶσαι βεβαία; τὴν ἠρώτησε γελῶν ὁ ἀδελφός της.

— Βεβαιωτάτη, διότι μοὶ τὸ ἐξήγησε σήμερον ἡ μήτηρ μας.

Ἄλλὰ πόσον κόκκινος φαίνεται ἐδῶ ὁ οὐρανός πρὸς ἓν μόνον μέρος; θὰ παριστᾷ βεβηλῶς πυρκαϊάν.

— Ὅχι· δὲν παριστᾷ οὔτε πυρκαϊάν οὔτε τὸ οὐράνιον τόξον ἡ εἰκὼν αὕτη, ἀπήντησεν ὁ ἀδελφός της, ἀλλὰ τὸ βόρειον σέλας.

— Καὶ τί εἶναι τὸ βόρειον σέλας; ἠρώτησε με ἀπορίαν ἡ μικρά.

— Σέλας θὰ εἶπῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν φῶς, λάμψις. Εἶναι λοιπὸν φῶς, τὸ ὅποιον φαίνεται εἰς τὰς βορείους χώρας καὶ παράγει τὸ λαμπρότερον ἀπὸ ὅλα τὰ φαινόμενα, ὅσα συμβαίνουν εἰς τὸν οὐρανόν μας· περιέγραψε σήμερον αὐτὸ ὁ καθηγητὴς τῆς φυσικῆς τόσον ὠρκα, ὥστε μᾶς ἐνθουσίασε.

— Περιγράψέ το καὶ εἰς ἐμὲ, παρεκάλεισεν ἡ μικρά.

— Ἄς εἶναι, ἀπήντησεν ὁ Χκρίλκος, πρόθυμος πάντοτε νὰ εὐχαριστῇ τὴν ἀδελφὴν του. Εἶναι λοιπὸν τὸ βόρειον σέλας φῶς λαμπρόν, τὸ ὅποιον φωτίζει αἴφνης τὰ σκότῃ τῆς νυκτός· κατ' ἄρχάς δὲν φαίνεται εἰς τὸν οὐρανόν εἰμὴ ὀλίγη τις λάμψις ἐρυθρὰ πρὸς ἀνατολάς, πρὸς βορρᾶν δὲ μόνον ὀμίχλη μελανή, κατόπιν ὁμοῦ ὁ οὐρανός ἐλας

φλογίζεται ως ἂν ἀντηνάκτα τὴν λάμψιν τρομερῆς πυρκαϊᾶς. Δύο στήλαι φωτὸς ἀνέρχονται ἐκ τῶν δύο ἐκείνων ἀντιθέτων σημείων τοῦ ὀρίζοντος καὶ ἐνούμενοι πρὸς τὰ ἄνω σχηματίζουν θάλλον παρμμέριστον. Οὐδὲν δύναται νὰ περιγράψῃ τὸ μεγάλειον τοῦ φαινομένου ἐκείνου. Κάτω ἀπὸ τὸν θάλλον νέφη φωτεινὰ ἀπλοῦνται μὲ κίνησιν τρομώδη καὶ ἀκούεται συριγμὸς καὶ κρότος, ὡς ἂν ἐξεπυροσκορῶτον πολλὰ πυροτεχνήματα ὁμοῦ. Χρῶματὰ δὲ τότε ζωηρὰ καὶ ποικιλώτατα ἐκπέμπονται· πικροῦ διακρίνει τις τὸ ἐρυθρὸν, τὸ πράσινον, τὸ κίτρινον, τὸ κυανοῦν, τὸ ζωηρὸν πορτοκαλλί· ὅλα λάμπουν ἐντὸς ἀπλέτου φωτὸς ἀκτίνων ἀργυρῶν καὶ ἀποτελοῦν σύνολον ὑπερβαῖνον πᾶσαν περιγραφὴν. Ἐπειδὴ καὶ πεδιάδες καὶ τὰ ὄρη εἶναι χιονοσκεπῆ καὶ ἡ θάλασσα ἐκτείνεται ὡς ἀπέραντον κάτοπτρον στιλπνόν, ὅλα ἐκείνη ἡ λάμψις, ὅλα ἐκείνα τὰ χρῶματὰ ἀντανεκλῶνται καὶ κάτω καὶ πέραν, ὥστε νομίζει τις, ὅτι δὲν εὐρίσκειται πλέον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ὅτι μετεφέθη εἰς κόσμους μαγικούς!

— Ὡ, τί ὄραϊον εἶναι νὰ εὐρίσκηται τις περικυκλωμένος ἀπὸ τὴν λάμψιν! Ἄλλ' εἰς ποίους τόπους φάνεται τὸ βόρειον σέλας;

— Εἰς τὰς βορείους πολιὰς ἀπήντησεν ὁ Χαρίλαος.

— Φάνεται καὶ εἰς τὰς νοτίους πολιὰς, ἐπενέθη ἡ μήτηρ, καὶ τότε ὀνομάζεται νότιον σέλας.

— Ἄλλ' αὐτὸ, δὲν μᾶς τὸ εἶπεν ὁ καθηγητής.

— Ναί· ἐπειδὴ ζῶμεν ἡμεῖς ἐπὶ τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου, μόνον περὶ τοῦ βορείου σέλαος συνήθως κάμνομεν μνεῖαν.

— Πόσον ἐπεθύμουν νὰ ἐπισκεφθῶ τὰς πολιὰς χώρας!... ἀνεφώνησεν ἡ μικρὰ εἶναι εὐτυχεῖς ἔσσι ζῶν ἐκεῖ.

— Ὅχι καὶ τόσον, ἔσαν νομίζεις, ἀπήντησεν ὁ ἀδελφὸς τῆς· σὺ δὲν ἀγαπᾷς τὸ ψῦχος, καὶ ἐκεῖ τὸ ψῦχος εἶναι ἀφόρητον. Ὅλα εἶναι παγωμένα, καὶ οἱ ποταμοὶ καὶ ἡ θάλασσα εἶναι δὲ τόσον σκληρὰς ὁ πάγος, ὥστε πατεῖ τις ἐπ' αὐτοῦ, ὡς ἂν περιεπάτει ἐπὶ βράχων ὀλισθηρῶν. Ἐκτὸς τούτου ἡ νύξ εἶναι ἀδιάκοπος· ἀκριβῶς δὲ εἰς τοὺς πόλους ἡ νύξ διαρκεῖ ἐξ μῆνας καὶ ἐξ μῆνας ἡ ἡμέρα.

Τί περίεργος τόπος! Ἐξ μῆνας ἡμέρα! ἀλλὰ θὰ εἶναι ὄραϊα ἐκεῖ!

— Καὶ τότε εἶναι δριμύτατον τὸ ψῦχος. Λιγούνηται, ὅτι αἱ νεῦται, οἱ ὄπισθοι παρεκλούθησαν τὸν Φραγκλίον εἰς τὰς πολιὰς θαλάσσης,

ἂν καὶ ἐκοιμῶντο ἐντὸς τοῦ πλοίου τῶν προφυλαγμένοι, εὗρισκον ἐν τούτοις τὴν προῖαν ἐπὶ τῆς ὀροφῆς τῆς κλίνης τῶν στρώμα πάγου, ὁ δὲ πάγος οὗτος προήρχετο ἀπὸ τὴν ἀνακπνοῆν των*. ἐπάγωνε δηλαδὴ ἡ ἀνακπνοῆ των, καθὼς ἐξήρχετο θερμὴ ἐκ τοῦ στόματός των ἅμα ἠγγίζεν τὴν ψυχρὰν σινίδα, ἀπαρκαλλάκτως ὅπως ὑγραίνεται μόνον εἰς τὰ ἰδικὰ μας κλίμακα ἡ ἀνακπνοῆ, ὅταν ἐγγίξῃ εἰς τὰς ὑάλους τῶν παραθύρων μας.

— Ὡστε λοιπὸν δὲν θὰ τήκωνται ἐκεῖ οἱ πάγοι οὔτε τὸ θέρος;

— Βεβαίως νομίζεις, ὅτι θερμαίνει ἐκεῖ ὁ ἥλιος, ὅπως ἐδῶ; Δὲν θερμαίνει; διότι δὲν ἀναβκίνει ποτὲ ὑψηλὰ εἰς τὸν οὐρανὸν τῶν πολικῶν χωρῶν; ἐκεῖ, καὶ ὅταν ὁ ἥλιος εὗρίζεσται εἰς τὸν οὐρανὸν, φκίνεται πάντοτε ὡς νὰ δύῃ, εἶπεν ὁ Χαρίλαος, ἢ μάλλον ὡς νὰ ἀνατέλλῃ; διότι δὲν δῖει ποτὲ τὸ θέρος; ἀλλάσσει μόνον θέσιν. Ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων δηλαδὴ ὥρων στρέφεται ἅπαξ πέριξ τοῦ ὀρίζοντος; μένει δὲ πάντοτε τόσον χαμηλὰ, ὥστε μόλις ἔχει τὴν δύναμιν νὰ τήξῃ τὸ παγωμένον ἔδαφος εἰς ὀλίγων σπιθικῶν βάθος. Καὶ ὅμως ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς φύσεως εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα εἶναι ἀπερίγραπτος; αἱ ἀπέραντοι χιονοσκεπεῖς πεδιάδες ἀπλοῦνται κατὰλευκοί, τὰ ὄρη, κατὰλευκα ἐπίσης, φκίνονται μακρόθεν κυκνᾶ, μὲ τὸ γλυκὺ ἐκεῖνο χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ; ἐπάνω εἰς τὰς θαλάσσας πλανῶνται ὄγκοι πάγου πελώριοι, εἶναι δὲ διαφανεῖς ὡς διαυγέστατοι κρύσταλλοι καὶ λάμπουν εἰς τὸν ἥλιον; ἀντανκλιῶντες μυρία χρῶμακα, ὡς νὰ ἦσαν κολοσσικοὶ ἀδάμακτες. Ἄλλ' ἔξαφνα θρυμμηκτίζονται καὶ κατακρημνίζονται διὰ μιὰς τικόμενοι εἰς τὸν ἥλιον; ἀκούεται τότε εἰς τὸν ἀέρα κρότος παρκετεκμένος, ὡς ἂν ἐξεπυροκρότουσιν πολλὰ πυροβόλα ὁμοῦ; χεῖμαρροι δὲ μεγαλοπρεπεῖς καὶ καταρράκται ἀνκπηδοῦν καὶ σχημακτίζουσι λίμνας καὶ ποταμούς.

— Ὡ, τί ὠραία εἶναι καὶ τότε!... Ἄς κἀμνη κρύον; ἤθελα πολὺ νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ θέρος τοὺς τόπους ἐκεῖνους!...

— Διατρέγουσι καὶ τὸ θέρος κινδύνους πολλοὺς οἱ ταξιδεύοντες εἰς τὰς πολικὰς θαλάσσας, εἶπεν ἡ μήτηρ; διότι οἱ ὑπερμεγέθειε ἐκεῖνοι

* Ἡ ἀνακπνευστικὴ ἐργασία ἐκτελεσται διὰ τῆς ἰσπανοῆς, διὰ τῆς ἰσπίας εἰσέρχεται ὁ καθαρός ἀήρ ἐντὸς τῶν πνευμόνων, καὶ τῆς ἔκκποῆς, διὰ τῆς ὁπίας ἐκβάλλομεν ἔξω τὸν μὴ καθαρὸν πλέον ἀέρα.

ὄγκοι τοῦ πάγου ἄγονται καὶ φέρονται ὑπὸ τῶν ἀνέμων· ὁσάκις δὲ τὰ πλοῖα εὗρεθῶν μεταξύ αὐτῶν, κατασυντρίβονται ἢ, καὶ ἂν διαφύγουν τὸν κίνδυνον τοῦτον, κατακυβιζόνται, ὅταν οἱ πάγοι τήκονται περίξ αὐτῶν.

Εἶναι περιέργου τὸ τί συνέβη εἰς ἓν Νορβηγικὸν πλοῖον, «Βάρνα»· περιεκυκλώθη ὑπὸ τῶν πάγων κατὰ τὸν μῆνα Αὐγούστου, ἔμεινε δὲ ἐκεῖ κλεισμένον ἐντὸς αὐτῶν ὡς ἐντὸς κινητῆς φυλακῆς ἐπὶ ἓνα ὀλόκληρον μῆνα. Ἄλλο τότε πλοῖον Δανικόν, διερχόμενον διὰ τῶν θαλάσσιων ἐκείνων, ἠθέλησε νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειάν του, ἀλλ' ὅταν εἰσεχώρησεν εἰς τὸν μέγαν σαρὸν τῶν πάγων ἐστερεώθησαν καὶ περίξ αὐτοῦ τὰ κρύσταλλα καὶ ἔμεινε καὶ ἐκεῖνο προσηλωμένον. Τὰ ὅσα ὑπέστησαν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ἐπὶ μῆνας εἶναι μακρὸν νὰ σῆς διηγηθῶ.

— Ἐσώθησαν τοὺλάχιστον ;

— Ἐσώθησαν εὐτυχῶς ὅλοι· ἀλλ' ὅταν οἱ πάγοι ἤρχισαν νὰ τήκωνται, τὸ ἓν τῶν πλοίων, ἡ «Βάρνα», καταποντίθη. Συνέκειτο δὲ τὸ πλήρωμα τῆς «Βάρνας» ἀπὸ ἐπιστήμονας, τοὺς ὁποίους ἡ Ὀλλανδικὴ κυβέρνησις εἶχεν ἀποστείλει πρὸς ἐξερεύνησιν τῶν μερῶν ἐκείνων. Μετὰ πολλὰς ταλαιπωρίας ἠδυνήθησαν νὰ ἐπανεέλθουν ἐπὶ τέλους οὗτοι εἰς τὴν πατρίδα των, χάρις εἰς ἓν ἄλλο πλοῖον, τὸ ὅποιον ἀπέστειλεν ἡ Ὀλλανδικὴ κυβέρνησις, ὅπως τοὺς ἀνεύρῃ.

— Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ξηρὰν ὑπάρχουν ἄλλοι κίνδυνοι, προσέθεσεν ὁ Χαρίλαος· διότι εἰς τὰς ἐρήμους πεδιάδας πλανᾷται πειναλέα ἡ λευκὴ ἄρκτος· εἶναι δὲ ζῶον ἀγριώτατον, καὶ, ἐπειδὴ ἔχει δύναμιν τεραστίαν, ἀλλοίμενον εἰς τὸ θυμὸς της, ὅταν τὸ εὖρῃ. Ἀνεγνώσκα ἄλλοτε, ὅτι κούτις τις ἐκ τοῦ πληρώματος τοῦ Φραγκλίνου, καθὼς ἴσχυε ἐπὶ τοῦ καταστροφώτατος, ἠσθάνθη αἴφνης ὅτι τὸν ἐκτύπησέ τις βίαιως ἐκ τῶν νότων· νομίσαζε, ὅτι τις ἐκ τῶν συντρόφων του ἠθέλησε ν' ἀστειυθῇ μετ' αὐτοῦ, ἐστράφη, ἀλλ' ἔρηξε κραυγὴν φρίκης· διότι εἶδε τὴν λευκὴν ἄρκτον εἰς τὸ πλευρὸν του! Οἱ σύντροφοὶ του ἀμέσως ἔτρεξαν, ὅπως τὸν σώσουν, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφησαν· διότι ἡ ἄρκτος μὲ ἓν της κτύπημα τὸν κατασύντριψεν.

— ὦ !

— Ἡ ἀδελφὴ σου, τὸν διέκοψεν ἡ μήτηρ, θὰ εὐχαριστηθῇ περισσύτερον, ἂν διηγηθῆς εἰς αὐτὴν ὅσα ἀνεγνώσκαμεν ἄλλοτε ὁμοῦ περὶ τοῦ περιέργου ἐκείνου πτηνοῦ τῶν πολικῶν χωρῶν· ἐνθυμεῖσαι τί ἀνεγνώσκαμεν :

— Ναι· τὸ πτηνὸν ἐκεῖνο εἶναι εἶδος νήσσης, μεγαλειτέρως τῶν συνήθων εἰς τὰ κλιμακτὰ καὶ ὀνομάζεται δὲ εἰς τὴν Ζωολογίαν «Νήσση ἢ λεπιόπιλος» ἕνεκα τῶν μεγάλων καὶ μεταξοσειδῶν πτελῶν τῆς. Τὰ πτεῖλα εἶναι περιζήτητα εἰς τὸ ἐμπόριον διότι ἐξ αὐτῶν κατασκευάζονται ἐραπλώματα θερμώτατα καὶ τόσον ελαφρά, ὥστε μάλιστα κισθάνεται τις, ὅτι τὸν καλύπτουν· παρέχουν λοιπὸν εἰς τοὺς συλλέγοντας κατὰ καλὴν πρόσδοον.

— Ἀλλὰ πῶς τὰ συλλέγουν ;

— Τὸ πτηνὸν κατασκευάζει τὴν φωλεάν του ἀπὸ θιλιάστικα φυτὰ· κτίζει δὲ αὐτὴν ἐπὶ τῶν πάγων, ἀλλά, διὰ νὰ προφυλάξῃ καλῶς τὰ ὄψα του ἀπὸ τὸ ψῦχος, ἀποσπᾷ μὲ τὸ ῥάμφος του πτεῖλα ἀπὸ τὸ στῆθος του καὶ δι' αὐτῶν τὰ περικαλύπτει. Οἱ ἄνθρωποι καιροφυλακτοῦν· πότε θὰ ἀναγκάσῃ ἡ πείνα τὸ πτηνὸν νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν φωλεάν του πρὸς εὐρεσίαν τροφῆς καὶ ἔρχονται καὶ λαμβάνουν τὰ πτεῖλα ἐκεῖνα. Ὅταν ὅμως τὸ πτηνὸν ἐπανέλθῃ καὶ εὐρῇ τὰ ὄψα του χωρὶς τὸ θερμὸν τῶν σκέπασμα, πάλιν ἀποσπᾷ πτεῖλα ἀπὸ τὸ στῆθος του καὶ τὰ σκεπάζει. Ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι, ἄσπλαγγνοι, καθὼς εἶναι συνήθως, ὅταν πρόκειται περὶ συμφέροντος, εὐρίσκουν τὸν κατάλληλον καιρὸν καὶ ἔρχονται καὶ τὰ ἀφαιροῦν· καὶ πάλιν τὸ φιλόστοργον πτηνὸν ἀπογυμνοῦται, διὰ νὰ προφυλάξῃ τὰ μέλλοντα τέκνα του. Ἀλλὰ τότε πλέον ὁ σύντροφός του (διότι τὰ πτηνὰ ταῦτα ζοῦν κατὰ ζεύγη, ὡς καὶ περιστερὰ), ὅταν ἴδῃ αὐτὴν τρέμουσαν ἀπὸ τὸ ψῦχος, ἄρχίζει αὐτὸς καὶ ἀποσπᾷ ἐκ τῶν ἰδικῶν του πτελῶν καὶ σκεπάζει τὰ ὄψα· ἀπογυμνοῦται δὲ καὶ τρεῖς τότε οἱ ἄνθρωποι· οἱ ἔχοντες ὡς ἔργον τὸ ἐμπόριον ἐκεῖνο διὰ νὰ μὴ πάθουν τὰ πτηνὰ ἀπὸ τὸ ψῦχος, ἐγκαταλείπουν αὐτά, πρὶν ἢ ἀπογυμνωθεῖν ἐντελῶς, καὶ μεταβαίνουν εἰς λιγστευσιαν ἄλλης φωλεᾶς.

— ὦ, τί καλὰ πτηνὰ !

— Βλέπεις, Παναγιώτη μου, ποῦ δύναται νὰ φθάσῃ καὶ τῶν ζώων αὐτῶν ἡ στοργὴ πρὸς τὰ τέκνα ! εἶπεν ἡ μήτηρ θωπεύουσα τῆς μικρῆς τῆς κόρης τὴν κόμην.

— Ἀλλὰ λοιπὸν, μήτηρ, ἰδοὺ ὅτι κατοικοῦν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα ἄνθρωποι.

— Αἱ χωρὶς, τὰς ὁποίας σοὶ περιέγραψεν ὁ ἀδελφός σου, εἶναι ἀκατοίκητοι· ἀλλ' ὀλίγον τι νοτιώτερον, ἐκεῖ ἔπου ἡ ἀδίαστος νυξ διαρκεῖ

ένν, ένν καί ἤμισυ τό πολὺ μῆνα, μολονότι εἶναι τὸ ψῦχος δομιύτατον, ἐπιτρέπει εἰς ἀνθρώπινα πλάσματα νὰ ζοῦν. Ἡ Γροιλανδία, ἡ Σπιτζβέρρη, ἡ Σιβερία, ἡ Λαπωνία, ἔν καί ἀρκιῶς, εἶναι κατοκημέναι...

— Εἰς τὴν Λαπωνίαν δὲν εἶναι τόσον δομιύ τὸ ψῦχος, ὅσον εἰς τὴν Σπιτζβέρρη, εἶπεν ὁ Ναρρίκος.

— Ναί, εἶναι κάπως μετριώτερον· διὰ τοῦτο καί ἡ Λαπωνία δὲν εἶναι τόσον ἀρκιῶς κατοκημένη, ὅσον ἡ Σπιτζβέρρη.

— Ἄλλ' ἤκουσα, ὅτι εἶναι νῆσοι οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν ἐκείνων.

— Δὲν εἶναι νῆσοι, εἶναι κοντοῦ ἀναστήματος, διότι τὸ ψῦχος δὲν ἀφήνει αὐτοὺς ν' ἀναπτυχθοῦν.

— Πόσον ὑψηλοὶ εἶναι; Εἶναι ὡς ἐμεῖ; ἠρώτησεν ἡ Πηνελόπη.

— "Ὀχι· εἶναι μᾶλλον ὡς τὸν ἀδελφόν σου, ὡς εἶναι συνήθως παιδίον δεκατεσσάρων ἢ δεκαπέντε ἐτῶν· ἔχουν δηλαδὴ ὕψος ἑνὸς μέτρου καί τριάκοντα ἔως τεσσαράκοντα ἑκατοστῶν περίπου.

— Ἄλλὰ θὰ κτίζουν πολὺ θερμοὺς οἰκίας, διὰ ν' ἀντέχουν τὸν χειμῶνα εἰς τὸ ψῦχος; ἠρώτησεν ἡ Πηνελόπη.

— Πῶς νὰ κτίσουν οἰκίας ἐπάνω εἰς τὴν γιόντα; Ἄλλὰ καί ποῦ νὰ εὔρουσιν λίθους καί ξυλεῖνα; δάση δὲν ὑπάρχουσι ἐκεῖ. Εἰς τὰ ὄρη μόνον μικρὰν ὑπάρχουσι ὀλίγη ἐλάτεια καί πεύκα καί εἶναι αὗται τόσον χαμηλά, ὥστε ὁμοιάζουσι μᾶλλον πρὸς θάμνους ἢ πρὸς δένδρα.

— Ἄλλὰ τότε τὰς οἰκίας των μὲ τί τὰς κτίζουσι;

— Οἱ Λάπωνες κατασκευάζουσι τὰς καλύψεις των διὰ δερμάτων, ἀλλὰ θὰ ἐκπλαγῆς πολὺ, ἂν μάθης ἀπὸ τί κατασκευάζουσι οἱ Ἑσκιμῶσι τὰς οἰκίας των.

— Ἀπὸ τί;

— Κόπτουσι μεγάλαι τετράγωναι πάγου, ὡς ἂν ἦσαν λίθοι, καί δι' αὐτῶν κτίζουσι καλύψεις, τὰς κατασκευάζουσι δὲ θελωτὰς καί ἀφήνουσι ἐπάνω εἰς τὴν κορυφήν μίαν ὀπὴν κυκλοτερῆ. Τὴν ὀπὴν αὐτὴν κλείνουσι μὲ πλάκα κρυστάλλου διαφανοῦς, ἐννοεῖται, ὄχι κρυστάλλου ὑαλίνου, ἀλλ' ἀπὸ ὕδατος. Αὐτὸ εἶναι τὸ προκείμενον των κάτωθεν πρὸς τὸ μεσημβριόν μέρος, ἀφήνουσι ἄλλην μίαν ὀπὴν χαμηλὴν ὡς θύραν αὐτὴν τὴν καλύπτουσι μὲ δέρματα ζῶων.

— Ἄλλὰ πῶς δὲν παγώνουσι!

— Ἐξω ἀποθνήσκουσι οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' ἐκεῖ ὑπάρχει σχετικῶς ἀρκετὴ θερμότης.

— Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχη θερμότης κάτω ἀπὸ τὸν πάγον ;

— Καὶ τὰ σπέρμακτα, ἐξηκολούθησεν ἡ μήτηρ, ὅσα σπείρουν οἱ γεωργοὶ εἰς τοὺς ἀγρούς, δὲν παγώνουν, ἂν καὶ ἀπλώνεται τὸν χειμῶνα πυκνὴ ἐπάνω των ἢ χιόν' καὶ οἱ ἰχθύες εἰς τὰς λίμνας, ὅταν σχηματίζεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν πάγος, δὲν ἀποθνήσκουν· διότι ὁ πάγος ἔχει τὴν ιδιότητά νὰ μὴ ἀφήνῃ τὴν ὑπάρχουσαν θερμοκρασίαν νὰ ἐξέρχεται πρὸς τὰ ἔξω.

— Νεὶ· εἶναι δυσθερμοπαγῶν* σῶμα ὁ πάγος, εἶπε σάβραως ὁ Χαρίλαος.

— Καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀκόμη, ὅταν παγώνουν, ἐξηκολούθησεν ἡ μήτηρ, βυθίζουσι ὅλους ἐντὸς τῆς χιόνος, διὰ νὰ ἐπαναφέρουσι αὐτοὺς εἰς τὴν ζωὴν. Μόνον τὸ στόμα καὶ τοὺς βρόχους ἀφήνουν ἀκαλύπτους· τότε δὲ ἡ θερμοκρασία τοῦ ἰδίου των σώματος, ἐπειδὴ ὁ πάγος τὴν διατηρεῖ, ζωογονεῖ αὐτοὺς ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Ἄλλ' οἱ Ἑσκιμῶσι, καὶ ὅσους ἐκτίθενται εἰς τὸ ὑπαίθριον, δὲν παγώνουν εὐκόλως, διότι γνωρίζουν νὰ λαμβάνουν προφυλακτικὰ μέτρα.

— Τί κάμνουν ;

— Πίνουν ἔλαιον φώκης καὶ ἀλείφουν συγχρόνως δι' αὐτοῦ καὶ τὸ σῶμά των.

— Εἶναι καὶ αὐτὸ δυσθερμοπαγῶν σῶμα, καὶ δι' αὐτὸ τοὺς προφυλάττει, ἐπεξηγήσεν ὁ Χαρίλαος.

— Ἄλλὰ φωτιὰν δὲν θὰ ἠμποροῦν ν' ἀνάπτουν ποτὲ οἱ Ἑσκιμῶσι εἰς τὰς καλύδες των, εἶπεν ἡ μικρά.

— Βεβαίως ὄχι· πυρὰν δὲν ἀνάπτουν ποτὲ, ἀπήντησεν ἡ μήτηρ.

— Ἄλλὰ πῶς μαγειρεύουν ; Πῶς θερμαίνουν ὕδωρ, διὰ νὰ πλύνουν τὰ ἐνδύματά των, ἠρώτησεν ἡ μικρά.

— Ὡ! ὅσον δι' αὐτὸ, ἀπήντησε γελῶσα ἡ μήτηρ, καὶ Ἑσκιμῶσι οἰκοδόμοι καὶ ἔχουν διαφορετικὰς ἰδέας περὶ μαγειρικῆς καὶ περὶ καθαρότητος, ἀφ' ὅ,τι ἔχομεν ἡμεῖς. Εἶναι ἐνδεδυμέναι μὲ δερμακτῆ, τὸ μόνον δὲ ἐπιπλον τῆς οἰκίας των εἶναι ἐν ἀγγεῖον λίθινον ἐντὸς αὐτοῦ κείουσι ἔλαιον φώκης, ὅπως φωτίζονται κατὰ τὰς ἀτελευτήτους νύκτας. ἐκεῖ ἐπίσης ἀνακλύουσι καὶ τὸν ὀλίγον πάγον, τὸν ὅποιον πίνουν.

(*) Δυσθερμοπαγῶν σῶμα λέγεται ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον δὲν διαπερᾶ εὐκόλως ἡ θερμότης ὅπως τὸ ξύλον· δι' αὐτὸ θέτομεν ξυλῖνας λαβὰς εἰς τὰς χύτρας, διὰ νὰ μὴ καϊώμεθα, ὅταν τὰς λαμβάνωμεν ἀπὸ τὴν πυρὰν.

— Ἀλλὰ ποῦ κοιμῶνται ; Μήπως ἐπάνω εἰς τὸν πάγον ; ἠρώτησεν ἡ μικρά.

— Τὸ ἐμάντευσες, εἶπεν ἡ μήτηρ· τὰς κλίνας τῶν κατασκευάζου ἀπὸ μεγάλα τεμάχια πάγου καὶ στρώνου αὐτὰς μὲ ἄμμον ἢ μὲ βρούκ καὶ μὲ δέρματα τάρανδων.

— Ἀλλὰ τί τρώγουν ; Τί εὐρίσκουν μέσα εἰς τοὺς πάγους νὰ φάγουν ; ἠρώτησεν ἡ μικρά.

— Ζῶα ὑπάρχουν πολλὰ καὶ περιεργότατα ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, καθὼς καὶ ἐντὸς τῆς θαλάσσης. Εἶναι δὲ ἐπιτηδευότατοι εἰς τὴν ἀλιεῖαν καὶ εἰς τὸ κυνήγιον οἱ Ἑσκιμῶι.

— Καὶ τί ζῶα ὑπάρχουν εἰς τὰς παγωμέναις ἐκεῖναις θαλάσσαις ;

— Ὑπάρχουν ζῶα ἁμφίβια, δυνάμενα ὀχληθῆναι νὰ ζῶσι καὶ εἰς τὴν ξηρᾶν, ὅπως καὶ εἰς τὴν θάλασσαν, τὰ ὅποια οἱ Ἑσκιμῶι ἀλιεύου εἴτε διὰ τὸ λίπος τῶν, εἴτε διὰ τὸ δῆμα τῶν, εἴτε διὰ τὸ κρέας τῶν.

— Εἰπέ μας μερικά.

— Εἶναι ὁ θαλάσσιος λέων, περίεργος πολὺ ἕνεκα τῆς χιτίης του, ὁ θαλάσσιος κύων, ὁ θαλάσσιος εἰλέφας, ζῶον ἔχον τὸ ἐξωτερικὸν φοβερὸν καὶ ὀδόντας μεγάλους καὶ λευκατάτους· ἄλλο ἐπίσης περίεργον ζῶον εἶναι ἓν εἶδος σειρήνης*. Ὅλα δὲ ταῦτα τὰ ζῶα δὲν τίκτουσι ὡς, ὅπως οἱ ἰχθύες, ἀλλὰ γεννοῦσι ζῶντα τέκνα, τὰ ὅποια θηλάζουσι διὰ τοῦ γάλακτός των· διότι ἂν καὶ ζοῦσι εἰς τὰς θαλάσσαις, δὲν εἶναι ἰχθύες, ἀλλ' ἀνήκουσι εἰς τὰ εἶδη τῆς φώκης.

— Καὶ εἰς τὴν ξηρᾶν τί ζῶα ὑπάρχουν ;

— Ὑπάρχει ἡ κυκνή ἀλώπηξ· τὸ σαθῆριον, τὸ σαμούριον ὀχληθῆναι κοινῶς, ὀνομαστὸν διὰ τὴν πολυτίμητον μυλωτὴν του. Ὑπάρχει ἐπίσης ὁ τάρανδος, ζῶον εὐεργετικόν, διότι παρέχει εἰς τοὺς κατοίκους τὸ γάλα του, τὸ κρέας του, τὸ δῆμα του· χρησιμεύει δὲ εἰς αὐτοὺς καὶ ὡς ζῶον φορτηγόν. Ὑπάρχει καὶ ὁ μοσχοβοῦς, ζῶον ὁμοιάζον μᾶλλον πρὸς μέγα πρόβατον παρὰ πρὸς βοῦν, τοῦ ὁποίου ὅμως ἡ σὰρξ ἔχει τόσην δυσωδίαν, ὥστε μόνον οἱ Ἑσκιμῶι δύνανται νὰ τὴν τρώγουν.

— Ἀλλὰ τί ἄνθρωποι εἶναι αὐτοὶ οἱ Ἑσκιμῶι ;

— Μογγολικῆς φυλῆς· τὸ δῆμά των εἶναι πολὺ μελαγχροινόν, οἱ ὀφθαλμοὶ των λοξοί, ἡ ῥίς παχεῖα καὶ πεπλατυσμένη, τὸ στόμα

(*) Τὸ κάτω μέρος τοῦ σώματος τῶν σειρήνων ἔχει σχηματισμένον ἰχθύος· τὸ ἐπάνω ἔχει κεφαλὴν ζῶου καὶ δύο ἄκρα ἀναλογουμένα πρὸς ἐμπροσθίους πόδας.

μέγα με χείλη παχέα· τὰ μῆλα τῶν παρειῶν (τὰ μάγουλα) ἐξε-
χοντα.

— Δὲν ἤθελα νὰ ζῶ μεταξύ τοιούτων ἀνθρώπων, εἶπεν ἡ μικρὰ.

— Καὶ ὅμως, τέκνον μου, πολλοὶ εὐσεβεῖς καὶ ἀταπαρνητικοὶ ἄν-
δρες ἀφίησιν τὰς ἀνάσεις τῶν μεγαλοπόλεων τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς
Ἀμερικῆς καὶ μετακίνουν ἐκεῖ, διὰ νὰ φέρουν εἰς τοὺς κατοίκους τὰς
εὐεργεσίας τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ διὰ νὰ διδάξουν εἰς αὐτοὺς τὸν ἀλη-
θινὸν Θεόν, διότι πολλοὶ εἶναι ἀκόμη εἰδωλολάτραι· ὡς καὶ σχολεῖα
προσπαθοῦν νὰ συστήσῃ ἐκεῖ.

Ἄλλοι ἀφίησιν τοὺς κινδύνους καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον καὶ προχω-
ροῦν πρὸς τὰ ἐνδότερα τῶν πολιτικῶν χωρῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐξερεύνησις
ἔχει σπουδαιότητα μεγίστην διὰ τὴν ἐπιστήμην. Σὰς ἀνέφερα ἤδη τί
ἔπραττον οἱ Ὀλλανδοὶ ἐπιστήμονες, οἱ σταλέντες ὑπὸ τῆς κυβερνή-
σεως τῶν χάριν μελετῶν ἐκεῖ. Τρεῖς αἰῶνας πρὸ αὐτῶν ὁ Ὑδσων,
Ἄγγλος θαλάσσιος, ἀπολέσθη μετὰ τοῦ υἱοῦ του εἰς τὰς θαλάσσας
ἐκεῖνας· ἀνεκάλυψεν ὅμως ἄνω τῆς Βορείου Ἀμερικῆς μέγιστον ποτα-
μὸν, ἀνεκάλυψεν ἐπίσης καὶ τὸν πορθμὸν καὶ τὴν θάλασσαν, ἥτις ὠνο-
μάσθη κατόπιν πρὸ τιμῆν αὐτοῦ Ὑδσώνειον πέλαγος.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὁ Φραγκλῖνος, ὅστις εἶχε
σταλῆ καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεώς του πρὸς ἐξερεύνησιν τῶν με-
ρῶν ἐκεῖ ὄντων, εὗρε τὸν θάνατον εἰς τοὺς αἰωνίους πάγους μεθ' ὅλης τῆς
ἀκολουθίας του.

— Εἶναι ὁ Φραγκλῖνος, ὁ Ἀμερικανὸς φιλόσοφος, ὅστις ἐφευρε καὶ
τὸν κερκοναγωγόν; ἠρώτησεν ὁ Χαρίλαος.

— Ὁχι· ἐκεῖνος ὠνομάζετο Βενεζμίν, ἐνῶ αὐτὸς εἶναι Ἄγγλος εὐ-
πατριδῆς, ὠνομαζόμενος Σιρ Ἰωάννης Φραγκλῖνος. Πολλάκις ἄλλοτε
ὁ Σιρ Ἰωάννης Φραγκλῖνος εἶχεν ἐκτελέσει ἐπιτυχῶς ταξείδια πρὸς
ἐξερεύνησιν τοῦ Βορείου πόλου καὶ δι' αὐτῶν παρέσχεν ὑπηρεσίας
ναυτικῆς σπουδαιότητας εἰς τὴν πατρίδα του. Κατὰ τὸ τελευταῖον
του ὅμως ταξείδιον, ὅτῃν εἶχε τὴν ἐντολὴν παρὰ τῆς κυβερνήσεώς του
νὰ ζητήσῃ διόδον εὐκόλυνουσαν τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τοῦ Ἀτλαν-
τικοῦ καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὀκεανοῦ, εὗρε τὸν θάνατον ἐπὶ τῶν πάγων·
ἐκυβέρνα δύο λαμπρὰ πλοῖα, ἀλλ' οὔτε αὐτὸς οὔτε ἐκεῖνα ἐπανῆλ-
θον ποτέ. . .

— Καὶ δὲν προσεπάθησαν οἱ συμπατριῶταί του νὰ τὸν ἐπικυύρουν;

— Προσεπάθησαν ἐπὶ ἔτη πολλὰ ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἔστειλε πλοῖα πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ σοφοῦ θαλασσοπόρου. Ὁ Φραγκλῖνος ἦτο ἄνθρωπος γλυκὺς καὶ ἀγαθώτατος, ἕνεκα δὲ τούτου εἶχε πολλοὺς φίλους καὶ ἐκεῖνοι κατέβαλον ποσὰ μέγιστα ἀποστέλλοντες πλοῖα πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ καὶ ἡ σύζυγός του, ἡ Λαίδη Φραγκλῖνου, ἐθυσίασεν ὅλην τὴν περιουσίαν τῆς χάριν τοῦ σκοποῦ τούτου, ἀλλὰ ματαίως· τὰ πλοῖα ἀνεχώρουν καὶ ἐπανήρχοντο, χωρὶς νὰ φέρουν ποτὲ εἰδήσιν τινα περὶ τοῦ ἀτυχοῦς Φραγκλῖνου. Τέλος μετὰ παρελευσιν δεκαετίας, ἔλκυσαν ὁδηγούμενον παρ' ἀφωσιωμένων ἀνθρώπων, οἵτινες καὶ αὐτοὶ εἶχον ἐντολήν ν' ἀναζητήσουν τὰ ἔγνη τοῦ Φραγκλῖνου, συνήτησε κατὰ τύχην Ἐσκιμῶν, φέροντα εἰς τὸ οὖς του κομβίον μετάλλινον. Τὸ κομβίον ἐκεῖνο εὗρέθη ὅτι ἦτο ὅμοιον πρὸς τὰ τῆς στολῆς τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ Ἀγγικοῦ ναυτικοῦ· ἠρώτησαν τότε τὸν Ἐσκιμῶν διὰ διαφμηνέως, πόθεν εἶχε προμηθευθῆ τούτο, καὶ κατώρθωσαν νὰ μάθουν παρ' αὐτοῦ ὅτι τὸ εἶχε λάβει πρὸ χρόνων ἀπὸ πτώματος ἀνθρώπου λευκοῦ χωσμένου ἐντὸς τῆς χιόνης. Τούτο ὑπῆρξεν ὁ μίτος, διὰ τοῦ ὁποίου μετὰ πολλὰς περιπετείας κατώρθώθη ἐπὶ τέλους νὰ εὗρεθῆ τὸ πτώμα τοῦ Φραγκλῖνου καὶ τῶν συντρόφων του!

Ἡ σύζυγός του ἐπὶ ἔτη πολλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ περηγορηθῆ διὰ τὸ οἰκτρὸν τέλος τοῦ συζύγου τῆς· ἐταξείδευεν εἰς διαφόρους χώρους προσπαθοῦσα νὰ διασκεδάσῃ τὴν θλίψιν, ἥτις τὴν κατέτρωγεν. Ἐπεσκέφθη καὶ τὴν Ἑλλάδα· ἡ δὲ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις θέλουσα νὰ τιμήσῃ τὴν χήραν τοῦ ἐνδόξου θαλασσοπόρου ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν τῆς ἐν τῶν πολεμικῶν μὲς πλοίων καὶ δι' αὐτοῦ περιέπλευσε τῆς Ἑλληνικῆς ἀκτῆς.

Βλέπετε, τέκνα μου, πόσαι ὑπάρξεις θυσιάζονται, ὅπως ἐξερευνηθῆ ἡ γῆ, ἡ κατοικία αὐτῆ, ἐπὶ τῆς ὁποίας μὲς ἔθεσεν ὁ Θεός; Ἄλλοι χάνονται εἰς τὰς καυστικὰς ἐρήμους τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ ἄλλοι φονεύονται ὑπὸ τῶν ἀγρίων εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὠκεανοῦ. Τὸν σοφὸν πλοίαρχον Κούκ κατεκρεοῦργήσαν οἱ ἀνθρωποφάγοι τῶν Σανδвичείων νήσων, τὸν δὲ Μαγγελᾶνον ἐφόνευσαν οἱ ἰθαγενεῖς τῶν Φιλιππινῶν.

— Ἀπὸ τὸν Μαγγελᾶνον αὐτὸν ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν τοῦ ὁ Μαγγελάνειος παρθμός· ἠρώτησεν ὁ Χερίλαος.

— Ναί· τέκνον μου· ὁ Μαγγελᾶνος ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Πορτογαλ-

λίαν ἐκ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Γουαδχλιβίρου, ὅπως κάμῃ τὸν περίπλου τῆς γῆς. Διῆλθε λοιπὸν πρῶτος τὸν πορθόν, τὸν χωρίζοντα τὴν νότιον ἄκρην τῆς Ἀμερικῆς ἀπὸ τῆς γῆς τοῦ Ἡυρός, καὶ διὰ τοῦτο φέρει ἕκτοτε οὗτος τὸ ὄνομά του. Ἐξηκολούθησε δὲ νὰ διαπλήρῃ τὸν Εἰρηνηκὸν Ὠκεανὸν διευθυνόμενος πάντοτε πρὸς δυσμὰς· ἀλλ' ἔτῃν ἔφθικεν εἰς τὰς Φιλιππίνικας νήσους, ἐπειδὴ οἱ ναυταὶ του συνεπλάκησαν πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, κατέβη, ἵνα προλάβῃ τὰς σφαγὰς, καὶ εὔρεν αὐτὸς τὸν θάνατον.

—Ὡς προσέχω εἰς τὸ μᾶθημα τῆς Γεωγραφίας μὲ περισσότερον ἐνδιαφέρον τώρα, παρατήρησεν ὁ Χαρίλαος.

—Ὅσα εἶπομεν, ἐξηκολούθησεν ἡ μήτηρ ἀφορῶσι μᾶλλον εἰς τὴν φυσικὴν γεωγραφίαν ἢ τὴν πολιτικὴν· ἀλλ' ἔλαί κί ἀνθρώπιναι γνώσεις, τέκνον μου, διὰ θυσῶν καὶ διὰ μόχθων πολλῶν ἀποκτῶνται ὑπὸ τῶν σοφῶν καὶ ἀποθησαυρίζονται κατόπιν εἰς τὰ βιβλία. Μήπως ὁ Γαλιλαῖος δὲν ἔχασε τὴν ἔρασίν του ἐρευνῶν διὰ τοῦ τηλεσκοπίου τὰ οὐράνια σώματα; Καὶ ὁ Ἕρχμαν ἐν Πετροῦπόλει δὲν ἔμειμε νεκρός, ἐνῶ ἐξετέλει πειράματα ἠλεκτρισμοῦ ἐπικίνδυνα;

Διὰ τοῦτο, τέκνον μου, ἔταν ἀναγκαστικῶς ἀπὸ τῶν θρανίων σας μνησάνητε τὰ περίσματα τῶν μελετῶν ἐκείνων, ἀφείλετε νὰ προσέχητε μὲ ζῆλον καὶ μὲ ἐνδιαφέρον εἰς ὅσα σας διδάσκουν οἱ διδάσκαλοι. Ἡ μελέτη τῶν φυσικῶν μαθημάτων δὲν εἶναι μόνον στολισμὸς εἰς τὰς μαθητρίας καὶ τοὺς μαθητάς, δὲν προοίξει μόνον αὐτοὺς μὲ γνώσεις ὠφελίμους εἰς τὸν μετέπειτα βίον των, ἀλλὰ καὶ μορφώνει τὴν ψυχὴν αὐτῶν· διότι ἡ κόρη, ἔταν συνήθισα ἐνωρίς νὰ λαμβάνῃ ἐνδιαφέρον εἰς τὰ θαύματα, ὅσα γύρω της συμβαίνουσι, δὲν κατέρχεται εὐκόλως εἰς τὰς μικρολογίας καὶ τὰς ματαιότητας, εἰς τὰς ὁποίας ἀρέσκονται συνήθως οἱ ἀμαθεῖς νεάνιδες· ἐννοεῖ καλλίτερον τὸν προσορισμόν, τὸν ὅποιον ἔχει νὰ ἐκτελέσῃ ἐπὶ τῆς γῆς ἐννοεῖ ἐπίσης πόσον μέγας εἶναι ὁ Δημιουργός, ὅστις τὴν ἔπλασεν, ὅστις ἔπλασε καὶ τὸ ἄπειρον Σύμπαν, καὶ ἐπανακύεται εἰς τὴν παντοδυναμίαν Αὐτοῦ μὲ πεποίθησιν καὶ μὲ γαλήνην.

Ἄνθος τῷ Θεῷ.

(Παναγιώτου Σούτσου)

Θεέ, ὑμνεῖ τὴν δόξαν σου ἡ νύξ καὶ ἡ ἡμέρα !
 μ' ἄνθη ἐνέδυσας τὴν γῆν καὶ μ' ἄστρα τὸν αἰθέρα.
 Τῆς Γῆς ἀσύμφων' οἱ λαοὶ αἰνοῦσί Σε συμφώνως,
 ποικίλαι γλῶσσαι χίλια ὑμνοῦσί Σε συγχρόνως.
 Τὸ πᾶν ἀμέτρητος μετρεῖς, ἀόριστος δοῦλες.
 τὸ πᾶν ἀόρατος ὄρας, ἀγνώριστος γνωρίζεις.

Τὸ φῶς, Θεέ, τὸ Σῶμά σου,
 ὁ ἥλιος τὸ ὄμμα σου,
 ὁ κεραυνὸς φωνὴ Σου,
 τὸ ἄπειρον διάστημα
 τὸ μέγα Σου ἀνάστημα
 καὶ ὁ αἰὼν στιγμή Σου.
 Ὡς μοχλὸς ὁ δάκτυλός σου,
 ἂν θελήσῃ, τὸ πᾶν σείει,
 καὶ τὸ κοῖλον τῆς χειρός Σου
 τοὺς ὠκεανούς ἐγκλείει.

Ἐν Σου πνεῦμα μόνον σβύνει
 τῶν ἀστέρων τοὺς φανούς,
 ἔν Σου νεῦμα μόνον κίνει
 πρὸς τὴν γῆν τοὺς οὐρανοὺς.

Τοῦ προσώπου Σου τὴν λάμψιν, ὦ Θεέ, εἰς τοὺς χιλίους
 ἐνετύπωσας ἡλίους,

ὡς μονάρχης ἐγκαράττων

τὴν εἰκόνα Σου ἐπάνω χρυσοστίλμων νομισμάτων
 τὸ πλήθος τῶν ἀστέρων Σου κατ' ἀριθμὸν ἐκφέρεις,
 καὶ τούτους ἔξ ὀνόματος γνωρίζεις καὶ προφέρεις.

Ἐμειδίασας, ἡ λάμψις διεχύθη τοῦ σαπφείρου
 εἰς τὴν ὄψιν τοῦ ἀπείρου.

Ἐνευσας καὶ ὑπεράνω ἐκρεμάσθη τῶν αἰθέρων

μυριόφωτος ὁ λύχνος ὁ τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων·
 εἰδείξας τὸν δάκτυλόν Σου, καὶ πλανῆται ὀδοιπόροι
 τρέχουσιν ὡς τῆς αἰλῆς Σου, τῆς μεγάλης δορυφόροι.
 Ὡς κερυσομένον δέρας ἠπλώσας εἰς τὸ κενὸν
 τὸν χωρὶς ἀρχῆς καὶ τέλους σαπφειρώδη οὐρανόν.

• Μία ὥραία στιγμή τῆς ζωῆς τῶν ἐντόμων.

Ἐν ἐκ τῶν ὀρειστάτων φαινομένων, τὰ ὅποια παρουσιάζει εἰς τὸν παρατηρητὴν τῆς φύσεως ὁ βίος τῶν ἐντόμων, εἶναι ἡ στιγμή, κατὰ τὴν ὁποίαν ταῦτα μεταμορφοῦνται ἀπὸ χρυσακλίδας εἰς ψυγῆν, εἰς πτερωτὸν δηλαδή ζῴδιον. Ὡς γνωστόν, πλείστα ἐντομα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ λεπιδόπτερα (αἱ πεταλοῦδες), πρὶν ἢ λάβουν τὸ ὀριστικὸν τῶν σχῆμα διερχόνται διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων μεταμορφώσεων. Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν εἶναι σκώληκες μικρότατοι, οἵτινες ἀξάνουν βαθμηδὸν καὶ γίνονται κάμπκι, ἀφοῦ ὅμως φθάσουν εἰς τὴν μεγαλειτέραν αὐτῶν ἀνάπτυξιν, τότε πύουν αἴφνης νὰ τρώγουν, ἐξασθενοῦν καὶ ἀποναρκοῦνται. Πολλὰ καταφεύγουν ἐντὸς τῶν φύλλων, ἢ ἐντὸς τῶν ἀνθέων ζητοῦσαι ἄσυλον, ἄλλα κατασκευάζουν εἶδος βόμβυκος (κουκουλίου), ἐκεῖ δέ, ἀφοῦ διέλθουν διὰ διαφόρων μετασχηματισμῶν ἐξέρχονται τέλος μεταμορφωμέναι εἰς ψυχῆς (πεταλοῦδας) τὴν τελευταίαν τῆς ἐντομῆς μεταμορφώσεως πρόκειται νὰ περιγράψωμεν.

— Συμβαίνει αὕτη συνήθως κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ὡς ἂν αἱ ἐνεργητικαὶ ἀκτίνες τοῦ φωστῆρος, τοῦ ζωογονοῦντος τὴν φύσιν, δίδουν εἰς τὸ ἀσθενὲς ἐκεῖνο πλάσμα τὴν δύναμιν ν' ἀνοιῆται τὰς πύλας τοῦ τάφου του. Ἡ μεμβράνη, ἣτις περιβάλλει ὡς νεκρικὸν σάβανον τὴν ὑπνώπουσαν χρυσακλίδαν, διερρήγνυται τότε πρὸς τὸ μέρος τῆς κεφαλῆς καὶ μετὰ μικρὰν ἀγωνίαν τὸ ἐντομον κτασθῆναι ἐπὶ τέλους νὰ εὐρύνῃ τὸ ἀνοιγμὰ τῆς εἰρκτῆς του καὶ νὰ ἐξέλθῃ ἄμορφον τότε ζῴδιον φαίνεται προσκεκολλημένον ἐπὶ τοῦ βόμβυκος· εἶναι κάθυγον καὶ ἐξασθενημένον, διότι αἱ προσπάθειαι, τὰς ὁποίας κατέβαλεν, ὅπως ἐλευθερωθῆ, ἔχουν ἐξαντλήσει τὰς δυνάμεις του. Μένει ἐπὶ πολὺ ἀκίνητον, ἀλλὰ βαθμηδὸν ἀρχίζει νὰ ζωογονῆται· ἐκτείνει δειλῶς τὰς δύο κεραίας, αἵτινες εἶναι ἐκκτέρωθεν τῶν ὀφθαλμῶν του. Τὰ δύο ἐκεῖνα εὐκίνητα λεπτοφύεστατα ὄργανα εἶναι λίαν εὐαίσθητα καὶ χρησιμεύουν εἰς τὰ

έντομα και ως όσφραντικά όργανα και ως ακουστικά: ζητεί λοιπόν δι' αὐτῶν νά εξετάσῃ τόν άέρα, τό άγνωστον εκείνο στοιχείον, τό όποιον μέλλει νά διασχίσῃ. Οί λεπτότατοι πόδες του, οἵτινες μέχρι τῆς στιγμῆς εκείνης ἦσαν συνεσπειρωμένοι υπό τήν κοιλίαν, άπλοῦνται τώρα και ἐπ' αὐτῶν στηριζόμενον αρχίζει νά περιπατῇ· περιπατεῖ βραδέως και με διαπαγμόν γύρω τοῦ θραυσμένου βόμβουός του, ως νά φοβῆται ἢ ως νά λυπῆται ν' αποχωρισθῇ από τό σθερόν εκείνο περικάλυμμα, εἰς τό όποιον ἐπί τόσον καιρόν έρχεται δέσμιον! Ἐπί τά δύο πλευρά του κρέμονται δύο βραχεῖς και άκίνητοι όγκοι· εἶναι αὐτοί κί μεμβράνη, κί όποῖα μέλλουν ν' άναπτυχθοῦν μετ' αλίγον εἰς λαμπράς και κανονικωτάτας πτέρυγας, αλλ' ἐπί τοῦ παρόντος δέν φάνονται τά ώραία αὐτῶν ποικίλματα.

Ἐν τούτοις αρχίζει τό έντομον νά άναπνεῇ, ο δέ αἴρ εἰσχωρῶν έντός τοῦ σώματος του εξογκώνει αὐτό· εἰς τό σῶμα τῶν έντόμων ο αἴρ δέν εἰσέρχεται μόνον δι' τοῦ στόματος· εἰς αὐτά εἰσέρχεται πρό πάντων δι' όλης αὐτῶν τῆς επιφανείας· διότι υπάρχουν ἐπί τοῦ σώματος τῶν έντόμων διασπασμένα μικρά στίγματα, τά δέ στίγματα αὐτά οὐδέν άλλο εἶναι, εἰμή όπία, δηλαδή άνοίγματα λεπτοτάτων σωλήνων, δι' τῶν όποίων ο αἴρ κυκλοφορεῖ έντός ολου τοῦ σώματος των. Δι' αὐτό εἶναι και τόσον ελαφρά τά έντομα. Ὁ αἴρ λοιπόν φθάνει παντοῦ μέσθ εἰς τάς πτέρυγας δι' άπείρων και λεπτοτάτων νευροειδῶν δικτυακώσεων τότε κί δύο εκείναι μεμβράνη αρχίζουν νά κινῶνται με ταχύτητα εκπληκτικὴν ως νά ἦσαν δύο δονούμεναι χορδαί· τό έντομον στρέφει αὐτάς πρός τό άέρα και πρός τόν ἥλιον ζητοῦν ν' αποβάλλῃ τήν υγρασίαν, ἣτις καθιστᾷ ταῦτας βραχεῖς. Καθόσον δέ εἰσχωρεῖ ο αἴρ έντός αὐτῶν γίνονται αὐταί ἐπί μᾶλλον και μᾶλλον ελαφρότεροι, τά ώραία αὐτῶν ποικίλματα διακρίνονται τώρα ἐν ὄλη τῇ θαυμαστῇ αὐτῶν κανονικότητι· κηλίδες, στίγματα διαφόρων σχημάτων, γραμμικί κυματοειδεῖς, κύκλοι μικροί και μεγάλοι φάνονται ως νά εξωγραφηθήσων ἐκεῖ υπό χειρὸς αοράτου. Ἐξέκλουσθον δέ ν' άπλώνωνται όλονέν κί πτέρυγες, μέχρις οὔ εἰσδύσῃ ο αἴρ και εἰς τάς τελευταίας αὐτῶν άκρας, τότε δέ πλέον λαμβάνουν τό όριστικόν αὐτῶν σχῆμα.

Ἄλλά μετὰ τόσους άγῶνας τό έντομον εξαντλεῖται πάλιν, οί πόδες του κατὰπίπτουν και μένει άκίνητον. Ἐν τούτοις κί άκτινες τοῦ ἡλίου θερμαίνουσι αὐτό βραχυμερόν και τό άναζώγον αἴφνης πόθος ἰσχυρός

καταλαμβάνει τὴν μέγρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ναρκωμένην πεταλούδαν. ἀπλώνει τὰς πτέρυγας τῆς καὶ ζητεῖ νὰ πετάξῃ, ὁ ἀήρ ἐκτείνεται πρὸ τῶν ἐκπεπληγμένων ὀφθαλμῶν τῆς ὡς πέλγος ἀτελείωτον, ἀλλὰ δὲν φοβεῖται πλέον καὶ ὀρμᾷ ἐντὸς αὐτοῦ ἀποφασιστικῶς. Αἱ ποικιλόχρωμοι πτέρυγές τῆς πλήττουν κανονικῶς τὰς ἐκτάσεις, ὁ δὲ ἀήρ, ἐπειδὴ αὐτὰ τὸν πιέζουν, ἀντενεργεῖ καὶ τὰς ὑποβαστάζει· τὸ ἄγνωστον ἐκεῖνο στοιχεῖον τὸ κατέκτησε πλέον ἢ πεταλούδα, καὶ προχωρεῖ ἀμέριμος, προχωρεῖ τολμηρᾷ. Ἀφήνουςα δὲ μετ' ὀλίγον κάτω αὐτῆς τὴν γῆν, ἐπὶ τῆς ὁποίας πρὸ ὀλίγου εἶρπεν ὡς ταπεινὸς σκώληξ, μεριμνῶν μὲ κόπον περὶ τῆς τροφῆς του, πετᾷ τώρα ἐλαφρᾷ, ὡς ἡ πνοή τοῦ ἀνέμου· ὑψοῦται ὑπεράνω τῆς χλόης, ὑπεράνω τῶν ἀνθέων, ὑπεράνω τῶν δένδρων καὶ κρατοῦσα ἠπλωμένε τὰς πτέρυγας τῆς κίωρεῖται, κίωρεῖται πάντοτε ἐντὸς ὠκεανοῦ φωτός! "Ὀλα, ὁ ἀήρ, ἡ θερμότης, αἱ ἐνώπιον αὐτῆς ἀπέραντοι ἐκτάσεις, ἐμπνέουν εἰς τὸ εὐτυχὲς καὶ χαριτωμένον ἐκτεῖνο πλάσμα ἀγαλλίασιν ἀνέκφραστον!

Πόσον τὸ θέαμα τῆς χρυσαλλίδος τῆς ἐλευθερουμένης ἀπὸ τὰ δεσμά τῆς εἶναι παρήγορον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅταν βασανίζεται οὗτος ἀπὸ συμφορᾶς ἢ ἀπὸ ἀσθενείας! "Ὅσον θλιβερός καὶ ἄν εἶναι ὁ βίος του, ὅσον ταλαιπωρημένον τὸ σῶμα του, θὰ ἔλθῃ ἀφεύκτως ἡ ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀφήνων τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ἀφήνει τις σκῆρὸν καὶ ἄχρηστον βόσκος, θὰ ὑψωθῇ πρὸς κόσμους ὠραιότερους.

"Ὡς ἀρνῶνται οἱ ἀσεβεῖς, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθός, καὶ ἀρνῶνται, ὅτι μεριμνᾷ περὶ τῶν πλάσμάτων του. Ὁ βίος καὶ τοῦ ἐλαχίστου ἐντόμου ἀρκεῖ, ὅπως μᾶς πείσῃ, ὅτι νοῦς μέγας καὶ πρόνοια παντοδύναμος ἐφρόντισε καὶ περὶ τῶν μικροτάτων δημιουργημάτων του, καθὼς καὶ περὶ τῶν μεγάλων, μὲ τὴν αὐτὴν σοφίαν καὶ στοργήν.

Τὸ κυανοῦν σπήλαιον.

Παρὰ τὴν Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας ὑπάρχει ἡ γραφικωτάτη νῆσος Καπρέα, ἣτις ἦτο εἰς τὴν ἀρχαιότητα ὀνομαστή· διότι ἐπ'αὐτῆς ὁ μισθὸς καὶ σκληρότατος αὐτοκράτωρ Τιβέριος ἔκτισε πολλὰ μέγαρα, ἐντὸς τῶν ὁποίων σφύζονται μέχρι σήμερον τὰ ἐρείπια.

Ὁ κατὰ πρῶτον εἰσερχόμενος εἰς τὸν λιμένα τῆς Νεαπόλεως, ἀφοῦ θαυμάσῃ τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα τοῦ καπνίζοντος Βεσουβίου, δὲν δύ-

ναται να μη στρέψη τὸ βλέμμα καὶ πρὸς τὴν γραφικωτάτην θέαν, τὴν ὁποῖαν παρέχει εἰς αὐτὸν ἡ εἰρημένη νῆσος. Ἀλλ' ἐκτός τῆς γραφικῆς αὐτῆς θέας καὶ τῶν ἱστορικῶν τῆς ἀναμνήσεως ἡ νῆσος αὕτη ἔχει καὶ ἄλλο τι ἄξιον ἐνδιαφέροντος, εἶναι δὲ τοῦτο τὸ Κυκναῖον σπήλαιον.

Μεγάλοι βράχοι, οἵτινες φθάνουν καθέτως πρὸς τὴν θάλασσαν, σχηματίζουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῶν τὴν περίεργον αὐτὴν κοιλότητα, ἡ ὁποία ὁμοιάζει πρὸς ἀπέρκντον ἐλλειψοειδῆ θάλον ὃ δὲ θάλος οὗτος φαίνεται ὡς να στηρίζεται ἀπὸ παντοῦ ὑπὸ τῆς θαλάσσης ἢ μᾶλλον ὡς να κρέμαται ἐπ' αὐτῆς. Εἰς τὸ κέντρον τὸ θαλατῶν τοῦτο σπήλαιον ἔχει ὕψος ὑπὲρ τοῦς ἐβδομήκοντα πόδας· συγκοινωνεὶ δὲ πρὸς τὰ ἔξω διὰ μιᾶς μόνης ὀπῆς. Ἀλλ', ἂν καὶ τὸ θέαμα, τὸ ὁποῖον παρέχει, εἶναι μεγαλοπρεπέστατον, δὲν εἶναι ὅμως εὐκόλον εἰς πάντας να τὸ ἀπολαύσουν, διότι τὸ ἄνοιγμα τοῦ σπηλαίου τούτου εἶναι πολὺ μικρὸν καὶ τόσῳ χαμηλόν, ὥστε μόνον ἐν καιρῷ γαλήνης δύναται να εἰσδύσῃ δι' αὐτοῦ πλοίαριον. Διαγούνητι μάλιστα, ὅτι περιηγηταὶ τινες βίβη-κιδυνοὶ, εἰσελθόντες ἐντὸς τοῦ σπηλαίου χωρὶς να ἐξετάσουν τὸν καιρὸν κατελήφθησαν αἴφνης ὑπὸ τῶν κυμάτων, τὰ ὁποῖα ἔκλεισαν ἐντελῶς τὴν ὀπῆν καὶ ἠνάγκασαν τοὺς ἀπερὶσκέπτους ἐκεῖνους ἐπισκέπτως να μείνουν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐντὸς τοῦ θαλασσοῦ ὑπογείου, ἀποκλεισμένοι ἐντελῶς ἀπὸ τοῦ ἔξω κόσμου.

Τὸ κυκναῖον σπήλαιον ὀνομάζεται οὕτω, διότι συμβαίνει ἐντὸς αὐτοῦ περιεργότατον ὀπτικὸν φαινόμενον, ἔνεκα τοῦ ὁποίου χρωματίζεται ὀλόκληρον τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ διὰ φωτεινοῦ καὶ γλυκυτάτου κυκναῖου χρώματος. Τὸ φαινόμενον τοῦτο πηράγεται, διότι τὸ φῶς τῆς ἡμέρας δὲν ἔρχεται να φωτισῇ ἀπ' εὐθείας τὸ σπήλαιον, ἀλλ' εἰσδύει πρῶτον διὰ τῆς θαλάσσης, ἡ δὲ θάλασσα ὑπερμεγέθης κυκνῆ ὕψους χρωματίζει τὸ φῶς καθὼς διέρχεται δι' αὐτῆς. Εἶναι ἀδύνατον να λάβῃ τις ἰδέαν ὅσον μαγικὸν ἀποτέλεσμα τοῦτο ἐπιφέρει ἄς φαντασθῇ ἀπέρκντον σπήλαιον κυκναῖον ὅλον· « ἐντὸς αὐτοῦ εὐρισκόμενος, λέγει ὁ Ἀλέξανδρος Δουμάς, φαντάζεται τις, ὅτι ἐπερίσσευσεν ὀλίγον ἀπὸ τὸ κυκναῖον ὕλικόν, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν οὐράνιον θάλον, καὶ ἐξ αὐτοῦ παρήχθη τὸ μικρὸν ἐκεῖνο στερέωμα· Ὑπὸ τοὺς λάμποντας βράχους ἡ λέμβος πλέει ἐπὶ ὕδατος τῶσον διαφανοῦς, τῶσον καθαρῶ, ὥστε νομίζετε, ὅτι φέρεσθε ἐπὶ ἀέρος καὶ οὐχὶ ὕδατος· ἄπειροι σταλακτι-

τα κρεμάμενοι ὡς ἀνεστραχμμένοι πυραμίδες στίλβουν ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς σας, ἐνῶ κάτω ἐπὶ τῆς χροσιζούσης ἡμῶν ἀποκκλύπτονται ὁλόκληροι φωτικοὶ κόσμοι. Ἐπὶ τῶν βράχων τῶν βυθισμένων ἐντὸς τοῦ ὕδατος βλέπει τις τὰ κοράλλια ἐκτείνοντα τοὺς προκδύζους αὐτῶν κλάδους».

Ὁ διάσημος μουσουργὸς Φέλιξ Μένδελσον ἐπισκεφθεὶς τὸ σπήλαιον τοῦτο ἔδωκεν εἰς μίαν τῶν ἐπιστολῶν του περιγραφὴν ἀκριβεστάτην καὶ ἀξίαν ἐνδιχρόνοντος.

«Τὸ ἡλικιὸν φῶς, λέγει, διερχόμενον διὰ τοῦ θαλασσίου ὕδατος, ἔχει ἀποτελέσματα μαγικά· διότι οἱ ὑπερμεγέθεις ἐκεῖνοι βράχοι φαίνονται ὅσοι φωτισμένοι ἀπὸ λάμπην γλυκυτάτην ἐνθουμίζουσιν τὸ λυκόφως ἢ μᾶλλον τὸ σεληνιακὸν φέγγος, δύναται δέ τις νὰ διακρίνη καὶ τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας τοῦ οὕτω φωτιζομένου σπηλαίου· ἡ λέμβος κινεῖται ἐπὶ ἐπιφανείας δικυγεστάτης καὶ φωτεινῆς, τὸ δὲ ὕδωρ ἐκεῖνο ἔχει τὸ γλυκύτατον κυανῶν χρώμα ἐξ ὅσων εἶδον πατέ. Νομίζει τις, ὅτι βλέπει ἀέραντον ὑάλινον δίσκον, καί, ἐπειδὴ τὸ ἡλικιὸν φῶς διαπερᾶ πνυταχῶθεν τὸν βρευστὸν ἐκεῖνον ὄγκον, ὁ πυθμὴν τῆς θαλάσσης εἶναι φωτεινὸς καὶ ἀποκκλύπτει ὅλα τὰ θυμαίαια αὐτοῦ· βλέπει τις ἐκεῖ τὰ κοράλλια καὶ τοὺς πολυπόδας προσκεκολλημένους ἐπὶ τῶν βράχων· εἰς πολλῶν δὲ ὄργων βῆθος διακρίνει παντούς ἰχθύς δικτυουμένους πνυταχῶθεν καὶ δικυγίζοντας τὰς θαλασσίας ἐκτάσεις. Οἱ βράχοι φαίνονται σκοτεινότερου κυανῶ χρώματος, καθ' ὅσον προσεγγίζουσιν πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐκεῖ δὲ, ὅπου θίγουν τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς, φαίνονται μαυροὶ, ἀλλὰ καὶ κάτω τοῦ σημείου τούτου ἐξοκλουθεὶ ἡ θάλασσα νὰ εἶναι φωτεινὴ καὶ δικυγεστάτη, καὶ τὰς ἐλαχίστας κινήσεις τῶν κερκιδῶν καὶ τῶν ἰχθύων, δύναται τις νὰ διακρίνη κἀλλιστα. Ἡ ἠχώ ἐπνυταχμδάνει προκδύζως ἕκαστον κρότον τῆς κώπης.

» Ἐπεθύμουσιν πολὺ, νὰ ἦτο δυνατόν, νὰ ἐβλέπετε καὶ σεις ὅλα αὐτὰ, διότι εἶναι ἀληθῶς θέαμα μαγευτικόν. Ἐντὸς τοῦ σπηλαίου τούτου εὐρίσκόμενός τις, ἐὰν στραφῆ πρὸς τὴν μικρὰν ὀπήν, διὰ τῆς ὁποίας εἰσῆλθε, βλέπει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας κίτρινον ἐρυθρωπὸν, ἀλλὰ τὸ φῶς τοῦτο δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ εἰσχωρήσῃ ἐντὸς τοῦ σπηλαίου, ὥστε ὑπὸ τοὺς ἠολωτοὺς ἐκείνους βράχους εὐρίσκαται τις μόνος καὶ ἀποχωρισμένος τῆς λοιπῆς φύσεως. Ἐνῶ δὲ βεμβάζει, δύναται εὐλόγως νὰ φαντάζηται, ὅτι φωτίζεται ἀπὸ ἡλιὸν τινὰ ἀόρατον, ἐξ ἄλλου κόσμου

στέλλοντα εκεί τὸ φῶς του. Ἐκεῖ μένων τις νομίζει, ὅτι θὰ ἦτο εὐκόλον νὰ συνηθίσῃ νὰ ζῆ πάντοτε ὑπὸ τὸ ὕδωρ».

— Πιθανῶς οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἐγνώριζον τὸ κυανοὺν σπήλαιον, διότι οὐδεὶς ἀνέφερε περὶ αὐτοῦ, ἢ, ἐὰν ἐγνώριζον αὐτό, εἶχε λησμονηθῆ, μέχρι οὗ κατὰ τὸ 1826 δύο ξένοι, Ἕλλησι ἀνακριβόλος, λουόμενοι ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ἔλαβον τὴν περιέργειαν νὰ εἰσδύσων διὰ τῆς ὄπῃς ἐκείνης μεταξὺ τῶν βράχων καὶ ἀνεκάλυψαν οὕτω τὸ ἀξιοπερίεργον τοῦτο σπήλαιον.

Καὶ ἡ ὠραία καὶ κατάφυτος Ἑλληνικὴ νῆσος Ζάκυνθος, ἡ πατρὶς τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητοῦ Σολωμοῦ, ἔχει εἰς ἓν τῶν ἀκρωτηρίων τῆς παρόμοιον σπήλαιον, ὡς νὰ ἦτο καὶ τοῦτο μετὰ τόσας ἄλλας φυσικὰς καλλονὰς τῆς ἐν ἔτι κόσμημα εἰς αὐτήν.

Τὸ σπήλαιον τοῦτο εἶναι μικρότερον τοῦ σπηλαίου τῆς Κικπρέας χωρίζεται δὲ ἐσωτερικῶς εἰς δύο διχμερίσματα, μικρότερον καὶ μεγαλύτερον τὸ φῶς φθάνει δι' ὄπῃς χαμηλῆς, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν σπήλαιον, τὸ χωρισμένον, ὑπάρχει ἄλλο μικρὸν ἀνοιγμα κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, τὸ φῶς τοιουτοτρόπως εἰσέρχεται ἀπὸ δύο μέρη καὶ χρωματίζει τὰς δύο ἐκείνας φυσικὰς κοιλότητας μεζωπρωτάτην κυανῆν λάμψιν· κάτω ὅλα τὰ ἀντικείμενα εἰς τὸ βυθὸν τῆς θαλάσσης στίλβουν, ὡς νὰ ἦσαν ἀργυρᾶ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ

Ἐπίδρασις Ἑλληνίδος μητρὸς ἐπὶ τῆς μορφώσεως
ἐξόγου υἱοῦ.

Ἄνθουσα ἡ μήτηρ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου (*)

Ἡ Ἄνθουσα ἔζη εἰς Ἀντιόχειαν κατὰ τὸν τέταρτον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα· κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Ἀντιόχεια ἦτο μετὰ τὴν πρωτεύουσαν Κωνσταντινούπολιν ἡ σημαντικωτέρα πόλις τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἦτο δὲ πολυάνθρωπος καὶ πλουσιωτάτη καὶ ἐκοσμεῖτο μὲ πολλὰ δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ μέγαρα· πρὸ πάντων ὅμως ἐφημίζετο διὰ τὰ σχολεῖά της, εἰς τὰ ὅποια ἐδίδασκον οἱ διασημότεροι τῶν τότε φιλοσόφων καὶ ῥητόρων.

Ἡ Ἄνθουσα κατήγετο ἐκ γονέων ἐπιφανῶν, τυχεύσα δὲ πρὸς αὐτῶν καὶ ἀνκτροφῆς ἐπιμελημένης, ἐνυμφεῦθη σύζυγον ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων. Ἦτο οὗτος εἰς τῶν στρατηγῶν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρχαδίου ὀνομαζόμενος Σεκουνδος· ἀπέθανε νεώτατος, ἡ δὲ ἐνάρετος σύζυγός του, ἂν καὶ ἦτο εἰκοσκέτις μόλις τότε τὴν ἡλικίαν, ἀπέφυγε νὰ ἔλθῃ εἰς δεύτερον γάμον, διὰ νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς ὀλοκλήρου εἰς τὴν ἀνκτροφὴν τοῦ μονογενοῦς της τέκνου, τὸ ὅποιον ὁ Σεκουνδος ἀφῆκε νήπιον. Εἰς τὴν Ἄνθουσαν ἐφαρμόζονται πληρέστατα ὅσα οἱ νεώτεροι παιδαγωγοὶ καὶ ἠθικολόγοι ὑποστηρίζουν περὶ τῆς μητρὸς, ὅτι δηλαδή κατὰ τὴν πρώτην τοῦ παιδιοῦ ἡλικίαν οὐδεμίαν ἢ

(*) Βιογραφικῆς περὶ Ἄνθουσης πληροφορίας ἠρῶνισθη ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ αἰεθίου Ἀρχιεπισκόπου Ν. Καλογερά ἐκδοθέντος βιβλίου «Ἐκλογή ποιημάτων καὶ λόγων τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου».

ὀλιγίστην ἐξισκεῖ ἐπιρροὴν ἐπ' αὐτοῦ ὁ πατήρ, ἐνῶ ἡ μήτηρ δύναται ἐξ ἀπκλῶν ὀνύχων μόνη νὰ διαμορφώσῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ τέκνου τῆς, ἐμπνεύσασα βαθύτατα εἰς αὐτὴν τὴν ἀρετὴν. Ἡ παρρητήρησις ἀπέδειξεν, ὅτι πολλοὶ ἄνδρες ἀνεδείχθησαν ἔξοχοι, ἂν καὶ εἶχον πατέρας ματριωτάτους, οὐδεὶς ὅμως ἐκ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἀνεδείχθη συγχρόνως καὶ ἐνάρητος, ἐὰν μὴ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν παιδιόθεν τὴν ἀρετὴν.

Ἄλλ' ἡ Ἀνθοῦσα, ὅπως καὶ ὁ σύζυγός τῆς, ἂν καὶ ἦτο ἐνάρητος, ἐπρέσβευε τὰ τῆς θρησκείας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων διότι καὶ μὲν ὁ χριστιανισμὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ἀγνωρισθῆ ὡς θρησκεία τοῦ κράτους, ὑπῆρχον ὅμως ἀκόμη πολλοὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἦσαν ἐθνικοί. Ἐδραπέυσθη ἐν ἔτος μετὰ τὴν χηρείαν τῆς, ἕκτοτε δὲ μὲ περισσοτέρην ἐτι ἀφοσίωσιν ἐπεδίθη εἰς τὴν ἀνατροφήν τοῦ τέκνου τῆς.

Ἄλλὰ δὲν ἦτο φιλόσοφος μόνον μήτηρ ἡ Ἀνθοῦσα, ἦτο καὶ κάτοχος παιδείας διὰ τοῦτο μέχρι τοῦ δεκάτου τετάρτου ἔτους τῆς ἡλικίας τοῦ υἱοῦ τῆς ἐδίδαξεν αὐτὸν ἡ ἰδίᾳ τὰ γράμματα, τότε δὲ μόνον παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τοὺς διδασκάλους καὶ ἰδίως εἰς τὸν ἔξοχον φιλόσοφον καὶ διδάσκαλον τῆς ῥητορικῆς Λιδάκιον. Καὶ ἦτο τόση ἡ χρηστότης καὶ τὰ λοιπὰ ἐπίκτητα καὶ φυσικὰ προτερήματα τοῦ μειρακίου, ὥστε προκάλεσαν τὸν θαυμασμὸν τοῦ φιλοσόφου. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν, ἐνῶ πολλοὶ ἦσαν παρόντες κατὰ τὸ μάθημα, ἠρώτησέ τις τὸν Ἰωάννην τίνας ἦσαν οἱ γονεῖς του; ἐπειδὴ δὲ ἄλλος ἀπήντησεν, ὅτι εἶναι υἱὸς χήρας, λαβὼν τότε τὸν λόγον ὁ Λιδάκιος εἶπε: «Πόσον λαμπρὰς γυναικῆς ἔχουσιν οἱ χριστιανοί!». Τοῦτο ἀνέφερον ὁ παρρητηρητικώτατος ἐκεῖνος φιλόσοφος, διότι ἐκ μὲν τῆς κοσμιότητος τῶν τρόπων τοῦ νεκροῦ Χριστοστόμου ἐνόησεν πόσον ἐνάρητος ἦτο ἡ ἀναθρέψασα αὐτὸν, ἐκ δὲ τῆς ἐπιδόσεως αὐτοῦ εἰς τὰ γράμματα συνεπέρανε πόσης παιδείας θὰ ἦτο αὐτῆ κάτοχος. Δὲν εἶχε δὲ φροντίσει ἡ Ἀνθοῦσα νὰ πλουτίσῃ μόνον μὲ γνώσεις τὸν υἱὸν τῆς, ἀλλὰ μὲ τὴν ἰδιάζουσαν ἐκείνην εἰς τὰς μητέρας λεπτότητα εἶχεν ἐξ ἀρχῆς ἐξκηρῖώσει καὶ τὰς κλίσεις αὐτοῦ συμφώνως δὲ πρὸς ταύτας διηύθυνε τὰς σπουδὰς του. Παρρητήρησεν, ὅτι τὸ τέκνον τῆς εἶχεν εὐχέρειαν περὶ τὸ λέγειν, δηλαδὴ εἶχε τὸ χάρισμα ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον θ' ἀνεδείκνυεν αὐτὸ μίαν ἡμέραν ῥήτορα μέγαν, καὶ ἀπεφάρισεν

ἄμα διανύσῃ ὁ υἱὸς τῆς τᾶς ἐγκυκλίουσ σπουδᾶς του νὰ μὴ φρεισθῇ αὕτη οὐδενὸς ἐξόδου, ὅπως κατὰ τὴν αὐτὸν καὶ τέλειον ῥήτορα. Προώρτισε δὲ αὐτὸν νὰ ἐξασκήσῃ τὴν ῥητορικὴν τέχνην εἰς τὰ δικαστήρια, ἐπάγγελμα, τὸ ὅποιον ἀπέλαυε μεγίστης τιμῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Ὅτι δὲ ἡ Ἀθῆναι εἰς τὴν περὶ τοῦ υἱοῦ τῆς κρίσιν δὲν ἐπιηρέασθη ἀπὸ τὴν συνήθη εἰς τὰς μητέρας ματαιότητι, ἀλλ' ὅτι ὁρθῶς ὤρτισε τὰ τοῦ σταδίου του, μαρτυρεῖ ὅτι, ὅταν ὁ Ἰωάννης ἀπέστειλε πρὸς τὸν διδάσκαλόν του τὸν πρῶτον λόγον, τὸν ὅποιον ἀπήγγειλεν εἰς τὰ δικαστήρια, ὁ Λιβάνιος ἀπήντησεν εἰς αὐτὸν τὰ ἑξῆς: « Τὸν λόγον σου τὸν ἐξῆλον καὶ ὠραῖον ἀνέγνωσα ἐνώπιον ἀνδρῶν ἐμπεύρων ἐπίσης περὶ τὸ λέγειν, καὶ οὐδεὶς εὗρέθη μὴ θαυμάσας αὐτόν. » Ὅταν δὲ ὁ Λιβάνιος μέλλον νὰ τελευτήσῃ ἠρωτήθη περὶ τῶν μαθητῶν του τίνα καταλείπει διδάσκαλόν του, αὐτὸς ἀπεκρίθη: « Τὸν Ἰωάννην, ἐὰν οἱ Χριστιανοὶ δὲν λάβωσιν αὐτόν ἀφ' ἡμῶν ». Εἶπε δὲ τοῦτο, διότι ὁ Ἰωάννης δὲν εἶχεν εἰσεῖτι δεχθῆ τὸ βῆπτισμα. Ἀλλ' ἔν καὶ ὁ νεκρὸς ῥήτορ, εὐθὺς ἄμα εἰσῆλθεν εἰς τὰ δικαστήρια, ἐκίνησε τὸν θαυμάσιον διὰ τὴν εὐγλωττίαν του, ἠσθάνθη ἐν τούτοις ἀμέσως, ὅτι τὸ σταδίον, τὸ ὅποιον ἐμελλε νὰ ἀκολουθήσῃ, ἦτο ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸν χαρακτῆρά του· διότι ἡ ἐπιστήμη τοῦ Δικαίου, ἡ ἐπιστήμη δὴλὰδὴ, ἣτις διδάσκει τοὺς νόμους τῆς Πολιτείας καὶ ἐξετάζει ποῖον εἶναι ἀκριβῶς τὸ δίκαιον καὶ ποῖον τὸ ἄδικον, εἶναι εὐεργετικὴ καὶ μεγάλη ἐπιστήμη. Ἐὰν ὅμως ἐκείνοι, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐπάγγελμά των νὰ ὑπερασπίζου εἰς τὰ δικαστήρια τοὺς ἀδικουμένους, οἱ δικηγόροι δηλαδὴ, ἀντὶ νὰ μεταχειρίζονται τὰς γνώσεις των καὶ τὴν εὐγλωττίαν των, ὅπως προσπαθεύου τοὺς δυστυχεῖς ἐναντίον τῶν αἰκῶν ἀνθρώπων, προσπαθεῖν ἀπεναντίας μὲ στρεψοδικίαν νὰ ὑπερασπισθοῦν τοὺς ἄπραγας καὶ τοὺς ἀδίκους, τότε γίνονται αἴτιοι μεγάλης βλάβης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν μάλιστα ἐκείνην οἱ ἰσχυροὶ ἦσαν ἀσπλαγγνοὶ καὶ ἀσυνείδητοι· πληρῶντες λοιπὸν ἀδράκα τοὺς δικηγόρους, τοὺς ῥήτορας δηλαδὴ τῶν δικαστηρίων, κτώφρονον νὰ κρύπτου τὰς ἀδικίας των πράξεις καὶ νὰ φαίνωνται εἰς τὰ ὄμματα τῶν πολλῶν ἐνῆρατοι καὶ τίμιοι. Ὁ Ἰωάννης, ὅταν ἐνόησε τοὺς δόλους, τοὺς ὁποίους μεταχειρίζονται οἱ δικηγόροι, διὰ νὰ κερδίζου τὰς δίκας των, ἐπειδὴ εἶχεν ἀνατραφῆ Χριστιανικῶς ὑπὸ τῆς μητρὸς του, παρήτησε τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα. Ἀπεμκρύνθη ἐπίσης καὶ ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς φιλοσόφους καὶ ἤρξατο νὰ συγχάξῃ εἰς

Μονήν τινα παρὰ τὴν Ἀντιόχειν, ὅπου δύο μοναχοί, δεινοὶ διὰ τὴν θεολογικὴν μάθεισίν των, ἐδίδασκον τὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

Αἱ ὑψηλαὶ ἀλήθειαι, τὰς ὁποίας ἐκήρυξεν ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, εἴλικυσαν ἀμέσως τὸν νεαρὸν Ἰωάννην καὶ ἀπερρόφησεν ὅλην αὐτοῦ τὴν προσοχὴν· ἔκτοτε δ' ἐγεννήθη εἰς αὐτὸν ὁ πόθος ν' ἀσπασθῆ τὸν μοναχικὸν βίον.

Ἄλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ ἄγιοι ἄνδρες δὲν ἀπηρεοῦντο τὰ ἐγκόσμια, διὰ τὴν νὰ σώσουν τὸν ἑαυτὸν των ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας· διότι ὁ ἐνάρετος καὶ ἐν μέσῳ τῆς κοινωνίας, ὅπως καὶ εἰς τὴν σιγὴν τῆς ἐρημίας, δύναται νὰ ζῇ θεαρέστως, ἀλλ' ἔπραττον τοῦτο, ὅπως ὀλοκλήρῳ τὴν ὑπαρξίν των ἀφιερῶσιν ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους μέχρι μέρους τῶν ἀπικριζόντων τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορικὴν ἦσαν ἀκόμη ἔθνηκοί· πολλοὶ δὲ φιλόσοφοι τῆς πολυθείας διδάσκοντες τὰ δόγματά των εἰς τὰ πλήθη, ἐκλόνηζον τὰς πεποιθήσεις αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς εὐσεβεῖς Χριστιανούς· ἄλλοι δὲ ἤρουν μεταξύ των ἐρημνεύοντες κακῶς τὸ Εὐαγγέλιον. Ἦτο λοιπὸν ἀνάγκη ἀπικριτικῆς ἀνδρες εἶναι ν' ἀρσιωθοῦν εἰς τὸ μέχρι ἔργον τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχῶν τοῦ χριστιανισμοῦ· δὲν θὰ ἠδύνατο δὲ νὰ πρῶξωσι καλῶς τοῦτο, ἔάν περισπῶντο συγχρόνως καὶ ἀπὸ οἰκογενειακῆς φροντίδας.

Ἡ ἀπόφασις λοιπὸν τοῦ Ἰωάννου εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπῆρξεν ἀμετάκλητος, ἀλλ' ἂν καὶ εἶχε εἰς τὴν αὐτὴν μετὰ τῆς μητρὸς του οἰκίαν, δὲν ἀνεκόνισεν εἰς αὐτὴν τοὺς σκοπούς του, διότι ἤσθάνετο, ὅτι θὰ τὴν λυπήσῃ, καὶ θεώρει σκληρὸν νὰ ἴδῃ αὐτὴν θαρρεύουσαν. Ἐκείνη ὅμως πληροφορηθεῖσα παρ' ἄλλων τὰς κλίσεις του ἐβουβήθη εἰς πένθος βαθύ· ἐν μόνον τέκνον εἶχεν, ἀκθρέψασα δὲ αὐτὸ μετὰ τὴν φροντίδα ἐκαμάρωνε βλέπουσα, ὅτι οἱ κόποι τῆς δὲν εἶχον ἀποβῆ μάταιοι· πραγματικῶς ὁ Ἰωάννης ἦτο νεανίας ἐλεύων ὄλων τὴν προσοχὴν καὶ διὰ τὴν μεγάλην παιδείαν του καὶ διὰ τὰ λοιπὰ μέγιστα του προτερήματα. Ἐπλάττε λοιπὸν ὡς μήτηρ φιλόστοργος σχέδιον ὥρατα περὶ τοῦ μέλλοντός του· ἠρέσκετο νὰ σκέπτηται, ὅτι ἤθελεν ἴδει αὐτὸν μίαν ἡμέραν περικυκλωμένον ἀπὸ τέκνα καὶ ἀπὸ ἐγγόνους, ὅτι πλησίον αὐτοῦ ἤθελεν ἀπολύσει καὶ ἐκείνη τὴν ἡσυχον εὐτυχίαν τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, τὴν ὁποίαν τόσον νὰ εἶχε στερηθῆ. Ἐμελλον λοιπὸν ὅλα ἐκεῖνα νὰ μακταιωθοῦν καὶ νὰ διέλθῃ καὶ τοῦ υἱοῦ τῆς ὁ βίος χωρὶς χάραν εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ εἰς τὴν μόνωσιν, ὅπως εἶχε διέλθει

καὶ ὁ ἰδικός της βίος! Δὲν ἐλυπεῖτο διὰ τὸν ἐαυτὸν της· διότι δὲν εἶχε ποτὲ μεριμνήσει περὶ τῆς ἰδικῆς της εὐτυχίας· ἐλυπεῖτο διὰ τὸ τέκνον της. Ἐργώριζεν ἐπίσης ὅποιον φοβερὸν ἀγῶνα ἐμελλε ν' ἀναλάβῃ ὁ μονάκοιθός της υἱός κατὰ τὸ ἄθος τῆς ἡλικίας του καὶ εἰς πόσας ταλαιπωρίας ἐμελλε νὰ ἐκτεθῇ· διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ καταβάλλῃ πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως μεταπέισῃ αὐτόν. Λαβύσασα λοιπὸν ἡμέραν τινα τὸν Ἰωάννην ἀπὸ τὴν χεῖρα τὸν ἔφερεν εἰς τὸ ἰδιαιτέρον της δωμάτιον· ποσάκις ἄλλοτε ἢ ἀπροσάκτετος ἐκείνη χήρα, βασανιζομένη ἀπὸ μυρίους βιοτικὰς περισπασμούς εἶχεν ἀποσυρθῆ ἐκεῖ, διὰ νὰ κλυύσῃ! Ἰώρα ἡμῶς ἐπέβλεπε τὸ στῆθος της λύπη πολὺ βραυτέρᾳ ἤσθάνετο, ὅτι ἐμελλε νὰ χάσῃ διὰ παντός τὸν υἱόν της. Καθίσασα λοιπὸν αὐτὸν πλησίον τῆς κλίνης της ἀνελύθη εἰς λυγμούς, ἔπειτα δέ, ὅταν ἤδυνήθη νὰ ὁμιλήσῃ, εἶπεν εἰς αὐτὸν περίπου τὰ ἑξῆς:

«Ὁ Θεός, τέκνον μου, δὲν μὲ ἀφῆκε νὰ ζήσω ἐπὶ πολὺ μετὰ τοῦ ἐναρέτου πατρός σου· τὰς ἀδύνας, τὰς ὁποίας ὑπέστην, ὅταν σ' ἐγέννησα, διεδέχθη μετ' ὀλίγον ὁ θάνατος ἐκείνου, καὶ ἔκτοτε σὺ μὲν ἔμεινες ὄρφανός, ἐγὼ δὲ χήρα. Εἶναι ἀδύνατον νὰ σοὶ περιγράψω τὰ ὅσα δεινὰ ὑποφέρει μία κόρη, ὅταν πρὸ ὀλίγου ἐξεληθούσῃ τῆς πατρικῆς της οἰκίας εὐρεθῆ αἴφνης μόνη εἰς τὸν κόσμον, ἠναγκασμένη νὰ ὑποστῇ φροντίδας καὶ βάρη ἀνώτερα τῆς ἡλικίας της· διότι αὐτὴ πρέπει νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὰς ζημίαις, τὰς ὁποίας προξενοῦν οἱ ὑπηρεταί, διορθῶνους τὴν ὀνηρίαν των· αὐτὴ ν' ἀποκρούῃ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν συγγενῶν, αὐτὴ νὰ ὑπομένῃ τὰς καταπιέσεις τῶν ἀρχόντων καὶ τὴν σκληρότητα αὐτῶν κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν φόρων, ἀντιτάσσουσα εἰς ὅλα γενναϊότητα. Ἄλλ' ἡ εὐθὺνη εἶναι ἔτι βραυτέρᾳ, ἐὰν ὁ ἀποθανὼν σύζυγος ἀφήσῃ εἰς αὐτὴν καὶ τέκνον· καὶ κόρη μὲν ἂν εἶναι τοῦτο, παρέχει εἰς αὐτὴν πολλὴν φροντίδα, ἀλλ' εἶναι ἀπηλλαγμένη τοῦλάχιστον τότε καὶ ἀπὸ τὰ ἔξοδα τὰ πολλὰ καὶ ἀπὸ τὸν φόβον μήπως τὸ τέκνον της λάθῃ κακὸν δρόμον· ἂν ὅμως εἶναι υἱός, τότε τὴν καρδίαν τῆς μητρός του πληροὶ κατ' ἑκάστην ἀπὸ ἀνησυχίας καὶ φόβου. Ἀφήνω κατὰ μέρος καὶ τὰ ἔξοδα τὰ μεγάλα, τὰ ὁποία πρέπει νὰ ὑποστῇ ἐκείνη, ἐὰν θέλῃ ν' ἀναθρέψῃ αὐτὸν ὅπως ἐμπρέπει εἰς νέον καλῆς οικογενεΐας (*) Ἄλλὰ ὅλα ταῦτα δὲν μὲ κατέπεισαν νὰ ἔλθω εἰς δεῦτερον γάμον.

(*) Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ λοιποὶ διδάσκαλοι τῆς Ἀνωτέρας Ἐκπαίδευσης ἐπληρώνοντο ἀκριβοτάτα.

ὕπεμεινα καὶ τὴν φροντίδα καὶ τὴν ζάλην τῆς χηρείας, πρῶτον μὲν διότι μ' ἐβόηθαι ἀνωθεν ἢ θεῖα ἀρωγή, δεύτερον δὲ διότι ἐβλεπον, ὅτι ἐπὶ τοῦ προσώπου σου ἐτηρεῖτο ἔμφυτος καὶ ἀκριβὴς ἢ εἰλὼν τοῦ πατρὸς σου· τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ παρηγορία μου, καὶ ὅταν ἔτι ἦσα νήπιον καὶ δὲν ἠδύνασο νὰ μοὶ ὁμιλήσῃ.

» Ἄλλ' ἴσως ἤθελες ἀντιτείνειν εἰς ταῦτα, ὅτι καὶ μὲν ὑπέμεινα τὰ δεινὰ τῆς χηρείας, ἀλλὰ, ὡς γυνὴ ἀπροστάτευτος, εὐρέθην εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐλαττώσω τὴν πατρικὴν περιουσίαν σου, ὅπως συνόβῃ εἰς ἄλλους υἱούς, ἀπορφανισθέντας ἐνώπιον τοῦ πατρὸς των. Καὶ ὅμως καὶ τοῦτο ἠγωνίσθην ν' ἀποφύγω· διότι καὶ τὴν περιουσίαν σου ὅλην ἐρύλαξεν ἀκεραία καὶ οὐδὲν συγχρόνως παρέλειψα ἐξ ἧσων ἔπρεπε νὰ διακνηθεῖν, ὅπως ἀνατραφῆς καλῶς. Ἐδαπάνησα χάριν τοῦ σκοποῦ τούτου καὶ ἐκ τῶν ἰδίων μου χρημάτων ὅλα ἔσκα εἶχον λάβει ὡς προῖκα. Δὲν σοὶ λέγω δὲ ταῦτα, διὰ νὰ σὲ ὀνειδίσω, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀπαιτήσω παρὰ σοῦ μίαν μόνον χάριν, ἀντὶ ὅλων τῶν θυσιῶν μου. Σοῦ ζητῶ νὰ μὴ με περιβάλλῃς με δευτέρην χηρείαν, νὰ μὴ μ' ἐγκαταλείψῃς, ὅπως εἰσέλθῃς εἰς τὸν μοναχικὸν βίον· μὴ ἀνάψῃς, σὲ παρακαλῶ, ἐκ νέου ἐν τῇ καρδίᾳ μου τὸ κοιμηθὲν πένθος. Περιμένε εἰς νὰ ἔλθῃ τὸ τέλος τοῦ βίου μου, ἴσως δὲν θὰ ζήσω πολλὰ ἔτι ἀκόμη, διότι σὰς μὲν τοὺς νέους ἐνισχύει ἡ ἐλπίς, ὅτι δύνασθε νὰ φθάσητε εἰς γῆρας βαθύ, ἡμᾶς ὅμως τοὺς ἠλικιωμένους οὐδὲν ἄλλο περιμένει εἰμὴ ὁ θάνατος. Τότε, ὅταν με παραδώσῃς εἰς τὴν γῆν καὶ ἐνώσης τὰ ὄσῳ μου μετὰ τῶν ὀστέων τοῦ πατρὸς σου, ὕπαγε ὅπου θέλεις· διότι δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον οὐδεὶς νὰ σ' ἐμποδίξῃ. Ἐνόσω ὅμως ἀναπνέω, ὑπόμεινον νὰ ζῆς μετ' ἐμοῦ· καὶ ἂν μὲν σοὶ δώσω ἀφορμὴν νὰ παραπονεθῆς, ὅτι ἀποσπῶ τὸν νοῦν σου εἰς φροντίδας βιοτικὰς καὶ σὲ ἀναγκάζω νὰ ἐπιστατῆς ἐπὶ τῶν ἀνηκόντων εἰς σέ, τότε μὴ λάβῃς ὑπ' ὄψιν τὰς παρακλήσεις μου· ἐγκατάλειψόν με. Ἐὰν ὅμως πράττω τὸ πᾶν, ὅπως ἔχῃς ἀνεσιν κατὰ τὸν βίον σου καὶ ἡσυχίαν εἰς τὰς μελέτας σου, ὁ δεσμός οὗτος τοῦλάχιστον ἔσ' ἀκρατῆ πηλίσσον μου· διότι, καὶ ἂν εἴπῃς, ὅτι χίλιοι φίλοι σοὶ εἶναι ἀφωσιωμένοι, οὐδεὶς θὰ σὲ ἀφήνῃ νὰ ὑπολαμβάνῃς τόσην ἐλευθερίαν, οὐδεὶς θὰ μεριμνᾷ περὶ τῆς εὐδοκμησίσεως εἰς τὸ πτόδιόν σου τόσον, ὅσον ἐγώ».

Ἐκ τῆς ὁμιλίας ταύτης τῆς Ἀνθούσης πρὸς τὸν υἱὸν της γίνεται φανερόν, ὅτι ἦτο αὕτη γυνὴ εὐπαιδευτος, ὅτι ἐκόσμητο συγχρόνως

καὶ δι' ὅλων τῶν ἀρετῶν, ὅσαι καθιστῶσι τὴν γυναῖκα τελείαν· διότι ἦτο ὄχι μόνον σύζυγος πιστὴ τηροῦσα εὐλαβῶς μέχρι τελευταίας στιγμῆς τῆς τὴν μνήμην τοῦ συζύγου τῆς, ὄχι μόνον μήτηρ ἀφωσιωμένη, ἀλλὰ καὶ ἀρίστη οἰκοδέσποινα· εἶχε δὲ ἐπίσης καὶ τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν σύνεσιν νὰ διαχειρίζηται ἀσφιλῶς τὴν περιουσίαν τῆς.

Ὡμίλησεν εἰς τὸν υἱὸν τῆς διὰ μακρῶν· ὑπεθυμίσεν εἰς αὐτὸν πόσα χάριν ἐκείνου ἔκαμε, διότι ἐγνώριζε πόσον ὁ Ἰωάννης τὴν ἡγάπα, καὶ προσεπάθησε νὰ τὸν συγκινήσῃ. Πραγματικῶς δὲ οἱ λόγοι ἐκείνοι ἐπροξένησαν τοιαύτην ἐντύπωσιν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ τῆς, ὥστε δὲν ἐλησμονῆσε ποτὲ αὐτοῦ· ἔγραψε μάλιστα αὐτοῦ κατόπιν ἀπὸ μνήμης, διὰ νὰ μείνουν εἰς τῆς ἐπερχομένης γενεᾶς μαρτυρία ἀθάνατος περὶ τῶν ἀρετῶν τῆς μητρὸς του. Ἦτο νέος εὐλασθήτος καὶ, ὅταν εἶδε τὴν μητέρα του κλαίοντα, ἠσθάνθη συγκίνησιν βαθυτάτην, ἐν τούτοις δὲν μετέβλεπε τὴν σπουδαιότητα τοῦ ν' ἀσπασθῇ τὸν μοναχικὸν βίον, ἂν ὄχι τότε ἀμέσως, ἀλλὰ ἄπαντος ὅμως εἰς τὸ μέλλον· διότι τὴν καρδίαν αὐτοῦ ὀλοκλήρως εἶχεν ἐλκύσει πρὸς ἑαυτὸν Ἐκεῖνος, ὅστις εἶχε σταυρωθῆ, διὰ νὰ σώσῃ τὸν κόσμον. Πόσος ζήλος ὤθει τὸν ἔξοχον νεανίαν πρὸς τὴν ἱεράν αὐτοῦ ἀποστολήν, ὥστε πρὸ τῶν θερμῶν ἱκεσιῶν τῆς μητρὸς του νὰ μὴ μεταβάλλῃ πορείαν τοῦ βίου του! Καὶ ὅμως ὡς υἱὸς εὐπειθῆς προσεπάθησε νὰ μὴ παραβῇ καὶ ὅσα ἐκείνη ἐζήτησε πρὸ αὐτοῦ ἐνόσω ἐξῆν ἢ Ἀνθούλα ἔμενε πλησίον τῆς στηρίζων καὶ περιθάλπων αὐτήν· μόνον δὲ ὅταν ἀπέθανεν ἐκείνη, ἠκολούθησε τὴν κλίσιν του· τότε ἀφοῦ ἐξετέλεσεν εὐλαβῶς καὶ τὴν τελευταίαν αὐτῆς παραγγελίαν περὶ τῆς ταφῆς τῆς, ὡς ἄνθρωπος, ὅστις πραγματικῶς πλέον ἀπαρνεῖται τὰ ἐγκόσμια, διέθεσεν ὅλην τὴν περιουσίαν του ὑπὲρ φιλανθρωπικῶν σκοπῶν καὶ ἀπεσύρθη εἰς ὄρος τι παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν. Ἐκεῖ εἰς τὴν γαλήνην τῆς φύσεως, μακρὰν τῆς τύρβης καὶ τοῦ θορύβου τῶν ἀνθρώπων ἀφιερώθη εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀληθειῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ προητοιμάσθη διὰ τὸ μέλλον αὐτοῦ στάδιον. Μετὰ δὲ ἐξ ἔτη ἐπιστρέψας εἰς Ἀντιόχειαν ἐχειροτονήθη διάκονος καὶ μετὰ ταῦτα ἱερεὺς καὶ ἤρχισε νὰ κηρύττῃ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ εἰς τὰς ἐκκλησίας. Συνεκίνει δὲ πόσον τὰ πλήθη, ὥστε συνέρρου ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διὰ ν' ἀκούσουν τὴν διδασκαλίαν του. Καὶ εἶχε τόσην γλυκύτητα εἰς τὴν ὁμιλίαν του καὶ τόσην ῥητορικὴν δύναμιν ὁ ἐμπνεόμενος ἐκεῖνος ὑπὸ τῆς θρησκευτικῆς ἱεροκλήρου, ὥστε

δικαίως ἐπωνομάσθη κατόπιν Χρυσόστομος. « Μὲ ἐχειροκροτήσατε », ἔλεγε συνήθως εἰς τοὺς ἀροκτάς του, ὅταν ἔβλεπεν αὐτοὺς ἐνθουσιῶντας, « καὶ μὲ ἐπληρέσατε, φρονίσσατε ὅμως συγχρόνως καὶ γίνητε καὶ ἐνάρετοι ἄνθρωποι ».

Εἰς τὴν δύναμιν αὐτὴν καὶ τὴν πειστικότητα τοῦ λόγου συνήθου ὁ ἅγιος ἀνὴρ εἰς τὰς ομιλίαις του καὶ χάριν τινὰ ἀνέκφραστον εἰς τὴν στάσιν καὶ σεμνότητα ἤθους, τὰ γνωρίσματά ταῦτα τοῦ νεανίου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἀνατροφὴν ἐπέδρασε σπουδῶς ἡ μήτηρ.

Ἐνῶ δὲ ἀπήγγελλε τοὺς ἀθανάτους αὐτοῦ λόγους, τεχυγράφοι πολλοὶ παρεκολούθουν ὅσα ἔλεγε καὶ ἀπέστελλον κατόπιν τὰ χειρόγραφα εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς αὐτοκρατορίας· διότι πανταχοῦ ἀνεγνώσκοντο ἀπλήστως. Τόσον δ' ἐθαύμαζον ὅλοι τὸν Χρυσόστομον, ὥστε ὁ μὴ ἀναγνώσκει λόγον αὐτοῦ ἔθεωρεῖτο ἄμουςος ἢ καὶ ἀνάσθητος.

Ἐπὶ δώδεκα ἤδη ἔτη ἐδίδασκε τὸν λαὸν τῆς Ἀντιοχείας, ὅταν ἀπέβίωσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ πατριάρχης, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ συνεσκέπτετο μετὰ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τινὰ ν' ἀναδείξῃ διάδοχον αὐτοῦ· τότε ἐπρότεινάν τινες νὰ στείλουν νὰ φέρουν ἐξ Ἀντιοχείας τὸν μέγαν ἱεροκλήρικα καὶ νὰ ἀναβιβάσουν αὐτὸν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ἡ πρότασις δὲ αὕτη ἔγινεν ὁμοθυμῶς δεκτὴ.

Ἄλλ' ἦτο δύσκολον νὰ λάβουν τὸν Ἰωάννην ἀπ' εὐθείας ἐξ Ἀντιοχείας· διότι οἱ Ἀντιοχεῖς ἦσαν φύσει ζωηροί, ἀρεσκόμενοι εἰς στάσεις· ἐπειδὴ δὲ ἐσεμνύνοντο πολὺ, διότι ἡ πόλις αὐτῶν εἶχε τὸν ἐξοχὸν ἐκεῖνον ἱεροκλήρικα, ἦσαν ἱκανοὶ ν' ἀντισταθῶν εἰς τὴν δικταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει νὰ καταφύγουν εἰς τὸ ἐξῆς ἔγραψαν εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἀμασείας (*) νὰ καλέσῃ παρ' ἐκυτῶ, χάριν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, τὸν Ἰωάννην εἰς Ἀμασειαν, ἐκεῖ δὲ χωρὶς οὐδὲ ὁ Ἰωάννης νὰ γνωρίξῃ τι προηγουμένως, ὠδηγήθη ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὴν περιμένουσαν βασιλικὴν ἡμαξίαν, ἣτις ἔφερον αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Εἰς τὴν βασιλικὴν ἐκείνην τῶν πόλεων ἐγένετο δεκτὸς μετὰ τιμῶν

(*) Ἡ Ἀμασειὰ ἔκειτο ἐγγὺς τοῦ Πόντου καὶ ἐπομένως πλησιέστατα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐνῶ ἡ Ἀντιόχεια ἦτο πόλις τῆς Συρίας, ἐπαρχίας ἀποτάτης τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους.

πολλῶν χειροτονηθεὶς δὲ πρῶτον κανονικῶς ἀρχιερεὺς ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον.

Ἄλλ' ἂν καὶ τόσον ἀπροσδοκῆτως ἀνῆλθεν εἰς τὴν ὑψίστην ἐκείνην τιμὴν δὲν ἐμεγαλοφρόνησε· διότι τὰ μὲν ἡμέτερα τῆς μετριοφροσύνης καὶ τῆς πραγματικῆς εὐσεβείας, τὰ ὅποια παιδιώθεν ἐπέπνευσεν εἰς αὐτὸν ἡ μήτηρ του, ἔμειναν ἀλησμόνητα εἰς αὐτόν. Ἐξήκολούθει λοιπὸν καὶ ζῆ τὸν λιτὸν καὶ αὐστηρὸν βίον, τὸν ὅποιον διήγε καὶ πρότερον· ἐνεδύετο δὲ καὶ ὡς πατριάρχης ἀπλούστατα καὶ δὲν ἐπεδύωκεν οὔτε τῶν μεγασιάνων τὰς τιμὰς οὔτε τοῦ αὐτοκράτορος τὴν εὐνοίαν. Ἡ καρδία του ὀλόκληρος ἀφωσιώθη εἰς τὸ ποιμνίον του, ὅσῳκις δὲ ὁ Χρυσόστομος ἐκήρυττεν ἀπ' ἄνωθεν, συνέφερε τόσον πλῆθος μέγα εἰς τὰς ἐκκλησίας, ὥστε ἐκινδύνευον κατὰ γράμμα οἱ προσερχόμενοι καὶ πικθῆναι ἀπὸ ἀσφυξίας. Καὶ πότε μὲν παρουσάζων εἰς αὐτοὺς τὴν ματαιότητά των ἀνθρωπίνων μεγάλειων, πότε δὲ κεντηριάζων τὰν θρώπων πάθη καὶ διδάσκων πῶς καὶ θεραπεύειν αὐτὰ ὡς αἰ ἀληθινὰ ἐπάθουν καὶ γίνουσι ἐνάρετοι, ἐνίσχυε τὸ ποιμνίον του εἰς τὴν πίστιν καὶ συνεκίμαι καὶ ἐνθουσιάζεν αὐτό. Τὸν πατριαρχὸν του ὁ λαὸς ἐλάτρευεν, ἀλλ' ἡ αὐτοκράτειρα Εὐδοξία ἦτο γυνὴ δόξομνης καὶ ματαιόφρων· διὰ τοῦτο δὲν ἐφέρετο μετ' ἀσθένειαν εἰς τὸν πόντον εἰς αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ἐκολάκουν αὐτήν. Ὅταν λοιπὸν εἶδεν, ὅτι ὁ πατριάρχης ὡς ἀρχηγὸς τῆς ὀρθοδοξίας δὲν κλίει ἐνώπιον αὐτῆς, ὅσῳκις εἶχεν αὐτὴ καὶ ζήτητήν καὶ μὴ δίκαιον παρ' αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἀδυναμίας τῆς καὶ τὰ σφάλματά τῆς, δὲν παρέβλεπεν, ἐκίνησε τότε αὐτὴ πάντα λίθον, ὅπως ἐξορίσῃ τὸν ἅγιον ἄνδρα μακρὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπέτυχε δὲ ἐπὶ τελουσι τοῦ σκοποῦ τῆς· διότι ὁ αὐτοκράτωρ Ἀρχάδιος εἶχε φύσει ἀδύνατον χαρακτῆρα καὶ ἄφηνε τὴν αὐτοκράτειραν καὶ διευθύνῃ τὴν αὐτοκρατορίαν κατὰ τὰς θελήσεις τῆς.

Δις ἐξορίσθη ὁ μέγας ἄνθρωπος ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· τὴν δευτέραν φορὰν ὡς τόπος ἐξορίας αὐτοῦ ὤρισθη μικρὰ τις καὶ ἀφνεστατὴ πόλις τῆς Μικρῆς Ἀσίας, ἡ Κουκουσός. Ὁ Χρυσόστομος ὅμως οὐδὲν ὀδύνην ἔπαυσε, διότι ἐστερήθη τῶν τιμῶν τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, εὗρεν εἰς τὴν μεμικρυσμένην ἐκείνην πόλιν σπλάδιον ἐνεργείας εὐρύ· διότι, ἂν καὶ ἦτο ἤδη γέρον καὶ κατὰ βλαβημένος ὑπὸ ἀσθενείας, ἐγένετο ὁ ἀπόστολος, ὅστις ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τοὺς Ἰσθμούς, εἰς τοὺς Πέρσας, εἰς τοὺς Ἀρμενίους καὶ εἰς τοὺς Φοίνικας. Αἱ ἐπιστο-

δικαίως ἐπωνομάσθη κατόπιν Χρυσόστομος. « Μὲ ἐχειροκροτήσατε », ἔλεγε συνήθως εἰς τοὺς ἀκροατὰς του, ὅταν ἔβλεπεν αὐτοὺς ἐνθουσιῶντας, « καὶ μὲ ἐπηνέσχετε, φροντίσατε ὅμως συγχρόνως νὰ γίνητε καὶ ἐνάρετοι ἄνθρωποι ».

Εἰς τὴν δύναμιν αὐτὴν καὶ τὴν πειστικότητα τοῦ λόγου συνήνου ὁ ἅγιος ἀνὴρ εἰς τὰς ὁμιλίαις του καὶ χάριν τινὰ ἀνεκφράστον εἰς τὴν στάσιν καὶ σεμνότητα ἤθους, τὰ γνωρίσματα ταῦτα τοῦ νεκρίου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἀκτροφὴν ἐπέδρασε σπουδαίως ἡ μήτηρ.

Ἐνῶ δὲ ἀπήγγελλε τοὺς ἀθανάτους αὐτοῦ λόγους, ταχυγράφοι πολλοὶ παρεκολούθουν ὅσα ἔλεγε καὶ ἀπέστειλλον κατόπιν τὰ χειρόγραφα εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς αὐτοκρατορίας· διότι πανταχοῦ ἀνεγινώσκοντο ἀπλήστως. Τόσον δ' ἐθαύμαζον ὅλοι τὸν Χρυσόστομον, ὥστε ὁ μὴ ἀναγνώσκας λόγον αὐτοῦ ἕθεωρεῖτο ἄμουςος ἢ καὶ ἀναίσθητος.

Ἐπὶ δώδεκα ἤδη ἔτη ἐδίδασκε τὸν λαὸν τῆς Ἀντιοχείας, ὅταν ἀπεβίωσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ πατριάρχης, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ συνεσκέπτετο μετὰ τῶν Πιτέρων τῆς Ἐκκλησίας τινὰ ν' ἀναδείξῃ διάδοχον αὐτοῦ· τότε ἐπρότεινάν τινες νὰ στείλουν νὰ φέρουν ἐξ Ἀντιοχείας τὸν μέγαν ἱεροκήρυκα καὶ νὰ ἀναβιδάσουν αὐτὸν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ἡ πρότασις δὲ αὕτη ἔγινεν ὁμοθυμῶς δεκτή.

Ἄλλ' ἦτο δύσκολον νὰ λάβουν τὸν Ἰωάννην ἀπ' εὐθείας ἐξ Ἀντιοχείας· διότι οἱ Ἀντιοχεῖς ἦσαν φύσει ζωηροί, ἀρεσκόμενοι εἰς στάσεις· ἐπειδὴ δὲ ἐσεμνύνοντο πολὺ, διότι ἡ πόλις αὐτῶν εἶχε τὸν ἐξοχὸν ἐκεῖνον ἱεροκήρυκα, ἦσαν ἱκανοὶ ν' ἀντισταθῶν εἰς τὴν δικταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει νὰ καταφύγουν εἰς τὸ ἐξῆς· ἔγραψαν εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἀμασειας (*) νὰ καλέσῃ παρ' ἐκυτῶ, χάριν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, τὸν Ἰωάννην εἰς Ἀμάσειαν, ἐκεῖ δὲ χωρὶς οὐδὲ ὁ Ἰωάννης νὰ γνωρίζῃ τι προηγουμένως, ὠδηγήθη ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὴν περιμένουσαν βασιλικὴν ἄμαξαν, ἣτις ἔφερεν αὐτὸν εἰς Κωνσταντινουπόλιν.

Εἰς τὴν βασιλίδαν ἐκείνην τῶν πόλεων ἐγένετο δεκτὸς μετὰ τιμῶν

(*) Ἡ Ἀμάσεια ἔκειτο ἐγγὺς τοῦ Πόντου καὶ ἐπομένως πλησιέστατα εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν, ἐνῶ ἡ Ἀντιόχεια ἦτο πόλις τῆς Συρίας, ἐπαρχίας ἀποτάτης τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους.

πολλῶν χειροτονηθεὶς δὲ πρῶτον κωνονικῶς ἀρχιερεὺς ἀνεθιβάσθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον.

Ἄλλ' ἂν καὶ τόσον ἀπροσδοκῆτως ἀνῆλθεν εἰς τὴν ὑψίστην ἐκείνην τιμὴν δὲν ἐμεγαλοφρόνησε· διότι τὰ μαθήματα τῆς μετριοφροσύνης καὶ τῆς πραγματικῆς εὐσεβείας, τὰ ὅποια παιδιόθεν ἐπέπνευσεν εἰς αὐτὸν ἡ μήτηρ του, ἔμειναν ἀλησμόνητα εἰς αὐτόν. Ἐξήκολούθει λοιπὸν νὰ ζῇ τὸν λιτὸν καὶ αὐστηρὸν βίον, τὸν ὅποτον διήγε καὶ πρότερον· ἐνεδέετο δὲ καὶ ὡς πατριάρχης ἀπλοῦστατι καὶ δὲν ἐπεδίωκεν οὔτε τῶν μεγιστάνων τὰς τιμὰς οὔτε τοῦ αὐτοκράτορος τὴν εὐνοίαν. Ἡ καρδία του ὀλοκλήρως ἀφωσιώθη εἰς τὸ ποιμνίον του, ὡσάκτις δὲ ὁ Χρυσόστομος ἐκήρυττεν ἀπ' ἄβωτος, συνέφερε τόσον πλῆθος μέγα εἰς τὰς ἐκκλησίας, ὥστε ἐκινδύνευον κατὰ γράμμα αἱ προσερχόμενοι νὰ πιθουσι ἀπὸ ἀσφυξίας. Καὶ πότε μὲν παρουσιάζων εἰς αὐτοὺς τὴν ματαιότητά των ἀνθρωπίνων μεγάλειων, πότε δὲ κωκυτριάζων τὰνθρώπινα πάθη καὶ διδάσκων πῶς νὰ θεραπεύουν αὐτὰ ὡσεὶ ἀληθινὰ ἐπάθουσι νὰ γίνουσι ἐνάροστοι, ἐνίσχυε τὸ ποιμνίον του εἰς τὴν πίστιν καὶ συνεκίμαι καὶ ἐνθουσίαιζεν αὐτό. Τὸν πατριάρχην του ὁ λαὸς ἐλάτρευεν, ἀλλ' ἡ αὐτοκράτειρα Εὐδοξία ἦτο γυνὴ δοξομανῆς καὶ ματαιόφρων· διὰ τοῦτο δὲν ἐφέρετο μὲ προσήνειαν εἰμὴ μόνον πρὸς ἐκείνους, αἱ ὅποιοι ἐκολάκευον αὐτήν. Ὅταν λοιπὸν εἶδεν, ὅτι ὁ πατριάρχης ὡς ἀρχηγὸς τῆς ὀρθοδοξίας δὲν κλίει ἐνώπιον αὐτῆς, ὡσάκτις εἶχεν αὐτὴ νὰ ζητήσῃ κατὰ μὴ δίκαιον πρὸς αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἀδυναμίαις της καὶ τὰ σφάλματά της, δὲν παρέβλεπεν, ἐκίνησε τότε αὐτὴ πάντα λίθον, ὅπως ἐξορίσῃ τὸν ἅγιον ἄνδρα μακρὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπέτυχε δὲ ἐπὶ τέλους τοῦ σκοποῦ της· διότι ὁ αὐτοκράτωρ Ἀρκάδιος εἶχε φύσει ἀδύνατον χορηκτῆρα καὶ ἄφηνε τὴν αὐτοκράτειραν νὰ διευθύνῃ τὴν αὐτοκρατορίαν κατὰ τὰς θελήσεις της.

Δις ἐξορίσθη ὁ μέγας ἀνὴρ ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· τὴν δευτέραν φορὰν ὡς τόπος ἐξορίας αὐτοῦ ὤρίσθη μικρὰ τις καὶ ἀρχνεστατὴ παλιγγη τῆς Μικρῆς Ἀσίας, ἡ Κουκουσός. Ὁ Χρυσόστομος ὅμως οὐδέως λυπούμενος, διότι ἐστερέθη τῶν τιμῶν τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, εὗρεν εἰς τὴν μεμικρυσμένην ἐκείνην παλιγγην στάδιον ἐνεργείας εὐρύ· διότι, ἂν καὶ ἦτο ἤδη γέρον καὶ καταβεβλημένος ὑπὸ ἀσθενείας, ἐγένετο ὁ ἀπόστολος, ὡστίς ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τοὺς Γόθους, εἰς τοὺς Πέρσας, εἰς τοὺς Ἀρμενίους καὶ εἰς τοὺς Φοίνικας. Αἱ ἐπιστο-

λαί, τὰς ὁποίας ἔγραψεν ἐκ τῆς ἐξορίας, περιωθεῖσθαι μέχρις ἡμῶν, μικροῦτον ὅποιος ἐνθουσιασμός καὶ ὅποιος ζήλος ἱερός κατεῖχε τὴν μεγάλην ἐκείνην ψυχὴν! Ἀπέθανεν ἐν τῇ ἐξορίᾳ εἰς ἄλλην μικρὰν καὶ ἀφανῆ πολίχνην, ὅπου εἶχεν ὀρίσει εἰς αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ μεταβῆ, εἰς τὴν παρὰ τὸν Πόντον πολίχνην τῶν Κουμάνων. Ἐκεῖ ταλαιπωρηθεὶς ἀπὸ τῆς κκουχίας τῆς ὀδοπορίας ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ κατὰ τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Ἄλλ' ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὅλοι ἐν γένει αἱ Ἐκκλησίαι τῆς ὀρθοδοξίας δὲν ἠδύναντο νὰ παρηγορηθοῦν διὰ τὸν ἀδικον κατὰδικωμὸν τοῦ ἁγίου ἀνδρός καὶ ἐπὶ τριακοντὶ σχεδὸν ἔτη συνετηκόσσαντο καὶ ἐξεδήλουν τὸ πένθος των. Ἡ γαλήνη δὲν ἐπανήλθεν εἰμὴ ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδοσίος ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρκαδίου καὶ τῆς Εὐδοξίας, οἵτινες εἶχον πλέον ἀποθάνει, ἔστειλε νὰ φέρῃ ἀπὸ τὴν πολίχνην τῶν Κουμάνων τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου ἀνδρός. Ἦτο νύξ, ὅταν ἡ φέρουσα τοῦτο προσωμίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὁ λαὸς ἐν ἀπεριγράπτῳ συγκινήσει ἔτρεχε μετὰ λαμπάδων εἰς προσπάντησίν του. Ἡ πόλις ὅλη ἐφωταγωγήθη, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ μετὰ τῶν κύλικῶν του ἐξῆλθε καὶ αὐτός, διὰ ν' ἀποδώσῃ εἰς αὐτὸ τὰς τιμὰς. Πρῶτος δὲ αὐτὸς ἀσπασθεὶς τὴν πολύτιμον λάρικκν, ἐζήτησε συγχώρησιν παρὰ τοῦ ἁγίου ὑπὲρ τῶν κατὰδικωζάντων αὐτὸν γονέων του. Ἐπειτα ἐν πομπῇ κατανυκτικωτάτῃ ὠδηγήθη τὸ λείψανον εἰς τὸν περιώνυμον ναὸν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, καὶ ἐκεῖ κατετέθη παρὰ τοὺς τάφους τῶν αὐτοκρατόρων. Ἡ ἐκκλησία, διὰ νὰ τιμῆσῃ περισσώτερον τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου ἐκείνου πατριάρχου, ὤρισε τέσσαρας ἐνικυσίους ἑορτὰς χάριν αὐτοῦ.

Τὴν δεκάτην τρίτην Νοεμβρίου, ὅταν ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ· τὴν δεκάτην πέμπτην Δεκεμβρίου, ὅταν ἐχειροτονήθη τὸ πρῶτον διάκονος· τὴν εἰκοστὴν ἐβδόμην Ἰανουαρίου, ὅταν μετακομίσθη τὸ λείψανόν του ἐκ Κουμάνων καὶ τὴν τριακοστὴν Ἰανουαρίου, κατὰ τὴν ὁποίαν συνεορτάζεται μετὰ Βασιλείου τοῦ μεγάλου καὶ Γρηγορίου τοῦ θεολόγου, τῶν δύο τούτων σοφωτάτων ἁγίων.

Εἰς τὴν Ἀνθούσκαν, τὴν ἀρωσιωμένην μητέρα ὀφείλεται ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα, ὅτι ἀνέθρεψε τοιαῦτον υἱόν· διότι καὶ μὲν οἱ διδάσκαλοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπλούτισαν αὐτὸν μὲ γνώσεις πολλὰς καὶ ἐδίδξαν εἰς αὐτὸν τοὺς κανόνας τῆς ῥητορικῆς τέχνης, ἀλλὰ τὰ μαθή-

μικτι τῆς αὐστηρᾶς ἠθικῆς, τὰ μαθήματα τῆς εἰς τὸ καθήκον ἀφοσιώσεως καὶ τὴν μόρφωσιν ἐν γένει τοῦ χαρκατῆρός του ἔδωκεν εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ παρθεύγματος τῆς ἡ μήτηρ· ἡ μήτηρ μόνη διέπλεξε τὴν μεγάλην ἐκείνην τοῦ υἱοῦ τῆς καρδίαν. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἶναι μετὰ τῶν δύο ἄλλων προσειρημένων τῆς Ἐκκλησίας πατέρων εἰς τῶν τριῶν ἱεραρχῶν, οἵτινες μένουσι πάντοτε ὁ στῦλος καὶ τὸ κύκλωμα τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως.

Θάνατος Ἑλλήνων αὐτοκράτορος.

Ἡ τελευταία ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ τελετὴ (29 Μαΐου 1453)
(Σπ. Ζαμπελίου).

Ἡ πληκτικωτέρα* σκηνή, ἐξ ὅσων τὰ χρονικὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἑλλάδος μνημονεύουσιν, ἔλαθε χώραν ἐντὸς τοῦ τεμένους τῆς ἁγίας Σοφίας ὀλίγας ὥρας πρὶν ἢ τὸ γένος τῶν Γραικῶν** παρὰδοθῆ εἰς τὸ τετρακοσιετὲς μαρτύριον.

Ὁ βασιλεὺς δυσελπιστῶν ἤδη περὶ σωτηρίας, ὅμως ἀποφασισμένος νὰ κυρώσῃ μετὰ τὸ ἴδιόν του κίμα τὴν μέλλουσαν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἐξαγοράσιν***, ἀφου περιῆλθε τὰς ἐπάλλξεις καὶ τὰ φρούρια καὶ ἐθεσβαίωθη, ὅτι πάντα εἶχον ἐν τάξει, εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνοδευόμενος ἀπὸ πολλοὺς στρατηγούς καὶ ἱερεῖς καὶ ἀνακρίμνητον πλῆθος λαοῦ, φωνάζοντας τὸ Κύριε, ἐλέησον!

Ἦτο ὄρθρος τῆς Κυριακῆς 27 Μαΐου 1453. Ὁ ἅγιος τῶν κλυθμῶν, ἡ βοή τῶν γυναικείων γογγυσμῶν καὶ αἱ φωναὶ τῶν παιδῶν κατεσκέπαζον τὰς δεήσεις τῶν διακόνων, οἵτινες ἐνώπιον τῆς ὁραίας Πύλης ἱστάμενοι τὴν τελευταίαν ἤδη ἀνέπεμπον ἱερασίαν ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ «ὑπὲρ τοῦ καθυποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ὀρθοδόξων πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον». Σύνολος ἡ κύκλω σκηνὴ ἐνέπνεε λύπην, πένθος, μελιγχρολίαν· αἱ καρδίαι πάντων ἦσαν καταπεπεισμέναι, ὥσπερ εἰτελείτο νεκρώσιμος κηδεὶς ὀλοκλήρου γενεᾶς.

* Ἡ λυπηροτέρα.

** Τῶν Ἑλλήνων.

*** Ἀπεφάσισε νὰ χύσῃ τὸ κίμα του, ὅπως οἱ Ἕλληνες ἐκδικώμενοι μίαν ἡμέραν τὸν θανατὸν τοῦ θυγατροῦ νὰ ἀποσιεῖσιν τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων.

Ἡ ἐθιμοταξία ἐξέλιπεν, αἱ κοινωνικοὶ ἀνισότητες διεσκεδάσθησαν, οἱ δημότιοι* συγκεχυμένως ποιοῦσι μετανοίας μετὰ τῶν πατρικίων**, οἱ πένητες μετὰ τῶν ἀρχόντων, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ χεῖλος τοῦ κοινοῦ τάφου ποικίται μετὰ πολιτῶν ἀδιακρίτως συμπεριπίπτουσιν. Καὶ αὐτὸς ὁ πάνσεπτος ναός, τὸ σύμβολον τῆς πάλαι ποτὲ κρατικῆς ὀρθοδοξίας, ἡ κατοικία τῶν αἰώνων, τοῦ χριστιανισμοῦ τὸ καύχημα, νῦν γεγυμνωμένος παντὸς πολυτίμου κοσμήματος καὶ ἀπεκκεδεδυμένος αὐτῶν ἔτι τῶν πρὸς τὴν μυσταγωγίαν ἀναγκαζίων σκευῶν, ἀφώτιστος, ἀκκλωπίστας, σκυθρωπός, εὐτελισμένος, εἰκονίζει πιστῶς τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα κατὰ τὸ δούλειον ἐκεῖνο στάδιον, ἐν ᾧ μετὰ πρᾶ-
λευσιν ὀλίγων ὥρων γεγραμμένον ἦτο νὰ εἰσέλθῃ.

Ὅσο πλεονὴ λειτουργία προχωρεῖ καὶ προσεγγίζει τὴν ἀπόλυσιν, τόσῳ μᾶλλον αὐξάνει ἡ βοή τοῦ κλυθμοῦ καὶ ὁ κοπετός τοῦ λαοῦ διπλασιάζεται. Ἐφαίνεται, ὅτι ἡ ζωὴ πάντων τῶν περιεστώτων ἦτο περιορισμένη μόνον ἐντὸς τῆς διαρκείας ἐκείνης τῆς εὐχριστίας καὶ ὅτι ἐκάστη συλλαβὴ τῶν εὐχῶν ἐκείνων, πίπτουσα ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν ἱερέων, ἦτο νέον βῆμα πρὸς τὴν προκειμένην ἄβυσσον.

Ἐπιζομένον τοῦ κοινωνικοῦ, κίβνιδίως σχίζονται οἱ ὄχθοι, οἱ σωματούλικες ἀναιερίζονται, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος περιβεβλημένος τὰ βασιλικὰ μὲν, ἀλλὰ φεῦ πενιχρὰ καὶ τετριμμένα ἱμάτια του, προβαίνει πρὸς τὸ ἄγιον βῆμα, ἀσκεπής, κατηφής, μετὰ ὀφθαλμῶν δεδακρυσμένων.

Οἱ στεναγμοὶ καταπύονται, ὁ θόρυβος σιγάζει· καθ' ὅλον ἐκεῖνον τὸν ἀπέρχοντον χρόνον δὲν ἀκούεται πᾶρξ ἢ φωνὴ τοῦ λειτουργοῦ τοῦ προσκαλοῦντος τοὺς χριστιανούς, ἵνα μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθωσιν.

Ὁ αὐτοκράτωρ νεκρῶς ἐπὶ ὄραν πολλὴν προσεύχεται. Κύριος οἶδε τίνα λυτήριον*** καὶ πατριωτικὴν προσευχὴν· προσπίπτει τρίς ἐνώπιον τῆς εἰκόνας τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος ἀναχατιζῶν δι' ἐνός σπασμωδικοῦ κινήματος τοῦ στόματος καὶ τῶν πτερυγῶν τοὺς λυγμούς, οἵτινες ἀπὸ κειροῦ εἰς κειρὸν ταρχωδῶς ἀναδύονται ἀπὸ τῆς καρδίας του· εἶτα στραφεὶς πρὸς τὸν λαόν ἀναβοᾷ φεγωνίως τῆ φωνῇ·

* Οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ.

** Μετὰ τῶν τῆς ἀριστοκρατικῆς τάξεως.

*** Ἰπὲρ ἀφέσεως ἀμαρτιῶν.

φαίν ὡς ἡ τῆς Πικτιδὸς καὶ τῆς Πίστωος τελευταία δικτήκη, μετὰ πλείονος ἢ πρότερον ὀμῆς ἐκρηγνύονται οἱ κλαυθμοὶ καὶ οἱ ὄδυμοι τῶν προσερχομένων εἰς τὴν μετάληψιν.

Ἡ φωνὴ τῶν κλιούτων συγχωρήσιν ἀμφοτέρων δὲν ἀκούεται πλέον «ἐν τῇδε τῇ ὄρῃ, λέγει ὁ Φραντζῆς συνοπτικῶς, τίς διηγήσεται τοὺς τότε κλαυθμούς καὶ θρήνους: Ἐὰν ἀπὸ ζύλου ἀνθρώπου ἢ ἐκ πέτρας ἦν, οὐκ ἠδύνατο μὴ θρηνησάτω».

Ὁ ἦχος τῆς ἀλλοπυγῆς διχοκόπτει τὴν τραγικὴν σκηνήν. Αἱ μητέρες ἀποχωριεῶσι τὰ τέκνα των, αἱ γυναῖκες ῥίπτονται εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν συζύγων των, οἱ τελευταῖοι ἀσπασμοὶ συγχέονται μετὸν κρότον τῶν σπαθίων καὶ τῶν ἀσπίδων.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐκοινωνήσαν ἅπαντες ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ κοινωνίᾳ πίστεως, ἀγάπης καὶ ἐλπίδος, ἅπαντες ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ὄμωσαν ὄρκον, καὶ βασιλεὺς καὶ ἀριστοκρατὴ καὶ λαὸς καὶ ἱερατεῖον.

Διότι ἄλλο τι δὲν ἤκουον εἰμὴ φωνὰς περὶ ἀμοιβαίας συγχωρήσεως τῶν ἀμφοτέρων καὶ φοιτοῦς ὄρκους σταθερότητας εἰς τὰ τῆς ἐθνικῆς πίστεως δόγματα, τυχεύουσας ἀίχμηλωσίας. Συγχωρήσόν με, ἀδελφεῖ! εἷς ἐφώναζεν ὄδω· καὶ πάλιν ὁ Θεὸς ἅς σὲ συγχωρήσῃ, ἀπεκρίνοντο ἕτεροι. Ἡ ἀμοιβαία ἄφρασις τῶν πλημμελημάτων παρεξέταθη σχεδὸν μέχρις αὐγῆς.

Ἰσως οὐδαμοῦ τῆς Χριστιανικῆς ἱστορίας εὐρίσκειται παρόμοια παρομοία πνευματικῆς ἐνώσεως καὶ ὁμοιοῦς!

Οἱ Τούρκοι τέλος περικυκλοῦσι τὸν λαμπρόψυχον βασιλέα. Ὁ Κωνσταντῖνος ὄρων τὸν ἄφρακτον θάνατόν του κραυγάζει πρὸς τοὺς ὄπαδούς του «δὲν εἶναι κανεὶς ἐδῶ, ὅστις νὰ λάβῃ τὴν κεφαλὴν μου!». Οὐδεὶς ζωντανὸς ἦτο πλησίον του· δὲν ἦτο ἄλλο πᾶρξ πτώματι Χριστιανῶν.

Ἐπὶ τέλους δέχεται καὶ αὐτός, ὕστατος πάντων, τὸν οὐρανιον ἐκείνον στέφανον, περὶ οὗ ὀλίγον πρότερον ἔλεγεν, ἐνθαρρύνων τοὺς συγχωριστάς του· τρωθεὶς εἰς τὸν ὄμωον πίπτει ἐπὶ τὸ τεῖχος τῆς Ὀρθοδοξικῆς ἡμιθνήης, κατὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔνατον ἔτος τῆς ἡλικίας του, καὶ ἐκπνέει εὐσεβῆς τε καὶ φιλογενῆς, καθ' ἕπερ ἐβίωσατο.

Ὁ τόπος, ὅπου παρέδωκε τὴν ψυχὴν εἰς τὸν Θεόν, ἀνήκει φεῦ εἰσέτι τοῖς Βαλκάνοις· ἀλλ' ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ μνήμη καὶ τὸ πνεῦμά του

ἀνήκουσιν ἀναπαλλοτριώτως τῇ Ἑλληνικῇ Ἀναγεννήσει

Ὡς δὲ ἡ φήμη διέδραμεν, ὅτι ἡ βασιλὶς ἤχμαλωτίσθη (29 Μαΐου 1453), πλήθος ἀνκρίθμητον Χριστιανῶν ὤρμησε διὰ προφύλαξιν εἰς τὸν ναὸν τῆς ἀγίας Σοφίας. Ἐν ἀκρῆι ὁ ὑπερμεγέθης ἐκεῖνος ναὸς ἐγένετο πλήρης. Ἄνω καὶ κάτω καὶ εἰς τὰ περιούλια καὶ εἰς τὰς ἀτήλας καὶ εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ εἰς πάντα τόπον ἦτο ὄχλος ἀνκρίθμητος· κλείσαντες δὲ τὰς θύρας ἔλοι ὁμοφώνως καὶ μετὰ φωνῶν διακοπτομένων ἀπὸ ὀλοθυγμῶν καὶ θρήνων καὶ κραυγῶν ἀπελπισίας ἐκέτευον σωτηρίαν παρὰ τοῦ θεοῦ· ἀλλὰ μετ'ὀλίγων οἱ Τούρκοι λεηλατοῦντες, πυρπολοῦντες, σφάζοντες, κίχμακλωτίζοντες φθάνουσιν εἰς τὸν ναόν, καὶ εὐρόντες τὰς πύλας κεκλεισμένας ἐπιχειροῦσι νὰ βίψωσιν αὐτὰς κάτω μετὰ πελέκειων.

Τίς δύναται νὰ περιγράψῃ τὴν τρομερὰν ἐκείνην σκηνὴν! Τίς τοὺς θρήνους, οἵτινες ἠγείροντο ἔσθωθεν βροντωδέστεροι ἀνὰ ἕκαστον κτύπημα τοῦ στυγεροῦ πελέκειος ἐπὶ τὴν θύραν! Τίς τοὺς κλυθμούς καὶ τὰς φωνὰς τῶν νηπίων, καὶ τὰ μυρολόγια τῶν μητέρων, καὶ τοὺς ὀδυρμούς τῶν πατέρων, καὶ τὰ δάκρυα τῶν συσσωρευθεισῶν Ἑλληνίδων παρθένων!

Αἰφνιδίως ἐγείρεται στίβερὰ φωνὴ συγὴν εἰς τοὺς θρήνους ἐπιβάλλουσα :

— Ὅσοι πιστοί, λέγει, πύσχετε τοὺς κλυθμούς καὶ ἀκροάσθητε τῶν λόγων μου.

Ἦτο ἡ φωνὴ τοῦ Γενναδίου. Ὁρθίος ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος μὲ τὰς χεῖρας τεταμέναις ἐπάνω μυρίων καὶ μυρίων κεφαλῶν, φέρων ἔτι τὸ ἔνδυμα τοῦ μεγάλου σχήματος, ἐφαίνετο ὁ Διάδοχος τοῦ Κωνσταντίνου, ὁ περιβεβλημένος τοῦ πένθους τὴν μέλαιναν πορφύραν Αὐτοκράτορος τῆς συμφροῆς.

Ἦσαν δὲ οἱ ὕστεροι φηόγγιοι τοῦ Εὐαγγελίου, οἵτινες ἤχησαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Σοφίας τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τῇ 29 Μαΐου 1453.

Οἱ Τούρκοι ἐλθόντες ξιφῆρεις ἐντὸς τοῦ ναοῦ καὶ ἰδόντες τὸν μυρικήρμητον ναόν, ἕκαστος ἔσχε τὸν ἴδιον αἰχμάκλωτον. Ἐδραμεῖτο δούλη μετὰ κυρίας, δεσπότης μετὰ οἰκέτου, ἱερεὺς μετὰ λαϊκοῦ, ἀρχιμκνδρότης μετὰ θυρωροῦ. Προμήνημα τῆς προσεχοῦς ἐν τῇ δουλείᾳ ἑλληνικῆς ἰσότητος.

Ὁ τελευταῖος Παλαιολόγος.

(Γ. Βιζυηνού)

— Τὸν εἶδες μὲ τὰ ῥιμάτια σου, γιατί, τὸν βασιλέα,
ἢ μήπως καὶ σὲ ῥάνηκε, ὅαν ὄνειρο νὰ ποῦμε,
ὅαν παραιμῶθι τάχα :

— Τὸν εἶδα μὲ τὰ ῥιμάτια μου, ὡσάν καὶ σένα νέα
πά' νὰ γενῶ κατὸ χρυσῶ, καὶ ἀκόμα τὸ θυμοῦμαι,
ὅαν νᾶταν χθὲς μονάχα.

᾿Σ τὴν πόλιν, ᾿σ τὴ Χρυσόπορτα, ᾿ς τὸν πρόγον ἀπὸ γάτου.
εἶν' ἓνα σπήλιον πλατὺ, στορωμένο ὅαν παλάτι,
ὅαν ἄγιο παρεκκλήσι.

Κανένας Τοῦρκος δὲν ᾿μποεὶ νὰ κοιτηθῆ κονιά του,
κανεὶς τῆς σιδερόπορτας ναῦρη τὸ μονοπάτι,
νὰ πᾶ νὰ τὸ μηνύσῃ.

Μόνο κανένας χριστιανός, κανένας ποῦ τὸ ᾿ξέρει,
περὶ ᾗ π' αὐτοῦ κορυφὰ κορυφὰ καὶ τὸ σταυρό του κάνει
μὲ φόβο καὶ μ' ἐλπίδα.

᾿Εισι κ' ἐγὼ, βαστούμενης τὸ παιρικὸ τὸ χέρι,
ἐπῆγα καὶ ᾿προσκόνησα. Καὶ ἐδ' αὐτοῦ μ' ἐφάνη—
ὄχι μ' ἐφάνη — εἶδα

Μέσ' ᾿ς τὸ σκοιάδι τὸ βαθρὸν ἔν' ἄστρο ὅαν λυχνάρι,
ὅαν μία φλόγα μουσικὴ ἀπ' τὸ Θεὸ ἀναμμένη,
γαλάζια λάμψη χένει.

Καὶ φέγγει τὴ λευκόχλωμη τοῦ βασιλέως χάση,
ποῦ μὲ κλεισμένα βλέφαρα ἐξαπλωμένος μένει
᾿ς τὴν ἀοργῆ του κλίτη.

— ᾿Απέθανε, γιατί ; — Ποιέ, παιδάκι μου, κοιμᾶται,
κοιμᾶται μόνο ! Τὴ χρυσῆ κορώνα ᾿ς τὸ κεφάλι,
τὸ σκῆπτρό του ᾿ς τὸ χέρι.

Καὶ ὅαν παλιὸί του σύντροφοι, παιοί του παροσιάται,
᾿ς τὰ σιῆθη του ὁ σταυραϊτός, ᾿ς τὰ πόδια του προβάλλει.
δικέφαλο ξεφτέρι.

Ἐπ' ἀπ' τὸ κεφάλι του ἢ ἀσπίδα παραστέκει
 κ' ἐκεῖ ποῦ τὸ χρυσόπλεκτο, τὸ ψηφωτὸ ζωνάρι
 τῆ μέσῃ του κατέχει.
 Ὅσ' ἀστραπή, ἔπ' ἀπέμεινε χωρὶς ἀστροπελέκι,
 ζερβά, ὡς γάτον, κρέμεται τίστραφιροῦ θηκάρι
 μέσα σπαθὶ δέν ἔχει !

— Γιατί γιὰ ; Ποῦ εἶναι το ; — Βαμμένο μέσ' ἔς τὸ αἶμα.
 ἀκόμ' ὡς τώρα βροῖκεται ἔς ἐνὸς ἀγγέλου χέρι,
 ἔς τὸν οὐρανὸν ἐπάνου...

Ἦτανε τότε ποῦ ἡ Τουρκιά τὴν Πόλιν ἐπολέμα
 μέσα μιὰ φούχτα ἐλεύθεροι, ἀπ' ἔξω μύριο ἀσκέρι,
 οἱ σκλάβοι τοῦ Σουλτάνου

Κι ὁ Μωχαμέτ ὁ ἴδιος τὸν ἄρ' ἔς τῶν αἰγῶν του ἴπυ
 — Δὸς μου τῆς Πόλης τὰ κλειδιά ! τοῦ Κωνσταντινίου κράζει,
 καὶ τὸ σπαθὶ σου δὸς μου !

— Ἐλα καὶ πάρι' τα ! λέγει αὐτὸς τοῦ Τούρκου τοῦ μουχτάρη,
 ἐγὼ δέν δίνω τίποτε ! Ἵπποτ' ἐνόσω βοάζει
 μιὰ στάλα γαῖμα ἐντὸς μου !

Κ' ἐπροβάλαν τὰ λαβαρα, κι ἀρχίνησεν ἡ μάχη !
 Σαράντα ἔμειραις πολεμοῦν, σαράντα ἔμερονύχτια
 χιτυποῦνται καὶ χιτυποῦνε,

οἱ Τούρκοι ὅσ' ἀνὰ κέρματα κι οἱ Χριστιανοὶ ὅσ' ἀνὰ βράχοι
 κι οὔτε τῶν Φράγκων προδοσιῶς οὔτε τῶν φλόγων δίχτυα
 τὸν βασιλεῖα σειοῦνε.

Ἐξ' ἀπ' τὸ κάστρο χύνεται μὲ σπάθα γυμνωμένη
 καὶ σφάζει Τούρκων κακοσιῶς κι Ἀγαρηῶν χιλιάδες
 ἐκεῖνος κι ὁ σιραιὸς του.

Μὰ ἦτ' ὀλίγος ὁ σιραιὸς, κ' οἱ πρώτοι λαβωμένοι
 ἐπέσαν τὰ ἀρχοντιόπουλα, ἐφύγαν οἱ σιραιάδες
 κι ἀπέμεινεν ἄτιός του.

Ὅσο τὸν ζῶνον τὰ σκυλλιά, τόσο χιτυπᾷ καὶ σφάζει,
 ὅσ' ἀνὰ πληρωμένους λέοντας, ὅσ' ἀνὰ τίγρη τῆς ἐρήμου,
 ποῦ τὰ παιδιὰ τῆς σκούζου.

Μὰ κ' ἐπ' ἀπ' τὸν πέφτει τὸ λογιὸν καὶ πέφτι' αὐτὸς καὶ κράζει :
 « Δέν βροῖκεται ἕνας Χριστιανὸς νὰ πάρι' τὴν κεφαλὴ μου,
 πρὶν πᾶν' καὶ μὲ σκλαβώσουν ; »

Μιά τσίχα, καὶ τὸν ἰσκότωνεν Ἀράπικη λεπίδα !
 Μὰ δὲν τὸ ἤθειλ' ὁ Θεός· δὲν ἤθελε ν' ἀφήσῃ
 τῶν χριστιανῶν τὸ γένος
 αἰῶνα δίχως βασιλιᾶ κ' ἐλευθεριᾶς ἐλπίδα.
 Γι' αὐτὸ προστάζ' ἔν' ἄγγελο νὰ πᾶ νὰ τὸν βοηθήσῃ
 ἵσάν ἦταν κυκλωμένος.

Κι αὐτὸς τὸν μαῦρο λακπλαῖ, τὸν βασιλιᾶ γλυτώνει
 τὸ κοφτερό του τὸ σπαθὶ τοῦ παίρει ἀπ' τὸ χέρι
 τοῦς Τούρκους διασκορπίζει.
 Ἦά' ἔς τὰ λευκά του τὰ φτερά τὰν βασιλεῖα σκόνει,
 μέσ' ἔς τὸ πλατὺ τὸ σπῆλαιο, ποῦ σ' εἶπα, τὸν φέρει
 κ' ἐκεῖ τὸν κοιμίζει.

— Καὶ τώρα πᾶ δὲν ἠμπορεῖ, γαριάμα, νὰ ἔξυπνήσῃ ;
 — ὦ, βέβαια ! Καιροὺς καιροὺς σηκώνει τὸ κεφάλι,
 ἔς τὸν ἔπνο τὸ βαθύ του
 καὶ βλέπ' ἂν ἦρθεν ἡ στιγμὴ, πῶχει ὁ Θεὸς ὁρίσει,
 καὶ βλέπ' ἂν ἦρθ' ὁ ἄγγελος, γιὰ νὰ τοῦ φέρει πάλι
 τὸ κοφτερὸ σπαθὶ του.

— Καὶ θάρθῃ, ναί, γαριάμα μου; — Θάρθῃ, παιδί μου, θάρθῃ.
 Καὶ δὲν ἔρθῃ, τί χαρὰ ἔς τὴ γῆ, ἔς τὴν οἰκουμένη,
 ἔς ὅποιους θὰ ζοῦνε τότε !
 Διπλό, τριπλό θὰ πάρομε αὐτό, ποῦ μᾶς ἐπάρθῃ,
 κ' ἡ Πόλη κ' ἡ Ἀγιά Σοφιά ἰδική μας θὲ νὰ γένη.
 — Πότε, γαριά μου ; Πότε ;

— Ὅταν τρανέγγης, γυιόκα μου, κι ἀρματωθῆς καὶ κάμης
 τὸν ὄροκ ἔς τὴν Ἐλευθεριά, σὺ κι ὄλ' ἡ νεολαία,
 νὰ σώσετε τὴ χώρα,
 Τότε θὲ νάρθ' ὁ ἄγγελος κι ἄγγελικαὶ δυνάμεις,
 νὰ ἔμβουνη, νὰ ἔξυπνήσουνε, νὰ ποῦν ἔς τὸν βασιλεῖα
 πὼς ἦρθε πᾶ ἡ ὥρα !

Κι ὁ βασιλιᾶς θὰ σηκωθῇ τὴ σπάθα του νὰ δροῖξῃ
 κι ὁ στρατηγός σας θὲ νὰ ἔμβῃ ἔς τὸ προῖτό του βασιλῆο
 τὸν Τούροκ νὰ χτυπήσῃ
 Καὶ χτύπα χτύπα θὰ τὸν πᾶ, μακροῦ νὰ τὸν πετάξῃ.
 Ἦπίσω ἔς τὴν Κόκκινη Μηλιά, καὶ πῖσ' ἀπὸ τὸν ἥλιο
 ποῦ πᾶ νὰ μὴ γυρίσῃ !

Φιλοθέη Βενιζέλου.*(Πίστις καὶ ἔργα).*

Ὅταν τὸ ἔθνος ἡμῶν εὐρίσκητο ὑπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Τούρκων, ἐπεκράτει εἰς Ἀθήνας, ὅπως καὶ ἀπανταχοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, σκότος καὶ ἀμάθεια· διότι μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων φεύγοντες τοὺς καταδιωγμοὺς τῶν βυρβάρων κατακτητῶν εἶχον διασπαρῆ εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Εὐρώπης, οἱ δὲ Τούρκοι, αἵτινες ἐπεθύμουν ν' ἀπολέσουν οἱ Ἕλληνες διὰ παντός τὸ εὐσθημα τῆς πατρίδος, ἀπηγόρευσαν εἰς αὐτοὺς νὰ ἔχουν σχολεῖα.

Ἦσαν λοιπὸν σπανιότατοι οἱ εὐπαιδευτοὶ ἄνδρες κατὰ τοὺς θλιβεροὺς ἐκείνους χρόνους, τῆς δὲ γυναικὸς ἢ ἐκπαιδεύσις παρεμελήθη ἐντελῶς· καὶ γυναικες ἔμενον τότε σχεδὸν ὅλαι ἀγράμματοι.

Ἐν τούτοις καὶ τότε ἀνεδείχθη εἰς Ἀθήνας γυνὴ ἐξόχως λογικῆ, ἥτις εὐηργέτησε τὰς συμπολίτιδάς της μεριμνήσασα περὶ τῆς ἐκπαίδευσός των. Ἦτο δὲ αὕτη ἡ μοναχὴ Φιλοθέη Βενιζέλου, τὴν ὑποῖκον διὰ τὴν μεγάλην αὐτῆς εὐσέβειαν κατέταξε μετὰ θάνατόν ἢ Ἐκκλησίᾳ μετὰ τῶν ὁσίων. Ἡ Φιλοθέη, πρὶν ἢ λάβῃ τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ὀνομάζετο Ρεβούλη, ἀνῆκε δὲ εἰς οἰκογένειαν Ἀθηναϊκὴν ἐπιφανῆ· ὁ πατήρ της Ἄγγελος Βενιζέλος ἦτο ἐκ τῶν πρῶτων φερόντων, ἡ δὲ μήτηρ της ἐφημιζέτο διὰ τὴν μεγάλην αὐτῆς πρὸς τοὺς ἔνδεεις εὐσπλαγγίαν.

Ἡ Φιλοθέη ἦτο τὸ μονογενὲς τῶν τέκνων· δὲν εἶχον ἀποκτήσει ἄλλο, ὥστε ἀνέτρεφον αὐτὴν μετὰ πολλῶν φροντίδων καὶ θωπειῶν. Ἄλλ· ἐκείνη, ἀντὶ νὰ ἐπαρθῇ ὡς κόρη μονογενῆς, διὰ τὴν μεγάλην πρὸς αὐτὴν ἀδυναμίαν τῶν γονέων της, ἀφωσιώθη παιδιόθεν εἰς τὰ γράμματα· δὲν ἤρσκετο ἔκτοτε οὔτε εἰς πολυτελεῖς ἐνδυμασίας οὔτε εἰς ὅλας ἐκείνας τὰς ἐπιδείξεις τῆς ματαιότητος, εἰς τὰς ὁποίας εὐχρηστοῦνται συνήθως αἱ μικραὶ κόραι. Βιλέπουσα πόσον ἡ μήτηρ της ἦτο ἐλεήμων ἠσθάνετο καὶ αὐτὴ χάραν μεγάλην ὅσάκις ἠδύνατο ν' ἀνακουρίξῃ τοὺς ἔνδεεις.

Ἄλλ· καὶ τῶσαι χάριτές της καὶ ἡ οἰκογενειακὴ περαιοπὴ της κατέστησαν αὐτὴν ταχέως νόμῳν περιζήτητον ἐν Ἀθήνασι. Δωδεκάετις

εξητήθη εἰς γάμον· ἦτο συνήθεια νὰ νυμφεύωνται τότε νεώτατοι κί κό-
ραι, ἐπειδὴ δὲ σχολεῖα δὲν ὑπῆρχον καὶ οἱ διδάσκαλοι ἦσαν σπανιώ-
τατοι, ἢ ἀνατροφή αὐτῶν ἐπερτοῦτο εὐκόλως. Περιωρίζετο εἰς τὴν
γνώσιν τῶν οἰκιακῶν ἐργασιῶν καὶ εἰς τὰ ἐργόχειρα. Ἄλλ' ἡ φιλοθέη,
ἐπειδὴ ἠγάπα πολὺ τὴν μάθησιν, καὶ ὁ πλοῦτός της παρεῖχεν εἰς αὐ-
τὴν τὰ μέσκα, ὅπως, ἔστω καὶ μὲ ἀδρανὴ δαπάνην, θεραπεύσῃ τὴν κλί-
σιν τῆς ταύτης, εἶγεν ἤδη προουδεύσει πολὺ εἰς τὰ γράμματα, ὥστε,
ἂν καὶ δωδεκάετις, ἠσθάνθη, ὅτι θὰ ἦτο λυπηρὸν νὰ διακόψῃ τὸσον
ἐνωρίς τὰς σπουδὰς της καὶ παρεκλίστε τοὺς γονεῖς της ν' ἀρήσουν
αὐτὴν ν' ἀφιερῶσιν τὴν ζωὴν της ὅλην εἰς τὴν μελέτην. Εἶναι δὲ ἄξιον
νὰ μὴ λησμονηθῇ, ὅτι τότε δὲν ὑπῆρχον βιβλία μὲ διηγήματα τερπνὰ
γεγραμμένα χάριν τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν· τὰ παιδιὰ ἐμάθηθα-
νον τότε ν' ἀναγινώσκουν εἰς ἐκκλησιαστικὰ κείμενα, εἰς τὴν Ὀκτώ-
ηχον καὶ τὸ Ψαλτήριον, μολοντί δὲ τὰ θέματα ἐκεῖνα εἶναι πολὺ
δύσκολα καὶ σθεκρότατα καὶ τίποτε τερπνὸν δὲν περιέχουν. ἐν τού-
τοις ἡ φιλοθέη ἀνεγίνωσκεν αὐτὰ μὲ προσοχὴν· οἱ γονεῖς της ὅμως,
ἐπειδὴ δὲν εἶχον ἄλλο τέκνον καὶ ἦσαν πλέον πολὺ ἠλικιωμένοι, ἐπό-
θουν νὰ ἀποκτήσουν εἰς τὴν οἰκογένειαν των, καὶ ἓνα υἱόν, γαμβρὸν
δηλαδή, ὅστις ν' ἀποθῇ τὸ στήριγμα των κατὰ τὸ γῆρας των, συγγέ-
νωος δὲ νὰ ἐπιμελῆται καὶ τὴν μεγάλην αὐτῶν παρουσίαν. Μετὰ πολ-
λὰς λοιπὸν παρεκλήσεις κατώρθωσεν νὰ πείσουν αὐτὴν νὰ ὑπακούσῃ
εἰς τὴν θέλησίν των. Ἐνυμφεύθη λοιπὸν ἡ φιλοθέη μεριμνῶσα μᾶλλον
περὶ τῆς εὐτυχίας τῶν γονέων της ἢ περὶ τῆς ἰδικῆς της· ὁ σύζυγός της
ἦτο καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν εὐπατριδῶν, ἀλλ' ἀπέθανεν ἐνωρίς, τρεῖς μολὶς
ἔτη μετὰ τὸν γάμον του, ἡ δὲ Ῥεβούλη μέινουσα τότε χήρα ἀφωσιώθη
πάλιν εἰς τὴν μελέτην· ἀπέκτησε δὲ τὸσσην παιδείαν, ὥστε ταχέως ἐφη-
μίσθη ὡς λογία γυνή. Δὲν ἀνεγίνωσκε τότε ἐκκλησιαστικὰ μόνον συγ-
γράμματα, ἀλλ' ἐμελέτα καὶ τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων·
ἔμαθε δὲ νὰ γράφῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν τὸσον καλῶς, ὅσον καὶ οἱ
λογιώτατοι ἄνδρες τῆς ἐποχῆς της. Καθ' ὅσον ὅμως ἐνέκυπτεν εἰς τὴν με-
λέτην ἐγεννήατο ἐν αὐτῇ ὁ πάθος τοῦ ν' ἀσπασθῇ τὸν ρουχικὸν βίον.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους ὅπως καὶ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας
τοῦ χριστιανισμοῦ, ὅσοι ἀπεσύροντο εἰς τὰ μοναστήρια δὲν διῆγον ἐκεῖ
βίον ἀργόν· διότι ἡ Ἐκκλησία, ὡς μήτηρ φιλόστοργος, εἶχεν ἀναλάβ-
ει ὑπὸ τὴν προστασίαν της τὰ γράμματα. Ἄν δὲ καὶ ἦτο ἀπηγο-

ρευμένον εις τούς Έλληνας να έχουν σχολεία, οί μοναχοί εντός των μοναστηρίων εξετέλουν και χρέη διδασκάλων: Περίεσφζον επίσης ευλαβώς και τά συγγράμματα των άθανάτων ήμῶν προγόνων, ὡστε κατηρτίζοντο, χάρις εις αὐτούς, βιβλιοθήκαι σπουδακίωταται εντός των ίερῶν εκείνων ασύλων. Ἡ τυπογραφία ήτο άγνωστος μέχρι των χρόνων εκείνων, πρό ὀλίγου μόλις ὁ Γούτεμβέργιος ἐν Γερμανίᾳ εἶχεν ἀνακαλύψει τήν ευεργετικωτάτην ταύτην τέχνην, ήτις κατέστησε τήν παιδείαν ευκόλον εις ὅλους και μετέβαλε διὰ τοῦτο τήν φάσιν τοῦ κόσμου, ἀλλ' εις τήν Ελλάδα ήρηγισε πολὺ να μεταδοθῆ*. Τὰ βιβλία λοιπόν ἔως τότε ήταν σπανιώτατα, διότι ἐγράφοντο ὅλα διὰ τῆς χειρός: τοῦτο δὲ ήτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔργον των μοναχῶν. Οἱ μοναχοί περισυλλέγοντες χειρόγραφα πλαισιώτατα και σπάνια ἀντέγραφον αὐτά: χάρις δὲ εις τήν ἀκκιτιπύνητον φιλοπονίαν των πολλοὶ θησαυροὶ τῆς προγονικῆς σοφίας, οἵτινες ήθελον ἀπολεσθῆ, περιήλθον μέχρις ήμῶν. Ἀντέγραφον δὲ αὐτά μετὰ φιλοκαλίης και καλλιτεχνικῆς κομψότητος, κοσμοῦντες τὰς σελίδας των διὰ ποικιλιμάτων τεχνικῶν, πολλὰ δὲ τοιαῦτα χειρόγραφα διακτιρούμενα σήμερον εις τὰ μουσεῖα, ἀποτελοῦν κειμήλια ἀνεκτίμητα.

Ἄλλὰ δὲν ήσαν μόνον καλλιγράφοι και διδάσκαλοι οἱ μοναχοὶ των χρόνων εκείνων. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀνεδείχθησαν σοφοὶ μέγιστοι και εις τὰς ἐπιστήμας και εις τήν φιλολογίαν.

Ἡ Φιλοθέη λοιπόν, ὡς γυνή πεπαιδευμένη, ἐφλέγετο ὑπὸ τοῦ πάθου, να ιδρύσῃ μοναστήριον και να διευθύνῃ αὐτὸ ὡς ήγουμένη, εἶχε δὲ και πολλὰ ἄλλα κοινωφελῆ ἔργα κατὰ νοῦν, ἀφ' ὧτου δεκαπενταέτις ἔμεινε χήρα, ἀλλ' ἐνόσω ἔζων οἱ γονεὶς της ἀνέβαλε τήν ἐκτέλεσιν αὐτῶν: διότι ήτο κόρη φιλόστοργος, και οἱ γονεὶς της ήσαν γέροντες και εἶχον ἀνάγκην αὐτῆς. (Ὅταν ὅμως ἀπεβίωσαν, ἡ Φιλοθέη ἀφιερῶθη ἐξ ὀλοκλήρου εις τὰ ἔργα, πρὸς τὰ ὅποια τήν εἶλαε κλίσις ὅλως ἰδιαιτέρη. Ἦτο εἰκοσάετις τότε: τὸ οἰκογενειακὸν της ὄνομα και ἡ ἔξοχος της παιδεία καθίστων αὐτὴν πρώτην γυναικα των Ἀθηνῶν, και ὅμως δὲν ήρέσκετο εις τὰς ἐπιδείξεις τῆς μακτιότητος: ἀντὶ να ἐπιζητήσῃ να λάμψῃ ἐν τῇ κοινωνίᾳ διὰ τοῦ πλοῦτου και να θυμα-

(*) Τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον συνέστη ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλ' οἱ Τούρκοι λαβόντες τοῦτου γνήσιον κατέστρεψαν αὐτὸ. Μετὰ τινὰ καιρὸν συνέστη ἕτερον ἐν Σμύρνῃ και τοῦτο κρυφίως των Τούρκων.

ζητεί δια τὴν καλλιπὴν τῆς, ἀφ' οὗ καὶ ὠραία ἦτο ἡ Φιλοθέη, ἠθέλησε νὰ γίνῃ μοναχὴ, διὰ τὴν δυνήθῃ νὰ ἐργασθῇ ἐποφελέστερον ὑπὲρ τῶν ὁμοίων τῆς.

Τὴν Φιλοθέην ἐχαρκατήριζε μεγίστη εὐλάβεια πρὸς τὰ θεῖα· τὸ πρῶτον λοιπὸν αὐτῆς ἴδρυμα ὑπῆρξεν ὁ ἱερός ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τὸ ὅποιον ὁ ἀποθανὼν μητροπολίτης Γερμανὸς ἀνφικαδόμησε ἐπὶ τῶν πλῆκτιων ἐρείπιων. Κατόπιν ἰδίᾳ ἐπίσης δαπάνῃ ἀνήγειρε μέγα μοναστήριον παρὰ τὸν ναόν, διοργανώσασα αὐτὸ ὡς ἡγουμένη σοφώτατα κατήρτισεν αὐτὸ καὶ ὡς πρεσβυτέρωσιον, ἔνθα ἐξεπαιδεύοντο καὶ νέαι τῶν καλῶν οἰκογενειῶν, καὶ ὡς ὀρφανοτροφεῖον, εἰς τὸ ὅποιον ἀνετρέφοντο καὶ ὀρφανά καὶ καὶ πτωχὰ. Δικαστικὰ καλογραφικὰ διητῶντο ἐν αὐτῷ· ὑπὸ τὴν ἄγρυπνον δὲ διεύθυνσιν τῆς ἡγουμένης ἐδίδασκον αὐτὰ καὶ τὰ γράμματα καὶ ἐργόχειρα διάφορα εἰς τὰς μαθητρίκας. Ἐπῆρξεν εἰς τὸ μοναστήριον κιθάραι, εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν ἐστημένοι ἱσθαὶ (ἐργαλίαι) ἐπ' αὐτῶν δὲ ἐδιδάσκοντο τὰ κοράσια νὰ ὑφαίνωσι βαμβακερὰ καὶ μάλλινα ὑφάσματα πικροειδῆ· ἄλλα μοναχὰ ἐδίδασκον τὴν ῥαπτικήν, καὶ ἐργόχειρα ἄλλα καλλιτεχνικώτερα. Ἐδιδάσκοντο ἐπίσης τὰ κοράσια νὰ κεντοῦν διὰ χρυσοῦ καὶ μετάξης ἐπὶ ὑφασμάτων λεπτῶν τῆς δὲ κανονικότητος τῶν σχεδίων καὶ τῆς τέχνης τοῦ χρωματισμοῦ δύναται νὰ λάβῃ τις μικρὰν τινα ἰδέαν, ἐὰν παρατηρήσῃ τὰ πλῆκτιὰ ἐκεῖνα μενδύλια, τὰ κοσμοῦντα κατὰ τὰς ἡμέρας μας τὰς κιθάραις ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα τσεβροέδες. Τὰς βάσεις τῆς σχολῆς ἐκείνης τόσοσιν καλῶς εἶχε θέσει ἡ ἐπιβλέπουσα τὰ πάντα Φιλοθέη, ὥστε ἐπὶ τριακόσια ἔτη ἐκεῖ ἐμορφοῦντο καὶ Ἀθηναῖαι νεάνιδες καὶ μέχρι τῶν χρόνων ἐτι τῆς ἐπαναστάσεως διητῶντο εἰς τὴν ἡρειπωμένην πλέον ἐκείνην μονήν, ὡς ἐσωτερικὰ μαθητρίκα καὶ κάλλιστα κόρυ τῶν Ἀθηνῶν. Τῆς μονῆς τὰ ἐρείπια ἐσώζοντο καὶ αὐτὰ πρό τινων ἐτῶν, ὅταν ἀνηγέρθη ἐπ' αὐτῶν ἡ μητροπολιτικὴ κατοικία.

Ἀλλὰ δὲν περιορίσθη εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν μόνον τὸ ἔργον τῆς Φιλοθέης· παρὰ τὸ μοναστήριον ἔκτισε καὶ ἄλλα παραρτήματα, χρῆσιμεύοντα ὡς γηροκομῖον καὶ ὡς νοσοκομῖον· τοὺς γέροντας δὲ καὶ τοὺς πάσχοντας περιέθαλπον καὶ μοναχὰ. Ἡ Φιλοθέη διητύθη πάντα παρέρχουσα οὐ μόνον τροφήν καὶ ἄσυλον, ἀλλὰ καὶ προτρέπουσα τοὺς προσερχομένους διὰ τῶν σοφῶν διδασκαλιῶν τῆς εἰς εὐσέβειαν.

Ἡ πίστις, ἣτις ἐνέπνεε τὴν ἁγίαν ἐκείνην γυναικα, ἦτο τοιαύτη,

ὥστε πολλάκις κακοὺς καὶ ἀμαρτωλοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες ἐζήτησαν εἰς τὸ νοσοκομεῖόν τῆς θεραπείαν, μετέβαλεν εἰς ἐνακρέτους. Συνέβη μάλιστα εἰς πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, ἂν καὶ ἔπασχον ἀπὸ νόσους ἀνάτους, ἐπειδὴ ἐπίστευσαν εἰλικρινῶς εἰς τὸν Θεόν καὶ ἐπεκατέστησαν ἐν μετανοίᾳ τὴν εὐσπλαγγίαν του, νὰ ἐξέλθουν ἀπ' αὐτοῦ ἐντελῶς θεραπευμένοι. Διὰ τοῦτο πλῆθος πολὺ ἀσθενῶν καὶ πτωχῶν προσήρχετο εἰς τὸ μοναστήριον, ἡ δὲ Φιλοθέη ἐδέχετο ὅλους μετὰ τὴν χαρακτηριζούσαν αὐτὴν εὐσπλαγγίαν· κατήντησε μάλιστα, ἐπειδὴ τόσους πολλοὺς ἐδέχετο, νὰ περιέλθῃ τὸ μοναστήριον εἰς πτωχείαν· ὥστε ἡμέραν τινὰ ἐγόγγυσαν κατὰ τῆς ἁγίας καὶ μοναχῆ καὶ παρεπονέθησαν διὰ τὴν μεγάλην τῆς ἡγουμένης τῶν φιλελειμυσίνην. Ἐκείνη τότε μετὰ τὴν ἀκλόνητον πίστιν, ἡ ὁποία ἐνέπνεεν αὐτὴν εἰς πᾶν ὅ,τι ἔκχυεν, ἐπετίμησεν αὐτάς. Ἄφρονες, εἶπεν, ὁ Θεός, ὅστις τρέφει τοὺς νεοσσούς τῶν κοράκιων, εἶναι δυνατόν νὰ μὴ φροντίσῃ καὶ δι' ἡμᾶς; «Ζητεῖται πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ καὶ ταῦτα πάντα θὰ προστεθοῦν εἰς ὑμᾶς».

Καὶ πραγματικῶς μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπεσεκέφθησαν τὸ μοναστήριον δύο πλουσιώτατοι ἄρχοντες, οἵτινες, ἐπειδὴ ἔμαθον πόσῃ ἀνάγκῃ εἶχε τὸ τοιοῦτο βοηθείας, ἐπλούτισαν αὐτὸ μετὰ γενναίαν δωρεάν· ἔκτοτε δὲ αἱ μοναχῆ εἰς περισσύτερον θαυμάζουσαι τὴν ἡγουμένην αὐτῶν, ἀφωσιώθησαν μετὰ μεγαλειότερον ζῆλον εἰς τὰς εὐεργετικὰς ἀσχολίας τῶν.

Ἡ φήμη τῆς ἁγίας ἤρξανε ὁσημέρῃ καὶ πολλὰς γυναῖκες, καταδικαζόμεναι ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἤρχοντο καὶ ἐζήτουν παρ' αὐτῆς προστασίαν. Τέσσαρες χριστιανικὲς αἰχμαλωτισθεῖσαι εἰς μακρινόν τινα πόλεμον, ἐπωλήθησαν εἰς Ἀθήνας ὡς δούλαι εἰς τουρκικὰς οἰκογενεάς, ἀλλ' οἱ σκληροὶ αὐτῶν δεσπότηαι δὲν ἠρέσθησαν εἰς τοῦτο· τὰς ἠνάγκαζον ν' ἀρνηθοῦν καὶ τὸ θρησκευμὰ των καὶ νὰ γίνουσι μωαμεθαναί. Ἐκείνη τότε πληροφορηθεῖσαι, ὅτι ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν εἶχεν ἰσχυρὰν προστατίδα τῶν καταδικαζόμενων γυναικῶν τὴν ἡγουμένην Φιλοθέην, κατέφυγον εἰς αὐτήν. Ἡ ἁγία τὰς ἐδέχθη μετὰ ἀγάπην καί, ἀφ' οὗ συνεβούλευσεν αὐτάς νὰ μείνουσι πισταί εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων

1) Ἐσχάτως, τῇ 1889, ὑπὸ τοῦ θεολόγου τῶν χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων κ. Γ. Λαμπάνη, ἀνακαταφῶν γενομένων, εὐρέθησαν ὁμογενεῖς διάφοροι χριστιανι-

των, τὰς ἔκρυσεν ἐντὸς τοῦ ὑπογείου ὑπὸ τὴν μονήν¹, καιροφυλακτούσα ὅπως εὕρῃ κατάλληλον εὐκαιρίαν ν' ἀποστείλῃ αὐτὰς εἰς τὰς πατρίδας των.

Ἄλλ' οἱ κύριοι τῶν φυγάδων, ἅμα ἔμαθον τοῦτο, ὤρμησαν εἰς τὸ μοναστήριον, ἀπαιτοῦντες παρὰ τῆς ἡγουμένης ν' ἀποδοθοῦν εἰς αὐτοὺς αἱ δούλαι των· ἐπειδὴ δὲ ἠρνήθη ἐκείνη, τὴν ἔσυρον εἰς τὴν φυλακὴν. Ἐκεῖ ἔμεινεν ἐγκλειστος ἡ ἀγία περιμένουσα ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὸν θάνατον· ἐνθυμουμένη δὲ τότε τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶπε «μεγαλειτέρα ἀγάπη δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τοῦ νὰ θυσιάσῃ τις τὴν ψυχὴν του ὑπὲρ τῶν φίλων του», ἠτοιμάσθη μετὰ χαρᾶς, ὡς πιστὴ αὐτοῦ ὁπαδός, ν' ἀποθάνῃ.

Τὴν ἐπαύριον συνέρρευσαν εἰς τὴν φυλακὴν τῆς οἱ Τούρκοι, ἐπιμένοντες νὰ μαρτυρήσῃ ποῦ εἶχε κρύψει τὰς αἰχμαλώτους. Ἄλλ' ἐκείνη ἠρνήθη ὀριστικῶς· τότε πρότειναν εἰς αὐτὴν νὰ ἐκλεξῇ ἢ ν' ἀποθάνῃ διὰ τοῦ ξίφους ἢ νὰ σωθῇ ἀπαρνούμενη τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Ἡ ἀγία ἀτάραχος καὶ ἠερραλέα ἀπήντησεν εἰς τὸν δῆμιον· «ἢὰ προσκυνῶ καὶ ἢὰ λατρεύω πάντοτε τὸν Θεόν μου· ἢὰ θεωρήσω δὲ εὐεργεσίαν, ἂν με φονεύσῃς· διότι ἢὰ γίνῃς αἷτις ν' ἀποκτήσω ἐν οὐρανοῖς τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου».

Ἐκεῖνοι ἐθαύμασαν μὲν τὸ θάρρος τῆς, ἀλλ' ἀπεφάσισαν νὰ τὴν φονεύσουν· καὶ ἤθελον τὴν φονεύσει ἀφεύκτως, ἂν δὲν ἔσπευδον οἱ χριστιανοὶ μὲ πολλὰ δῶρα νὰ καταπραΰνουν τὸν καδῆν καὶ νὰ ἐπιτύχουν δι' αὐτοῦ τὴν σωτηρίαν τῆς ἡγουμένης των.

Ἐν τούτοις ὁ κίνδυνος, τὸν ὅποιον διέτρεξε, δὲν ἐψύχρανε τὸν ζῆλον

καὶ τάφοι, ὑπόγειον ἀγίασμα, χριστιανικὴ ἐπιγραφή, πολυπληθεῖς πίθοι ἀρχαίας ἐποχῆς, θραγαγωεῖα καὶ πολλὰ ὀστεοθῆκκι. Ἐν δὲ τῇ νάρθηκι εὐρέθησαν κατὰ σειρὰν καὶ διάφορα νεκρὰ λείψανα μοναζουσῶν. Ὡσαύτως ἐν τῇ ἀνασκαφῇ ταύτῃ εὐρέθησαν καὶ ἄλλα διάφορα μεσαιωνικὰ ἀντικείμενα, μωροθήκκι, νομίσματα κλπ., ἅτινα νῦν εὑρῆνται ἐν τῇ Χριστιανικῇ Μουσείῳ, τῇ ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Λαμπάκη διευθυνόμενῳ. Ὅσαρ δὲ σπουδαιότατον, εὐρέθη ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω θεολόγου καὶ ὑπόγειον θωματίον, ἀερίζομενον δι' ἰδίου ἀεραγωγῶ ἔκ τοῦ φρέατος, εἰς ὃ ἡ ἀγία κρύπτουσα ἔσφζε καὶ ἐλύτρωνε τὰς ὑπὸ τῶν Τούρκων αἰχμαλωτιζομένους χριστιανὰς νεάνιδας καὶ εἰς ὃ καταρχομένη ἠσκήτευεν ἡ δαία Φιλοθέη. (Ἐκ τῆς «Ἐστίας»).

αὐτῆς, ὅπως σφῆξῃ τὰς καταδικωμένους· διὰ τοῦτο οἱ Τοῦρκοι ἐκαίρο-
φυλάκτου, ὅπως ἐδικηθῶσιν αὐτήν.

Συνέβη λοιπὸν νὰ τελεῖται εἰς τὸ ἐν Πικτησίαις μονῆριον τοῦ Ἁ-
γίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου ὀλονυκτικῶς ἐπὶ τῇ μνήμῃ αὐτοῦ· εἶχε
δὲ ἰδρυθῆ μονῆριον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἀγίας· διότι ἡ Φιλο-
θέη παντοῦ, ὅπου συνιστῶντο φιλανθρωπικὰ ὑπὲρ τῶν γυναικῶν καθι-
δρύματα, ἔσπευδε πρόθυμος ἀρωγός. Παρίστατο λοιπὸν κατὰ τὴν ὀλο-
νυκτικῶν ἐκείνην μετὰ πολλῶν ἄλλων κηλοργικῶν τῆς, ὅτε οἱ Τοῦρκοι
εἰσελθόντες αἴφνης εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπετέθησαν ἐναντίον τῆς ὄργι-
σμένοι τὴν ἐμαστίγιον ἀνηλεῶς, ἐνῶ αἱ ὀδυρμέναι κηλοργαῖαι μάτην
προσπαθοῦν νὰ τὴν σώσουν. Οἱ Τοῦρκοι ἔσπρωχον αὐτὰς ἀγρίως καὶ
τέλος ἀφοῦ τὴν ἀφήκαν ἡμίθανῆ ἐκ τῶν πληγῶν, ἀνεχώρησαν. Περί-
λυποι τότε αἱ κηλοργαῖαι μετέφερον αὐτήν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις μονα-
στήριον, ἀλλ' ἡ ἀγία δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνθεξῆ εἰς τὰς πληγὰς, τὰς
ὁποίας εἶχε λάβει, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐξέπνευσεν.

Ἡ Ἐκκλησίαι διὰ τὴν μεγάλην τῆς Φιλοθέης εὐσεβεῖαν κατέταξεν
αὐτήν εἰς τοὺς ἁγίους· ἔκτοτε δὲ τὴν μνήμην αὐτῆς ἐορτάζει τὴν δε-
κάτην ἐνάτην Φεβρουαρίου, τὴν ἡμέραν δηλαδή, καθ' ἣν ἐκοιμήθη ἐν
Κυρίῳ. Συνέβη δὲ τοῦτο κατὰ τὸ 1589 μ. Χ.

Τῆς Φιλοθέης περιεσώθη μέχρις ἡμῶν μία ἐπιστολὴ ἰδιόχειρος, τη-
ρεῖται δὲ αὐτὴ ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ καὶ εἶναι πολὺτιμος διὰ τὴν
γλωσσικὴν τῆς ἀξίαν. Ἡ ἀγία ἐκφράζεται ἐν αὐτῇ μετὰ πικρίας κατὰ
τῶν Ἀθηναίων, διότι περιελθοῦσα ποτε εἰς φιλονεικίαν πρὸς αὐτοὺς,
διὰ κτήματά τινα τῆς Μονῆς εὔρεν, ἀνθ' ὧν εἶχε πράξει ὑπὲρ αὐτῶν
ἀγαθῶν, ἀχαριστίαν. Τὸ λείψανον τῆς ἀγίας Φιλοθέης σφίζεται εὐλα-
βῶς ἐν τῷ παρὰ τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν ναΐσκῳ τοῦ Ἁγίου Ἐ-
λευθερίου.

Ὁ βίος τῆς ἀγίας Φιλοθέης μᾶς ἀποδεικνύει πόσον εὐεργετικὴ δύνα-
ται ν' ἀποθῆ ἡ πεπαιδευμένη γυνή, ὅταν ἐνισχύηται συγχρόνως ὑπὸ
τῆς θρησκείας. Ἡ θρησκεία μᾶς ἐπιβάλλει μετὰ τὴν πρὸ τὸν Θεὸν
ἀγάπην ὡς πρῶτιστον καθῆκον τὴν ἀφοσίωσιν πρὸ τὸν πλησίον.

Δὲν ζῆ λοιπὸν θεκρῆστως ἐκεῖνος, ὅστις ἀπλῶς μόνον πιστεύει εἰς
Θεόν, ἀλλ' ὁ προσπαθῶν δι' ὅλου αὐτοῦ τοῦ βίου νὰ γίνηται ὠφέλι-
μος εἰς τοὺς ὁμοίους του.

«Ἡ πίστις ἄνευ τῶν ἔργων εἶναι νεκρά».

Περὶ τῆς μεγάλης εἰς τὸν Θεὸν πίστεως τῆς Ἁγίας Φιλοθέης διεσώθη μέχρι ἡμῶν ἡ ἐξῆς ὠραία παράδοσις.

Τὸ μοναστήριον εἶχεν ἡμέραν τινα περιέλθει εἰς τόσην ἔνδεικν, ὥστε οὔτε ἔλαιον ἀπέμεινε πλέον εἰς τὰς ἀποθήκας του, ὅπως διατηρηθῶσιν αἱ κηρῶδες τοῦ νοῦ. Ἡ Φιλοθέη τότε προσευχήθη προσευχήθη μὲ τὴν ἀκλόνητον ἐκείνην πεποιθήσιν, τὴν ὁποίαν εἶχεν, ὅτι ὁ Θεός, ὅσον μεγάλης δοκιμασίας καὶ ἂν μᾶς στέλλει, δὲν ἐγκαταλείπει ποτέ ἐκείνους, ὅσοι ἐλπίζουν εἰς Αὐτόν, καὶ τὴν ἐπαύριον ὅλοι οἱ πίθοι τῆς μονῆς εὐρέθησαν πλήρεις ἐλαίου.

Παράδοσις θὰ εἴπη πληροφορία τις ἀναφερομένη εἰς χρόνους πολὺ παρελθόντας, ἧτις δὲν περιήλθε μέχρι ἡμῶν γραπτῶς, ἀλλ' ἀπὸ στόματος εἰς στόμα. Εἶτε λοιπὸν πραγματικὸν γεγονός περιέσωσεν εἰς ἡμᾶς ἡ παράδοσις αὕτη εἶτε ἀπλῶς μᾶθημα ὑπὸ ἀλληγορικὴν μορφήν, εἶναι σπουδαιότητι δι' ὅσας ἐκ τῶν μαθητριῶν ἡ μελέτη δὲν εἶναι ἀπλῆ μόνον τοῦ νοῦ ἐνασχόλησις, ἀλλ' ἀφήνει συγχρόνως ἐν τῇ καρδίᾳ των καὶ πολύτιμα ἐφόδια διὰ τὰς δοκιμασίας τοῦ βίου.

Πρώτη τοῦ ἔτους.

Προτροπὴ πρὸς ἐλεημοσύνην (Ἀχιλλέως Παράσχου).

Ἔσεῖς, ὅπου σκορπίζετε τὰ πλούτη ὑ' τὸν ἄερα !
 Τὸ χερί σας τὸ ἄσωτο καὶ σφαλιστὸ ἀπλῶστε,
 Καὶ δώστε καὶ ἔς τὸν ἄρρωστον καὶ ἔς τὴν πτωχὴ μητέρα
 Ἐλεημοσύνη, χριστιανοί, ἐλεημοσύνη δώστε !
 Ποιὸς λέγει, ποιὸς, πῶς ὄλ' αὐτά, ποῦ τώρα σεῖς πετᾶτε,
 Εἶναι δικά σας ; . . Δύστηχοι ! αὐτὸ ποῦ περισσεύει,
 Εἶναι τῆς χήρας, τῶρφανοῦ, καὶ μὴ τὸ σπαταλάτε. . .
 Ὅποιοι τὰ πλούτη του σκορπᾶ ἀπ' τοὺς πτωχοὺς τὰ κλέβει !
 Ἐλεημοσύνη, χριστιανοί, ἀδελφία, ἐλεημοσύνη,
 Ἄγιο φωνὴ γιὰ τὸν πτωχὸ καὶ ἄγιο κλωσύνη.
 Συλλογισθῆτε, εἰς αὐτὴ τὴν ὥρα γυμνωμένα
 πόσα παιδάκια κρυώνουνε, πόσα μικρὰ πεινοῦνε,
 πόσα δὲν ἔχουνε γιαντὸ καὶ γιαντικὸ κανένα !
 Ἀλλοίμονον εἰς τὰς καρδιὰς ποῦ σήμερον γελοῦνε ! . .
 Ἄγ, δώσατε ἕνα φόρεμα ἔς τὸ γέρο ποῦ κρυώνει,

ἄλιγο ψωμί μ' ἕνα γλυκὸ χαμόγελο ἔς τὸν ξένο,
 ἕνα θραβδί εἰς τὸν τυφλὸ ἵππυ ἔς τὸ σκοτάδι λυώνει-
 κ' ἕνα πατινίδι ἔς τὸ παιδί τὸ παραπονεμένο !..
 Ἐλεημοσύνη, χριστιανοί· ἀδελφία, ἐλεημοσύνη
 χαρὰ ἔς ἐκείνη τὴν καρδιά, ἵππυ τὸ ψωμάκι δίνει !

Τὰ ἐλαφρὰ μεταξωτὰ καὶ τὸ μαργαριτάρ',
 ὅπου ὁ πλοῦτος σήμερα καὶ ἡ σπατάλη δίνει.
 δὲν ἔχουν τόσην ἐμμορφιά, δὲν ἔχουν τόση χάρι,
 δὲν εἶναι ὠραιότερα ἢ τὴν ἐλεημοσύνη.
 Πόσοι χαρίζουν σήμερα ἔς ἀνθρώπους ἵππυ μισοῦνε
 γὰρ νὰ φαντάζωνται μοναχὰ καὶ νὰ φανοῦνε μόνο,
 καὶ τὰ πτωχὰ τὰδελφία τοὺς ἀφήνουν νὰ χαθοῦνε !
 Αὐτοὶ δὲν ἔχουν καρδιά ἀνθρώπου οὔτε πόνο
 Ἐλεημοσύνη, χριστιανοί, ἀδελφία, ἐλεημοσύνη
 πολλὰ χαρίζει ὁ Θεὸς ἔς ἐκείνον ὅπου δίνει !

Ἄγία πη πρὸς τὴν γενέθλιον χώραν.

Ἡ Ἀθηναία κόρη Βασιλικὴ καὶ ὁ φόρος
 τοῦ παιδομαζώματος.

Πεντήκοντα ἢ ἐξήκοντα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἀγίας Φιλοθέης,
 ἄλλη Ἀθηναία εὐηργέτησε τὴν γενέθλιόν της πόλιν ἦτο δὲ αὕτη
 κόρη νεκρωτάτη, ὀνομαζομένη Βασιλική.

Αἱ Ἀθηναίαι ἐπὶ τουρκοκρατίας, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ Ἑλληνικαὶ χῶραι
 ἦσαν ὑποχρεωμέναι νὰ δίδουν εἰς τὸν Σουλτᾶνον φόρους παντοσείδεις·
 τοιοῦτος ἦτο π. γ. ὁ φόρος τῆς δεκάτης· ὑποχρεοῦντο δηλαδή οἱ Ἑλ-
 ληνες νὰ δίδουν εἰς τὸν Σουλτᾶνον τὸ δέκατον τῶν γεωργικῶν προϊόντων
 τῶν τὸν φόρον ὅμως τοῦτον εἶχον κοινὸν μετὰ τῶν Τούρκων κατοίκων.
 Ἄλλ' ὑπῆρχον ἄλλοι φόροι ἐπιβαρύνοντες αὐτοὺς ἀποκλειστικῶς ὡς
 λαὸν ὑποδουλωμένον· ἦσαν δὲ οὗτοι ὁ κεφαλικὸς φόρος, τὸ χαράτσιον
 νατο νὰ φονεύσῃ Ἑλληνικὴ χωρὶς νὰ δώσῃ λόγον διατὶ τὸν ἐφόνευσε,
 διότι ὁ νόμος δὲν ὑπερήσπιζε τοὺς ἀδικουμένους Ἑλληνας εἰμὴ μόνον
 ἐὰν οὗτοι εἶχον πληρώσει τὸ χαράσιον των. Ἐκαστος λοιπὸν οἰκογε-

νειάρχης ἐπλήρωνεν ἐτησίως χρηματικὸν ποσὸν ὀρισμένον εἰς τὸν Σουλτάνον, διὰ τὴν ἔξυψωμένην τὴν κεφαλὴν του. Παρόμοιον χρηματικὸν ποσὸν ἦτο ἠναγκασμένος νὰ δίδῃ ἐπίσης καὶ δι' ἕκαστον τῶν υἱῶν του, εὐθύς ὡς συνεπλήρωνεν οὗτος τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Ἐπλήρωνον ἐπίσης καὶ ἄλλαν τινὰ φόρον εἰς Ἰσοῦ ἐξευτελιστικόν, ἀσυγκρίτως ὅμως σκληρότερον καὶ ἀπανθρωπότερον ἐνθυμίζοντα τὸν φόρον ἐκεῖνον, τὸν ὅποιον ἀπέστελλον οἱ Ἀθηναῖοι τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων πρὸς τὸν ἐν Κρήτῃ Μινώταυρον. Οἱ Ἕλληνας ὄφειλον νὰ δίδουν εἰς τὸν Σουλτάνον καὶ ἐκ τῶν τέκνων των. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκάστη Ἑλληνικὴ οἰκογένεια ἔχουσα πέντε υἱοὺς ὑπεχρεοῦντο νὰ δώσῃ τὸν πέμπτον εἰς αὐτόν. Βραδύτερον ὅμως καταργηθέντος τοῦ νόμου ἐκείνου ἤρπαζον οἱ ἀξιωματικοί, οἱ ἐπιτετραμμένοι τὸ παιδομάζωμα, ἀδικήτως ἀπὸ τοῦς γονεῖς τὰ τέκνα των· καὶ τὰ μὲν ἄρρενα κατέτασσον εἰς τὸν στρατὸν τῶν Γενιτσάρων*, τὰ δὲ κοράσια ἐπώλουν ὡς δούλας. Ἐν μόνον μέσον εἶχον οἱ ἀτυχεῖς γονεῖς, ὅπως σώζουν τὰ τέκνα των ἠδύναντο, ἐὰν εἶχον χρηματικὸν ποσὸν ἑτοιμον, νὰ ἐξαγοράσουν αὐτά, ἀλλ' εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀπέβηκε τοῦτο ἀδύνατον ἕνεκα τῶν πολλῶν ἄλλων φόρων, τοὺς ὁποίους ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ πληρῶνουν· ἐπειδὴ δὲ τὰ τέκνα των ἀρπαζόμενα ἐστελλόντο μακρὰν, δὲν εἶχον καμμίαν ἐλπίδα νὰ τὰ ἐπανεύρουν.

Ἡ Βασιλικὴ λοιπὸν ἦτο κόρη ὀρειοτάτη, ἣτις ἤρπαγῃ καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῆς μητρὸς τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀξιωματικῶν**.

* Πρῶτος ὁ Σουλτάνος Ὀρχάνης ἐπέβαλε τὸ παιδομάζωμα πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῇ Μικρῇ Ἀσίᾳ εἰς τοὺς ἐν τῇ κράτει αὐτοῦ Ἕλληνας ἤρπαξε τοὺς Ἑλληνόπαιδας καὶ ἀνατρέφων αὐτοὺς ἐν τῇ ἰσλαμισμῷ κατέτασεν αὐτοὺς εἰς τὸ σχηματισθὲν ὑπ' αὐτοῦ φοβερὸν τάγμα τῶν Γενιτσάρων. Βραδύτερον δὲ, ὅτε ἡ Κωνσταντινούπολις περιήλθεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Τούρκων, ὁ νόμος οὗτος ἔγινε γενικὸς· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐλάμβανον οἱ Τούρκοι κατ' ἔτος 1000 Ἑλληνόπαιδας πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, βραδύτερον ὅμως πολὺ περισσότερους, ὅστε κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένων, ἀπὸ τῆς πρώτης συστάσεως τοῦ τάγματος τῶν Γενιτσάρων ἐπὶ Ὀρχάνου μέχρι τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ, ἀνηρπάγησαν 500,000 Ἑλληνοπαῖδων.

(Ἐκ τῆς ἱστορίας Τσιβανοπούλου).

** Ἡ φηλοσιότης τῶν Ἀθηναίων Γ. Κωνσταντινίδου, ἠρπάγη ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

«ἡ μήτηρ αὐτῆς», λέγει Γάλλος ἱστορικός, ὅστις ἐπεσκέφη τὰς Ἀθῆνας ἔτη τινὰ μετὰ τὴν ἀρπαγὴν ἐκείνην καὶ ἐπληροφορήθη παρὰ τῶν ἐγχωρίων τὸ πῶς συνέβη, «ἔσφιγγε τὴν ἀπαγομένην εἰς τὴν ἀγκάλῃν τῆς καὶ ἀναλυομένης εἰς δάκρυα ἐξώρριζεν αὐτὴν νὰ μὴ λησιμονήσῃ ποτὲ τὴν θρησκείαν τῶν γονέων τῆς καὶ τὰς συμφοράς τῆς πατρίδος τῆς, αὐτὴ δὲ νεάνις ἐτήρησε πιστὴν τὴν μνήμην τῶν παραγγελιῶν τῆς μητρὸς τῆς, καθύσων ἡ οἰκογενεὶά τῆς ἦτο ἐκ τῶν τὰ πάνδεινα παρθουσῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἐστάλη δὲ εἰς τὸ σεράγιον κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτάνου Ἀχμέτ». Ὁ Ἀχμέτ ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 1604—1617.

Ἡ Βασιλικὴ ἦτο κόρη ἐκτάκτου καλλονῆς, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐπωλήθη ὁμοῦ μὲ τὰς ἄλλας Ἀθηναίας νεάνιδας εἰς ἰδιωτικὰς οἰκογενεὶας Τουρκικὰς, ἀλλ' ἐστάλη, ἵνα ὑπηρετῇ εἰς τὸ σεράγιον τοῦ Σουλτάνου ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Σουλτάνος ὅμως θαυμάσας τὸ κάλλος τῆς ἔλαβεν αὐτὴν σύζυγόν του ἐπονομάσας Γιοχαίν.

Ἡ Ἀθηναία κόρη ἀναμφιβύλως ἦτο πτωχὴ, ἀφοῦ ἡ μήτηρ τῆς δὲν ἠδυνήθη νὰ τὴν ἐξαγοράσῃ, ἀλλ' ὅταν εἶδε τὰ ἀμύθητα πλοῦτη τοῦ σεραγίου, τὰ ὅποια οὐδὲ εἰς τὸ ὄνειρόν τῆς εἶχε φαντασθῆ ποτε, ὅταν περιεβλήθη τὴν λαμπρὰν τῆς Ὀθωμανίδος στολὴν καὶ εἶδε περὶ αὐτῆς τὸ πλῆθος τῶν θεραπκινιδῶν καὶ τῶν αὐλικῶν, οἵτινες ὑπήκουον εἰς τὰ νεύματά τῆς, ἠσθάνθη ἀμέσως τὴν καρδίαν τῆς συσφιγγομένην ὑπὸ ἠλίψεως. Ἐνθυμήθη τὴν πτωχικὴν τῆς οἰκίαν, ἐνθυμήθη τοὺς συγγενεὶς τῆς τοὺς ταλαιπωρούμενους ὑπὸ τῶν ἀσπλάγγων τυράννων τῶν καὶ ἀπεσύρθη ἴσως εἰς γωνίαν τινά, ἵνα συμφῶνως πρὸς τὰς παραγγελίας τῆς μητρὸς τῆς κάμῃ ἐν τῷ κρυπτῷ τῶν σταυρῶν τῆς, τὸ σύμβολον ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον συνήλωνεν ἐν τῇ δουλείᾳ ὅλους τοὺς Ἕλληνας εἰς ἓν.

Οἱ Σουλτάνοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦσαν ἀγέρωχοι καὶ πανίσχυροί· τὸ κράτος αὐτῶν ἐξετείνετο ἀπέραντον εἰς τὴν Ἀσίαν, εἰς τὴν Ἀφρικήν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅλοι δὲ οἱ ἡγεμόνες ἔκλινον μετὰ φόβου πρὸ τῶν κατακτητῶν ἐκείνων, οἵτινες ἠπέιλον νὰ κυριεύσουν τὸν κόσμον. Καὶ ὅμως ἡ δειλὴ νεάνις εἴλυσεν ἀμέσως ὅλην τοῦ φοβεροῦ Ἀχμέτ τὴν συμπάθειαν· ἴσως καθίστα αὐτὴν τόσον ἐλκυστικὴν ὅχι μόνον ἡ καλλονὴ τῆς, ἀλλὰ καὶ ὁ στολισμὸς ἐκεῖνος τῆς σεμνότητος καὶ τῶν χαρίτων, ὅσας μεταδίδει εἰς τὴν θυγατέρα τῆς μήτηρ χριστιανῆ. Ὁ Ἀχμέτ ἦτο

σκληρὸς καὶ ὀμότατος πρὸς τοὺς ὑποδούλους εἰς αὐτὸν λαούς, εἶχε ὅμως ἐν πρατέρημα· ἦτο γενναϊοῦδος πρὸς τοὺς περιστοιχίζοντας αὐτόν. Ἰδὼν λοιπὸν τὴν κορασίδα τόσον συνεσταλμένην τὴν ἠρώτησε τί ἐπεθύμει νὰ χάριση εἰς αὐτήν. Ἦσαν ἀμύθητα τὰ πλούτη τῶν Σουλτάνων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, διότι οἱ θησαυροὶ ὄλοι τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου συνεσωρεύοντο εἰς τὰ θησαυροφυλάκιά των. Ἐπέμεινε λοιπὸν νὰ μάθη παρ' αὐτῆς, ἂν ἐπεθύμει νὰ τὴν στολίση μὲ σκυφεῖρους καὶ μὲ μαργαρίτας καὶ μὲ ἀδάμαντας τόσους, ὥστε νὰ ἀστράπτῃ ὅλη δι' αὐτῶν· ἀλλ' ἐκείνη ἀπεποιήθη αὐτοῦς. Τὴν ἠρώτησεν ἂν ἐπεθύμει νὰ θέσῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς ὀλόχρουσᾶ ἀνάτιᾶ, διὰ νὰ διαπλῆ τὸν Βόσπορον, καὶ δούλας Αἰθιοπίδας καὶ Κιρκασίας, αἰτινες νὰ διασκεδάζουσιν αὐτήν μὲ τοὺς χοροὺς καὶ τὰ ἄσματά των. Ἄλλ' ἐκείνη οὐδ' αὐτὸ ἤθελεν. Ἐπέμεινε ἄλλην τινὰ ἡμέραν ἐρωτῶν αὐτήν, μήπως ἐπεθύμει νὰ κτίσῃ χάριν αὐτῆς νέα παλάτια μὲ κήπους μαγευτικούς καὶ νὰ πληρώσῃ αὐτὰ μὲ θησαυροὺς ἀμυθήτους.

Ἄλλ' ἐκείνη ὅλα ταῦτα ἤκουε μὲ ἀδιαφορίαν· διότι εἶχεν ἄλλον πόθον μέγαν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς καὶ δὲν ἐτόλμα νὰ ἐκφράσῃ αὐτόν. Ναὶ μὲν ἦτο σύζυγος τοῦ Σουλτάνου, ἀλλ' ὁ φοβερὸς ἐκείνος διώκτης τῶν χριστιανῶν ἦτο συγχρόνως καὶ ἀπόλυτος κύριός τῆς, ἡ δὲ θέσις τῶν γυναικῶν παρὰ τοῖς Τούρκοις κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ σήμερον ἀκόμη εἶναι ταπεινοτάτη. Δὲν ἦσαν αἱ σύζυγοι τῶν Σουλτάνων ὀμότιμοι αὐτῶν σύντροφοι, ἀλλ' ἦσαν δούλαί των· ἠδύναντο λοιπὸν οὗτοι, εἰάν ἤθελον, ἄνευ οὐδενὸς λόγου, εἰς οἰανδήποτε στιγμήν νὰ τὰς ἐκμηθεύουσιν, νὰ τὰς φονεύουσιν! Καὶ ἡ Βασιλικὴ λοιπὸν δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἔχῃ συγγενεῖς ἰδικούς τῆς, οὔτε πατρίδα ἄλλην ἐκτὸς τῆς πατρίδος τοῦ κυριάρχου τῆς· εἰάν ἐζήτει τι ἀπ' εὐθείας ὑπὲρ τῶν ἰδικῶν τῆς, ὅχι μόνον δὲν ἤθελε τὸ ἀποκτήσει, ἀλλ' ἴσως ἤθελε βλάψῃ αὐτοῦς. Ἐσκέπτετο λοιπὸν ἡ νεαρὰ Βασιλικὴ διὰ τίνος μέσου ἠδύνατο νὰ ὠφελήσῃ τὴν μητέρα τῆς καὶ τοὺς συμπατριώτας τῆς, καὶ, ἐπειδὴ δὲν τὸ εὗρισκε παρεδίδοτο εἰς λύπην!

Ἦτο συνήθεια αἱ σουλτάναι νὰ δίδουν δῶρα μεγάλα εἰς τοὺς αὐλικούς καὶ εἰς τοὺς θηλακῆπόλους τοῦ σεραγίου, ἀλλ' ἐκείνη, ἐπειδὴ οὐδὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῇ παρὰ τῆς γενναϊοῦδος τοῦ κυριάρχου τῆς, οὐδὲν εἶχε νὰ δώσῃ. Ὁ Σουλτάνος ὅμως κρυφίως αὐτῆς ἐμοίρασε δῶρα πλου-

σιώτατα ἐξ ὀνόματός της, καὶ ἐπειδὴ ἔνεκκ τούτου ἐκεῖνοι τὴν ὑπηρετούν με πολλὴν προθυμίαν, τοῦτο ἴσως εὐκόλυσε τὴν νεαρὰν Ἀθηναίαν νὰ εὕρῃ τὸ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐμελλε νὰ ἐκπληρώσῃ τοὺς πόθους της.

Ὁ Σουλτάνος τὰς προσόδους πολλῶν ἐκ τῶν πόλεων τῆς αὐτοκρατορίας του ἔδιδεν ὡς προνόμια εἰς τοὺς αὐλικούς καὶ εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ εὐνοουμένους, εἴτε ὁσάκις ἤθελε νὰ ἀνταμείψῃ ὑπηρεσίας αὐτῶν, εἴτε, ἐπειδὴ ἦτο γεννικιόδωρος, ἀπλῶς ἂν ἐζητεῖτο παρ' αὐτοῦ ὡς χάρις.

Ἐίχε λοιπὸν παρέλθει καιρὸς πολὺς, ἀφ' ὅτου ἡ Βασιλική, καίτοι ἐρωτωμένη πάντοτε ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου, ποῖον δῶρον ἐπεθύμει νὰ λάβῃ παρ' αὐτοῦ, εἰσώπα, ὅταν ἡμέραν τινὰ ὁ Ἀχμέτ δυσηρεστήθη ἐπὶ τέλους διὰ τὴν σιωπὴν τῆς ἐκείνης καὶ εἶπεν εἰς αὐτὴν μετὰ γλυκύτητος ὅτι δὲν ἀλλὰ καὶ μετ' ἐπιμονῆς.

« Ἀφοῦ εἶσαι τόσον ὑπερήφανος καὶ ἀρνεῖσαι νὰ δεχθῆς δῶρον, ζήτησόν μοι τοῦλάχιστον ἄλλην τινὰ χάριν οἰκονόμησε, διότι, ἂν δὲν μοῦ ζιτηθῆς τίποτε, θὰ ὀργισθῶ ἐναντίον σου ».

Τότε ἡ Γιοχαή εἶδεν, ὅτι ἦτο καιρὸς πλέον νὰ ζητήσῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀπὸ πολλοῦ παρασκευάζεν. Ἡ Γιοχαή, λέγει ὁ ἱστορικός, λαβούσα μεθ' ἐκείτης τὸν ἀρχιφύλακκα τοῦ στραγίου ἦλθε πρὸς τὸν Σουλτάνον καὶ εἶπε: « . . . Δὲν ἔχω ἄλλον τινὰ εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν σου, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ ἐπιθυμῶ νὰ δώσω τι, ἐκτὸς εἰς τούτον τὸν ἀρχιφύλακα, καὶ δὲν γνωρίζω τί ἄλλο νὰ ζητήσω ὑπὲρ αὐτοῦ ὡς χάριν εἰμὴ τὴν γενέθλιόν μου πόλιν. Δὲς λοιπὸν εἰς τὸν πιστὸν τούτον δούλον τῆς Ὑψηλῆς σου Πύλης ὡς δῶρον τοὺς φόρους τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἄς ἐγκαταστήσῃ αὐτὸς ἐκεῖ διαχειριστήν, ὅστις νὰ μὴ τολμᾷ νὰ κάμνῃ κατάρχησιν τῆς ἀρχῆς σου, ὡς ἐπραξεν ἄλλοι, ὧν τὰς βικιοπραγίας πολλὰκις μοὶ διηγήθησαν οἱ δυστυχεῖς γονεῖς μου ». Ὁ δὲ Σουλτάνος παρεχώρησεν εἰς αὐτὴν πάραυτα τὸ ζητούμενον . . . Καὶ ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων ἐξήρτατο ἔκτοτε ἀπὸ τοῦ ἀρχιφύλακος, ἡ δὲ πρόσδοδος ὠρίσθη τοῦ λοιποῦ ὑπὲρ ἐκείνου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Ἐκεῖνος δ' ἐπεμψεν εἰς Ἀθήνας τοποτηρητὴν τινὰ ἢ οἰκονόμον μετὰ τὴν βριτὴν ἐντολήν νὰ ἐλαφρώσῃ τὰ βάρη τοῦ λαοῦ, τοῦτο δὲ καὶ τότε ἐξετελέσθη καὶ μέχρις ἡμῶν τηρεῖται . . . * »

* Ἐκ τῆς « Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων » Γ. Κωνσταντινίδου.

Δυστυχῶς ἡ Βασιλική, ἥτις ὑπὸ τὸ ἔνδυμα τῆς ὀθωμανίδος ἔκρυπτε καρδίαν πατριωτικὴν καὶ κατώρθωσε μὲ τὴσιν σύνεσιν νὰ ἐλαφρώσῃ τὴν φορολογίαν τῆς γενεθλίου πόλεως, ἀπέθανε νεωτάτη, εὐθὺς ὡς ἀπέκτισε τὸ πρῶτον αὐτῆς τέκνον· ἐστέρησε δὲ οὕτω τοὺς ὁμοεθνεῖς τῆς πολλῶν ἄλλων εὐεργεσιῶν, τὰς ὁποίας ἤθελε κάμει εἰς αὐτοὺς εἰς τὸ μέλλον. Ὁ γέρων Αἰθίοψ, τὸν ὅποσον ὁ ἀρχιφύλαξ τοῦ σερραγίου ἀπέστειλεν εἰς Ἀθήνας, ὕπως κανονίσῃ τὰ τῆς φορολογίας, ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὸν θάνατον τῆς Γιοχαῖς, πληροφωρῶν ἐπίσης αὐτοὺς, ὅτι ὁ μέγας Πατισάχ ἦτο ἀπαρηγόρητος διὰ τὸν θάνατον τῆς Ἀθηναίας σουλτάνας.

Ἡ εὐεργεσία τῆς Γιοχαῖς ἐπέζησεν αὐτῆς· διότι ἐπὶ ἔτη πολλὰ μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν αἱ Ἀθηναὶ ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, ἡ φορολογία αὐτῶν ἔμεινεν ἐλαφρωτάτη.

Οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες, διὰ νὰ τιμῆσουν τὴν μνήμην τῆς Βασιλικῆς καὶ νὰ ὑπενθυμίζουσι εἰς τοὺς ἀπογόνους τῶν τὴν ὠραίαν αὐτῆς πρᾶξιν, ὠνόμασαν μίαν τῶν ὁδῶν τῶν Ἀθηνῶν Ὀδὸν Βασιλικῆς.

Ἐγὼ διαβάζω Γαλλικί.

(Κρυσταλλίας Χρυσοβέργη)

Τὴν κόρη τὴ μελαχροινὴ, ποῦ ἠγνώρισα παιδάκι,
Μὲ θάρρος τὴν ἐρώτησα καὶ ἀγάπη μιὰ φορὰ,
Ἄν εὔρε ἔς τὰ βιβλία μας κανένα πραγματάκι
Ποῦ τὴν καρδιά τῆς ἄγγιξε μὲ λύπ' ἢ μὲ χαρά.

Ἄν τὸν Παράσχο διάβασε, Δροσίνη καὶ Κρυστάλλη,
Καὶ τοῦ σατυρικοῦ Σουρῆ ποιήσεις τὰς πολλάς,
Καὶ τόσους ἄλλους συγγραφεῖς, ποῦ ν' ἀναστήσουν πάλι
Ζητᾶνε ἔς τὴν πατρίδα μας τὰς μούσας τὰς καλὰς.

Κ' ἡ κόρη ἡ μελαχροινὴ ἡ μυριοχαϊδεμένη
Γυρῶντας τὸ βλέμμα τῆς ἔς ἐμὲ τὸ ζωηρὸ
Μοῦ πε:—Γιατ' εἶσ' ἀνόητη τόσο καὶ σύ, καϊμένη!
Θαροεῖς γιὰ τέτοιες ἀνοστιεὶς πῶς ἔχω γὼ καιρὸ;

Ἐγὼ διαβάζω γαλλικὰ καὶ ἀγγλικὰ καὶ ἄλλα,
 Σπουδάζω μὲ νὸ πιᾶνὸ μου τὴν ξένη μουσική,
 Κ' ἐνῶ ᾗω τόσα πράγματα ν' ἀσχοληθῶ μεγάλα,
 Νομίζεις πῶς τὲς ὥρες μου πετῶ ἐδῶ κ' ἐκεῖ ;

Μοῦ στέλνει τόσα ἔργα τῆς ὥραϊα ἡ Γαλλία !
 Κάτι μυθιστορήματα ! ποῦ τόσο ἀγαπῶ !
 Καὶ μ' ἐρωτᾷς ἂν 'διάβασα ἑλληνικὰ βιβλία !
 Ἐγὼ μ' αὐτὴ τὴν τρέλλα σου δὲν ἔξεύρω τί νὰ 'πῶ !

Δὲ 'διάβασα τοὺς ποιητὰς Παράσχο καὶ Δροσίνη
 Σουρῆς κ' ἐφημερίδα του τί λέγουν ἄγνοῶ
 Ἄλλὰ θαρρῶ πῶς ὅλ' αὐτὰ εἶναι...—συγγνώμην !—κτῆνη
 Ἑλληνικὰ συγγράμματα ἐγὼ δὲν ἔννοῶ.

Κ' ἡ κόρη ἡ μελαγχροινὴ, τὸ ἥρωικὸ βλαστάρι,
 Ποῦ ἔχε γεννιά Ἑλληνική κ' Ἑλληνική θωριά,
 Ἐγέλασεν εἰρωνικὰ μὲ νάζι, μὲ καμάρι
 Καὶ μοῦ 'δειξε ὀλόγυμνη τὴν ξενίῃ τῆς καρδιά.

Κ' ἐγὼ, ποῦ μέσ' εἰς τὰ λόγια τῆς τὸ φρόνημά τῆς εἶδα
 Μ' ἓνα μου δάκρυ φλογερὸ, μὲ πόνο μυστικόν.
 Κατάλαβα πῶς σήμερα ἡ κόρη ἡ Ἑλληνίδα
 Περιφρονεῖ τὴ γλῶσσά τῆς καὶ καθ' ἑλληνικόν.

Ἡ Βουβουλῆνα καὶ ὁ Ἑλληνικὸς ἀγών.

Ὁ βίος τῆς Σπεταισιώτιδος Βουβουλῆνας δὲν παρέχει εἰς ἡμᾶς ὄρατον παράδειγμα ἥρωισμοῦ μόνον καὶ ἀφωσιώσεως εἰς τὴν πατρίδα, ἀλλὰ καὶ γυναικείας ἀρετῆς καὶ σωφροσύνης. Ἡ Λαγκαρινὰ Βουβουλῆνα ἦτο γυνὴ ἐξόχου καλλονῆς, ἐπειδὴ δὲ ἦτο καὶ κάτοχος περιουσίας μεγίστης, ἠδύνατο νὰ καταναλώσῃ τὸν βίον τῆς εἰς ἐπιδείξεις καὶ εἰς ματαϊότητας, ἀλλ' αὐτὴ τὸν πλοῦτόν τῆς μετεχειρίσθη ὅλον εἰς τὸν ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος ἀγῶνα.

Ἐνωρίτατα ἐστερήθη τοῦ συζύγου τῆς ἡ Βουβουλῆνα· ὁ σύζυγος αὐτῆς Ἰωάννης Βούβουλης ἦτο ἀνὴρ ἐπιχειρηματικὸς καὶ ἀνδρεῖος, ἀλλ'

έφρονεύθη δέκα έτη πρὶν ἢ ἐκρηγῆ ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις εἰς ἓν τῶν ἀνὰ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν ταξιδίων αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν Μεσόγειον ἐμάστιζον οἱ Ἀλγερινοὶ πειραταί, ἕνεκα δὲ τούτου τὰ πλοῖα δὲν ἦσαν τότε ἀπλῶς μόνον ἐμπορικὰ, ἀλλ' ἔφερον καὶ χερσικτῆρα πολεμικόν. Οἱ δὲ Σπετσιῶται, ἂν καὶ διετέλουν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Τούρκων, εἶχαν παρ' αὐτῶν τὴν ἄδειαν νὰ ἔχουν τὰ πλοῖά των ἐξωπλισμέναι παρόμοιον προνόμιον παρεῖχεν ἡ Πύλη καὶ εἰς τοὺς Ὑδρούς καὶ εἰς τοὺς Ψαρινοὺς· τοῦτο δέ, διότι ἐκ τῶν τριῶν νήσων Ὑδρούς, Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν, ἐστρατολόγει καὶ τὰ πληρώματα τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ της.

Οἱ ἄνδρες λοιπὸν ἐκεῖνοι, ἂν καὶ κατεγίνοντο ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ἐμπόριον, ἦσαν ὄχι μόνον θαλασσινοὶ ἔμπειροι, ἀλλὰ καὶ ἐξησκημένοι εἰς τὰ ὄπλα καὶ ἀτρόμητοι.

Ὁ Ἰωάννης Βούβουλης διέπλεε ποτε χάριν τῶν ἐμπορικῶν του ὑποθέσεων τὴν Μεσόγειον, ὅταν κέρνης δύο πειρατικὰ πλοῖα ἐπετέθησαν ἐναντίον του. Κατ' ἄλλους τὰ πλοῖα ἐκεῖνα δὲν ἦσαν πειρατικὰ, ἀλλὰ καταδρομικὰ γαλλικά, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἕνεκα τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, ἡ Εὐρώπη ὅλη εὐρίσκετο εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν. Ἐζήτησαν λοιπὸν τὰ καταδρομικὰ ἐκεῖνα νὰ καταλάβουν τὸ πλοῖόν του, ἀλλ' ὁ γενναῖος Βούβουλης ἀντέστη μετὰ τοῦ πληρώματός του καὶ ἐπροξένησεν εἰς αὐτὰ τοιαύτας ζημίας, ὥστε τὰ ἠνάγκασε νὰ ὑποχωρήσουν, ἐν τῇ συμπλοκῇ ἡμῶς ἔπεσε νεκρός. Μεθ' ἑαυτοῦ ἔφερε χάριν τῶν ὑποθέσεων του καὶ χρηματικὸν ποσὸν ἀνερχόμενον εἰς πεντακοσίας περίπου χιλιάδας σημερινῶν δραχμῶν. Οἱ ναῦται του τότε ἐλέεξαντες ἐκ τοῦ πληρώματος ἄλλον πλοίαρχον ἐπέστρεψαν εἰς Σπέτσας καὶ παρέδωκαν τὸν θησαυρὸν ἄθικτον εἰς τὴν χεῖραν του. Ἡ πράξις αὕτη τιμᾷ τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κρατοῦντα ἑλληνικὰ ἦθη καὶ ἀποδεικνύει ἐνκρηγῶς, ὅποιοι ἦσαν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐμελλον μετ' ὀλίγον νὰ παρσκευάσουν εἰς τὸ ἔθνος μας τὴν ἐλευθερίαν.

Ἡ Βουβουλῆνα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της ἐνησχολήθη εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων της· ὅτι δ' ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὰ πατριωτικὰ αἰσθημάτων, μαρτυρεῖ τὸ ὅτι ἀργότερον, ὅταν ἐξεργάγη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, εἰς μὲν τῶν υἱῶν της ἐφρονεύθη πολεμῶν εἰς τὸ Ἄργος, ἕτερος δὲ ἐπληρώθη ἐν Μονεμβασίᾳ, οὐδ' ἐπεδόθη κατὰ τὴν χρεῖαν της

ὡς βαθύπλουτος οἰκοδέσποινα εἰς βίον ἀργόν. Ἐχουσα φύσει νοῦν ἰσχυρόν διεχειρίζετο συνετῶς τὸν πλοῦτόν της, λαμβάνουσα συμμετοχὴν διὰ χρηματικῶν κεφαλαιῶν εἰς ἐμπορικὰ πλοῖα.

Ἐπειδὴ δὲ ἕνεκα ὑποθέσεών της εἶχε μεταβῆ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔμαθεν ἐκεῖ, ὅτι ὀλίγοι τινὲς Ἕλληνας συνεσκέπτοντο πῶς νὰ ἐλευθερώσουν τὸ ἔθνος ἐκ τῶν Τούρκων ὠθουμένη ὑπὸ τῆς φιλοπατρίας της ἐζήτησε νὰ μνηθῆ πρὸς αὐτῶν τὰ μυστικὰ σχέδια τῆς ἑταιρείας τῶν ἐκείνης, ἣτις ὠνομάζετο *Φιλική*. Ὅταν δ' ἐπανῆλθεν εἰς Σπέτσας, κατεσκεύασε μετὰ διὰ τοὺς τότε καιροὺς πλοῖον, τὴν φρεγάταν « Ἀγαμέμνονα » καὶ τρεῖς ἄλλα μικρότερα, τοῦτο δέ, διότι ἐσκέπτετο, ὅτι ἤθελον χρησιμεύσει ταῦτα ἐν καιρῷ τῷ δεόντι.

Ὅταν κατὰ τὸ 1821 ἐξεργάγη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ὅπως τοὺς ἀπανταχοῦ διεσπαρμένους Ἕλληνας ἠλέκτρισεν ἡ εἰδησις ἐκείνη, οὕτω καὶ τὴν Βουβουλίναν συνεκίνησε βαθύτατα· τότε ἡ ἔκτακτος ἐκείνη γυνὴ ἀπεφάσισεν ἄν μόνον τὰ πλοῖα της ὅλα νὰ προσφέρῃ ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν της· διότι συνήεν ἐν τῇ καρδίᾳ της τὴν εὐκισθησίαν της γυναικὸς μετὰ τὴν τόλμην τῆς ἡρώιδος.

Ἡ ἐπανάστασις ἐξεργάγη τὸ πρῶτον ἐν Μολδαυίᾳ, ἀλλὰ τὸ γενναῖον ἐκεῖνο κίνημα τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου κατέπνιξαν πάραυτα οἱ Τούρκοι διὰ σφαγῶν χιλιάδες πολλὰ Ἑλλήνων ἐν Θεσσαλονικίᾳ, ἐν Σμύρνῃ, ἐν Ρόδῳ, ἐν Κρήτῃ, ἐφανεύθησαν τότε, ἀλλ' εἰς Κωνσταντινούπολιν ἡ θηριωδία τῶν Τούρκων ὑπερέβη πᾶσαν περιγραφὴν. Τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα ἀπηγγόνισαν ἐπίσης τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Β', κρεμάσκοντες αὐτὸν πρὸ τῆς πύλης τοῦ πατριαρχείου· κατόπιν δὲ παρέδωκαν τὸ πτώμα του εἰς τοὺς Ἑβραίους, οἵτινες ἔρριψαν αὐτὸ εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ ὅμως οἱ μεγαλόψυχοι ἄνδρες, οἵτινες συνέλαβον τὴν ἰδέαν νὰ ἐλευθερώσουν τὸ ἔθνος μας ἐκ τῶν δικῶν του, δὲν ἀπεθαρρύνθησαν. Τῇ 25 Μαρτίου ἡμέραν, τὴν ὁποίαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐορτάζομεν ἔκτοτε, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν Γερμανὸς ὕψωσεν ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἁγίας Λαύρας τὴν σημαίαν τῆς ἐπανάστασεως. Ἀκριβῶς δὲ μετὰ 8 ἡμέρας πρῶτη ἐκ τῶν νήσων αἱ Σπέτσαι ἔσπευσαν νὰ ἀνταποκριθεῖν εἰς τὸ ἡρωικὸν ἐκεῖνο σύνθημα.

Ἡ σημαία τῆς ἐπανάστασεως ἀνεπετάσθη ἐν Σπέτσαις τῇ 2 Ἀπριλίου διὰ τελετῆς ἐπιβλητικωτάτης καὶ διὰ κανονισμοῦ πολλῶν.

Ἦτο δὲ κυκνόχρους καὶ ἔφερεν ἐπ' αὐτῆς τὰ ἐξῆς σύμβολα· εἰς τὸ μέσον ἡμισέληνον πρηνῆ καὶ ἄνωθεν αὐτῆς σταυρὸν· δεξιόθεν ἄγκυραν ἔχουσαν ὄφιν περιτυλιγμένον καὶ γλαυκὰ πλησίον· ἀριστερόθεν δὲ λόγγην ὀρθίαν μὲ τὰς λέξεις Ἐλευθερία ἢ θάνατος.

Πρέπει καλὰ νὰ ἐννοηθῆ, ὅτι αἱ Σπέτσαι δὲν ἐμελλον νὰ ἐκτεθοῦν εἰς τοὺς καταδιωγμοὺς τῶν Τούρκων χάριν τῆς ἰδίας τῶν νήσου· διότι, ἐνῶ εἰς ὅλας τὰς λοιπὰς χώρας οἱ Τούρκοι ἐφέροντο ὡς ἀσπλαγγνοὶ τύραννοι, εἰς τὰς τρεῖς ἐκείνας νήσους διὰ τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἤδη ἀνεφέρικμεν, ὁ ζυγὸς τῶν ἦτο ἐλαφρότατος. Ἡ Πύλη παρεῖχεν εἰς αὐτὰς αὐτονομίαν, ἄφηνε δηλαδὴ αὐτὰς νὰ κυβερνῶνται ὑπὸ τῶν ἰδίων τῶν οἰκοκυρῶν, μὴ ἐπεμβαίνουσιν εἰς τὰ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως αὐτῶν. Ἀπαξ μόνον τοῦ ἔτους ἤρχετο ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀπεσταλμένοι τοῦ Σουλτάνου καὶ ἐλάμβανε τὸν φόρον.

Ἐμελλον λοιπὸν νὰ πολεμήσουν χάριν τῶν ἀδελφῶν τῶν, ἀδελφῶν Ἑλλήνων, χάριν τῆς μεγάλης πατρίδος.

Ἡ πρώτη νίκη τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων ὑπῆρξεν ἡ ἐν Βαλτετσίῳ· τότε ἡ προσωρινῶς ἐν Πελοποννήσῳ ἐκλεχθεῖσα Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἔστρεψε τὰς ἐνεργείας τῆς πρὸς τὸ Ἄργος, πρὸς τὴν Μονεμβασίαν καὶ πρὸς τὸ Ναύπλιον, τὸ ὅποσον ὁμοῦς ἕνεκα τοῦ ὀχυρωτάτου φρουρίου τοῦ ἐθεωρεῖτο ἀπόρητον.

Τὴν δεκάτην λοιπὸν Ἀπριλίου ἐξεκίνησαν ἐκ τῶν Σπετσῶν ὀκτὼ πλοῖα, ὅπως ἔλθουν εἰς βοήθειαν τῶν πολιορκουμένων τῶ Ναυπλίου, ἕτερα δ' ἑνδεκα ἀπέπλευσαν εἰς Μονεμβασίαν, διὰ ν' ἀποκλείσιν τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ Τούρκους καὶ νὰ ἐμποδίσουν τὴν εἰς αὐτοὺς εἰσκαταγωγὴν τροφῶν. Εἰς ἓν ἐκ τῶν ὀκτὼ ἐκείνων πλοίων, ἐπὶ τοῦ «Ἀγαμέμνονος», ἐπέβηκεν ἡ Βουβουλινὰ, ὁ δὲ υἱὸς τῆς Ἰωάννης ἦτο ὁ κυβερνήτης αὐτοῦ.

Ὁ μικρὸς στόλος ἀπεβιβάσθη πλησίον τῆς παλαιᾶς Λέρνης ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Ναυπλίου, ἧτις καλεῖται Μύλοι Ναυπλίου· ἡ δὲ Βουβουλινὰ ἀνήλθε θριαμβευτικῶς μετὰ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Μπότασι εἰς Ἄργος ἔχουσα μεθ' ἐκείτης τοὺς υἱοὺς τῆς καὶ πολλοὺς ἰδικούς τῆς ὀπλοφόρους Σπετσιώτας. Ἐσπευσε δὲ νὰ ἐνηθρύνῃ τοὺς Ἀργεῖους, ὅπως ἐπαναλάβουν τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου, διότι οἱ στρατιῶται ἐκεῖνοι πρὸ τοῦ μεγέθους τῆς ἐπιχειρήσεως εἶχον ἀποδειλιάσει. Τσακῆν δ' ἐντύπωσιν ἐπρόξενησεν εἰς αὐτοὺς ἡ ἐμφάνισις τῆς γυναικὸς ἐκείνης,

ἥτις ἀφῆκε τὴν νῆσόν της, διὰ νὰ συμπολεμήσῃ μετ' αὐτῶν, ὥστε τὴν ὑπεδέχθησαν μὲ τιμὰς ἀσυνήθεις εἰς γυναικᾶ καὶ ἀπεκάλεσαν αὐτὴν ἅπαντες Κυράν των. Ἰδοὺ πῶς περιγράφει τὴν Βουβουλίαν ὁ ἐθνικός ἡμῶν ποιητὴς Ἀλεξάνδρος Σούτσος¹:

Ἡ Βουβουλίνα ἦτον ὄραια·

Εἶχε τὰ βήματα στιβαρά,

Καὶ ὡς ἡ Ἄρτεμις κολοσσαία

Ἐπεριπάτει καὶ φοβερά.

Μεγάλα εἶχεν ὄμματα Ἡρας

Καὶ βλέμμα σπεῖρον γοργοῦς σπινθῆρας.

Τὸ χρυσοκέντητον ἔνδυμά της

Ζώνη συνέσφιγγεν ἀργυρᾶ,

Καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς τὰ πλευρά της

Σπάθη ἐκρέματο ἠχηρά.

Ὁ δὲ Σπετσιώτης Ὀρλάνδος, ὁ γνωρίσας αὐτὴν ἐκ τοῦ σύγγγγος καὶ ἰδὼν αὐτὴν κατὰ τὰς μάχας, λέγει περὶ αὐτῆς: « Ἡ Βουβουλίνα ἦν ἠγυνή πολυτολμὸς καὶ πολυπράγμων¹, εἰς οὐδὲν λογιζομένη οὔτε τὴν ἠσθένειαν τοῦ γένους της οὔτε τοὺς κατὰ θάλασσαν πλοῦς οὔτε τὰς κατὰ ξηρὰν ταλαιπωρίας».

Καὶ δὲν κητέγησαν μὲν νὰ κυριεύσουν ἀμέσως τὸ Ναύπλιον, ὅπως ἐπόθουν οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι, οἵτινες περιεφρόνουν πάντα κίνδυνον, διὰ νὰ φέρουν εἰς πέρας τὸν ἀγῶνα, διὰ πολλοὺς λόγους: πρὸ πάντων ὅμως διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀπεφασίσθη νὰ ἐνωθοῦν τὰ πλοῖα καὶ τῶν τριῶν νήσων ὁμοῦ εἰς ἓνα στόλον, νὰ πλεύσουν δὲ εἰς διάφορα ἑλληνικά μέρη, ὅπως ἐξεγείρουν τοὺς κατοίκους εἰς ἐπανάστασιν ὁ ἀγῶν ἤθελε λάβει τοιοῦτοτρόπως μεγαλειτέρην ἔκτασιν καὶ θὰ ἠνάγκαζε τοὺς Τούρκους νὰ δισπασθοῦν. Οἱ Τούρκοι ἦσαν ἀκόμη ἰσχυροὶ πολὺ καὶ κατὰ ξηρὰν, διότι κατεῖχον πολλὰ ὄχυρά φρούρια. Ὅλα λοιπὸν τὰ πλοῖα τῆς Βουβουλίνας καὶ τὰ ἰδιότητά της καὶ τὰ μετοχικά ἀπετέλεσαν καὶ αὐτὰ μέρος τοῦ στόλου καὶ διεκρίθησαν εἰς τὰ ἥρωικά κατορθώματα, τὰ ὅποια τόσας ἐνδόξους σελίδας κατέχουν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος μας.

1) Πολυπράγμων—ὁ εἰς πολλὰ καὶ μεγάλα ἀσχολούμενος.

Ὁ στόλος ἐκεῖνος ἀπετελεῖτο ἐξ 176 πλοίων, ἐκ τῶν ὁποίων 92 ἦσαν Ὑδραϊκά, 44 Σπετσιωτικά καὶ 40 Ψαριανά, ναύαρχος δὲ αὐτοῦ ἦτο ὁ Ἄνδρέας Μικουλῆς· περὶ αὐτοῦ ἀναφέρεται τὸ ἐξῆς ἀξιοσημείωτον. Πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου, ἦτο ἀπὸ τῆς νεότητός του ἐκδοτός εἰς τὴν μέθην· κριτῶν δὲ εἰς χεῖρας του τσιμπούκιον ἐκάπνιζεν ἀδικήτως. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ὅμως ἐδέχθη νὰ γίνῃ ναύαρχος τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ἔθραυσε τὸ τσιμπούκιον του καὶ ἔχυσε τὰ ἐν τῷ ὑπογείῳ αὐτοῦ ἀποτεταμιευμένα βυρέλια τοῦ οἴνου καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τοῦ ἀγῶνος οὐδὲ ἄπικ' ἐκάπνισε. Τοῦτο εἶναι μία περισσοτέρα μαρτυρία, πόσον ἠγάπων οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι τὴν πατρίδα καὶ μὲ ποῖον ζῆλον καὶ ἀποφασιστικότητα ἐπολέμησαν ὑπὲρ αὐτῆς!

Ἄλλ' οὐδ' ἡ Βουβουλῖνα ὑστέρησεν εἰς τὸν ἀγῶνα· ἠγωνίσθη ἀνδρείως καὶ κατὰ θάλασσαν, καὶ παντοῦ, ὅπου ἡ παρουσία της ἦτο ἀναγκαστικὴ εἰς τὰ στρατόπεδα, ἔσπευδε μὲ ἀφοσίωσιν, ἀψηφούσα πάντα κίνδυνον καὶ προτρέπουσα διὰ τοῦ παραδείγματός της τοὺς στρατιώτας εἰς τὴν μάχην. « Διαιτρεχούσα, γράφει ὁ Ὁρλάνδος εἰς τὰ Νησιώτικά του, μετὰ τοῦ Θεοδοῦρου Κολοκοτρώνη, μετὰ τοῦ Πλαπούτα καὶ τῶν λοιπῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς Πελοποννήσου τὰ κατὰ τῆς Τριπόλεως Ἑλληνικὰ στρατόπεδα καὶ χορηγοῦσα ἐν ἀνάγκῃ τροφὰς καὶ πολεμεφόδια ἐξ ἰδίων κατηνάλωσεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ὅλον αὐτῆς τὸν πλοῦτον· οὔτε πανταχοῦ οὔτε καθ' ὅλης τὰς ἐποχὰς ἀναφαίνονται ἐν ταῖς ἐπαναστάσεσι γυναικες τοιοῦτον ἔτακτον ἔχουσαι χαρακτηρὰ καὶ ἀξίαι νὰ κινήσωσι τὸν θαυμασμὸν τοῦ κόσμου».

Ἡ ἄλωσις τῆς Τριπόλεως ἐγένεε κατὰ τὴν 23 Σεπτεμβρίου τοῦ 1824, ἡ δὲ Βουβουλῖνα πάνοπλος ἔλαβε καὶ αὐτὴ μέρος εἰς τὴν ἐπικίνδυνον ἐκείνην ἔφοδον· εἰσῆλθε νικήτρια μετὰ τῶν λοιπῶν ὀπλαρχηγῶν, ἀλλὰ τὴν θριαμβευτικὴν εἴσοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐντός τῆς πόλεως ἐπηκολοούθησεν ἐπὶ ἡμέρας σφραγὴ γενικῆ τῶν Τούρκων. Ἡ Βουβουλῖνα ἐλθοῦσα τότε εἰς τὴν αἰκίαν, ὅπου ἐκρατοῦντο αἰχμάλωτοι, ὁ Κικιμήλ-μπεης, ὁ Καϊμακάμης, ὁ Κεχαγιά-μπεης* τοῦ Χουρσίτου καὶ πολλοὶ τῶν ἐπισήμων Ὀθωμανίδων παρηγόρησαν αὐτοὺς διὰ λόγων, τοὺς ὁποίους γυνὴ μόνον γνωρίζει νὰ εἴπῃ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς της, ὅταν

* Ὁ γραμματεὺς.

εἶναι οὗτοι δυστυχεῖς· πρὸς τὰς γυναῖκας πρὸ πάντων ἐφέρθη εὐεργετικώτατα· ἔμεινε μετ' αὐτῶν ὡς φρουρὸς προφυλάττουσα αὐτὰς ἀπὸ τῆς σφαγῆς καὶ τῆς πυρκαϊᾶς· διότι οἱ Ἕλληνες στρατιῶται ἐν τῇ μέθῃ τῆς νίκης λεηλατοῦντες τὰς τουρκικὰς οἰκίας ἔθετον παντοῦ πῦρ. Ἡ πρόνοια αὕτη τῆς Βουβουλίνας ἀπέβη ὠφελιμωτάτη μετὰ ταῦτα εἰς τὸ ἔθνος, διότι οἱ ἐπίσημοι ἐκεῖνοι ἀιχμάλωτοι ἀντηλλάγησαν διὰ πλουσιωτάτων λύτρων καὶ τὰ χρήματα ἐχρησίμευσαν πρὸς συνέχισιν τοῦ ἀγῶνος.

Μετ' ὀλίγον ὅμως συμφορὰ δεινὰ ἐπέσκηψαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων· ὁ Δράμακλις, ἀφῶ κτεκέκυσεν εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα τὰς Θήβας, εἰσέβηλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ στρατοῦ ἐκ τριάκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ ἱππικῶν καὶ πολλῶν τηλεβόλων κυριεύσας δὲ τὸν Ἀκροκόρινθον ὤρμησε εἰς τὴν Ἀργολίδα καὶ διέλυσε τὴν πολιορκίαν τοῦ Νχυπλίου. Ἡ στιγμή ἦτο κρίσιμωτάτη· ἡ ἐπικράστεις ἐκινδύνευε νὰ πινηγῇ καὶ παραδοθῇ τὸ ἔθνος εἰς τὴν ἐκδίκησιν τῶν Τούρκων καὶ εἰς τὴν ἐξόντωσιν. Ἀλλὰ τὸ θάρρος ὀλίγων ἀφωσιωμένων ἀνδρῶν ἔσωσε τότε τὴν Ἑλλάδα· ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης καὶ οἱ Μαυρομιχάλοι συνεινωθέντες μετὰ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη ὠχυρώθησαν εἰς τοὺς Μύλους καὶ κατέλαβον τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Ἄργους· προσεπάθουν οὕτω νὰ κρατοῦν ἀπασχολημένοι ἐκεῖ ἐνκρίτιον τῶν τῶν ἐχθρῶν, διὰ νὰ δώσουν καιρὸν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην νὰ συλλεξῇ στρατὸν καὶ ἐπιπέσῃ αἰφνιδίως κατὰ τοῦ Δράμακλι. Ἦσαν ὀλίγοι μόνον ἑκατοντάδες οἱ ἀτρόμητοι ἐκεῖνοι, ἀλλ' ἀντέστησαν κατὰ τῶν χιλιάδων τοῦ Δράμακλι μετὰ θάρρους καὶ ἀποφασιστικότητος· μεταξύ δὲ τῶν ὀλίγων ἐκείνων ἦτο καὶ ἡ Βουβουλίνα· ἐπειδὴ ἔβλεπε τὸν ἐπαπειλοῦντα τὴν πατρίδα μέγαν κίνδυνον ἐδιπλασιαζέε τὴν τόλμην τῆς, ἀλλ' ἐφρονεῦθη τότε καὶ ὁ υἱὸς τῆς πρὸ τῶν ἐπάλλξεων τοῦ Ἄργους, ἡ δὲ ἥρωική γυνὴ ἐν τῇ ὁρμῇ τῆς θλίψεώς της ἔμελλε νὰ βιβθῇ ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν καὶ νὰ συναποθάνῃ μετὰ τοῦ τέκνου της· ἡ συναίσθησις ὅμως, ὅτι ἦτο ἀνεγκλίαι κατὰ τὰς κρίσιμους ἐκεῖνας ἡμέρας, τὴν ἀνεγκλίτισεν. Οἱ στρατιῶται ἦσαν ὀλιγίστοι καὶ εἶχον ἀνάγκην τῶν ἐνθαυρνύσεών της· ἀντὶ λοιπὸν νὰ παραδοθῇ ὡς γυνὴ εἰς θρήνους ἀνωφελεῖς ἐξηκολούθησε μαχομένη. Τὴν Βουβουλίαν ἐχαρκατήριζεν, ἐκτός τῆς ἀνδρείας της, καὶ ἡ ἀλόγητος ἐκείνη εἰς τὸν Θεὸν πίστις, ἥτις βοηθεῖ νὰ ὑπομείνῃ τις τὰς συμφορὰς μὲ ὑποταγὴν καὶ μὲ γαλήνην.

'Αλλ' ὁ Θεὸς δὲν ἀφῆκε τοὺς γενναίους, ἐκείνους μαχητὰς ἐπὶ πολὺ ἀνυπερκαπίστους· ὁ Κολοκοτρώνης κατέφθικεν ἐγκλίρως φέρων ἐπικουρίαν ἐκ δέκα χιλιάδων στρατιωτῶν, ἐπέπεσε δὲ εὐθὺς κατὰ τοῦ Δράμκλῆ καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ στραφῆ πρὸς τὴν Κόρινθον· εἶχε στρατηγικὴν ἐμπειρίαν μεγάλην ὁ Κολοκοτρώνης καὶ εἶχε διχθεσεῖ· τὰ πάντα μὲ περίσκεψιν. Ἐσκέφθη, ὅτι, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς Κόρινθον ὁ Δράμκλῆς, ἔπρεπε νὰ διέλθῃ διὰ τῶν στενωπῶν τῶν Δερβενάκίων, τὰ ὅποια χωρίζουν αὐτὴν ἀπὸ τῆς Ἀργολικῆς πεδιάδος· ἄλλη ὁδὸς δὲν ὑπῆρχεν, ἐφρόντισε λοιπὸν νὰ κατὰληθῶν ἐγκλίρως τὰ στενά ὑπὸ Ἑλλήνων στρατιωτῶν. Μιαιώως τότε οἱ Τούρκοι φεύγοντες τὸν κατὰδιωγμὸν τοῦ προσεπάθησαν νὰ διέλθουν δι' ἄλλου στενοῦ, διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Ἁγίου Σώστη, καὶ αὐτὸ εἶχε κατὰληθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Μικρομυιχάλη· ἐνῶ δὲ προσεπάθουν οἱ Τούρκοι νὰ φύγουν, ἐπέπεσον κατ' αὐτῶν καὶ ὁ Ὑψηλάντης καὶ ὁ Νικήτας Σταματελόπουλος, ὅστις ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐπωνομάσθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του Τουρκοφάγος, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὄπλαρχηγοί. Οὕτω δὲ περικυκλωθέντες ἀπὸ παντοῦ οἱ Τούρκοι ἔπαθον πανωλεθρίαν μετὰ πολλὰς ἀπῆλπισμένους προσπαθείας κατώρθωσαν ἐπὶ τέλους ὁ Δράμκλῆς νὰ σωθῆ μετὰ τῶν λειψάνων τοῦ στρατοῦ του εἰς Κόρινθον, ἐκεῖ δὲ κλεισθεὶς ἀπέθανε μετ' ὀλίγον ἐκ τῆς λύπης καὶ ἐκ τῆς κατὰσχύνης του.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Κολοκοτρώνης ἐψηφίσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀρχιστράτηγος.

Εἰς τὰ κατὰ τοῦ Δράμκλῆ ταῦτα κατορθώματα ἔλαβε μέρος καὶ ἡ Βουβουλίνα· ὁ δὲ Ἀλεξάνδρος Σούτσος ἀπηθανάτισεν αὐτὴν εἰς τὸ βιβλίον του «Ἡ Τουρκομάχος Ἑλλάς» δι' ὀριστάτων στίχων.

Μετὰ τὴν νικητὴν ταύτην συγκεντρώσαντες οἱ Ἕλληνες τὰς δυνάμεις τῶν ἐπικυκλωθῶν θρακιῶν τὴν πολιορκίαν τοῦ Νικυπλίου. Πολιορκήσαντες στενωπῶς τοὺς Τούρκους καὶ κατὰ ζήρην καὶ κατὰ θάλασσαν, ἔφερον αὐτοὺς εἰς θέσιν δεινὴν. Ἠρχίσαν τότε ἐκεῖνοι νὰ σκέπτωνται περὶ παραδόσεως, ἀλλ' ἐπεκράτει μετὰξὺ αὐτῶν διαίρεσις· διότι τινὲς μὲν ἐπέμενον νὰ ἐξοικουθήσονται ἀνυπόμεινοι, ἄλλοι δὲ ἔκλινον εἰς τὸ νὰ παραδοθῶν. Περιωρισμένοι δὲ κατῶς ἦσαν πανταχόθεν ἔπασχον ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν πείνην, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀσθενείας, διότι μετὰξὺ αὐτῶν εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἡ μεταδοτικὴ νόσος λοιμική*. Ὅσον δὲ ἤξιζον τὰ κακά,

* Πανώλης, εἶδος τυφοειδοῦς πυρετοῦ θανατηφόρου.

τόσον ὑπερίσχυε τὸ πρὸς τὴν παράδοσιν κλίνον κόμμα· ὥστε ἐπὶ τέλους ἤλθον διὰ τοῦ Σταΐκου, ὅστις ἐστρατοπέδευσεν ἔξω τοῦ Νκυπλίου, εἰς δικηπραγματεύσεις πρὸς τὸν ἀρχιστράτηγον Κολοκοτρώνην. Ἴδου δὲ πῶς περιγράφει τὰ κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Νκυπλίου ὁ Σπυρίδων Τρικούλης.

Ἐκ τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

(ὑπὸ Σπυρίδωνος Τρικούλη).

«Ὁ Κολοκοτρώνης ἀπεκρίθη, ὅτι τοῖς ἐχαρίζετο ἡ ζωὴ καὶ τοῖς πᾶσι δίδοντο καὶ πλοῖα πρὸς διάβασιν ὅλων εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀσίας· καὶ δὲ καὶ δὲν ἔσπερον, θὰ τοὺς ἐτρωγεν ὅλους ἐντὸς ὀλίγου ἡ Ἑλληνικὴ μάχηρα». Τὸ γράμμα τοῦτο λαθὼν ὁ Σταΐκος ἀπέστειλε τὴν ἐσπέραν τῆς 29 εἰς τὸ φρούριον. Οἱ Τούρκοι, θέλοντες νὰ λάβωσιν αὐτοῦ γνώσιν ὅλοι καὶ συνκταφασίσωσι, συνῆλθον εἰς γενικὴν συμβούλιον· κατέβησαν εἰς τὴν πόλιν καὶ οἱ ἐν Πηχλαμηθίῳ ἀφήσαντες ὀλίγους φύλακας ὡς μηδὲν ὑποπτεύοντες. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ δύο Ἄλβανοὶ ἐκ τῶν ἀπομεινάντων φυλάκων τῆδε κίκκισε ἀπροσέκτως διασπαρμένων, τολιπωρούμενοι ὑπὸ τῶν δεινῶν τῆς πολιορκίας καὶ ἐλπίζοντες ἕως πλουσίας ἀμοιβάς, κατέβησαν διὰ σχοινοῦ ἀπὸ τοῦ τείχους, ὑπῆλθον πρὸς τὸν κατὰ τὴν Ἄρικον Σταΐκον, τῷ εἶπαν, ὅτι ἡ φρουρὰ τοῦ Πηχλαμηθίου κατέβη εἰς τὴν πόλιν καὶ ὅτι, ἂν ἐπήγαγεν εὐθύς, θὰ ἐκυρίευσεν τὸ Πηχλαμηθὶ ἀνακλιωτὶ. Ὁ γενναῖος Σταΐκος χωρὶς νὰ υποπτεύσῃ δολιότητα παρέλαβε 200 συντρόφους, 60 Κρανιδιώτας καὶ ἕνα λόχον τοῦ τακτικοῦ, καὶ ἤλθεν ὑπὸ τὰ τείχη μετὰ τὸ μεσονύκτιον. Ἀσέληνος καὶ βροχερὰ ἦτο ἡ νύξ ἐκείνη· ἀνέβησαν τὰ τείχη κατ' ἀρχὰς ὀλίγοι, ἤνοιξαν πυλίδά τινὰ καὶ εἰσῆζαν δι' αὐτῆς καὶ τοὺς λοιπούς. Ἡθέλησαν τινες τῶν φυλάκων ν' ἀντισταθῶσιν, ἀλλ' ἔρριψαν μετ' ὀλίγον τὰ ὄπλα, καὶ οἱ Ἕλληνες ἐκυρίευσαν τοιοῦτοτρόπως ἀνακλιωτὶ τὸ ἀπόρθητον φρούριον πρὸς τὰ χερᾶγματα τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἡ ἐκκλησια ἐορτάζει τὴν μνήμην τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου. Ἀφοῦ δὲ τὸ ἐκυρίευσαν, ἐτουφέκισαν ὅλοι διὰ μιᾶς βλέποντες πρὸς τὴν πόλιν καὶ φωνάζοντες «κίκκως σὰς ἤρραμεν, ἀγάδες». Οἱ δυστυχεῖς ἀγάδες ἀγνοοῦντες τίνι τρόπῳ ἐκυρίευσαν οἱ Ἕλληνες τὸ φρούριον καὶ βλέποντες ἐκυτοῦς καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα τῶν ὑπὸ τὸ πῦρ τῶν ἐχθρῶν περιέτρεχον τὰς ἀγυῖας τῆς πόλεως ὡς κηράφρονες. Ἡμέρας δὲ γενομέ-

νης, οί νέοι κύριοι τοῦ Παλαμῆδιου ὑψώσαντες τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ ἐκκονιοβόλησαν φωνάζοντες «καὶ τοῦ χρόνου, ἀγάδες τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου».

Ἐν τούτῳ ὁ ἐν Δερβενακίαις Κολοκοτρώνης, ἀκούσας τὸν κωνιοβολισμόν, ἔτρεξεν ἔφιππος εἰς Νεὺπλιον καθ' ὁδὸν ἀπήντησε πεζῶν φέροντα τὴν εἰδήσιν, εἰσῆλθεν εἰς τὸ φρουρίον ὑπὸ τὸν κρότον τῶν κωνοβόλων καὶ διέταξεν ἀμέσως καὶ ἔστρεψαν πρὸς τὴν πόλιν καὶ τὴν Ἀκροναυπλίαν πολλὰ κανόνια· ἔστειλε δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει Τούρκους δικταχίην ἀπειλητικὴν νὰ παρδώσωσι τὴν πόλιν καὶ τὴν Ἀκροναυπλίαν ἐντὸς τριῶν ὥρῶν, καὶ ἐπειδὴ μετὰ τὰς τρεῖς ὥρας δὲν ἔλαβεν ἀπόκρισιν, ἤρχισε νὰ κωνιοβολῇ· ἀλλ' ἐπὶ τῇ προτάσει τῶν Τούρκων καὶ τῇ μεσιτείᾳ τῶν διχμενόντων ἐν Νεαυπλίᾳ μελῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιτροπῆς ἔστερξε νὰ συμβιβασθῇ καὶ οὕτω, πύσσαντος τοῦ κωνιοβολισμοῦ, ἀνέβησαν εἰς τὸ Παλαμῆδι οἱ ἐντόπιοι μπέηδες καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐντὸς τοῦ Νεαυπλίου Ἀλβανῶν ἐπὶ συμβιβάσμῳ «Σὺς χαρίζομεν, τοῖς εἶπεν ὁ Κολοκοτρώνης, τὴν ζωὴν καὶ σὰς ἀφίνομεν καὶ ἀπὸ δύο ἐνδυμασίας· σὰς δίδομεν καὶ Ἑλληνικὰ πλοῖα εἰς μετακόμισιν σας καὶ σας τρέφομεν ἕως οὗ κατευοδωθῆτε ὅπου θέλετε» — «Ἡμεῖς, ἀπεκρίθη ὁ ἀρχηγὸς Ἀλβανός, δὲν δίδομεν τάρμακτα, θὰ πολεμήσωμεν ὅσῳ νὰ βῆ ἡ ψυχὴ μας, θὰ καύσωμεν τὴν χώραν καὶ δὲν θ' ἀφήσωμεν πέτραν σὲ πέτραν».

— «Καύσατέ τὴν, ἐκνήλαθεν ἀποτόμως ὁ Κολοκοτρώνης ἀλλὰ νὰ ἡξεύρητε, ὅτι θὰ καῆτε καὶ σεῖς»· ἀλλ' οἱ μπέηδες ἔπαυσαν τὴν ἀναφύεσσαν λογοτριβὴν, συγκατετέθησαν εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς χάριν, ὡς εἶπον, τῶν γυναικῶν καὶ παιδίων, κατέβησαν εἰς τὴν πόλιν καὶ ὑπέγραψαν ὅλοι τὴν σύμβασιν· ἀφοῦ συνυπεγράφη καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἔστειλαν οἱ Τούρκοι πρὸς αὐτοὺς τὰς κλεῖς τῶν φρουρίων. Οἱ Ἕλληνες παρέλαβον τὰ κάτω φρούρια καὶ διώρισαν τινὰς εἰς σύνταξιν καὶ ἀπόθεσιν ἐν δύο τζαμίοις, ἐπὶ καταγραφεῖ τῶν πραγμάτων τῶν Τούρκων. Φόβος μέγας ἐπεκράτει μὴ ἐπάθηναι οἱ Νεαυπλιεῖς ὅσα ἔπαθον οἱ συνάδελφοί των ἐν Νεοκάστρῳ, ἐν Κορίνθῳ καὶ ἐν Ἀθήναις. Ὁ Κολοκοτρώνης, μὴ θέλων νὰ συμβῆ τοιοῦτόν τι, μηδὲ νὰ διαρπαχθῇ ἢ περιουσίαι, ἔκλεισεν ἐξω τῆς πύλης τοῦ φρουρίου τοὺς συρρευσάντας ἐπὶ λαφυραγωγίᾳ στρατιώτας· ἀλλ' οὗτοι ἠπειλήσαν νὰ εἰσελθῶσι διὰ τῆς βίβας, νὰ σφάζωσι τοὺς Τούρκους καὶ νὰ διαρπάσωσι τὰ ὑπάκουτά

των δι' ὃ πάσα ἀνβολὴ ἀπόπλου ἦτο ἐπικίνδυνος. Καλῆ τύχῃ κατέπλευσε τὴν 12 Δεκεμβρίου εἰς τὸν λιμένα τοῦ Νευπλίου ὁ Χαμιλτὼν ἐπὶ τῆς Καμβρίας καὶ παρέλαβε συναινέσει τῶν Ἑλλήνων 400, παρέλαβον καὶ τοὺς λοιποὺς τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ὑπὸ τὴν ὄδηγίαν τοῦ Μικρούλη ἐπὶ μισθῷ ἑκατὸν δέκα χιλιάδων γροσίων πληρωθέντων ἐκ τῶν λαφύρων, καὶ οὕτως ἀπεβίβασαν τοὺς αἰχμαλώτους ὁ μὲν Χαμιλτὼν* εἰς Σμύρνην, ὁ δὲ Μικρούλης εἰς Κουσαντάσι, ἀλλ' ὅλους τόσῳ κακῶς ἔχοντας διὰ τὴν ἐπὶ τῆς πολιορκίας πείναν, τὴν λοιμικὴν καὶ τὴν κακοπάθειαν, ὥστε 67 ἀπέθανον ἐπὶ μόνῃς τῆς Καμβρίας κατὰ τὸν διάπλουον παραταθέντα ἐξ αἰτίας ἐπισυμβάσης τρικυμίας· ἀπέθανον δὲ τινες αὐτῶν φαγόντες διὰ μιᾶς κατὰ κόρον, ἐμολύνθη καὶ τὸ πλήρωμα τῆς φρεγάτας· μόνου ὡς αἰχμαλώτου ἐκρατήθησαν ἐν Νευπλίῳ ὁ πρόην φρουραρχὸς Σελήμ. πασὰς καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἄλῆς, ὡς μὴ θελήσαντας νὰ υπογράψωσι τὴν συνθήκην· ἀλλ' ὄχι μόνον· δὲν ἠνωχλήθησαν οὐδ' αὐτοὶ οὐδ' οἱ περὶ αὐτούς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄκρον ἐπεριποιήθησαν τροφοδοτούμενοι πλουσιοπαρόχως καὶ ζῶντες ἐν ἀνέσει μεχρὶς οὐ ἀπελύθησαν.

Ἐξακολούθησις τῆς Βουβουλίνης.

Ἡ Βουβουλίνα ἔλαβε μέρος καὶ εἰς ἄλλας μάχας· μετὰ δὲ τὸ περὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν νῆσόν της καὶ ἔζησε βίον μετριόφρονος, περικυκλουμένη ὑπὸ τῶν τέκνων καὶ τῶν ἐγγόνων της. Δὲν εἶχε μὲν τὰ πλοῦτη της, ἀλλ' ἐν τῇ καρδίᾳ της ἔφερεν ἄλλον θησαυρὸν ἀνεκτίμητον, τὴν συναίσθησιν, ὅτι συνετελεσεσεν εἰς τὴν ἀπελευθερωσίν της πατρίδος της. Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος Καποδίστριας, διὰ νὰ τιμῆσθαι τὴν ἡρώϊδα γυναῖκα, ἠγόρασε τὸ πλοῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπέβαιναν αὐτὴ κατὰ τὸν ἀγῶνα· καὶ ἡ βασίλισσα Ἀμαλία ἀπένειμεν ἐπίσης τιμὰς εἰς τὴν μνήμην τῆς Σπετσιώτιδος ὀπλαρχηγού*. Ἀργότερον δὲ, ἵνα μείνῃ ἀλησμόνητον καὶ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς τὸ ὄνομά της, ἐν ἑκ τῶν πλοίων τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ μας ὠνομάσθη Βουβουλίνα.

* Ἦτο Ἄγγλος ναύαρχος.

* Ὅταν ἡ Βασίλισσα Ἀμαλία ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ Βουβουλίνα εἶχε πλεον ἀποθάνει.

Μία ὁδὸς ἐπίσης ἐν Ἀθήναις καὶ ἕτερά ἐν Πειραιεὶ φέρει τὸ ὄνομά της

Εἰς τὸ ἐθνολογικὸν μας μουσεῖον διατηρεῖται ἡ εἰκὼν τῆς Βουβουλίνης. Ἡ ἡρώϊς παρίσταται ἐντὸς λέμβου μεγαλοπρεπῆς καὶ ἐπιβλητικωτάτης κρατεῖ δὲ εἰς χεῖρας της τηλεσκόπιον καὶ κατοπτρεῖ δι' αὐτοῦ τὰ φρούρια τοῦ Ναυπλίου.

Ἡ καλλονὴ τῆς γυναικὸς καὶ ἡ λαμπρότης, διὰ τῆς ὁποίας ἀρέσκειται συνήθως νὰ περιβάλλῃ ἑαυτήν, λησμονεῖται καὶ παρέργεται διὰ τοῦ χρόνου, ἀλλ' ἡ μνήμη τῶν ἀγαθῶν πράξεων, τὰς ὁποίας καταλείπει, μένει ἀνεξάλειπτος. Δεκάδες ἐτῶν παρήλθον, ἀφ' ὅτου ἡ Βουβουλίνα ἀπέθανε· ταπεινὸς τάφος καλύπτει νῦν τὰ ὄσῳ της, ἀλλὰ τὸ ὄνομά της ζῆ πάντοτε εἰς τὰς καρδίας τῶν Ἑλλήνων, διότι εἶναι ἀρρηκτως συνδεδεμένον μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους μας.

Τὰ κατὰ τοῦ Δράμαλι κατορθώματα καὶ ἡ Βουβουλίνα ὡς ὀπλαρχηγός.

(Ἐκ τῆς Τουρκομάχου Ἑλλάδος Ἀλεξάνδρου Σούτσου).

Ἐκεῖθεν φέρει μακρὰν τῆς μάχης
 Ο Ἕλλην στρατάρχος τὸν δαυλὸν
 Καὶ περιέρχεται τοὺς ἀστιάχης
 Καὶ τὰ βοσκήματα πυροπολῶν.
 Κάϊει καλύβας καὶ ἀποθήκας
 Καὶ κράζει, Ρῶσσε, οὕτως ἐνίκας
 Τὸν δορικιτήτορα τῆς γῆς Γάλλον,
 Ὅταν ὀλίσω κ' ἐμπρὸς αὐτοῦ
 Τὰς πόλεις ἔκαιες αὐτὸν βάλλω.
 Ἐν μέσῳ πείνης καὶ παγετοῦ*.
 Τὰ πρὸς τὴν Τρίπολιν ὀχυρώνει,
 Τὰ πρὸς τὰς Πάτρας ὀμοῦ στενά,
 Κ' ἐνῶ τὸ Ἄργος ὁ Τοῦρκος ζῶνει,
 Ὁ Τοῦρκος ζῶνεται εἰς βουνά.

* Ἐννοεῖ τὸν μέγαν Ναπολέοντα, τοῦ ὁποίου τὰ στρατεύματα καταβλήθησαν εἰς τὴν Ῥωσσίαν ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τοῦ παγετοῦ, διότι οἱ Ῥῶσοι ἔκκαιον τὰς πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐμελλον νὰ κατασηκηνώσουν οἱ Γάλλοι. Ἑλλήνα δὲ στρατάρχον ἐννοεῖ τὸν Κολοκοτρώνην.

Ἰς τὴν σημαίαν του ἐν τοσοῦτω
 Στρατὸς ἀνδρείος ἐσυγκεντροῦτο·
 Καὶ πρῶτος ἔφερεν ὁ Γενναῖος
 Τρεῖς διλογίας Καρυτηνῶν,
 "Ὅστις καὶ σῶμα ἔχων Τυδέως *
 Φόβητρον ἦτο Ὀθωμανῶν.

Ἦλθε Πλαπούτας μετὰ χιλίων
 Ὀπισθοκόμης καὶ νεαρός,
 Καὶ τοῦ στρατάρχου αὐτοῦ βραχίων
 Μεγαλοσπάθης καὶ στιβαρός,
 Φέροντες ἦλθον παῖδες Γυθείου,
 Οἰτύλου, Ἐλους καὶ Ἀχιλλείου
 Ὁ Κωνσταντῖνος Μαυρομιχάλης *,
 "Ὅστις μαρτύρων ἔχυνεν φῶς,
 Καὶ ὁ Ἀντώνιος τῆς μεγάλης
 Οἰκίας ἔνδοξος ἀδελφός.
 Ὁ Χατζηχοῖστος ἔφερε γαύρους
 Διακοσίους Θρακας ἱππεῖς,
 Δορατοφόρους ἱπποκентаύρους
 Καὶ ταχύτερους τῆς ἀστραπῆς.
 Λόγον ὠδήγει μεγαλοσκιῶν
 Ἡ Βουβουλῖνα Τιπαρινῶν *
 Καὶ Κεφαλλῆνας φίλους τοῦ Γένους,
 Ἐχθροὺς Ἀγγίας τῆς μισητῆς *,
 Πεντακοσίους ἀνδρειωμένους
 Τῆς Λάλας ἦγεν ὁ νικητῆς.

1. Τυδέως μαχητῆς μικρὸς τὸ ἀνάστημα, ἀλλὰ φοβερός· ἔζη ἐπὶ τῶν πολέμων τῶν Ἐπτά ἐπὶ Θήβας.

2. Ἐφρονεῦθη κατὰ τὸν πόλεμον.

3. Τιπαρίνος ὠνομάζοντο τὸ πάλαι αἱ Σπέτσαι· ἀργότερον ὠνομάσθησαν καὶ Πιτυοῦσσα, διότι διήρχον εἰς αὐτάς πολλὰί πίτυες (πεύκαϊ).

4. Ἡ Ἀγγλία ἦτο μισητὴ ὑπὸ τῶν Κεφαλλήνων, διότι αἱ Ἴόνιοι νῆσοι διετέλουσαν τότε ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς.

Ἡ Βουβουλῖνα τότε κινεῖται,
 Τότε φωνάζει πρώτη αὐτή·
 «Πῶς δὲν ὀρμᾶτε, τί καρτερεῖτε,
 Τόσοι στρατάρχαι, τόσοι στρατοί ;
 Γυναῖκες εἶσθε ; Ἄλλὰ τί λέγω ;
 Μὴ τὰς γυναῖκας ἀδίκως ψέγω,
 Βρέφος ἐκείναι εἰς τὴν μασχάλην,
 Σπάθην εἰς μίαν χειρὰν γοργὴν
 Καὶ καρυόφυλλον εἰς τὴν ἄλλην,
 Πετῶσι πρῶται εἰς τὴν σφαγὴν.

»Τί περιμένετε τόσοι λόγοι ;

Τάγματα τόσα εἰς τὰς σηνάς ; . .

Τοῦρκοι τοῦ Ἄργου, ἀκούσατέ με !

Καὶ σύ, πασᾶ των Δράμαλι, τρέμε !

Αὐτὰ τὰ φύλλα πρὶν μαρανθῶσιν,

Αὐτὰ πρὶν πέσωσι τῶν δρυμῶν,

Αὐτῶν τῶν φύλλων θέλουν τὴν πτῶσιν

Οἱ Τοῦρκοι πάθει ἔμπρὸς ἡμῶν.

»Τὰ κλειθρα φέρε με τῆς Μεθώνης

Καὶ τῆς Ναυπλίας καὶ τῶν Πατρῶν

Καὶ τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Κορώνης

Καὶ μὴν ἐπάνω σπεύρης πετρῶν !

Τὴν Πελοπόννησον ὄχι ὅλην,

Ἄλλ' οὔτε μίαν μικρὰν τῆς πόλιν

Θέλει βραχίον κατακρατήσει

Ἐλαφοκάρδου Ὀθωμανοῦ,

Καθὼς δὲν θέλει θνητὸς ἐγγίσει

Ἄστρον τοῦ λάμποντος οὐρανοῦ.

» Ἐντὸς ἐρήμου χθὲς ἡμῶν τόπου

Ἡστραψαν αἴφνης οἱ οὐρανοί,

Ὡς τὸ πανάχραντον Βῆμα, ὄπλου

Λαμπάδες καίονται καὶ φανοί.

Λιβάνου μ' ἔθελξεν εὐωδία·

Ὀργάνου μ' ἔτερψε μελωδία.

Ἐκράτουν ἄγγελοι λευκὰ κρίνα
 Ψάλλοντες χίλια Ὠσαννά !
 Κ' ἐγείρουν μ' ἔκραξαν, Βουβουλίνα !
 Ἡ Θεοτόκος ἔμπρός σου, νά !
 »Πρόσωπον, σῶμα, φῶς ἦτον ὄλη,
 Φῶς καὶ ὁ θεὸς αὐτῆς χιτών,
 Καὶ εἰς τὸν ἕνα ἠλιοβόλει
 Κόλπον τῆς βρέφος ἀγαπητόν.
 Τρέξε μὲ εἶπε, καὶ μὴ βραδύνης !
 Τρέξε τοὺς Ἕλληνας νὰ θαρρύνης !
 Πρὶν ἢ στοργγύλη αὐτῆ σελήνη
 Γενῆ λεπτότοχος καὶ σβασθῆ,
 Ἐντὸς τοῦ Ἄργους, καθὼς ἐκείνη,
 Θέλουν οἱ Τοῦρκοι ἀφανισθῆ.
 » Ἐφωγεν ἄνω ἡ Παναγία
 Χύνουσα κάτω φῶς ἰαρόν.
 Ἐλληνες, θάρρος καὶ ἀφοβία !
 Τοῦτο τὸ ἔδαφος ἱερόν.
 Καὶ προστατεύουν αὐτὸν τὸν τόπον
 Χοροὶ ἀγγέλων, φυλαὶ ἀνθρώπων !
 Ἐντὸς τοῦ Ἄργους Ἕλληνες, πλέον ! »
 Εἶπεν ἐκείνη, καὶ ὁ στρατὸς
 Τὴν ἠκολούθει πόλεμον πνέων
 Κ' ἐντὸς τοῦ Ἄργους, κραῶν, ἐντός !
 Ἡ Βουβουλίνα ἦτον ὠραία
 Εἶχε τὰ βήματα στιβαρά.
 Καὶ ὡς ἡ Ἄρτεμις κολοσσαία
 Ἐπεριπάτει καὶ φοβερά.
 Μεγάλα εἶχεν ὄμματα Ἦρας
 Καὶ βλέμμα σπείρον γοργοὺς σπινθῆρας
 Τὸ χρυσοκέντητον ἔνδυμά τῆς
 Ζώνη συνέσφιγγεν ἀργυρᾶ
 Καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς τὰ πλευρά τῆς
 Σπάθη ἐκρέματο ἠχηρᾶ.

Ὁ θάνατος τοῦ Παπαφλέσα.

Ὁ Σουλτάνος ἀπελπισθεὶς, ὅτι ἤθελε νικήσει τοὺς Ἕλληνας, υπεσχέθη εἰς τὸν Μεχμέτ Ἀλῆν, τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου, ὅτι, ἐὰν κατόρθωνε νὰ υποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα, ἤθελε δώσει εἰς αὐτὸν τὴν Πελοπόννησον. Ὁ δὲ Μεχμέτ Ἀλῆς, ὁ φοβερὸς ἐκεῖνος στρατηγός, ὅστις ἄλλοτε εἶχε νικήσει τὰς στρατιάς τοῦ Σουλτάνου καὶ ἀπειλήσει καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀπέστειλε κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ στόλον μέγαν καὶ στρατὸν πολυάριθμον· τοῦ στρατοῦ ἐκείνου τὴν ἀρχηγίαν εἶχεν ὁ Ἰμβραήμ πασά, υἱὸς τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ καὶ ἐμπειρότατος ἐπίσης στρατηγός. Οὗτος ἀποβιβάσθεις εἰς Πύλον, ἀφού ἐκυρίευσεν αὐτήν, εἰσεχώρησεν εἰς τὴν Πελοπόννησον φέρων πανταχοῦ τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον. Διευθύνετο δὲ κατὰ τῆς Κυπαρισσίας, ὅτε πρὸ αὐτῆς, ἐπὶ τῆς στρατηγητικῆς θέσεως Μανιάκι, συνήντησε τὸν ἀρχιμανδρίτην Γρηγόριον Δικαίον, τὸν ἐπιλεγόμενον Παπαφλέσαν. Ἐστρατοπεύδουσεν ἐκεῖ ἐπὶ κεφαλῆς 600 μαχητῶν οἱ μαχηταὶ ἐκεῖνοι ἀντέστησαν εἰς τὰ πολυάριθμα πεζικὰ καὶ ἵππικὰ στρατεύματα τοῦ Ἰμβραήμ ἥρωικώτατα. Ἐπὶ ἑννέα ὅλας ὥρας ἐμάχοντο ἀδικοκόπως, προξενούντες ζημίαις ἀνυπολογίστους εἰς τὸν ἐχθρόν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἔπεσον ὅλοι ἐνδύζως.

Τὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Παπαφλέσα καὶ τὸν θαυμασμόν, τὸν ᾧ οὖν ἠσθάνθη ὁ Ἰμβραήμ πρὸς τὸν ἥρωα ἐκεῖνον, ὅταν εἶδεν αὐτὸν νεκρόν, περιγράφει τὸ κάτωθι ὡραιότατον διήγημα τοῦ κυρίου Μητσάκη.

Τὸ φέλημα*.

Εἰς τὸ Μανιάκι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου ἐκ τῶν τρικασίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε ἓνας ζωντανός. Ὁ ἥλιος προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν τοὺς ἐχαιρέτισεν ὀρθίους ὅλους, ἐφώτισε τὰς λευκὰς τῶν φουστανελάς, ἐχάιδευσε τὰς μαύρας κόμης τῶν, ἀπῆστραψεν εἰς τοὺς φλογερούς τῶν ὀφθαλμούς, κατωπτρίσθη εἰς τὸν χάλυβα τῶν σπαθιῶν τῶν, ἐχρῶσσε τῶν ἀρμάτων τῶν τὰς λαβὰς.

Καὶ τῶρα, δύνων ἐκεῖ κάτω, μέσθαι εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς ἀποχειρῆτιζαι λυπημένους, νεκρούς, σκορπισμένους ἐπάνω εἰς τὸ γῶμα, καὶ χάνεται ἀργὰ ἀργὰ ὡς μέγα κλειόμενον ἐρυθρὸν ὄμμα, ὅπερ σθῆνον θέλει

* Ἐκ τῶν «Ἑλλ. διηγημάτων» Γ. Κασδῶνη.

ἀκόμη νὰ ρίψῃ τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναίους. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἄσιτοι καὶ ἄποτοι ἐπάλεισκον πρὸς τὴν θύελλαν τῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βομβῶν, κατήσχυον τὴν βροχὴν τῶν μύδρων, ἐχλεύασαν τὴν ὄρμην τῆς βομφακίας καὶ τῆς λόγγης τὴν βίαν. Καὶ ἀφοῦ ἐφαγκὴν τὴν μπαρούτιν μὲ τὴν φούχταν, ἀφοῦ καὶ τὸ ἔσχατον σπειρὶ τις ἐσώθη μέσα εἰς τὰς παλάσκας των, ἀφοῦ ἐρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὄπλου των ἡ κάννα, ἀφοῦ καὶ τὸ ὕστατον γιαταγάνι ἔσπασε μέσα εἰς τὸ χεῖρι των, ἔπεσον χαμαί, ἄψυχοι καὶ ἠττημένοι ὄχι. Κ' ἐν τῷ μέσῳ των ὁ Παπαφλέσας, πρῶτος ἀρχισὸς τὴν σφαγὴν καὶ τελευταῖος σταματήσας, πελιδνός, ἔκλωμένος μὲ πλατεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους, κρατεῖ ἀκόμη τὸ θραυσμένον τμημα, αἰμοσταζὸν μὲ σφικτὰ τὰ δάκτυλα, ἐν σπασμῷ, ἔρωτος καὶ λύσσης. Καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἀνέρχεται ἐν κλιπασμῷ ἵππων καὶ κλαγγῇ ζιφῶν, ἐν ἤχῳ τυμπάνων καὶ σάλπιγγων βοῆ, ἐνῶ τὰ μπακιράκια του, ἀναπεπταμένα, φρίσσουν εἰς τὸν ἀνεμον τῆς ἐσπέρας, καὶ τὰ μισοφέγγαρχ ἀστράπτουν ἐπὶ τοῦ καθροῦ ὀρίζοντος τῆς δύσεως. Μυρμηκιά, ἀνά τὴν πεδιάδα καὶ τὰ περνή, ὁ συρφετός, καὶ βερὺ ἀκούεται τὸ βημά του. Ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς ἐκ τοῦ λύθρου γῆς οἱ Ἄραβες βαδιζοῦν ἐπιμόχθως, τῶν ἀλόγων τὰ πέταλα γλιστροῦν. Ἄλλ' ἡ χαρὰ ἐπὶ τῇ ἀνεπίστῳ νίκῃ εἶναι τόση, τόση εἶναι ἢ μετὰ τὸν φόβον ἠδονή, ὥστε φέρει αὐτοὺς ταχεῖς πρὸς τὴν ἀνήφορον, ταχεῖς φέρει αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ῥάχιν. Ἦδη ὁ ἀρχηγός των ἐβίβασεν εἰς τὴν ὄφρυν τοῦ λόφου ἀνέβη κ' ἐπ' αὐτῆς, ἐστάθη, περιεφερε τὸ βλέμμα, ἐκύτταξε τὸ κοκκινίσαν ἔδαφος, ὑπερ πίνει λαϊμάργως τὸ κίμα τῶν ἀνδρείων, ἐπεσκόπησε τὸν ἀνερχόμενον στρατὸν, εἶδε κύκλω τοὺς πεσόντας.

Καὶ μ' ἀνοικτὸν τὸ ὄμμα, ἐκπληκτον, ἀνμετρεῖ τοὺς ὑψηλοὺς κορμούς των, τὰ εὐρεὰ στέγνα των καὶ τοὺς βροχιονόας των τοὺς νευρώδεις, τὰς ὠρᾶς των μορφάς, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα. Καὶ ἐπὶ τὴν τραχεῖαν ὄψιν του ὡς νεφὸς τι διέρχεται, τὸ βλέμμα του θολοῦται ἐλαφρῶς, ἀδιόρατος παλμὸς συσπᾷ τὰ χεῖλη του.

—Κρίμα νὰ χλιθοῦν τέτοιοι λεβέντες!

Καὶ βλέπει, βλέπει γύρω, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀπορῶν ὥσθ νὰ μὴ πιστεῦῃ πῶς ἐγένθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες, ὅτι κοίτονται ἀναίσθητοι, καὶ δὲν κοιμῶνται μόνον, διὰ νὰ ζυπνήσουν πάλιν φοβερώτεροι, πῶς καὶ ὁ ἴδιος θάνατος ὑπῆρξε ἰσχυρότερος αὐτῶν.

— Ποῖος εἶναι ὁ Πικραφλέσκος ;

Οἱ ὁδηγοὶ τοῦ ἔσπευσαν, προσέδραμον, ἔδειξαν τὸ πτώμα, λάσιον, διάβρογον περιρρεόμενον ἐκ τοῦ ἰδρώτος τοῦ ἀγῶνος, κτεροκλωμένον τὰ φορέματα, μαῦρον ἀπὸ τοῦ καπνοῦ.

— Σηκώστε τον, μωρέ! πάρτε τον !... πάρτε τον! πλύντε τον !... πλύντε τὸ παλληκάρη !...

Δύο ἄνδρες ἔλαβον αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχάλων, τὸν ἤγειραν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας τοῦ κ' ἐβάδισαν διευθυνόμενοι πρὸς παρρηρέουσιν πηγῇ. Ἐκεῖ τοῦ ἐπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον, ἐξέτριψαν τὸν πηλόν καὶ τὸν ἰδρώτα, τὸν ἐκαθάρισαν ἐκ τοῦ κοινοῦ τοῦ καὶ τῆς ἀσβῆλης τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ ἰχώρου, τὸν ἐσπόγγισαν, διηυθέτησαν τὰ ξεσχισμένα τοῦ ἐνδύματα καὶ ἐγύρισαν ὀπίσω φέροντες τον.

— Στήστε τον ἐκεῖ ἀποκάτω !

Οἱ ἄνδρες, κρατοῦντες ἐκατέρωθεν αὐτόν, ᾤδυσαν πρὸς τὸ δειχθέν δένδρον, τὸν ἀπέθηκαν παρὰ τὴν ῥίζαν του, τὸν ὕψωσαν καὶ τὸν ἀκούμβησαν, τὸν ἐστερέωσαν ἐπὶ τὸ στέλεχος αὐτοῦ, τὸν ἰσορρόπησαν, ὥσκει ζῶντα. Ἐπειτα ἐτραβήχθησαν, ἀπεμακρύνθησαν καὶ τὸ πτώμα ἐναπέμεινεν ἀκίνητον, εὐθύ, στηρίζον ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τὴν ῥάχιν τὸν θώρακα προτεταμένον καὶ κρεμάμενον τὰ χεῖρα με ἀνακτύσπαστον τὸ τμήμα τοῦ σπασμένου χαντζαριοῦ, τὰ σκέλη διεστῶτα, ὑψηλά τὴν κεφαλὴν.

Τότε ὁ Ἰμβραήμ πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον ἵσταται καὶ προβλέπει σιγηλὸς ἐπὶ μακρὸν τὸ ἄπνου πτώμα τοῦ ἀντιπάλου, καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἥτις ἀνέτελλε τὴν ὥραν ἐκείνην αἰματόχρους, ὡσεὶ βραφέσκ καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ λύθρου τοῦ χυθέντος κατὰ τὴν μάχην, ὑπὸ τοὺς σειομένους κλάδους, στίνας ἀνέφρισσαν πενθίμως, φιλεῖ περρατεταμένον φίλημα τὸν ὄρθιον νεκρὸν.

Ὁ ἀποχωρητισμὸς μας εἰς τὸν Μικρούλην ἀποθνήσκει.

(Παναγιώτου Σούτσου).

Δὲν ἀπέθανεν, ὁπότεν ἔβαιεν εἰς τὴν Μεθώνην

Ἐνα στόλον μετὰ κρότου

Καὶ δὲν ἔλαβεν τὴν τέφραν τῆς πυρᾶς λευκὴν συνδόνην,
Οὐδ' ὡς ἐυλογεῖσθαι τὸν στέλεχος ἑνὸς δικροῦ.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἄλλ' εἰς τὴν ἔσχατην ὥραν πόσῃν ἔδειξεν ἀνδρείαν!

Πρὸς τὸν θάνατον ἐστράφη

Καὶ τοῦ Χάρωνος τὸ πλοῖον εἶδε μ' ὄσῃν ἀφοβίαν

Ἐβλεπεν εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν ἐχθρῶν τὰ πυκνὰ σκάφη.

Τὸν ἀγαπητὸν μονόρῳχον, εἰς τὰ ἔσχατά του πλέον,

Μὲ καρδίας εἶδε πόνον.

Τοὺς υἱοὺς του καὶ τὸ ἔθνος τοῦ ἐσύστησεν ἐμπνέων.

Καὶ τοῦ ἔδωκ' τὴν χεῖρα, ἥτις ἔπλασε τὸν θρόνον.

Εἰς τὰς Πάτρας, ὅταν πρώτην ναυμαχίαν ἐπεχείρει

Φοβερὰν ἐκ τοῦ συστάδην,

Καὶ μετέβαλλον αἱ βόμβαι τοῦ πολεμικοῦ Ταχίρη

Τὴν αὐγὴν εἰς νύκτα μαύρην καὶ τὸν οὐρανὸν εἰς Ἄδην,

Ἀντεστάθη αὐτὸς μόνος καὶ μ' ἐν σκάφος εἰς τρεῖς στόλους

Κ' εἰς δειλὰς φωνὰς μὴ κλίνων,

Καὶ μὲ χάλκινον τρομπόνι ἀπειλῶν τοὺς φίλους ὅλους

Καὶ μὲ χεῖρα ὀφθαλμῶν τὸ πηδάλιον εὐθύνων.

Τώρα κεῖται... γεγραμμένα πόσαι ἡμιθέου πράξεις

Εἰς τὸ μέγα μέτωπόν του.

Ὁ ἐχθρὸς! χωρὶς νὰ τρέμῃς, τώρα μόνον νὰ ζυττάξῃς.

Τώρα μόνον κατὰ πρόωτον δύνασαι τὸ πρόσωπόν του!

Ἔπεσες, ὃ πρῶτε στῦλε τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος,

Καὶ ὁ θάνατος ἀρπάζει

Ἐνα ἕνα τοὺς προμάχους τῆς πατρίδος μας ἀπόνως,

Καὶ ἡ δόξα μένει χήρα καὶ ὁ ξένος τὸ καγχάζει.

Θάπτεσαι εἰς τὴν ἀκτὴν μας, ἔς τὸ τεθρολημένον μνήμα

Τοῦ λαμπροῦ Θεμιστοκλέους,

Κ' ἡ σιὰ του θέλει βλέπει μὲ χαρὰν τὸ λευκὸν κῆμα,

Στάδιον τοῦ ἰδικοῦ σου καὶ τοῦ ἰδικοῦ του κλέους.

Γλύψατε εἰς τὸ μνημεῖον ποῦ θὰ κρύψῃ τὰ ὀστᾶ του.

Ἐχθρικά ἐκατὸν πλοῖα,

Εἰς τὴν πρύμνην του δεμένα καὶ μὲ τὴν σημαίαν αἴτου,

Κ' εἰς τοὺς πόδας του ἄς κλαίουσιν καὶ ἡ Ἀφρική καὶ Ἄσια.

Καυαΐσθε καὶ Μιμούλη ! πρῶτοι καὶ οἱ δύο ζῶντες

Ἐστὴν μεγαλοεργίαν εἶσατε·

Καὶ εἰς μίαν παραλίαν σήμερον ἀποθανόντες

Κ' ἐν μιᾷ τιμῇ καὶ δόξῃ γείτων εἰς τοῦ ἄλλου κείσθε.

**Τί ἐχάραζαν οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι
ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Θεμιστοκλέους.**

Ἐπάνω εἰς τὸν τάφον τοῦ Θεμιστοκλέους, πλησίον τοῦ ὁποίου οἱ σημερινοὶ Ἕλληνας ἔθαψαν τὸν ἥρωα Μιμούλην, οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι εἶχον χαραῖζει ἐπιγραφὴν, μὲ ἔνοιον περίπου τὴν ἑξῆς·

«Ὁ τάφος σου ἔχει ἀνεγερθῆ εἰς καλὸν μέρος· διότι θὰ βλέπη καὶ οὐσοὺς εἰσέρχονται εἰς τὸν λιμένα Πειρικιδῶς καὶ οὐσοὺς φεύγουν ἐξ αὐτοῦ νικημένοι».

Εἰς ἐκδήλωσιν δηλαδή τῆς πρὸς τὸν ἥρωα τῆς Σαλαμῆνος εὐγνωμοσύνης των οἱ Ἕλληνας ἐκεῖνοι ἐχάραζαν ἐπὶ μαρμαροῦ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ μείνουν πάντοτε ἀνίκητοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΒΙΟΥ

Η διήγησις τῆς κυρίας Ἀννίκας.

Τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν περιμένομεν τὸν πατέρα μου, νὰ ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὸ ταξείδιον του, ἐσηκώθην πολὺ ἔνωρις τὴν πρωΐαν, ἂν καὶ τὸ ἀτυχεῖον ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα προσήγγιζεν εἰς Πειρικίαν. Ἄλλ' ἐπλησίαζον τὰ Χριστούγεννα, καὶ ἐπρόκειτο νὰ μεταλάβωμεν. Ἐνῶ λοιπὸν ἐνδύομην, οἱ ὀφθαλμοί μου ἔπεσον ἐπὶ τοῦ ἡμεροδείκτου μου ἤτο τόσοσ συνδεδεμένος μετὰ τὴν ἐνθύμησιν τοῦ πατρὸς μου ὁ ἡμεροδείκτης ἐκεῖνος, ὥστε ἀκουσίως μου ὁ νοῦς μου ἔτρεξεν εἰς αὐτόν. Ὅταν μοὶ τὸν ἀνῆρτησεν ἐκεῖ μόνος του, ἐπάνω ἀπὸ τὴν μικρὰν τράπεζαν, ἣ ὁποία μοὶ ἐχρησίμευεν ὡς γραφεῖον, με εἶχεν ἐρωτήσει:

— Πικρετήρησαι τὴν ἐπικερκλίδαν;

Ἐκυψα, καὶ εἰς τὸ κενὸν μέρος αὐτῆς, τὸ προσωρισμένον νὰ δεχθῆ ἔργόχειρον, ἀνεγνώσα τὰ ἔξῃς.

Πῆ παρέβην; τί δ' ἔρρεξα; τί μοὶ δέον οὐκ ἐτελέσθη;

Τὰ εἶχεν ὁ ἴδιος γράψει ἀπὸ τὰ ἀγκυλιὰ τῶν «χρυσῶν ἔπη» τοῦ Πυθαγόρου**.

— Κάθε ἑσπέραν, ὅταν θ' ἀλλάσσης τὴν ἡμερομηνίαν, μοὶ εἶπε, θὰ πίπτουν ἐδῶ οἱ ὀφθαλμοί σου χωρὶς νὰ τὸ θέλῃς καὶ θὰ σοῦ γίνῃ συνή-

* Ἀπόσπασμα ἐκ τῶν «Ἀθηναίων Ἀνθολογίων».

** Ὁ Πυθαγόρας εἰς τὰ «χρυσῶν ἔπη» λέγει: «Μῆτε νὰ δεχθῆς τὸν μαθητὸν ἄπλοον εἰς τὰ ἑμμάτια σου, πρὶν ἢ διέλθῃς ἑσὰ ἑπραξῆς κατὰ τὸ δικαίωμα τῆς ἡμέρας. Τί παρήρη; Τί ἔπραξα; Τί ἐξ ὧσων ὄφειλον νὰ κάμω δὲν ἐξετέλεσα!» (Νὰ ἐρωτῆς σεαυτὴν)

Θεϊα πλέον να σκέπτησαι αυτόν τὸ πολύτιμον στίχον· θέλω νὰ σοῦ ἐντυπωθῆ βαθιά· δι' αὐτὸ σοῦ τὸν ἔγραψα.

Εἰκοσιτρεῖς τοῦ μηνός, ἐσκέφθην, βλέπουσα τὰς γραμμὰς ἐκείνας· ἀκόμη ὁκτὼ ἡμέραι καὶ τελειώνει τὸ ἔτος!

Ἄλλ' ὁ μικρὸς μου ἀδελφὸς ὥρμησεν ἐξῆκον εἰς τὸ δωμάτιον.

Ἀννίκα, μοῦ ἐφώναζε, σὲ ζητεῖ ἡ μαμά, πήγαινε.

Ἔσπευσα εἰς τὸ δωμάτιον τῆς μητρός μου, τὴν εὔρον ἀκόμη εἰς τὴν κλίνην τῆς.

Δὲν θὰ ἠμπορέσω νὰ ἔλθω μαζί σας εἰς τὴν ἐκκλησίαν μοι εἶπε, διότι ὅλην τὴν νύκτα ὑπέφερα ἀπὸ τὴν δύσπνοιάν μου· πᾶρε τὸν ἀδελφόν σου ἀπὸ τὸ χέρι καὶ πήγαινε μετὰ τὰς ἀδελφάς σου νὰ μεταλάβητε. Τώρα πλέον ὁμοιάζεις σωστὴν κυρίαν, παρετήρησε κυχρῶνουςα τὸ νέον μου φόρεμα, καὶ ἠμπορεῖς πολὺ καλὰ νὰ με ἀναπληρώσης.

Ἐκκλησιαζόμεθα συνήθως εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Μονῆς τῶν Ἀσωμάτων, καὶ ὁ περίπατος ἕως ἐκεῖ ἦτο ὀρειότατος· δὲν ἦτο πλέον μοναστήριον ἢ περιοχὴ τῶν Ἀσωμάτων, ἀλλ' εἰς τὰ κελιά τῆς αὐτῆς ἔμενον ἀκόμη ὀλίγοι καλόγηροι, καὶ αὐτοὶ μόνον καὶ ὀλίγοις ἄλλοι ἐκ τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ δύο τρεῖς χωρικαὶ ἦσαν εἰς τὸν ναόν. Ἄλλ' ὁ ὑπεργήρως ἱερεὺς ἐφαλλε τὴν ἀκολουθίαν βραδέως καὶ μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς ἐπεκράτει γύρω μας τὴν ἡσυχίαν, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ μικρὸς ἀδελφός μου ἐνόησε, ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς τόπον ἱερὸν καὶ ἴστατο πλησίον μας μετὰ σέβας· ὅταν δὲ ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ μεταλάβωμεν, προσήλθομεν συγκεκλινημένοι. Καὶ οἱ μοναχοὶ μετέλαβον τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καὶ, ἐπειδὴ ἀνεγνώσκον κατόπιν τῆς εὐχῆς τῆς εὐχαριστίας, ἐμείναμεν καὶ ἠκούσαμεν καὶ αὐτάς. Πολλάκις ἄλλοτε τὰς εἶχον ἀκγνώσει μετὰ τὴν μετὰ ληψιν, ἀλλὰ ποτὲ δὲν μοι ἐφάνησαν τῶσαι ὠραῖαι.

Ὁ πατήρ μου συνήθιζε νὰ μοι ἀναγινώσκῃ τεμάχια ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, καὶ μετὰ τὸν τρόπον, τὸν ὅποιον εἶχε νὰ καθιστᾷ εὐχαρίστους καὶ εὐκόλους εἰς τὸ νὰ τὰς ἐννοῶ καὶ τὰς δυσκολωτέρους ἐννοῶμαι, προσεπάθει νὰ με κἀμῃ νὰ ἐμβαθύνω εἰς αὐτάς. Καὶ ἐκείνοι παρορμῶσι πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἐκείνοι ὑψοῦσι τὸ φρόνημα ὑπεράνω τῶν μικρολογικῶν καὶ τῆς γήινης ματαιότητος· ἀλλὰ, ἐνῶ μακθάνει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐξουσιάζῃ δι' αὐτῶν τὰ πάθη του καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν θέλησιν του εἰς τὸν ἴδιον ἐκυτόν του, ἀποκτᾷ συγχρόνως καὶ πεποιθήσιν τινα ἀγέρωχον εἰς τὰς ἰδίους του δυνάμεις. Πόσον ὅμως διαφορετικὸν εἶναι

το πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς πίστεως! Ἀποδίδει τὰ πάντα καὶ αὐτὰς τὰς ἰδίαις μας πρὸς βελτιώσιν μας ἐπιτυχίας εἰς τὴν σύμπραξιν τῆς θείας χάριτος καὶ προσθέτει διὰ τοῦτο εἰς τὸν χαρακτῆρα κάτι τι μετριόφρον, κάτι τι γλυκύ, τὸ ὅποσον καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον ἀγαπητότερον εἰς τοὺς ὁμοίους του, καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν εἶναι τέλειος. Πόσον μὲ ἐξέπληξεν ἡ δικαστὴρ αὐτῆ! Δὲν εἶχον ποτὲ ἄλλοτε προσέξει εἰς αὐτὴν! Παροικολούθουν λέξιν πρὸς λέξιν ὅσα ἤκουον ἀντικρῦ μου εἰς τὸ ὑποτρέμον φῶς τῆς κανδήλας ἔδλεπον τὴν εἰκόνα τοῦ ἐσταυρωμένου, καὶ ὁ Θεὸς ἐκεῖνος τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐσπλαγγνίας μοὶ παρίστατο μὲ τὸν ἀκάνθινον στέφανόν του, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μέγας καὶ ἀκατανίκητος! Μὲ εἶλε πρὸς ἐκυτόν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, μὲ σταυρῆν ὁ κλῶν τοὺς τεθλιμμένους καὶ τοὺς δυστυχεῖς ὑπὸ τὴν προστασίαν του καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἡσυχίας, ἣτις ἐπεκαίρει γύρω μου, ὑπὸ τοὺς σκοτεινοὺς θόλους τοῦ ναοῦ, αἱ γλυκεῖαι αὐτοῦ ὑποσχέσεις μὲ συνεκίνοον παραδόξως!

Ὅταν ἐξῆλθον τοῦ ναοῦ, φαιδρὸς ἥλιος ἐξωσγόνει ἐξω τὴν φύσιν ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν Ἀσωμάτων ὁ ἀθηναϊκὸς ὄριζων ἠπλοῦτο μαγευτικῶς καὶ μακρὰν ἢ θάλασσαν τοῦ φαλήρου ἐστίλθεν ἀκίνητος καὶ ἡσυχωτάτη.

— Τί ὠραῖον κικρὸν ἔχει ὁ πατήρ μας! παρατήρησεν ἡ Φύφη.

— Θὰ φθάσῃ ἐνωρὶς, ἀνερώνησεν ἡ Κούλα, ἕως εἰς τὰς εἴς τὸ βράδυ ἔχομεν ἀκόμη ἐννέα ὥρας!

— Ἦ γὰρ ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἐπανεβλέπομεν τὸν πατέρα μας, ἀνεμιγνύετο εἰς ὅλας τὰς σκέψεις μας καὶ ἀπὸ τῶρα ἀνυπόμονοι ἐσπεύδομεν εἰς τὴν οἰκίαν. Ὅταν ἐφθάσαμεν, ἡ μήτηρ μας δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐξέλθει ἀπὸ τὸ δωμάτιόν τῆς. Ἐνῶ ἐτελειώνομεν τὸ πρόγευμα, ἡ ὑπηρέτρια μ' ἐπλησίασεν ἐμπιστευτικῶς.

— Κυρία Ἀννίκα, μοὶ λέγει, ἦλθεν ὁ θεὸς σας κ' ἐπῆγεν ἐπάνω ἴσια εἰς τὸ γραφεῖον. Μοῦ παρήγγειλε νὰ μὴ εἰπῶ εἰς κανένα, ὅτι εἶναι ἐκεῖ, μόνον σας θέλει πηγαίνετε! σας περιμένει.

Τί νὰ μὲ θέλῃ, ἐσκαπτόμην, ἐνῶ ἀνέβαινον τὴν κλίμακα. Κανὲν δῶρον θὰ ἐτοιμάζῃ, διὰ νὰ προσφέρῃ ἕξαφνα εἰς τὸν πατέρα μου!

Εἰσέρχομαι περιχρῆς εἰς τὸ σπουδαστήριον τοῦ πατρός μου· ἐκεῖ τὰ πάντα εἶναι ἐν τάξει, τὰ πάντα περιμένουν τὸν κύριον των· μοῦ φαίνεται ὡς νὰ τὰ βλέπω ὅλα ἀκόμη καθὼς ἦσαν τότε! Ἐπάνω ἀπὸ τὸν καναπὲν, αἱ πίπαι μὲ τὰ διάφορα καὶ ἰδιότροπα σχήματά των

είναι αρχδικασμένοι εις τὰς θέσεις των ὡς πιστοὶ στρατιῶται καὶ εἰς τὴν γωνίαν ἐπὶ κομψοῦ βάρους τὸ ἀρχαῖόν ἀγγεῖον, εἰς τὸ ὅποιον ἐφυλάττετο νωπὸς ὁ καπνός, στίλβει μὲ τὰ ὄρκαί του ἀνάγλυφα, ὡς νὰ εἶναι ἀργυροῦν· πρὸ ὀλίγου τὸ εἶχε καθαρῖσει μὲ ὕδην τῆς τὴν τέχνην ἢ φάρη. Ἐπὶ τοῦ γραφείου, τὸ χρυσοφυλάκιον εἶναι ἀνοικτὸν ὡς ῥιπίδιον καὶ περιμένει νὰ πληρωθῶν πάλιν αἱ θήκαι του μὲ τιμειώσεις καὶ μὲ ἔγγραφα. Ἐπιπλὴν εἰς τὸ ἀέτωμα τῆς μεγάλης βιβλιοθήκης ἴσταται ἡ μικρὰ βλασκαμωμένη γλαυῆ, ἡ φίλη τῶν ἀγροπυλῶντων καὶ τῶν σκεπτομένων, ὡς τὴν ὠνόμαζεν ἴσταται ἀκίνητος ὅπως πάντοτε, ἐντὸς τῆς ὑκλίνης θήκης τῆς, ἀλλὰ μοὶ φαίνεται, μὲ τοὺς μεγάλους ὀφθαλμούς της, ὡς νὰ περιμένῃ καὶ αὐτὴ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ τὸν ἴδῃ εἰσερχόμενον. Πέραν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ δωματίου ἡ μακρὰ ἀνεπιτυκτικὴ ἔδρα εἶναι ἐπίσης εἰς τὴν θέσιν της καὶ περιμένει καὶ αὐτὴ νὰ ἔλθῃ νὰ δευδάσῃ ἐπ' αὐτῆς μὲ τὸ σιγάρου του εἰς τὴν χεῖρα, καθὼς συνήθιζεν. Ἀντικρὺ ὁ χαλκὸς ἀνδρῶς τοῦ Δημοσθένους ὑψοῦται σοβαρὸς καὶ σκεπτικὸς, φέρων ἀποτυπωμένην εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ του ὅλην τὴν μελαγχολίαν, ἣτις ἐχαρακτήριζε τὸν ἀδάμαστον ἐκείνον Ἀθηναῖον πατριώτην, ἀλλ' ἐνώπιον αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μικρᾶς τραπέζης αἱ ὀλίγοι ἀνεμῶναι, τὰς ὁποίας ἡ Κούλα καὶ ὁ Νίκος κατώρθωσαν νὰ εὔρουν εἰς τοὺς ἀγρούς, ἀπλώνουν φαιδραὶ τὰ λεπτὰ των πέταλα μετὰ τῆς γλώσσης καὶ τῶν βρῶων.

Καὶ τὸ χαμηλὸν σακμακί εἶναι ἐπίσης πλησίον εἰς τὴν ἔδραν ἐκείνην· ἦτο τὸ ἀγκαπητόν μου κάθισμα, ὅταν ἤμην μικρὰ συνήθιζον νὰ κάθηναι ἐκεῖ καὶ νὰ περιμένω μὲ ὑπομονήν, ἕως οὗ τελειώσῃ τὴν ἀνεργασίαν τῆς ἐφημερίδος του, διὰ νὰ μὲ θωπεύσῃ. Καὶ τότε ἀκόμη ἐκαθήην ἐκεῖ τὴν ἐσπέραν· ὅταν ἐπέστρεφε κουρασμένος ἀπὸ τὴν ἐργασίαν του καὶ ἀνεπαύετο πρὸ τοῦ δείπνου, ἤρχομην νὰ τὸν διασκεδάσω μὲ τὴν φλυαρίαν μου ἢ νὰ δικηθῶ εἰς αὐτόν, πῶς διήλθον τὴν ἡμέραν μου· διότι ἠγάπων τὸν πατέρα μου μὲ στοργὴν βαθυτάτην.

Ἦμην εὐτυχεστάτη, ἐπέτων ἀπὸ τὴν χαρὰν μου τὴν πρωίαν ἐκείνην τρέχω πρὸς τὸν θεῖόν μου τείνουσα τὰς χεῖρας, ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν μὲ ὑποδέχεται μὲ τὸ συνήθές του «καλῶς μού τι». Μοὶ ἐφάνη μάλιστα, ὅτι ἐταράχθη, ἅμα μὲ εἶδεν.

— Ἀνίκη, μοὶ λέγει, σοὶ φέρω μίαν εἰδήσιν· ἔτυχεν ἔν ἐμπόδιον εἰς τὸν πατέρα σου· δὲν θὰ ἔλθῃ σήμερον· μὴ τὸν περιμένετε.

— Θα έλθω με τὸ ἄλλο ἀτυμόπιον τῆς Πέμπτης : τὸν ἐρωτῶ.

— "Οχι, θ' ἀργήσῃ, εἶναι ἄρρωστος...

Τότε ὡς νὰ μὲ ἐπληξῆε τις αἰφνιδίως εἰς τὴν καρδίαν μὲ κτύπημα παρκακτικόν. ῥσθάνθην ἐκεῖ πόνον ὀδονηρότατον ! Μοὶ ἐφάνη, ὅτι ἔλειψε διὰ μιᾶς ὁ ἀήρ ἀπὸ τὸ δωμάτιον· ὅτι ἐσκληύετο ὑπὸ τοὺς πόδας μου τὸ πάτωμα... ἐζέκλισθην καὶ ἔκλεισα τοὺς ὀρθόκλυμους· ὅταν δὲ ἤνοιξα αὐτούς, τότε πρῶτον περετήρησα πόσον ὠχρὸς καὶ ταρκαγμένος ἦτο ὁ θεὸς μου !

— Ὁ πατέρας ἀπέθνηκε ! Μὴ μοῦ τὸ κρύπτῃς, θεῖέ μου, ἀνεκράξῃ.

"Ω, ἐνώσθω ζῶ καὶ αἰσθάνομαι, θὰ ἐνθουάωμαι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ! ... Περιέμενον μὲ ἀγωνίζην, ὅτι ὁ θεὸς μου ἤθελε μὲ δικαψεύσει, καὶ ὅμως ὁ ἀγαθὸς καὶ εὐκρίσθητος ἐκεῖνος γέρον προσεπάθησε νὰ μοὶ εἶπῃ ὅχι, ἀλλ' ἀνελύθη εἰς λυγμούς ! Καὶ ἐγὼ ἰστάμην καὶ τὸν ἔδλεπον χωρὶς νὰ εὐρίσκω οὔτε λέξεις οὔτε δάκρυα !

— Κιχμένο παιδί, μοὶ εἶπεν, ῥμα ἡδυνήθη νὰ ὀμιλήσῃ· δὲν ἤρχομαι νὰ σοὶ φέρω τὸ κτύπημα αὐτό· ὁ σκοπὸς μου ἀπ' ἐκκεντίας ἦτο νὰ σὰς ἐμποδίσω νὰ κητεθῆτε εἰς Πειριαικῶ, διὰ νὰ μὴ τὸ μάθῃτε ἐκεῖ. Τώρα εἶμαι ἀκόμη δυστυχεστέρα, διότι ἐπροδῶθην. Ἄλλὰ, Ἄννικα μου, ἄκουσέ μου, ἐξηκολούθησε κητεβῆλλον ὄλας τὰς προσπαθεῖας του, ὅπως μὴ κληύσῃ καὶ πάλιν, συλλογίσου, ὅτι ἡ παρκαμικρὰ ἀπροσεξικ ἐκ μέρους σου ἡμπορεῖ νὰ φρεύσῃ τὴν μητέρα σου· γνωρίζεις πόσον ὑπέρεφεν ὄλον αὐτὸν τὸν χειμῶνα· δὲν πρέπει νὰ μάθῃ τὴν τρομερὰν εἰδήσιν ἀποτόμως· θὰ φέρω τὸ ἀπόγευμα τὴν θείαν σου, διὰ νὰ τὴν προετοιμάσωμεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Εἰς σὲ πίπτει τώρα ὄλη ἡ εὐθύνη τῆς οἰκογενεῖας· καὶ εἶναι πολὺ βρερεῖα ἡ εὐθύνη αὕτη, διότι ὁ πατήρ σου μετὰ τὴν οἰκονομικὴν κητεστροφὴν του δὲν ἔλαβε κηκερὸν νὰ τακτοποιήσῃ τὰς ὑποθέσεις του καὶ δὲν θὰ ἔχῃ κἂν ἡ ἀτυχικὴ μήτηρ σου τὴν παρηγορίαν νὰ αἰσθάνηται τὸ μέλλον σὰς ἐξησπαλισμένον. Ἄλλὰ, Ἄννικα μου, ἀν ὀφελήθης ἀπὸ τὰ σοκκρὰ διδάγματα τοῦ πατρός σου, αὐτὰ θὰ εἶναι διὰ σὲ κληρονομικὰ πολυτιμότερα, παρὰ ἂν σὰς ἄφηνε πλοῦτον.

Τὸν ἤκουον νὰ ὀμιλῇ χωρὶς νὰ προσέχω διόλου εἰς ὅ,τι λέγει· τὸ αἰφνιδίον κτύπημα μὲ εἶχε νεκρώσει, μὲ εἶχε ῥίψει εἰς τὴν ἀπάθειαν ἐκείνην, ἣτις κητελακμάνει τὸν πληγωθέντα πρὶν ἐξυπνίσουα αὐτὸν οἱ πόνοι. Καὶ ὅμως, ὅταν ἀνεχώρησε, καὶ ἐδοκίμασα νὰ κητεβῶ τὴν

κλίμακα, ἤσθάνθη, ὅτι οἱ πόδες μου ἐλύγιζον ὑπὸ τὸ βάρος των. Πόσον ἀποτόμως μεταβάλλεται ἐνίοτε ὁ βίος μας! Πρὸ ὀλίγου εἰσῆλθον εἰς τὸ σπουδαστήριον ἐκεῖνο ἀκέρμιμος ὡς παιδίον, καί, ὅταν ἐξῆλθον, ἦμην γυνὴ πλέον, ὄριμος· πρὶν ἢ γνωρίσω τὸν βίον τῆς νεάνιδος, μετέβην ἀποτόμως εἰς βίον πολυμέριμον καὶ δύσκολον, εἰς βίον κτέφσεως, συγκεντρώσεως ἐντὸς ἐμυατῆς καὶ ὀδύνης!

Κάτω ἤκούοντο τὰ φαιδρὰ ἄσπρα τῆς μητρός μου· ἐπηγειροῦντο τρεῖς κατόπινας φέρων εἰς αὐτὴν πότε τὸ ἓν καὶ πότε τὸ ἄλλο· εἰς τὸ μαγειρεῖον ἢ γαστράκι μας ὑπηρετρία εὐρίσκατο εἰς κίνησιν ἐφρόντιζε καὶ αὐτή, ὅπως ἔχῃ ὁ ἀφέντης τῆς τὰ φαιδρὰ τῆς ἀρεσκείας του εἰς τὸ δεῖπνον. Δὲν ἠδυνάμην νὰ μὲνω εἰς τὴν οἰκίαν, ἐπιγόμενῃ, ἔτρεξα εἰς τὸν κήπον· ἐκεῖ εὗρον τὰς ἀδελφάς μου ἐργαζομένας ὀρεσθηρῶς· ὁ κηπουρὸς, ὅστις ἤρχετο ἐνίοτε καὶ τὸν περιποιεῖτο, ἐκλάδευε τὰ φυτὰ καὶ ἐκαθάριζε τοὺς δρόμους, αἱ δὲ ἀδελφαί μου ὑπὸ τὰς ὀδηγίας του ἀφῆρουν καὶ τὰς παρμηκράς πέτρας καὶ τὰ περιττὰ χορτάρια· ἔφυγα μακρὰν, εἰς τὴν ἀντίθετον ἄκρην τοῦ κήπου, ἀλλ' ἡ Κούλα ἔτρεξε κατόπιν μου.

— Περὶ ἀπὸ τὰς τριανταφυλλίας καὶ δὲν μοῦ λέγεις εὐχαί, μοὶ εἶπεν.

Εἶπε τὴν ἰδέαν νὰ δέσῃ εἰς τοὺς κλάδους των δύο ἢ τρεῖς ἀπὸ τὰ τεχνικώτατα χάρτινα τριαντάφυλλα, τὰ ὅποια ἐμάνθινε νὰ κάμῃ.

— Ὁ κηπουρὸς ἔκαμε τὸν σταυρὸν του, ὅταν εἶδε τὰς τριανταφυλλίας ἀνθισμένας, ἔλεγε πηδῶσα ἀπὸ τὴν γαστράκι τῆς θὰ γελασθῇ καὶ ὁ πατέρας καὶ θὰ ἔλθῃ νὰ κούψῃ!

Ὡ, ὅτι κισθάνεται ὁ κατὰδικὸς ὁ δραπετεύσας, ὅστις τρέμει μὴ προδοθῇ, ὅτι κισθάνεται ὁ μαλυσμένος ἀπὸ μεταδοτικὴν ἀσθενεῖαν, τὰ ἡσθάνομην ἐγώ! Βέροντον φοβερόν μ' ἐχώριζεν ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μου καὶ ἐφροῖταν καὶ ἰλιγγίαν ἀναμετροῦσα αὐτὸ Κιτὰ στιγμὰς μοὶ ἐφάνετο, ὅτι ἀπεξενούμην ἐντελῶς ἀπὸ ὅλα ὅσα μὲ περιεκύκλουν, ὅτι ἀπεξενούμην καὶ ἀπὸ τὰς ἀδελφάς μου αὐτάς! Δύναμις ἰσχυροτέρα ἀπὸ ἐμὲ μὲ ἀνῆρπαζε, μὲ ἔφερεν ὑπεράνω τοῦ κόσμου τούτου πρὸς ὕψη ἀθεώρητα, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπανεπίπτον πάλιν εἰς τὴν πραγματικώτατα πλέον ἀνίσχυρα, πλέον ἀπλησιζομένη!

Εὐτυχῶς ἦσαν ὅλοι τόσοι ἀπησυχολημένοι, ὥστε κανεὶς δὲν ἐπρόσεξεν εἰς ἐμὲ· εἰς τὸ γέσμα μόνον ἡ μήτηρ μου παρετήρησεν, ὅτι δὲν ἔτραγον

— Καλέ, σὺ εἶσαι ἄρρωστη! μοὶ εἶπε, δὲν βλέπεις τὰ νύχια σου πῶς εἶναι μελανὰ; (Ὁ ἀκρῶστες τὸ πρῶτὸ εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἔχεις τὴν κακὴν συνήθειαν νὰ μὴ πλύνῃς ποτε μαζί σου ἐπανωφῶρι.

Πραγματικῶς μὲ εἶχε καταλάβει ὄχιος, καὶ μὲ πολλὴν δυσκολίαν συνεκράτουν τὰ σικρόνια μου, διὰ νὰ μὴ συγχροῦνται!

— Πήγαινε ν' ἀναγκυθῆς, μοὶ εἶπε· παρήγγειλα νὰ ἔλθῃ ἡ ἀμὰζα νὰ μὰς πάρῃ ἐνωρίς, διὰ νὰ εἴμεθα κάτω εἰς τὸν Πειριαῖ, πρὶν φθάσῃ τὸ ἀτμόπλοιο. Ἔως τότε θὰ εἶσαι καλά!

Εὐτυχῶς ἡ θεὸς μου ἔφθασεν ἐγκαιρῶς, ὅπως θέσῃ τέρμα εἰς τὸ μαρτύριόν μου. Πρὸς τὴν ἐσπέραν, ὅταν ὅλοι εἴμεθα συνθηροισμένοι εἰς τὸ δωμάτιον τῆς μητρὸς, ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὅποιον εἴχομεν στείλει εἰς Πειριαῖ, ἐπανῆλθε καὶ ἐζήτησε νὰ ὀμιλήσῃ εἰς τὴν θεῖαν μου· ἐνῶ δὲ αὕτη ἐζήρχετο, μοὶ ἔκαμε νεῦμα νὰ τὴν ἀκολουθήσω.

— Ἐφεραν τὰ πράγματα τοῦ μακαρίτου, μοὶ εἶπε· παρήγγειλα νὰ τὰ βάλουν κάτω εἰς τὸ ἄχρηστον δωμάτιον τῆς κὺλλῆς· ἡ μήτηρ δὲν πηγαίνει ποτὲ ἐκεῖ· σὺ ἤξεύρεις τί πράγματα εἶχε πάρει μαζί του ὁ μακαρίτης; πήγαινε νὰ τὰ παραλάβῃς.

Ἔσπευσα εἰς τὸ ἀπόκεντρον δωμάτιον μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ ἦμην μόνη ἐκεῖ· πόσον ἐπεθύμουν νὰ κλυῶ! Ἄλλ' εὗρον ἐκεῖ τὴν Φύσῃν, ἐκράτει μάλιστα καὶ τὰ κλειδιά τοῦ κιβωτίου εἰς χεῖράς τῆς.

— Ἄς ἴδωμεν τί ἔχει μέσα τὸ κιβώτιον, μοὶ εἶπεν ἡ ἀδελφὴ μου· τὸ ἠνοιξέ-μὲ χεῖρα σταθερὰν καὶ ἐν πρὸς ἐν ἐξητάσχημεν τὰ περιεχόμενά του. Ἦσθονόμεθα καὶ κί δύο ἀνακούφισιν βλέπουσαι ἕλα ἐκεῖνα τὰ ἀντικείμενα, ὅσα δι' ἡμὰς ἀπετέλουν μέρος ἀναπόσπαστον τῆς ὑπάρξεώς του. Πόσας ἀνκνήσεις μὰς ἔφερον! Ἦτο ἐκεῖ τὸ σκουφάκι, τὸ ὅποιον εἴχομεν πλέξει μὲ μετάξι καὶ μὲ χρυσάφι, διὰ νὰ τὸ φορῇ τὸ πρῶτὸ, ὅταν κατέβαινεν εἰς τὸν κήπον· ἐκεῖ κί παντοῦφλακ, τὸ δῶρον τῆς εορτῆς του. Ἦνοιξομεν τὸ χρυροφυλάκιόν του, ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἔφερε πάντοτε μαζί του. Ἐντὸς αὐτοῦ εὗρομεν τὰς ἐπιστολάς μὰς· μίαν, ἡ τελευταίαν, ἦτο ἀκόμη ἀσφράγιστος· ὁ θάνατος τὸν εἶχε καταλάβει ἐν πλήρει ἀμῆ καὶ ζωῆ, διότι ἡ ἀσθένειά του μόλις διήρκεσε τέσσαρες ἡμέρας καὶ τίποτε ἐκεῖ δὲν ἐμαρτύρει περὶ

κτύπη. Ἀλλά ὅταν ἐξητάσκαμεν καὶ τὰ θυλάκια τοῦ κοιτωνίτου του, εἰς ἓν ἐξ αὐτῶν εὑρομεν τὰς φωτογραφικὰς μᾶς· ἐνθυμούμαι κάλλιστον, ὅτι τὰς εὑρομεν εἰς τὸ ἐπάνω θυλάκιον, τὸ πρὸς τὸ μέρος τῆς καρδίας! Ὡ! εὑρομεν ἐπίσης εἰς αὐτὸ καὶ ἓν μικρὸν κουτίον μὲ τὴν ἐπιγραφὴν φαρμακείου· ἀνέδιδεν ὁμηρὴν βουσίαν μόσχου . . . ἦτο τὸ τελευταῖον ἱατρικόν, τὸ ὅποιον εἶχε πάρει! . . . Ἐρευνήσαμεν ἀκόμη καὶ εὑρομεν τὸ μικρὸν πρόχειρον σημειωματάριόν του· εἶχε τὴν εὐχαλίαν ὁ πκτήρ μου, ὅσκις τὸν ἀπησχάλει πολὺ σκέψις τις, νὰ ἐκφράξῃ τὰς ιδέας του ἐμμέτρως· τὸ ἠνοίξαμεν εἰς τὴν τελευταίαν σελίδα ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶχε γράψει, καὶ ἰδοὺ τί ἀνεγνώσαμεν·

Ἄθροιά λάθη, ἔλθετε.
Πενία, θλίψις, νόσημα.
Τὸ πνεῦμά μου ἀνθίσταται
Ἐπὶ Θεοῦ φρουρούμενον.
Ὡ φύσις παντομήχανε,
Τὸ ἄνθος χρωματίζουσα,
Τὴν γῆν δεινῶς τινάσσουσα,
Εἰς δειλῶν ζῶων ἄγρευσις,
Τὸν λέοντα ἐγειρούσα,
Θεοῦ τελεῖς τὸ βούλευμα
Καὶ ἄνουν εἶσαι ὄργανον.
Ἀλλὰ ἐγώ, καὶ ἂν ποτε
Τὸ σῶμα διαλύηται,
Ἐκτὸς τῆς ὕλης σφύζομαι
Καὶ ἡ ψυχὴ ἀθάνατος
Προθύμως εἰς τὸ κέλευσμα
Ἐψοῦται πρὸς τὰ θαύματα
Τοῦ ἀπεράντου σύμπαντος
Καὶ θεωρεῖ

Ἐδῶ διεκόπτοντο ἀποτόμως οἱ στίχοι αὗτοι, ἀλλὰ δὲν ἦσαν γραμμένοι μὲ τὸν συνήθη σταθερὸν του καὶ ταχυγραφικὸν χαρακτήρα· ἐφαίνετο, ὅτι εἶχαν γραφῆ με χεῖρα τρέμουσαν καὶ ἐξησθενημένην! Αὐτὸ ἦτο τὸ μόνον, τὸ ὅποιον μᾶς ἐπληροφόρησεν, ὅτι μόνος μακρῶν

μας εἶχεν ὑποφέρει εἰς τὸν ξένον τόπον, εἶχεν αἰσθανθῆ ἀνάγκην παραγορεύει καὶ ἐζήτησεν αὐτήν, ὅπως συνήθιζε νὰ τὴν ζητῇ, ὅσκις εἶχε θλίψεις.

Ἐν τούτοις ὁ μικρὸς ἀδελφὸς μας μᾶς ἀνεζήτηει παντοῦ, καὶ τὰ μικρὰ κατορθώνουν νὰ εὐρίσκουν πάντοτε τὰς μεγαλειτέρους ἀδελφὰς των, ὅταν τὰς χρειάζονται. Ἀνεκάλυψε τὸ καταφύγιόν μας, καί, ὅταν εἶδεν ὅλα ἐκεῖνα τὰ πράγματα ἠπλωμένα κάτω, τὰ ἀνεγνώρισε καὶ μᾶς ἠρώτησε περιχαρῆς· «ἦλθεν ὁ μπαμπᾶς;».

Τότε ἡ θέα τοῦ τριετοῦ ὄρφανου, ὁ ὅποτος θὰ ἐμεγάλωνε χωρὶς νὰ ἐνθυμηταί τὸν πατέρα του, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τί ἐστὶ πατρικὴ στοργή, παρακονευμένος, ὅσως, ἀπροστάτευτος μᾶς ἔφερε δάκρυα. Ἔως τότε οἱ ὀφθαλμοὶ μας ἦσαν κατὰξηροι, καὶ δὲν εὐρίσκομεν οὔτε λέξεις νὰ παραγορήσωμεν ἢ μίαν τὴν ἄλλην.

Τὰ δάκρυα ὅμως εἶναι μεταδοτικὰ, καὶ ὁ μικρὸς χωρὶς νὰ ἐννοῇ, δικαίως κλαίει, ἤρχισε καὶ αὐτὸς νὰ κλαίῃ.

Ἐπάνω ἡ ἀνησυχία τῆς μητρὸς μας ἦτο ἀπερίγραπτος· ὁ ἀνθρώπος, ὅστις εἶχε φέροι τὸ κιβώτιον ἐκεῖνο, εἶχε φέροι ἐπίσης καὶ ἐπιστολὴν πρὸς αὐτήν. Φίλος μας οἰκογενειακὸς τὴν ἐπληροφόρει δι' αὐτῆς, ὅτι ὁ πατὴρ μου προσεβλήθη αἴφνης ἀπὸ ὀξεῖαν περιπνευμονίαν καὶ ὅτι ἡ κατάστασις του ἐνέπνεε μεγίστην ἀνησυχίαν εἰς τοὺς ἰατρούς· ὑπέσχετο δέ, ὅτι διὰ τηλεγραφήματος ἠθέλε τὴν πληροφορήσει περὶ τῆς περαιτέρω πορείας τῆς ἀσθενείας. Ὅλην τὴν νύκτα ἐκεῖνην περιέμενε τὸ τηλεγράφημα καὶ συχνὰ μᾶς συνήθριζε πρὸ τοῦ εἰκονοστασίου.

— Πραχκαλεῖτε τὸν Θεόν, μᾶς ἔλεγε, νὰ γιατρεύσῃ τὸν πατέρα σας· εἰσθε ἄθωκ καὶ θὰ σας ἀκούσῃ.

Ἐδύλεπον μετὰ εἰς τὸ εἰκονοστάσιον τὰ στέφανα τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς μου δεμένα καὶ τὰ δύο μαζί μετὰ τὴν λευκὴν των ταινίαν καὶ μετὰ ἔπιγον οἱ λυγμοί, ἀλλ' ἡ Φύση ἤρμος καὶ σοβαρὰ με συνεκράτει. Πόσον ἰσχυρότερον ἀντέχει τις εἰς τὴν θλίψιν, ὅταν τὴν συμμερίζηται μετὰ ἄλλον!

Τὸ περιεχόμενον τοῦ τηλεγραφήματος τὸ ἔμαθεν ἡ μήτηρ μας τὴν ἐπαύριον ἂν καὶ εἴχομεν λάθει ὅλας τὰς προφυλάξεις, ὅπως καταστήσωμεν τὸ κτύπημα ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον ἀπότομον, ἢ

φουρεσά εΐδησις τήν ἐκλόπισεν ἀμέσως, ἡσθένησεν ἐπικινδύνως καί δὲν ἐμελλέ ποτε νὰ ἀναλάβῃ ἀπὸ τήν ἀσθενείαν τῆς ἐκείνην.

Μετὰ ἄκτῳ ἡμέραι, τήν παρκαμονήν τοῦ νέου ἔτους, ἦτο ἀκόμη βαρέως ἀσθενής τήν ἐσπέραν, ὅταν ἤλθεν ἡ ὄρα τοῦ δείπνου, ἔπιπτεν ἐξω φαγδρία βρογχί, ὁ ἄνεμος ἐσύριζε καί ἔσειε βικίως τὰ δένδρα· εἰς τήν αὐλήν ὁ πιστός μας Τοῦρκος, ἂν καί δὲν ἦτο δεμένος μετὰ τήν ἄλυσιν του, ἔκλαιε θλιβερώς καί ἡμεῖς μόνα τὰ τέσσαρα ὄρφανά ἐκαθήσαμεν εἰς τήν τράπεζαν καί ἐδειπνήσαμεν».

Ἐδῶ ἡ κυρία Ἀννίκα ἐσιώπησε καί ἡ εὐκίσθητος κόρη τοῦ οἰκοδεσπότη ἐκυψε καί τήν ὑψοκρίστησε σιωπηλῶς διὰ τήν διήγησίν τῆς μετὰ ἐν θλίψιμον τῆς χειρός.

— Ἐτελείωσεν ἡ ἱστορία σου, κυρία Ἀννίκα; τήν ἠρώτησεν ἡ οἰκοδεσποινίς, πόσον λυποῦμαι, διότι ἔγινε κίτις νὰ ἐνθυμηθῆς λυπηρὰ πικρῶντα!

— Τὰ παιδικά μου χρόνια, ἀπήντησεν ἡ πενηθοροῦσα κυρία, μοὶ ἔμειναν τόσον ἀγαπητά, ὥστε μοιλονότι καὶ ἀναμνήσεις των εἶναι ἀναμεμιγμέναι μετὰ θλίψιν, μοὶ προξενοῦν πάντοτε εὐχαιρίστησιν γλυκεῖαν.

— Ἀλλ' ἠξέυρεις, ὅτι εἶναι περίεργος ἡ ἱστορία σου, κυρία Ἀννίκα!, ἐξηκολούθησε σὲ εὐχαιριστῶ πολύ, διότι μοὶ τήν διηγήθης.

— Καί τήν διηγήθη, ὅπως μοῦ τήν ἐζήτησες, ἀπαράλλακτα, καθώς μοὶ συνέβη*.

* Ἐκ τῶν «Ἀθηναϊκῶν Ἀνθυλλίων».

ΠΕΡΙ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗΣ

(Νικηφόρου Θεοτόκη)

Μεγάλη ἀληθῶς καὶ πολλὰ ὠφέλιμος τῆς ταπεινοφροσύνης ἡ ἀρετὴ! Ἐὰν μὲν στοχασθῆς πόσην ὠφέλειαν ἔχει ὁ ταπεινὸς εἰς τοῦτον τὸν πρόσκαιρον κόσμον, θαυμάζει καὶ ἀπορεί· ὁ υπερήφανος ζητεῖ ἔπαινα καὶ πρωτεία, θέλει τιμὰς καὶ προσκυνήματα, παρκατῆρσι τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας, ζυγοστατεῖ πάντα λόγον καὶ ἐξετάζει τὴν ἀξίαν παντὸς προσώπου. "Ὅθεν, ἔπου οὐχ εὐρίσκει τὰ ὑπὸ τῆς υπερηφάνιας αὐτοῦ ζητούμενα καὶ τὰ κολακεύοντα τὴν υπερήφανον αὐτοῦ γνώμην δυσαρεστεῖται καὶ ἀγχανκεῖ, πολλάκις δὲ καὶ περιφρονῶν καὶ ὑβρίζων φεύγει ἐκεῖθεν.

Πόσαι κολακεῖαι, πόσαι δεήσεις, πόσα προσκυνήματα ἀναγκαῖά εἰσιν, ἵνα μικρὰς τινας εὐεργεσίας αὐτοῦ ἀπολαύσῃ! Ἐὰν δὲ αὐτὸς χρεῖαν ἔχῃ εὐεργεσίας, ἐπειδὴ διὰ τὴν υπερηφάνειαν αὐτοῦ οὐ καταδέχεται ὑπακλίνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ προσκυνῆσαι τὸν δυνάμενον εὐεργετῆσαι αὐτὸν, διὰ τοῦτο μένει ἐστερημένος τῆς εὐεργεσίας. Διὰ ταῦτα οὖν ὁ υπερήφανος γίνεται δυσάρεστος, δυσπρόσιτος, μισητός, φευκτός καὶ ἄχρηστος. Ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος, ἐπειδὴ οὐδὲ τιμὰς ζητεῖ οὐδὲ προσκυνήσεις οὐδὲ ἔπαινον οὐδὲ πρωτεία θέλει, οὐδὲ τόπους παρκατῆρσι οὐδὲ λόγια οὐδὲ πρόσωπα, ἀναγκάζεται εἰς πάντα τόπον, ἀρῆσκειται εἰς πᾶσαν συνκαστροφὴν καὶ ὑποφέρει ἀνδρείως καὶ τὰ μὴ ἀνήκοντα εἰς τὴν τάξιν αὐτοῦ καὶ ἀξίαν, γίνεται χρήσιμος χωρὶς κολακείας καὶ ἐπαινῶν, εὐεργετεῖ ἕσπον δύναιται χωρὶς πολλῶν δεήσεων καὶ προσκυνημάτων. "Ὅταν δὲ αὐτὸς χρεῖαν ἔχῃ τινὸς πράγματος, εὐκολα τούτου ἀπολαμβάνει· ἐπειδὴ εὐκολὰ διὰ τὴν ταπεινώσιν τῆς καρδίας αὐτοῦ τὸν καθέναν παρκαταλείπει... "Ὅθεν πάντοτε καὶ ἡσυχὸς ἐστὶ καὶ πρῶτος καὶ εὐπρόσιτος καὶ φίλος καὶ ὑπὸ πάντων ἀγαπώμενος. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ υπερήφανοι μισοῦσι μὲν τοὺς υπερηφάνους, ἀγαπῶσι δὲ

τούς ταπεινόφρονες. Ἐκ τούτου ὁ ταπεινὸς εὐκολὰ ἀπολαμβάνει τὰς περιποιήσεις καὶ χάριτας καὶ εὐεργεσίας τῶν ἀνθρώπων.

Ἐὰν δὲ συλλογισθῆς τὴν ψυχικὴν τοῦ ταπεινοῦ ὠφέλειαν, εὐρίσκεις εἰς αὐτὸν τόσα χρίσματα καὶ τόσα θεῖα δῶρα, ὥστε ἐκστατικὸς μένει ὁ νοῦς σου. Ὁ θυμὸς ἐστὶν υἱὸς τῆς ὑπερηφάνιας, αὐτὸς σε κυριεύει, ἢ διότι νομίζεις ὅτι κατεφρονήθης, ἢ διότι στοχάζεσαι, ὅτι οὐχ ὑπερηφάνης καθὼς σοι πρέπει. Διὰ τοῦτο οἱ ὑπερήφανοὶ εἰσι θυμώδεις καὶ ὀργίλοι, ταπεινὸς δὲ ἄνθρωπος οὐδέποτε ἐφάνη δούλος τοῦ θυμοῦ ἢ τῆς ὀργῆς ὑπερήφανος. Ὅστις ἐστὶ ταπεινός, ἐκεῖνός ἐστι καὶ πρῶτος τῆ καρδίᾳ. Ἔχει λοιπὸν ὁ ταπεινὸς τοὺς δύο χαρακτηῖρας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἤγουν τὴν πρῶτητα καὶ τὴν ταπεινώσιν. « Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, εἶπεν ὁ Κύριος, ὅτι πρῶτος εἰμι καὶ ταπεινὸς τῆ καρδίᾳ ». Μικχάρως λοιπὸν ἐκείνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἐκτίσαστο τὸν ἀτίμητον τῆς ταπεινοφροσύνης θησαυρὸν. Αὐτὸς μὲν ἐστὶν εἰκὼν ζωῆς καὶ ὁμοίωμα ἔμφυχον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡμεῖς δὲ, ἐνατενίζοντες εἰς αὐτὸν, βλέπομεν ἐν αὐτῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν τοὺς ἀγίους χαρακτηῖρας, κερδαίνει δὲ ὁ ταπεινὸς κέρδος πολὺ καὶ μέγα, τὴν ἀνάγκυσιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. « Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτος εἰμι καὶ ταπεινὸς τῆ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάγκυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ». Ὅποιον δὲ ἀνάγκυσιν νοήσης, εἴτε τὴν πρόσκαιρον καὶ φθαρτὴν εἴτε τὴν αἰώνιον καὶ ἀφθαρτον, ὀρθὴν ἐστὶ τὸ νόημά σου. Διότι ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος καὶ τῶν δύο ἀπολαμβάνει ἀναγκύσεων. Τοῦ ὑπερηφάνου ἡ καρδίᾳ εἰς τὴν πρόσκαιρον ταύτην ζωὴν οὐδέποτε ἔχει ἀνάγκυσιν, ἐπειδὴ οὐδέποτε δύναται νὰ ἀπολαύσῃ ὅσα ἡ ὑπερηφάνια αὐτοῦ φαντάζεται. Τοῦ ταπεινοῦ ἡ καρδίᾳ εἰς ταύτην τὴν ζωὴν ἔχει πάσαν ἡσυχίαν καὶ ἄνεσιν, ἐπειδὴ πολλὰ εὐκόλῃ εὐρίσκει, ὅσα ἡ ταπεινώσις αὐτοῦ ζητεῖ. Ὁ ὑπερήφανος εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν οὐκ ἔχει ἄνεσιν, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς αὐτῷ ἀντιτάσσεται. Ὁ ταπεινὸς ἐκεῖ εὐρίσκει τὴν τελείαν ἄνεσιν καὶ σωτηρίαν, ἐπειδὴ ἔχει τοῦ Θεοῦ τὴν χάριν. « Κύριος ὑπερηφάνους ἀντιτάσσει, ταπεινοὺς δὲ δίδωσι χάριν ».

Η ΝΕΑΝΙΣ

(Ἐκ τῶν «Θρησκευτικῶν
μελετῶν» Δ. Μαν-
ροκορδάτου).

Κείμενον

«Ἐστω (αὐτῶν) οὐχ ὁ ἔξω-
θεν ἐμπλοκῆς τριγῶν καὶ πε-
ριθέσεως χρυσίων ἢ ἐνδύσεως
ἱματίων κόσμος, ἀλλ' ὁ κρυ-
πτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος,
ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πραέος
καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὃ
ἔστιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πο-
λυτελές».

Α'. Ἐπιστολὴ Πέτρου
κεφάλαιον τρίτον.

Ἐπιγραφή

Στολισμὸς τῶν γυναικῶν ἅς
μὴ εἶναι ὁ ἔξωτερικός, ἀλλ' ὅστις
προέρχεται ἀπὸ τὸ πλε-
ξιμον τῆς κόμης ἢ τῆς ἐπιδεί-
ξεως τῶν ἐνδυμάτων, ἀλλ' ὁ
ἔσωτερικός, ὁ κρυπτός· αἱ γυ-
ναῖκες ἅς εἶναι στολισμένα με-
τὴν ἀφθαρσίαν πράου καὶ ἡσύ-
χου πνεύματος· τοῦτο εἶναι
ἐνώπιον Θεοῦ πολυτελές.

Ὁ προσωρισμὸς τῆς γυναικός ἐστὶ νὰ διαχέῃ πανταχοῦ ἐν τῷ κύ-
κλῳ τὰς ἐνεργείας αὐτῆς τὴν χάριν, τὴν τάξιν, τὴν καθαρότητα, τὸ
πνεῦμα τῆς ἁμονίας καὶ τῆς εἰρήνης τὴν παραμυθίαν. . . . Πῶς δύ-
ναται ἡ κόρη ἀκουμένη τῆ ἀτελεῖ γνώσει τῶν ἀπλουσιῶν οἰκικ-
κῶν ἔργων νὰ δαπανᾷ πάσης τὰς λοιπὰς ὄρας ἐν τῇ ἀργίᾳ, εἰς δια-
σκεδάσεις, εἰς φλυαρίας, εἰς ἀνωφελεῖς ἢ καὶ βλαβερὰς ἀναγνώσεις,
εἰς μακροσπουδίας τοῦ καλλωπισμοῦ καὶ τῆς ὑπερμέτρου φιλαρ-
σειᾶς! . . . Στολισὸν σεκυτήν, ὡ νεᾶνι, κόσμῳ, ὅτινα οἱ χρόνοι
δὲν μακρύνουσι καὶ ἡ περὶ τοὺς τρόπους καὶ τὸν ἱματισμὸν καινοτομίᾳ
δὲν μεταβάλλει, ἀλλ' ὅστις καὶ γρηᾷσπᾶν σε καθιστᾷ ἔτι ὠραιότεραν
καὶ τιμιωτέραν.

Αὐτὸς δὲ ὁ κόσμος, κατὰ τὸ θεῖον λόγιον, τὸ ὑπὸ τῆς τρυφερᾶς
καρδίας σου εὐχερῶς νοούμενον, δὲν εἶναι ὁ ἔξωθεν ἐμπλοκῆς τριγῶν
καὶ περιθέσεως χρυσίων ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος· ἀλλ' ὁ κρυπτὸς

τῆς καρδίας ἄνθρωπος, ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ προέως καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὃ ἐστὶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πολυτελέες». (Α΄ Ἐπιστολὴ Πέτρος Ι΄, 3—4). Τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς ἐστὼ εἰς σέ, θύγατερ, ἀγαπητότερον τῆς τοῦ σώματος ὀρασιότητος. Ἡ εὐμορφία τοῦ προσώπου, ἡ τοῦ ἐξωτερικοῦ σχήματος χάρις διεγείρει ἐφημέρως μόνον τὴν τέρψιν.

Γύμναζε ἀπὸ τοῦδε σεκυτὴν, χρηστὴ κόρη, εἰς τὸ ἡδύτερον καὶ εὐεργετικώτερον τῶν καθηκόντων σου, εἰς τὰς σχέσεις, ἐν αἷς νῦν διατελεῖς ὡς θυγάτηρ, ὡς ἀδελφὴ, ὡς συγγενής. Διὰ μετριόφρονος καὶ πραεῖας μεσιτείας προλάμβανε τὰς ἐριδὰς, ἐπικνήφερε τὴν φιλίαν καὶ τὴν εἰρήνην, κατόρθωνε νὰ ἐπικρατῇ ἐν τοῖς κόλποις τῆς οἰκογενείας σου ἡ εἰρήνη, ἡ ἀγάπη, ἡ προκρίτης. Δίδε σύ αὐτῇ τὸ παράδειγμα· ἔλυσον τὰς ψυχὰς πάντων τῶν περικυκλούντων σε διὰ τῆς καθαρῆς ἀγάπης σου καὶ διὰ τῆς ἀγαθότητός σου. Οἱ γλυκεῖς λόγοι σου θέλουσιν ὀδηγεῖν πάντας τοὺς ἀκούοντάς σε πρὸς τὸ καλόν· θέλεις δὲ κατασταθῆ ὁ φυλακτῆριος ἄγγελος τῆς οἰκιακῆς εὐδαιμονίας.

Μάνθανε ν' ἀνέχησε μεθ' ὑπομονῆς καὶ προκρίτης ὅσα οὐδαμῶς ἰσχύεις νὰ μεταβάλλῃς. Κλείε τὰ ὄμματά σου εἰς τὰς ἀδυναμίας τῶν γονέων σου, προσφέρου μετὰ προκρίτης πρὸς τοὺς σφάλλοντας ἀδελφούς σου, μόνον δὲ πρὸς σεκυτὴν ἔσο κυστηρὰ.

Πρὸ πάντων φυλάττου μὴ φανῆς ποτε ἔχουσα δυσθυμίαν ἢ δυσπροσίαν χαρακτηῆρος. Ἀπ' ἐναντίας ἔσο καὶ δείκνυε σεκυτὴν πάντοτε ἔσου, φειδρωῦ καὶ φιλικοῦ φρονήματος. Προσπάθει νὰ γίνῃς κυρία τῶν αἰσθημάτων σου, νὰ κρατῆς καὶ νὰ μετριάζῃς τὰ πάθη σου. Οὐδαμῶς οἱ ἄνθρωποι συγχωροῦν εἰς τὰς κελῶς ἀνταθερακμένους γυναικας τὴν ἐκρηξὴν ἀγρίων ἢ ἀπρεπῶν αἰσθημάτων, τὰς ἀνοικεῖους ἐκφράσεις, τὸ ἄνισον καὶ εὐμετάβολον τῶν φρονημάτων καὶ τῶν διαθέσεων.

Ἀγάπη τὴν ἐργασίαν Ἡ φιλοπονία σου ἐστὶν λαμπρὸν παράδειγμα εἰς ὅλους τοὺς περὶ σέ. Ὁ ἀργὸς θέλει εὐθραβῆ ὑπὸ αἰσχύνης ἐνώπιόν σου, ὁ δὲ εὐγενῶν αἰσθημάτων θέλει τιμῆσαι μᾶλλον τὴν χεῖρα, τὴν ἐνσχολουμένην νὰ καταστήσῃ διὰ τῆς τάξεως καὶ τῆς καθαρῆς τῆτος τὴν οἰκίαν νὰν εὐρηκτικῆς εὐδαιμονίας ἢ τὴν χεῖρα τὴν ἐπιτηδεῖαν μόνον εἰς τὴν τέχνην τοῦ κλλωπίζεσθαι.

Μάνθανε νὰ εἴσῃ οἰκονόμος. Ἡ οἰκονομία εἶναι ἀναγκαστικὴ καὶ ἐν τοῖς κόλποις τῆς ἀφθονίας, οὐχὶ πρὸς ἐπιστώρευσιν ἀνωφελῶν χρημᾶ-

των, ἀλλ' ἵνα δημιουργήσῃς νέα μέσα, δι' ὧν δύνασαι ν' ἀγαθοποιῆς ἀδυνάτους καὶ πονεμένους οικογενεΐας. Διὰ τῆς ἐργασίας ὁ ἀνὴρ ἀποκτᾷ περιουσίαν· διὰ τῆς οικονομίας ἡ γυνὴ συνάγει θησαυρούς. Φιλάνθρωπος δὲ καὶ εὐεργέτης τῶν πτωχῶν γυνὴ καθίσταται πολῦτιμος μαργαρίτης τῆς πολιτείας, ἀντικείμενον τοῦ σεβασμοῦ τῶν εὐγενῶν καὶ εὐκισθῆτων καρδιῶν.

Τελευταῖον, ὃ χριστιανὴ, ὃ τέκνον τοῦ Θεοῦ, ἀρχίζε πᾶν ἡμερήσιον ἔργον, καὶ ἐξακολουθεῖ καὶ περὶ αὐτὸ μετ' εὐσεβῶν κίσθημάτων. Γυνὴ ἄνευ θρησκείας εἶναι δικαίως τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐνδομύχου ἀποστροφῆς παντός μὴ χυδαίου.

Γίνου παράδειγμα εἰς τὰς συντροφούς καὶ εἰς τὰς φίλας σου ἐν τῇ θρησκείᾳ κατὰ τὴν ἀκριβῆ καὶ πλήρη εὐλαβείας ἐκτέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων. Ἀλλὰ πρῶτον καὶ τοῦτο, ὡς πᾶσαν ἄλλην ἀρετῆς πρᾶξιν, ἄνευ προσποιήσεως, ἄνευ καταναγκασμοῦ, χωρὶς ἐπιδείξεως ἢ ἐπιθυμίας τοῦ λάμπειν. Μόνον τὸ φύσει ὄν ὠραῖον καὶ εὐδόλως ζητοῦν νὰ φαίνεται τοιοῦτον ἀληθῶς καὶ διαρκῶς ἀρέσκει.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΑΤΡΙΣ

	Σελ.
1. Ἡ βασιλοπικία Ἰφιδέμενις	5
2. Ὁ Σωκράτης ὑπαικούων εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος	16
3. Τί εἶναι ἡ πατρίς	18
4. Συμφορὰ τῶν Χίων κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα (ἐκ τοῦ διηγήματος «Λουκῆς Λάρκας» Δημ. Βικέλι)	20
5. Πῶς δύνανται καὶ μολήθησι νὰ γίνουσι ὠφέλιμοι εἰς τὴν πατρίδα των	25
6. Οἱ νεκροὶ τοῦ Φιλίππου. Ποίημα Ἀχιλλέως Περσέγγου	26

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἡ ΜΗΤΗΡ

7. Ἡ μήτηρ	29
8. Υἱὸς ἀφωτισμένος εἰς τὴν μητέρα του	31
9. Μία μητέρα. Ποίημα Ἰωάν. Πολέμη	36

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΡΕΤΗ

10. Ἡ προτροπὴ τῆς βελόνης	39
11. Ἔργον οὐδὲν ὄνειδος (Ὁ Σωκράτης καὶ ὁ φίλος αὐτοῦ Ἀρίσταρχος)	42
12. Ὁ Φωκίων καὶ ἡ σύζυγός του	42
13. Βασιλοπικία σκρώνουσα τὴν εἰρηκτὴν της	42
14. Ἡ σώφρων γυνὴ κατὰ τὸν Σολομῶντα	47
15. Ἡγεμονίς φίλεργος καὶ ἐλεήμων	48
16. Τὸ κάτοπτρον τοῦ Λιδικαστῶνος. — Τὸ κάτοπτρον τοῦ Σωκράτους — Πῶς διώρθωνε τὰ ἐλαττώματά του ὁ Φραγκλῖνος — Πῶς δύναται νὰ διορθῶναι ταῦτα ἐκάστη κόρη	49
17. Ἡ ἐνάρετος Χειλωνίς	52
18. Αἱ μεταμορφώσεις (ἡ ἐνάρετος θυγάτηρ) Ποίημα Γ. Βε- ζυνοῦ	53

36.	Τὸ Φίλημα. Ὁ Ἰμβρακίμ θανατοῦσάν τὸν Παπαφλέσαν ἀσπάζεται τὸν νεκρὸν του.	Σελ. 138
37.	Ὁ ἀποχαιρετισμὸς μας εἰς τὸν Μισοῦλην ἀποθανόντα. Ποίημα Παναγ. Σούτσου	140
38.	Τὶ ἐχάραξαν οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Θεμιστοκλέους. Τί ἐσήμαινεν αὐτὴ ἢ ἐπὶ τοῦ μαρμαροῦ χαραγμένη ὑπόσχεσις τῶν	141

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΒΙΟΥ

39.	Ἡ διήγησις τῆς κυρίας Ἀννίας (Ἀπόσπασμα ἐκ τῶν «Ἀθηναϊκῶν ἀνθυλλίων»).— Αἱ ἀναμνήσεις τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου εἶναι γλυκαῖαι, καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι ἀναμνηστικὰ μετ' ἡλίψεως	143
40.	Περὶ ταπεινοφροσύνης (Νικηφόρου Θεοτόκη)	153
41.	Ἡ νεανίς (ἐκ τῶν Θερησκευτικῶν μελετῶν Δημητρίου Μυροκοροδάτου)	155

ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

'Αθηναϊκά 'Ανθόλλια. (διὰ μικρῶν ἀναλυθέν ὑπὸ Ἐμμ. Ροΐδου)	Δρ. 2. 50
Ἑξοσι Διηγήματα χάριν τῶν παιδίων.....	Λεπ. 60
Παραμύθια τῶν 'Ελληνοπαίδων Α'. (ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς ἐλπίδος). Μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος τοῦ βιβλίου μετὰ κλιτεχνικῶν εἰκόνων μεγάλων χρωματιστῶν, ἡσμάτων καὶ μουσικῆς. Πολύτιμον οἰκογενειακὸν ἐγκόλπιον καὶ ὁδηγὸς εἰς τὰς μητέρας καὶ τοὺς παιδαγωγούς, ζωντανῆς διὰ ζωηρῶν παραδειγμάτων διδασκαλίας. Ἐξ τόμους κομψῶς δεδεμένους	Δρ. 5. 50
'Η 'Ολοπράσινη Βασίλισσα ἄριστον ἀνάγνωσμα διὰ παιδία. Με ὥρατον χρωματιστὸν ἐξώφυλλον.....	Λεπτ. 50

'Αριθ. $\frac{\text{Πρωτ. 7361}}{\text{Διακτ. 7882}}$

'Εν 'Αθήναις τῇ 15 Μαΐου 1906

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὴν κ. 'Αρσινόην Παπαδοπούλου.

'Εχοντες ὑπ' ὄψει τὸν Νόμον ΒΤΓ' τῆς 12ης 'Ιουλίου 1895, τὸ σχετικὸν Β. Διάταγμα τῆς 28ης 'Οκτωβρίου ἰδίου ἔτους, τὰς προκηρούσεις περὶ διαγωνισμοῦ διδακτικῶν βιβλίων τῆς στοιχειώδους ἐκπαίδευσως καὶ τὴν ἐκθεσιν τῆς οἰκείας ἐπιτροπείας, δηλοῦμεν ὑμῖν, οὗ ἐγκρίνομεν τὸ ὄφ' ὑμῶν εἰς τὸν διαγωνισμὸν ὑποβληθὲν 'Αναγνωσμητάρειον Ε' τάξεως, ὅπως εἰσαχθῆ ἐπὶ πενταετίαν ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1906—1911, ὡς διδακτικὸν βιβλίον διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Ε' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων ἐν γένει.

Καλεῖσθε δ' ὅπως ἐκτελέσητε τὰ ὑπὸ τοῦ εἰρημένου Νόμου κλπ. ἐπαγορευόμενα καὶ τὰς ὑπὸ τῆς 'Επιτροπείας ἀναγραφόμενας παρατηρήσεις.

'Ο Ὑπουργὸς

Α. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Σ. Μ. Παρίσης

0020561362
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

